

A L D O U S H U X L E Y

LÉGNADRÁG

ÉS

TÁRSAI

(ANTIC HAY)

FORDÍTOTTA:
BÁLINT GYÖRGY

AZ ÉST

a PESTI NAPLÓ RT.
LAPKIADÓ RT. ÉS A MAGYARORSZÁG
NAPILAP RT. KIADÁSA

A PESTI NAPLÓ KÖNYVEKET SZERKESZTI
DR. LACZKÓ GÉZA FELELŐS SZERKESZTŐ.
A KIADÁSÉRT FELEL: SALUSINSZKY IMRE.
MEGJELENIK HAVONTA. ELŐFIZETÉSI ÁR
12 KÖTETRE 48 PENGŐ, AZAZ EGY KÖTET
ÁRA 4 PENGŐ. A PESTI NAPLÓ, AZ EST
ÉS A MAGYARORSZÁG ELŐFIZETŐI ÉS
OLVASÓI — AZ UTÓBBIK AZ EST-
LAPOKBÓL KIVÁGANDÓ NÉGY ÚJSÁG-
SZELVÉNY BESZOLGÁLTATÁSA MELLETT —
EGY KÖTETET EGY PENGŐÉRT KAPNAK.

70325. - ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RT. NYOMÁSA

Huxley (1894—)

Mennyivel könnyebb olyan írói pálya felmérése, amelyet két évszám fog közre. A születés és a halál kezdő és záró-léce közé meg nem változtathatóan egybefogott pálya, mint egység, beilleszthető egy már ugyancsak felmért és átkutatott korszakba, amikor is apályá egyik meghatározója a korszaknak s a korszak örökre rányomta bélyegét a pályára. Egyiket a másikkal kényelmesen meg lehet magyarázni.

Huxley kortársunk, vagyis fejlődő valaki egy még fejlődő korszakban. S ha egyiket a másikkal akarnánk meghatározni, körülbelül olyasmire vállalkoznánk, mintha egy ismeretlent a másik ismeretlennel igyekeznénk felmérni.

De van más nehézség is. Huxley írónak époly nyugtalanító, amilyen nyugtalanító korszakban élünk. Korunk rengeteg hiábavaló terhet cipel a múltból, jelenét nem tudta még végérvényesen megfogalmazni s a jövő, sürgető szükségleteivel, szinte elébe jön a jelenbe. Úgy érezzük magunkat, mint aki egyidőben, egyszerre kiábrándult aggastyán, alkotó férfi és tervelgető siheder.

Az irodalom területén belül maradvá most már; vannak írónk (Európát és Amerikát egybefogva), akik ócska tárgyat forradalmian új módszerrel dolgoznak fel, mások, akik izgatón új tárgyat ócska eszközökkel »énekelnék meg«, vannak minden ízükben a jelenhez tapadtak, s ismét mások, akik tárgyban, módszerben, jelent és múltat megvetve, a jövő előfutárjai.

Mivel nagyon közlelől nézzük őket — pedig az emberi-
ség optikai értelemben mindig »távollátó« volt — a kör-
vonalak egybemosódnak; egyeseket új hangjukért prófé-
táknak kiáltunk ki s nem vesszük észre, hogy ócska, avas
szellemi táplálékot nyújtanak; másokat ócska eszközeik
miatt lenézünk, pedig a csorba, repedt kehelyben a jövő
éltető italát nyújtják.

S hogy tovább bonyolódjék a helyzet, zavarja az ítéle-
tet a művek roppant tömege s ama sarláiánok és csalók
hada, akikről Madách a *Tr a g é d i a* londoni színeben
és Romáin Rolland a *Liluli*-ben írt.

Hová tartozik Huxley? Ki ő? Mi a jelentősége?
Ezekre a kérdésekre majd csak a jövő fog végleges, meg-
nyugtató választ adni. Mi itt csak olyan munkát végzünk,
mint az, aki nekiáll a földmérő öles láncával elméricskél-
getni a Szahara egy csücskében, hogy a kapott szá-
mocskákból hozzávetőleg megmondja, mekkora is ez a
sivatag.

S talán nem is véletlenül került ide ez a »sivataga
szó. Huxley világa valóban sivatag, a hiábavaló ma tik-
kadt Szaharája, dülő számumok nélkül, alig valami oázis-
sal, de rengeteg msgvetendő, komikus és aljas délibábbal.
A mai angol élet olyan Swifi-je ő, aki mintha sokat olvasta
volna Ibsent. Humora nem állásfoglalás, mint Swift
markábanevetése, hanem tárgyilagos, szinte hanyag vászonra-
dobása rikitó színeknek olyan ecsettel, amely úgy suhint,
mintha korbács volna. Ibsen méltóságos szakállában a
visszafojtott méltatlankodás leplezett izgalma remeg, amint
elénk tárja végzet-rongyolta szürke világát; Huxley, mintha
oda se figyelne, belelógatja bábuít Paprika Jancsi szín-
padára: ugrálgatok, pojácák / S a pojácák groteszk
táncba (*a n t i c h a y*, *a n t i c* = *pojáca*, *h a y* — *kör-
tánc*) kezdenek.

Kissé idegenül figyeljük őket. Rosszul vannak a
színes lapokból kivágva, körvonalaiakon túl a papír fehéren

maradt része zavar; arcvonásaik elrajzoltak, szemöldökük eltolódott, bajuszuk mintha az orrukra volna ragasztva. És ocsmányak, hitetlenek, erkölcstelének, haszontalanok, ostobák és lángelméknek hiszik magukat, méltóságosak és megvetendők, de legfőképp: *h i á b a v a l ó k*.

A tánc nekivadul s a gyors forgásban különös változás megy végbe ezeken a papírból kivágott egysikű bábu-kon. Hármás kiterjedésűvé teljesednek, az elrajzolt vonalak a forgásban mintha visszakerültek volna helyükre, a papír fehéren maradt szegélye halotti lepelnek tűnik fel, sikolyuk *v a l ó d i* sikoltás és ajkadra kell tapasztanod tenyeredet, mert ráeszmélsz, hogy *m a g a d* sikoltottál.

A puritán megbotránkozásával kezded, swifti mosollyal folytatod a Huxley-könyv olvasását s mikor leteszed, a pojácák, magad s az emberiség iránt ugyanaz a mély és *v i g a s z t a l a n* szánakozás fog el, amelynek keserű utóíze Ibsen drámái után marad ajkadon.

Aldous Leonard Huxley 1894 július 26-án született az akkor 3000 lakosú Godalming városban (Surrey grófság), 51 kilométerre Londontól.

Apja Leonard Huxley volt, a nagy Huxley fia és életírója. A Nagy Huxley (Thomas Huxley), orvos, zoológus, fiziológus-biológus, az összehasonlító boncolástan nagymestere, aki az unokája születését követő évben halt meg, 1864-ben adta ki híres munkáját: *Evidence as to man's place in nature*, amelyben bebizonyította, hogy az emberszabású majmok anatómiai tekintetben sokkal közelebb állnak az emberhez, mint a többi majmok az emberszabású majmokhoz.

Az unoka excentrikus versekkel kezdte írói pályáját. *The Burning Wheel* verskötet nagy hatást keltett épügy, mint merész iróniájával feltűnő első regénye (1921), a *Crome Yellow*. Azután sorban jelentek meg novellás és tanulmány kötetei s regényei.

Regények: *Point Counter Point* (1928, főművének tartják), *Antic hay* (1923), *Those Barren Leaves*, *Two or Three Graces*, *Brave New World*. Novelláskötetek: *Limbo*, *Mortal Coils*, *Little Mejican*, *The Gioconda Smile*.

S ezekben a művekben Huxley mintha folytatná a nagyapa híres művét: ... nemcsak anatómiai tekintetben áll közelebb az ember-majom az emberhez, mint a majomhoz, hanem — az egyezést szorosabbra véve és megfordítva — az ember erkölcsben és szellemben gonosz és hiábavaló majom, nem is emberszabású, hanem maki-majom, mulatságos csak annyiban, hogy emberként büszkélkedik.

És van egy válfaja, amely a legmaibb s a legemebbrebbnek hiszi magát: az entellektüell. Ez a legkárosabb, legocsmányabb és legszerencsétlenebb mind között. Emberfelettit kényeskedve a majom alá süllyed, az arany is ólomná válik kezében, megszenstelenít mindent, amihez ér, mert a nagy Nihil üres poklát hordozza szívében s egyetlen büntetése csak az, hogy mindezt tudja is. Tragikus hős elvetélt méhmagzat állapotában, rossz gyomrú, sovány Falstaff valami tyúkagyvelejű Hamletbe oltva. Ezek az *Antic hay* hősei.

Sokszor az az érzése az olvasónak, hogy Huxley tetszelegve rajzolja az embert ilyennek s különös öröme — főképp a *Po(jit Cou)pter*, *Point*-ban — az angol vezető osztály szellemi, erkölcsi anarkiájának vad festése, de aztán rájön, hogy Huxley csak a béka-boncoló tudós tárgyilagos gondolati érdeklődésével s nem erkölcsi vele- vagy ellenérzésével nézi alakjait. A nagy orvos is így mondhatja egy rettenetes, bűzös sebre: »Mily gyönyörű fekély!« — gyönyörű tudniüllik klinikai szempontból, mint a nemes mesterség borzalmasságában tökéletes tárgya — s ez a megállapítás nem erkölcstelen vagy hideg, hanem tisztán tudományos, ettől még a legmegértőbb szánakozást érezheti az

orvos a szerencsétlen iránt, akinek testén a »gyönyörű fekély« fakadt.

Sőt, úgy vagyunk Huxleyvel, mint a kiegészítő színekkel. A visszataszító döbbenet vöröse elejétől végig egy Huxley-könyv, de amikor letesszük, behunyt szemünk mögött minden zöld — az elítélés, a lemondás, a változtathatatlan hiábavalóság vöröse után minden a megértés, a bizalom, a jóra törekvés, emberien emberi céltudatosság zöld reményszínében tűnik fel.

De ez már a könyvön túl van. Mintha azt mondaná Huxley: az író csak megállapítja a betegséget, gyógyítására az író s a regény eszközei alkalmatlanok. Hogy ki és mi gyógyítson? Még a kérdés felvetése sem tartozik az író feladatai közé. Hogy egy laboratóriumi tudós rájöheszen a szörnyű bacillusok megölésének módjára, előbb egy másik tudósnak (s ez az író) a legdúsabbá kell kémliő üvegcskéjében kitenyésztenie a gyilkos bacillusokat.

Aki undorodik, az menjen inkább pingpongozni.

Az irodalom nem játék, hanem küldetés. 5 a próféták goromba emberek.

Az író-próféta goromba tényeket kénytelen elénk adni, minden, amit enyhítésükre tehet, az, hogy kívül marad raftuk, mint ahogy nincs benne a tudós sem undoksággal telt kémliő-csővében. Nem ítél, nem gúnyol, nem lelkendez, nem botránkozik meg — ír. S e szent hivatás gyakorlása — amely egyszerű és tárgyilagos, mint a tudós laboratóriumi munkája — felmenti attól a kényszerűségtől, hogy mentesse magát, ő bizony erkölcsös.

Könnyebb lenne, más írók példáját követve, távoli korokba, a valóságtalanságba, a valóságfölöttibe menekülni, de Huxley vállalja korát, mert, ha az élet mocskos is, a művészet — szent.

LACZKÓ GÉZA

My men like satyrs grazing on
the lawns
Shall with their goat-feet dance
the antic hay.

MARLOWE.

(Embereim, mint szatírok a fűben,
Kecskelábon járnak majd pojáca-
táncot.)

ELSŐ FEJEZET.

Gumbril, ifjabb Theodore Gumbril tanár úr (oxfordi diploma) tölgyfapadjában ült az iskolai kápolna északi hajójában. Félezernyi diákgyerek nyugtalanító csendjében hallgatta az ájtatosságot és miközben a szemközti hatalmas ablakot bámulta, melyen kék, sárga és vörös színű, tizenkilencedik századbeli üveg csillogott, a maga léha, nyugtalan és kósza módján töprengett a legfőbb kérdések fölött.

Pelvey tiszteletes a kiterjesztett szárnyú réz-sas előtt állott. Meggyőződésében határozottan megerősítette Mózes ötödik könyvének hatodik fejezete (mert a negyedév első vasárnapja az ötödik volt húsvét után) és azért mindezekről a dolgokról irigylésreméltó bizton-sággal tudott nyilatkozni.

— Halljad, óh Izrael — kiáltotta a hatalmas könyv fölött — az Úr a mi Istenünk, az egyetlen Isten.

A szemközti nagy, festett ablakon az ifjú Dávid állott a legyőzött óriás testén, mint egy kukorékoló ifjú kakas a szemétdombon. Góliát homloka közepéből — mint egy tengeri orrszarvú fejlődő szarva — különös nyúlvány állt ki. Mi ez: a homlokába fúródott kő? Vagy talán az óriás házaseletének jelképe?

— ... egész szíveddel — kiáltotta Pelvey tiszteletes — és egész lelkeddel és egész erőddel.

Nem, egész komolyan, — utasította magát rendre Gumbril — a probléma rendkívül bonyolult. Isten, mint valami meleg érzés a szív körül, Isten, mint ujjongás, Isten, mint könny a szemben, Isten, mint a gondolat és erő áramlása: ez igen. De Isten, mint gondolat, Isten, mint kétszer kettő az négy — ez már nem olyan egyszerű. Lehetséges, hogy ez a két dolog egy? * Volnának hidak, melyek összekötik a két világot? És lehetséges, hogy éppen Pelvey tiszteletes, a tudományok mestere, aki a királyi madár mellől beszél fennhangon, lehetséges, hogy éppen ő tudja megadni a választ és a talány kulcsát? Ez alig hihető. Különösen, ha az ember személyesen ismeri Pelvey tiszteletes urat. Gumbril pedig ismerte.

— És a szavakat, melyeket ma parancsolok neked, — mondta tovább Pelvey tiszteletes úr — vésd be a te szívedbe!

A szívbe vagy a fejbe? Feleljen, Pelvey tiszteletes úr, feleljen. Gumbril hosszabb ideig habozott, de végül is kitért a probléma megoldása elől.

— És tanítsd őket serényen a te gyermekeidnek és beszélj róluk, amikor a házadban ülsz, amidőn az utadon jársz, amidőn lefekszel és amidőn felkelsz.

Serényen a te gyermekeidnek ... Gumbrilnak eszébe jutott a maga gyermekora. Nem túl serényen tanították ezekre a dolgokra. Apja ateista volt és antiklerikális a régi, szigorú iskolából. Nem mintha túlsók időt

szakított volna magának, hogy ezek felett gondolkodják, dehog. Építész volt, mérsékelt sikerekkel és ez meglehetősen lefoglalta. Ami pedig Gumbril anyját illeti, az ő serénysége egyáltalában nem volt dogmatikus. Ő a jóságban volt serény; és ez elég is volt neki. Jóság; jóság? Ezt a szót az emberek mostanában bizonyos lenéző humorral szokták kiejteni. Túl jón és rosszson? Mostanában mindnyájan túl vagyunk, körülbelül. Vagy talán inkább mélyen alattuk, mint a fülbemászó bogarak? Éljenek a fülbemászó bogarak. Gumbril lelki kezével nagy mozdulatot tett és némán szavalt. De akárhogy csűrjük és csavarjuk is: anyja mindenesetre jó volt. Nemcsak kedves, nemcsak egyszerűen *molto simpatica* (milyen elragadóan és hatásosan sietnek segítségünkre ezek az idegen szavak, ha azt a nagy feladatot tűzzük magunk elé, hogy ne nevezzük nevén a gyereket), hanem jó volt. Csak a közelébe kellett menni és máris érezni lehetett jóságának aktív kisugárzását... És ez az érzés talán kevésbé értékes és eleven, mint a kétszerkettő? Erre azonban Pelvey tiszteletes úr nem felelt. Komolyan olvasta:

— Dús javakkal telt házak, melyeket nem te töltesz meg, felásott kutak, melyeket nem te ásol fel, szőlőtőkék és olajfák, melyeket nem te ültetsz.

Igen, jó asszony volt. Gumbril még kisfiú volt, mikor meghalt. Lassan lappangó, emésztő fájdalom ölte meg, de Gumbril ezt csak később tudta meg. Rosszindulatú kór, *ó caro nome I*

— Féld a te Istenedet — mondta Pelvey úr. Félni kell, pedig még a fekélyek is jóindulatúak.

Gumbril az iskolából utazott haza, hogy megláthassa anyját. Ez röviddel az anya halála előtt történt. Akkor még nem tudta, hogy anyja meg fog halni, mikor azonban belépett a szobába és látta, hogy milyen alétan, gyöngén fekszik az ágyon, hirtelen sírni kezdett, nem

is tudta miért. Csak az anya maradt erős, sőt vidám. Beszélni kezdett a fiúhoz. Csak néhány szót mondott, de ebben a pár szóban benne volt mindaz a bölcsesség, amire Gumbrilnak szüksége volt az életben. Elmondta neki, hogyan kell élnie, mire kell törekednie és miként. Ő pedig sírva, keservesen sírva Ígérte, hogy majd megpróbálja.

— Az Úr megparancsolta nekünk, hogy mindezt teljesítsük — mondta Pelvey úr — a mi javunkra, hogy megőrizzen bennünket a mai napig.

— Megtartottam ígéretemet? — töprengett Gumbril — megőriztem magamat?

— Így véget ér ájtatosságunk első leckéje — mondta Pelvey, visszavonult a sas mellől és az orgona belekezdett a *Te Deum-ba*.

Gumbril lassan felállt, tanári tógájának ráncai nemes hullámokat vetettek, amint felemelkedett. Felsőhajtott és olyan mozdulattal rázta meg a fejét, mint amikor valaki kellemetlen gondolatot akar elhessegetni. Amikor pedig eljött az éneklés ideje, énekelt. A kápolna szemközi oldalán két fiú vihogott és suttogott a felémelt énekeskönyv mögött. Gumbril vadul rájuk vicso-rított. A fiúk elkapták pillantását és arcuk azonnal felöltötte a beteges jámborság kifejezését és kenetteljes hangon kezdtek énekelni. Csúnya, ostobaképű kamaszok voltak, akiket már évekkel ezelőtt valami tisztességesebb mesterségre kellett volna adni. Ehelyett azonban azzal pocskolták a maguk, tanáraik és intelligensebb társaik idejét, hogy teljesen hiábavaló kísérleteket tettek az elegáns irodalmi műveltség megszerzésére. A kutyák elméjének — gondolta Gumbril — nem sokat használ, ha úgy kezeljük, mint az emberi elmét.

— Ó Uram, irgalmazz nekünk, irgalmazz nekünk.

Gumbril körülnézett a kápolnában. Pillantása végigfutott a fiúk arcán. Igen, Uram, irgalmazz ne-

künk. Megzavarta, hogy ez az érzelem némileg megváltozott formában talált visszhangra az ájtatosság második részében, melyet Lukács huszonharmadik fejezetéből merítettek. »Atyám, bocsáss meg nekik, — mondta Pelvey — mert nem tudják, hogy mit cselekszenek.« Úgy? De tegyük fel, hogy tudják, mit cselekszenek, tegyük fel, hogy nagyon is tudják? Eh, gondoljunk másra. Milyen nagy áldás volna például, ha légpárnákkal szerelnék fel a padokat. Ezek a fényezett tölgyfapadok átkozottul kemények. Kővér, jóltáplált pedagógusok számára készültek, nem pedig csontos, vézna ifjak számára, mint amilyen ő maga. Igen, légpárna, nagyszerű pneumatik, az kellene!

— Íme, itt végződik — mondta Pelvey úr és becsukta könyvét a germán sas hátán. Dr. Jolly mint egy varázsütésre, rázendített az orgonán a *Benedictus-ra*. Gumbril számára határozott megkönnyebbülést jelentett, hogy ismét felállhatott. Olyan az a tölgyfa, mint a kő. A légpárna azonban rossz példát jelentene a fiúk számára. »Kemény, spártai ifjak!« Nevelésük egyik fontos alapelve az volt, hogy tanítóik szavaira gumipárnák nélkül figyeljenek! Sajnos, ez megvalósíthatatlan. Hirtelen gondolat villant át az agyán: az igazi megoldás a pneumatik-ülésű nadrág volna. Nemcsak intézeti használatra: általában.

A százsípú orgona megdördült. Dübörgő, hullámverésszerű hanggal fordult ötszáz fiú kelet felé. Dávid és Góliát helyett most a keresztrefeszítést ábrázoló kép tárult eléjük az 1860-as évek nagystílusú modorában. »Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.« Gumbril a vájatos kódíszítésre nézett, amely simán futott végig a nagykeretű ablak mindkét oldalán a boltozatos mennyezet felé. Mint az építész kötelességtudó fia, arra gondolt, hogy a perpendikuláris stílus legszebb és legnagyszerűbb megjelenési

formája a gyönyörű angol gótika. A legtöbb oxfordi kollégiumban azonban e stílus legrosszabb és legkisebb-igényű válfajával találkozhatunk: jelentéktelen, semmitmondó és bizonyos festőiségtől eltekintve, valósággal utálatos. Úgy érezte magát, mint valami műtörténeti előadó: »jöhet a következő diapozitív«. Pelvey úr rákezdte: »Az Úr legyen veletek, a Milyen kemény a térdelőnek a föld. »Miatyánk...« a szöveg ugyanaz, mint régen, Pelvey úr előadási modora azonban egész más hangzást ad neki. Anyám selyemruhája, — gondolta Gumbriil — amikor homlokomat térdére támasztottam, hogy elmondjam ezt a szöveget (ó Istenem, *ezt* a szöveget, melyet Pelvey úr agyonharsonáz), esténként mindig fekete volt és illata a violagyökérére emlékeztetett. Mikor már haldoklott, azt mondta nekem: »Gondolj a magvető példázatára és a magokra, melyek szikes talajra hullnak.« Nem, nem. Határozottan ámen. »0, Uram, irgalmazz nekünk«, zengte Pelvey úr. Gumbriil pedig válaszolt: »És ments meg bennünket.« Egyébként nem a térdelésről van itt szó, hanem az ülésről. Sokkal több az ülő, mint a térdelő foglalkozás. Két réteg szövet közé kis lapos gumihólyagokat kell elhelyezni. A felső végén gumicső, csappal. Ezt a kabát alá lehet rejteni. Csak fel kell fűjni és máris tökéletes kényelemben ülhet a legcsontosabb ember is a legkeményebb sziklán. Hogy bírhatták ki a görögök a márványpadokat a színházaikban?

Végül a zsolozsma következett. Miután ez volt a nyári negyedév első vasárnapja, azt a zsolozsmát zengték, melyet az iskolaigazgató írt és dr. Jolly zenésített meg, külön abból a célból, hogy a negyedévek első vasárnapjain énekeljék. Az orgona derűsen jelezte a dallamot. Egyszerű volt, felemelő és férfias.

Egy, kettő, három, négy; egy, kettő, három — négy.

Egy, kettő, hármat, négyet, egy, kettő, hármat, négyet.

E-e-egy, kettő, há-á-árom, négy. Egy, kettő, három, négy.

E-e-egy, kettő, há-á-árom, négy. Egy, kettő, három, négy.

Egy, kettő, hármat, négyet, egy, kettő, hármat, négyet.

Ötszáz érdes kamaszhang rázendített. Hogy ő is jó példával járjon elől, hangtalanul nyitogatta és csukogatta a száját. Csak a harmadik versszaknál eresztette ki bizonytalan baritonját. Különösen tetszett neki ez a harmadik szakasz, úgy találta, hogy csúcsteljesítménye az igazgató költői lendületének.

(f) Lusta lélek, (*dim.*) tétlen kéz

(mf) A Kísértő mindig kész!

(ff) Tartsuk féken vackában.

Amikor idáig értek, dr. Jolly kieresztette az alacsonyabb regiszter öblös hangját, mely művészien szimbolizálta a mélységet, a komorságot és általában a Kísértő lakhelyének szörnyűségét.

(ff) Tartsuk féken vackában,

(f) Élven derék (*dim*) mun-ká-já-ban!

Munka, gondolta Gumbril, munka. Úristen, milyen szenvedélyesen utálok a munkát! »A munka nemesít.« Legalább a maga munkáját végezhetné az ember, valami rendes, tisztességes munkát, amelyre nem a korgó gyomor kényszeríti. Dr. Jolly az orgonán két pompás hangörvényt eresztett a levegőbe. Gumbril teljes szívéből énekelt hozzá. Vége.

Aztán megint leült. Nagyon kényelmes volna, — gondolta — ha a nyúlványt olyan hosszúra lehetne

csinálni, hogy akkor is fel lehessen fújni, ha a nadrág rajtunk van. Övszerűen kellene a derék köré csavarni, vagy valahogy a nadrágtartóra szerelni.

— Az apostolok cselekedeteinek 19. fejezete, 34. vers.

Az igazgató hangos, nyers hangja harsant fel váratlanul a szószelekről.

— Két óra hosszat kiáltották valamennyien egyhangon: Nagy az Ephesusiak Diánája.

Gumbril igyekezett a lehető legkényelmesebben elhelyezkedni a tölgyfapadon. Ez megint az igazgató úr egyik leglendületesebb beszéde lesz. Diána nagy, És Venus? Jaj, ezek a padok, ezek a padok!

Az esti ájtatosságon Gumbril már nem vett.részt. Otthon maradt, hogy átnézzen hatvanhárom házi feladatot, melyet neki kellett kijavítania. Hatalmas hallmokban tornyosodott a padlón a szék mellett hatvanhárom felelet az olasz szabadságharcról. Mért éppen a szabadságharc, a *risorgimento*! Ez most az igazgató legújabb vesszőparipája. Külön tanári konferenciát hívott össze a legutóbbi félév végén és előadást tartott a szabadságharcról. Ez volt a legújabb felfedezése.

— Az olasz szabadságharc, uraim, a legfontosabb esemény volt a modern Európa történetében — mondta és hatalmasat ütött az asztalra. Kihívóan nézett körül a szobában; ellentmondókat keresett.

De senki sem mondott ellent. Általában soha senki sem mondott ellent, ennél sokkal okosabbak voltak. Az igazgató éppen olyan vad volt, mint amilyen szeszélyes. Mindig felfedezett valami újat. A múlt évben a hajpörkölést fedezte fel: hajvágás után, hajmosás előtt meg kell pörkölni a hajszálakat.

— A haj, uraim, cső — mondta. — Ha levágjuk és a végét nem pecsételjük le, a víz beszívárog és megrohasztja a gyökeret. Ezért fontos a haj pörkölése,

uraim. A pörköléssel lepecsételjük, lezárjuk a csövet. Holnap reggel előadást tartok erről a fiúknak. Bízom benne, hogy minden teremfelügyelő — vésztjósloán nézett végig rajtuk vad szemöldöke alól — ügyelni fog arra, hogy a rábizott fiúk szabályosan pörköljék a hajukat nyírás után.

Ettől kezdve heteken át minden fiút valami gyanús és émelyítő égési szag vett körül, mintha most jött volna a pokolból. Azután következett a szabadságharc. Legközelebb majd a születés-szabályozás jön, vagy a méterrendszer, vagy a racionális ruházkodás.

Felvette a kezeügyébe eső legközelebbi papírköteget. A nyomtatott kérdéseket gombostűvel tűzték a dolgozatokra.

— Adjunk rövid beszámolót IX. Pius pápa jelleméről és pályafutásáról *a lehető legtöbb adattal*.

Gumbril hátradőlt székében és a saját jellemére gondolt a lehető legtöbb adattal. 1896: az első komoly, megfontolt, határozott hazugság. »Te törted el azt a vázát, Theodore?« »Nem, anyuka.« Ez a hazugság körülbelül egy hónapig nyomta a lelkiismeretét és egyre mélyebbre, mélyebbre fűrődött. Végre bevallotta az igazat. Illetve tulajdonképpen nem is vallotta be, ez túlságosan nehezére esett volna. Igen ravaszul (legalább is ő azt hitte) az üveg törékenységére terelte a beszélgetést, azután általában a különféle törésekre, majd az ő eltört vázájukra. Valósággal rákényszerítette anyját, hogy ismétlje meg kérdését, hogy ki törte el a vázát. Akkor azután hirtelen zokogással bevallotta, hogy ő tette. Mindig nehezére esett határozottan, nyíltan kimondani a dolgokat. Pedig anyja megmondta neki halálos ágyán ... Nem, nem, erről nem.

1898 vagy 1899. (Istenem, ezek az adatok!) Megállapodást kötött kis unokahúgával, Mollyval. Abban állapodtak meg, hogy Molly megmutatja neki magát

ruhátlanul, ha ő is megmutatja magát Mollynak. Molly teljesítette kötelezettségét, ő azonban megszegte ígéretét, mert az utolsó pillanatban elöntötte a szeméremnek valami különös hulláma.

Körülbelül tizenkétéves korában, 1902-ben vagy 1903-ban, amikor az előkészítő iskolába járt, szándékosan rosszul felelt a vizsgán. Sadler kedvetlenítette el, Sadler, aki egy osztályba járt vele és meg akarta nyerni az első díjat. Sadler erősebb volt és zseniálisan értett mások elnyomásához. Gumbrilnak sikerült olyan rosszul vizsgáznia, hogy anyja egészen kétségbe esett. Képtelenségnek tartotta volna, hogy elmagyarázza anyjának, mi történt.

1906-ban volt először szerelmes — hevesebben, mint azóta valaha is. Szerelme egy vele egykorú fiú volt. Plátói és mély volt ez a szerelem. Ezt a tanévet is rossz eredménnyel végezte, de ezt már nem szándékosan, hanem azért, mert sok időt töltött azzal, hogy az ifjú Vickersnek segített a tanulásban. Vickers tudniillik rendkívül buta volt. A következő negyedév végén Vickers arca és nyaka tele volt foltokkal és kelésekkel (a *staphylococcus pyogenes* szereti az ifjúságot). Gumbрил szerelme éppen olyan hamar elmúlt, mint ahogy jött. Ennek a negyedévnek a végén megnyerte a második díjat.

Most már azonban itt az ideje, hogy komolyan foglalkozzék IX. Piusszal. Undorodó, fáradt sóhajjal nyitotta ki a dolgozatot. Nézzük, mi a véleménye Falarope-nak a nevezetes pápáról.

»IX. Piust Ferrettinek hitták. Liberális volt, mielőtt pápa lett. Jóindulatú ember volt, semmi több. Azt hitte, hogy minden nehézséget el lehet simítani egy kis jóakarattal, néhány reformmal és politikai amnesztiával. Számos enciklikát és egy syllabust írt.« Gumbрил megcsodálta a kifejezést: semmi több. Falarope

mindenesetre megérdemel egy jó jegyet, mert ilyen szépen betanulta ezt a frázist. A következő dolgozat után nyúlt. Higgsnek az volt a véleménye, hogy »IX. Pius jó, de naiv ember volt, aki azt hitte, hogy néhány reformmal és politikai fegyverszünettel elintézheti az egész szabadságharcot. Beddoes már szigorúbb volt. Sopwith is osztotta a közfelfogást Pius naivságáról és rendkívüli jártasságot mutatott a téves adatokban. Clegg-Weller bőbeszédű és tájékozott volt. »IX. Pius nem volt olyan zseniális, mint miniszterelnöke, Antonelli bíbornok. Mielőtt a tiarát a fejére tette, liberális volt és Metternich mondta is, hogy sohasem hitte volna, hogy liberális pápa kerül trónra. Később konzervatív lett. Jóindulatában azt hitte, hogy Garibaldi és Cavour meg fog elégedni néhány reformmal és az amnesztiával.« Garstang ívének élén ez állt: »Kérem, nekem kanyaróm volt az egész szünetben, ezért csak a könyv első harminc oldalát olvashattam el. IX. Pius pápa nem fordul elő ezeken az oldalakon, melyeknek tartalmát az alábbiakban foglalom össze.« Az összefoglalás valóban alább következett. Gumbril ezt a dolgozatot szerette volna a legjobb jeggyel kitüntetni. Appleyard tárgyilagos dolgozata azonban ismét felébresztette benne a kötelességérzetet: »IX. Pius 1846-ban lett pápa és 1878-ban halt meg. Jóindulatú ember volt, de naiv...« Gumbril letette a papírost és lehunyta a szemét. Nem, ez már képtelenség. Ez nem mehet így tovább a végtelenségig. Nem. Tizenhárom hét a nyári félév, tizenhárom hét az őszi, tizenegy vagy tizenkettő a tavaszi: aztán újra tizenhárom nyári hét és így tovább a végtelenségig. Örökké, örökké. Elviselhetetlen. Elmegyek és szűkösen megélek az évi 300 fontomból. Vagy inkább elmegyek és sok pénzt keresek (ez már rokonszenvesebb) könnyűszerrel, hatalmas arányokban. Végre szabad leszek és élni fogok. Most először élni fogok.

Gumbril lehunytt szemével látta magát, amint él. Valami óriási és erkölcstelen Ritz szálló süppedő szőnyegein sétál lassan, kényelmesen, boldogan: és egy hosszú folyosó végén ott áll Myra Viveash és rá vár. Igen, ezúttal Myra vár órá. Az asszony szenvedélyesen, türelmetlenül fut elébe: gonosz szerelmese elé. Most már nem az a hűvös, fölényes, nevető szerető, aki egyszer megvetően engedett Gumbril szánalmas és néma sürgetésének és odaadta magát, hogy ismét visszavonja az ajándékot. Együtt mennek végig a süppedő szőnyegek az étterem felé. Nem, nem, már nem szerelmes Myrába, de a bosszú édes.

Azután a saját házában ül. A kínai szobrok némán néznek ki a fülkéből. A Maillol-szobrok szenvedélyesen töprengenek, álomba merülnek és mégis mennyire elevenek. Goya-képek lógnak a falakon. A fürdőszobában egy Boucher-festmény. Mikor pedig vendégeit az ebédlőbe vezeti, a kandalló felett csodálatos Piazzetta-kép pompázik. Óbort isznak és beszélgetnek, ő mindent tud, sokkal többet, mint a vendégei, ő inspirálja őket, ő ad nekik ötleteket, a többiek ezekből élnek. Vacsora után Mozart-vonósnégyes: majd előveszi mappáit és megmutatja Daumier és Tiepolo, Canaletto vázlatait, Picasso és Lewis rajzait és egy Ingres-akt tiszta meztelenségét. Később az odaliszkok kerülnek szóba, majd orgiák következnek minden fáradság, undor és egyéb utókövetkezmények nélkül. A nők megelevenedett kéj vágyó festmények, műreemek.

Kihalt síkságon át 40 lóerős autó röpti Mantua felé. Töf-töf-töf, töf-töf-töf, nyitott kipuffogóval, a világ legromantikussabb városa felé.

Ha nőkkel beszél (és milyen könnyedén és fölényesen tud most már beszélni velük!), áhítattal hallgatják, nevetnek, oldalpillantásokat vetnek rá, gúnyos, kihívó tekintetere bágyadtan leeresztik szempillájukat.

Annakidején egyszer sokáig ült kettesben Phyllis-szel, nem is tudja, meddig. Meleg, holdtalan, sötét éjszaka volt, nem szólt egy szót sem, mozdulni sem mert. Végül rossz hangulatban váltak el és egyikük sem szólt egy szót sem. De Phyllis most ismét itt van az oldalán, a nagy nyári éjszakában. És most már beszél hozzá. Hol lágyan, hol a vágy izzó, elakadt lélekzetű suttogásával. Kinyújtja kezét a lány után, magához öleli: meztelenül fekszik a karjaiban. Felelevenedik minden véletlen kaland, minden elmulasztott alkalom: most már tudja, hogy kell élni, most már tudja, hogy kell megragadni az alkalmakat. Kihalt síkságokon száguld Mantua felé, Mantua felé, könnyedén, szabadon, magányosan. Már kitanulta a római társaság borzalmait, meglátogatta Athént és Seville-t. Unamunoval és Papinivel könnyedén társalgott anyanyelvükön. Minden nehézség nélkül tökéletesen megértette a kvantum-elméletet. Barátjának, Shearwaternek félmilliót adott fiziológiai kutatásokra. Felkereste Schönberget és rábeszélte, hogy még jobb zenét szerezzen. A politikusok előtt részletesen kifejtette, hogy milyen ostobák és gonoszak: rávette őket, hogy ne az emberiség elpusztításáért, hanem javáért dolgozzanak. Egyszer régen, amikor nyilvánosan kellett szónokolnia, olyan ideges volt, hogy rosszul lett: most azonban ezek figyelnek rá és úgy hajlítják lelküket a szava, mint a szél a búzakarászt. Egyébként csak a legritkább esetben — és akkor is csak úgy mellékesen — veszi magának azt a fáradságot, hogy az emberekkel foglalkozzék. Mostanában mindenkiel könnyen meg tud állapodni, akivel csak találkozik. Ugyanilyen könnyedén tudja megérteni a legkülönbözőbb álláspontokat és azonosítani magát a legkülönösebb lelkiállapotokkal. Mindenkiel ismeri az életét. Tudja, hogy él a molnárlány, az uccaseprő, a gépész, a zsidó, az anglikán püspök, a szélhámos. Azelőtt állandóan becsapták és leterrorizálták anélkül, hogy til-

takozni mert volna. Most már azonban megtanulta a brutalitás művészetét is. Éppen a Continental szemtelen portását hordta le, aki panaszkodott, hogy kevés a tíz frank borralaló (holott a történeti hűség kedvéért megjegyezzük, hogy öttel többet kapott), amikor a háziasszonya hirtelen bekopogott, az ajtón, benyitott és így szólt: »Kész a vacsora, Gumbril úr.«

Kissé elszégyelte magát, hogy éppen akkor nyitottak rá, amikor meglehetősen alacsony rendű és triviális műveletet folytatott. Azután lement az ebédlőbe, hogy elfogyassza zsíros ürücombját és zöldborsóját. Ez volt az első étkezés új életében. Bár, sajnos, semmiben sem különbözött eddigi vacsoráitól, mégis boldogan és némi ünnepélyességgel fogyasztotta el. Szinte ujjongott arra a gondolatra, hogy végre-végre ő is hozzáfog egy kicsit az élethez.

Amikor az ürücomb elfogyott, felment, két bőröndöt és egy útításkát telerakott legértékesebb holmijával, azután nekiült, hogy írjon az igazgatónak. Természetesen, minden üzenet nélkül is elmehetett volna. Úgy érezte azonban, hogy nemesebb és méltóbb új életéhez, ha bizonyos igazoló írást hagy hátra — illetve nem is annyira igazolást, mint inkább vádiratot. Felvette tollát és vádolni kezdett.

MÁSODIK FEJEZET.

Idősebb Gumbril egy magas, keskenyvállú, angol-kóros házban lakott, nem messze Paddingtontól, egy kis sötét téren. A ház öt emeletből és egy alagsorból állott. Rengeteg bogár és több, mint száz lépcső volt benne, melyek megremegtek, ha valaki túl keményen lépett rájuk. Koravén, omlatag ház volt egy omlatag negyedben. A tér, melyen állott, egyre jobban züllött. A palotákat, melyekben néhány évvel ezelőtt még tekin-

télyes családok laktak, most nyomorúságos kis házacs-kákra osztották. A közeli nyomortanyákból, melyek fölött a régi polgárcsaládok — ép úgy mint sok más kellemetlen dolog fölött — kényelmesen napirendre tértek, most hancúrozó gyermekek tömege árasztotta el az egykor szent kövezetet.

Gumbril úr csaknem egyedül maradt itt a régi lakók közül. Szerette a házát és szerette a terét. A társadalmi züllés egyáltalában nem érintette azt a tizen-négy platánfát, mely kis kertjét díszítette. A piszkos gyerekek lármája csöppet sem zavarta a seregélyeket, melyek minden este pontosan megjelentek, hogy az ága-kon gubbasztva elaludjanak.

Szép estében kiült az erkélyre és várta a madarak érkezését. Pontosán napnyugtakor, amikor az ég leg-szebb aranyszínébe öltözött, csicsérgés hallatszott a ma-gasban és megjelent a seregélyek megszámlálhatatlan, fekete serege. Napi kóborlásaik után gyors szárnycsapá-saikkal jöttek alvóhelyükre, melyet meglehetősen sze-szélyesen választottak ki a fa szegélyezte terek és kertek közül és amelyhez makacsul ragaszkodtak éveken át, figyelembe sem véve más helyeket. Gumbril úr sohasem értette, hogy miért éppen az ő tizennégy platánját választották maguknak a madarak. Sokkal nagyobb és lombosabb kertek is akadtak, ezekben azonban nem köl-töztek madarak. Az ő fái minden este benépesültek: a nagy madárrajokból mindig kivált egy hűséges légió és rájuk telepedett. Vidáman csevegtek a fákon, amíg a nap lement és elmúlt az alkonyi félhomály. Időnként, teljesen érthetetlen módon, hirtelen elhallgattak. Né-hány percig feszült némaság következett, azután ugyan-olyan értelmetlen hirtelenséggel ismét felharsant a han-gos csicsérgés.

A seregélyek voltak Gumbril úr legjobb barátai. Gyengéden szerette őket. Esténként kiült az erkélyére,

onnét figyelte és hallgatta őket. Csalóka estéken ilyenkor gyakran meghűlt és megfázott a mája, sokszor viszont rheumás fájdalmakban töltött szomorú órákat emiatt. E csekélységek azonban nem csökkentették a madarak iránti szeretetét. Minden este, ha csak kicsit is tűrhető volt az idő, ott ült a félhomályban az erkélyen és kerek pápaszemén át elragadtatva nézett fel a tizenégy platánfára. A szellő felborzolta ősz haját, melynek hosszú pehelykönnyű fürtjei ráborultak homlokára és szemüvegére. Időnként türelmetlenül megrázta fejét és csontos ujjá egy pillanatra abbahagyta ritkás, szürke szakállának szakadatlan gyűrögetését és fésülgetését, hogy helyükre küldje az eltévedt fürtöket és néhány simítással rendet teremtsen felborzolt fején. A madarak tovább fecsegték, a csontos kéz tovább gyűrögette és fésülgette a szakállat. Ismét szellő jött, leszállt a sötétség, a tér körül álló gázlámpák megvilágították a platánfák leveleit, és smaragdfényt hintettek a rácsok mögötti fagyalbokrokra. A bokrok mögött következett az áthatolhatatlanul sötét éjszaka. Ilyenkor nem nyírott gyep és gerániumágy volt mögöttük, hanem mély titokzatos-ság, kifürkészhetetlen mélység. Aztán elhallgattak a madarak.

Gumbril úr ilyenkor felállt vasszékéről, kinyújtotta karját és merev, hideg lábát, majd az erkélyajtón át bement a szobájába dolgozni. A madarak nyújtották számára a szórakozást. Ha elhallgattak, komoly dolgokra kellett fordítania a figyelmét.

Ma este azonban nem dolgozott. Vasárnap este volt és ilyenkor eljött hozzá régi barátja: Porteous, hogy együtt vacsorázzanak és beszélgessenek. Amikor az ifjabb Gumbril éjfél tájban hirtelen beköszöntött hozzájuk, éppen a gázkandalló mellett ültek az apa dolgozószobájában.

— Kedves fiam, hogy a csodába kerülsz ide?

Az idősebb Gumbril izgatottan ugrott fel, amikor fia belépett. Könnyed ezüst haja lebegni kezdett az indulattól, egy pillanatig olyan volt, mint valami ezüst dicsfény, aztán ismét lehanyatlott. Porteous úr meg sem mozdult, nyugodt, hozzáférhetetlen és rendíthetetlen volt, mint valami ülő hirdetőoszlop. Fekete szalagon függő monoklit viselt, fekete, elegáns nyakkendőt, melynek kettős behajtása fölött néhány centiméternyi fehér, kemény gallér látszott, kétsoros fekete kabátot, kockás nadrágot és gombos bőrcipőt, szövet felsőrésszel. Porteous úr nagyon sokat adott a külsejére. Első pillantásra senki sem gondolta volna, hogy Porteous úr a kései latin költészet szakértője. De nem is akarta, hogy ezt rögtön tudják róla. A vékonycsontú, görnyedt és mozgékony idősebb Gumbril, bő, gyűrött ruhájában úgy hatott Poerteous úr mellett, mint valami különösen izgatott madárijesztő.

— Hogy a csodába? — ismételte meg az öreg úr a kérdését.

Ifjabb Gumbril vállat vont.

— Meguntam a dolgot, elhatároztam, hogy nem tanítok többet. — Tettetett, elegáns fölénnyel beszélt, majd hozzátette: — Hogy van, Porteous úr?

— Köszönöm jól, mint mindig.

— Nahát, nahát — mondta idősebb Gumbril és ismét leült. — Az igazat megvallva, nem lep meg a dolog. Inkább az lep meg, hogy ilyen soká bírtad, holott nem vagy igazi pedagógus. Nem is értem, hogy jutott eszedbe, hogy tanárnak menj.

Először szemüvegén keresztül, azután szemüvege fölött nézett a fiára, az ifjú elhatározásának indokait azonban egyik módon sem tudta kifürkészni.

— Mi egyebet tehettem volna? — kérdezte ifjabb Gumbril és székét a tűzhely mellé vitte. — Te a pedagógia számára neveltél, aztán mostad a kezeidet. Nem

nyílt számomra semmi lehetőség, semmi alkalom. Nem volt más választásom. Most aztán szemrehányást teszel. Gumbriil úr türelmetlen mozdulatot tett.

— Ostobaságot beszélsz — mondta. — Annak a nevelésnek, melyben te részesültél, az az egyetlen előnye, hogy időt enged a fiatalembereknek: döntsék el, hogy mi iránt érdeklődnek. Téged azonban a jelek szerint semmi sem érdekelt eléggé ...

— Engem minden érdekel — vágott közbe ifjabb Gumbriil.

— Az ugyanannyi — jegyezte meg apja, — mintha semmi sem érdekelné. — Aztán tovább folytatta, ott, ahol fia félbeszakította: — Semmi sem érdekelt annyira hogy egész életedet betölthetne. Ezért fordultál végül is a klasszikus nevelésű gyenge szellemek utolsó menedékéhez és tanár lettél.

— No no — mondta Porteous úr — egy kicsit magam is tanítok, meg kell védenem ezt a hivatást. Idősebb Gumbriil elengedte szakállát és hátraféltelte haját, melyet izgatott mozdulatainak ereje ismét a szemébe sodort.

— Nem akarom lecsepülni ezt a hivatást — mondta — egyáltalában nem. Kitűnő hivatás volna, ha mindenki, aki erre a pályára lép, épp olyan mértékben érdeklődne a tanítás iránt, mint ahogy maga, Porteous a maga munkája iránt, vagy én az enyém iránt. Az olyan határozatlan alakok teszik tönkre, mint Theodore, akik csak úgy belesodródznak. Amíg nem lesz minden tanár zseni, vagy legalább is hivatásának rajongója, addig senki sem fog semmit tanulni, ha csak nem tanul egyedül.

— Én azt mondom — mondta Porteous úr — hogy kár, hogy olyan sokat tanultam egyedül. Sok időt fecsérelem el, amíg rájöttem, hogyan kell dolgoznom és hol találhatom meg azt amit akarok.

Ifjabb Gumbril pipára gyújtott.

— Én arra a megállapításra jutottam — mondta szaggatottan egy-egy szippantás között, — hogy a legtöbb embert... soha... semmire sem kellene tanítani.

Eldobta a gyufáját.

— Borzalmas! Olyanok mint a kutyák. Nem kellene másra tanítani őket, mint arra, hogy jól viselkedjenek, dolgozzanak és engedelmesskedjenek. Tények, elméletek, megállapítások a világról: mi hasznuk van ebből? Ha értelmüket akarjuk fejleszteni, csak még jobban összezavarodnak és az egyszerű reális látszatot sem tudják megjegyezni. Száz közül legfeljebb egynek van valami haszna a tudományos vagy irodalmi nevelésből.

— És te ezek közé tartozol? — kérdezte az apa.

— Természetesen — válaszolta ifjabb Gumbril.

— Van valami igazság abban, amit mond — mondta Porteous úr. — Például, ha a saját gyermekeimre gondolok... — felsóhajtott. — Azt hittem, hogy ők is azok iránt a dolgok iránt fognak érdeklődni, melyek engem érdekelnek, őket azonban úgylátszik nem érdekli más, mint hogy kis majmok módjára viselkedjenek, még hozzá nem is nagyon emberszabású majmok módjára. Amikor én annyi idős voltam, mint most a legidősebb fiam, egész éjszakákon át fent ültem és latin szövegeket olvastam, ő is fent ül éjszakákon át, helyesebben nem ül, hanem áll, forog, topog, táncol és iszik. Emlékszik Szent Bernátra? »Vigilet tota nocte luxuriosus non solum patienter« (csak az aszkéta és a tudós tud türelmesen virrasztani) »sed et libenter ut suam expleat voluptatem«. Amit a bölcs kötelességtudásból tesz, azt a bolond szórakozásból teszi. Pedig minden áron meg akartam vele szerettetni a latint.

— Legalább — mondta ifjabb Gumbri — nem történelemmel tömte tele a fejét. Mert ez az igazi, megbocsáthatatlan véték. Ezzel foglalkoztam egészen ma estéig: tizenöt-tizenhat éves fiukat arra buzdítottam, hogy specializálják magukat a történelemben, minden héten hosszú órákat töltsenek ezzel. Rossz szerzők általánosításait olvastattam velük olyan témákról, melyekről csak tudatlanságunkban tudunk általánosítani; megtanítottam őket, hogy ezeket az általánosításokat borzalmas kis »dolgozatokban« reprodukálják, állandó zagyva szellemi diétával tettem tönkre az agy velejüket. Borzalmas volt! Ha ezeket a teremtéseket egyáltalában tanítani kell, akkor valami kemény és határozott dologra kellene őket tanítani. Latin — ez kitűnő. Matematika, fizika. Nem mondom, szórakozásból olvashatnak történelmet is. De az Isten szerelméért, ne tegyék a történelmet a nevelés alapjával.

Ifjabb Gumbri halálos komolysággal beszélt, mint valami tanfelügyelő, aki jelentést olvas fel. Pillanatnyilag rendkívül határozott elvei voltak ezzel a kérdéssel kapcsolatban; általában minden kérdéssel kapcsolatban határozott elvei voltak, amíg éppen az illető kérdéstről beszélt.

— Hosszú levelet írtam az iskolaigazgatónak a történelemtanításról — tette hozzá. — Rendkívül jelentős levelet — elgondolkozva megrázta a fejét — rendkívül jelentőset.

— Óra novissima, tempóra pessima sünt, vigilemus! — mondta Porteous úr Damiani Szent Péter szavaival.

— Nagyon igaz — helyeselt idősebb Gumbri — egyébként pedig, ha már a nehéz idők kerültek szóba, mik a terveid, Theodore, ha szabad érdeklődnöm?

— Pénzt fogok keresni.

Idősebb Gumbriil térdének támasztotta kezét, előre-hajolt és nevetett.

— Ha, ha, ha!

Mély, harangszerű nevetése volt, amely úgy hangzott, mint egy igen nagy és melodikus béka brekegése.

— Dehogy fogsz — mondta és úgy rázta a fejét, hogy haja megint a szemébe hullt. — Dehogy fogsz — újra nevetett.

— A pénzkéréshez az kell — mondta Porteous úr — hogy valóban lelkesedjünk a pénzéért.

— De ő nem lelkesedik — mondta idősebb- Gumbriil. — Egyikünk sem lelkesedik.

— Amikor még rendkívüli szegénységben éltem — folytatta Porteous úr — egy házban laktunk egy orosz zsidó szüccsel. Ez az ember igazán lelkesedett a pénzéért. Több volt, mint lelkesedés; szenvedély, ideál! Megengedhette volna magának, hogy kényelmesen, könnyedén éljen és még mindig eleget félretehetett volna öreg napjaira. De számára a pénz elvont ideált jelentett és jobban megszenvedett érte, mint Michelangelo a művészetéért. Tizenkilenc órát dolgozott naponta. öt óra hosszat aludt a padja alatt a piszokban, búzzal és szórtörmelékekkel telt meg a tüdeje. Most már rendkívül gazdag ember és semmit sem csinál a pénzével, nem is akar vele semmit csinálni, nem is tudja, mit tehetne vele. Nem vágyik sem hatalomra, sem élvezetre. Pénz vágya teljesen érdekmentes. Browning »Grammatikus«-ára emlékeztet, őszinte bámulója vagyok.

Porteous úrnak is meg volt a maga szenvedélye: Notker Balbulus és Szent Bernát költészete. Húsz évi küzködés után sikerült csak családjával együtt kiköltöznie abból a házból, ahol az orosz szücs lakott. De Notker — szokta mondani — Notker kárpótolta agyondolgozott felesége fáradságáért és sáppadtságá-

ért s nem túlságosan jól táplált gyermekeinek kopott ruhájáért is.

Meg-megigazította monokliját és továbbfolytatta a küzdelmet. De voltak olyan nehéz pillanatai is, amikor a monokli és a gondos, szép ruha sem volt elég, hogy megerősítse erkölcsi bátorságát. De ezek az idők most már elmúltak; Notker végül is meghozta számára a hírnévnek egy bizonyos fokát, sőt bizonyos mértékben némi jólétet is.

Idősebb Gumbril ismét a fia felé fordult.

— És milyen módon akarsz pénzt keresni? — kérdezte.

Ifjabb Gumbril megmagyarázta. Az állomástól ideig a kocsiban egész idő alatt ezen gondolkozott.

— Ma reggel jutott eszembe a kápolnában, ajtosság alatt.

— Szörnyűség, — vágott közbe idősebb Gumbril őszinte felháborodással — szörnyűség! Még mindig ezek a középkori csökevények az iskolában! Kápolna! Hallatlan!

— Ez úgy jött — folytatta ifjabb Gumbril, — mint egy apokaliptikus látomás, olyan hirtelen, mint valami isteni ihlet. Nagy és ragyogó ötlet jutott hirtelen eszembe: a Gumbril-féle szabadalmazott légnadrág gondolata.

— És mi a csuda ez a Gumbril-féle légnadrág?

— Valóságos jótéteményt jelent azoknak, akik ülő foglalkozást űznek — mondta ifjabb Gumbril, aki már gondolatban elkészítette első prospektusát és hirdetését — kényelmet biztosít az utazóknak, a civilizáció legjobb ellenszere az aranyér ellen, nélkülözhetetlen a színház- és hangversenylátogatók számára, leghívebb barátja a ...

»Lectulus Dei floridus — kezdte énekelni Porteous úr.

»Gazophylacium Ecclesiae
Cithara benesonans Dei,
Cymbalum jubilationis Christi,
Promptuarium mysteriorum fidei.«

— Mi hát tulajdonképen a Gumbril-féle lég-nadrág? — kérdezte idősebb Gumbril.

— Tudományosan megfogalmazva — mondta ifjabb Gumbril — találmányom nem más, mint nadrág, melynek pneumatik ülőkéje van. Az ülőke szeleppel ellátott cső segítségével felfújható. Az egész dolog nyers, vörös gumiból áll, melyet két szövetréteg közé helyezünk el.

— Egész jó gondolat — mondta idősebb Gumbril kissé kelletlen helyesléssel — hallottam már rozszabb találmányokról is. Maga, Porteous, túl kövér ahhoz, hogy egy ilyen találmányt értékeljen. Mi, Gumbrilok azonban csontosak vagyunk.

— Először szabadalmaztatom a találmányomat, — folytatta fia rendkívül tárgyilagos, hűvös hangon — azután vagy eladom egy tőkésnek, vagy pedig magam fogom kereskedelmileg kiaknázni. Mind a két fsetben pénzt fogok keresni, amit eddig egyik Gumbril item tett, téged is beleértve.

— Nagyon helyes, — mondta idősebb Gumbril — nagyon helyes! — igen vidáman nevetett. — Te sem fogsz ... Hálás lehetsz elviselhetetlen Flo nagynénédnek azért az évi 300 fontért, amit rádhagyott. Szükséged lesz rá. De ha minden áron tőkésre van szükséged — tette hozzá — van egy emberem, aki egészen neked való. Az a mániája, hogy Tudor-korabeli házakat vásárol és még jobban megtudorosítja őket. Vagy egy fél-tucat nyomorult, ócska házat szedtem szét a számára, hogy aztán más formában újra összerakjam.

— Ez eddig nem nagyon biztató — mondta a fia.

— Á, ez csak a szenvedélye. Ezzel csak szórakozik. A szakmája... — idősebb Gumbril kissé habozott.

— Mi a szakmája?

— Azt hiszem, minden. Szabadalmazott gyógyszerek, gazdasági szaklapok, csődbejutott trafikosok dohányállománya — ilyenekről és sok másról beszélt nekem. Pillangó módjára ide-oda szökell a méz, illetve a pénz után.

— És keres?

— Csak azt tudom, hogy nekem megfizeti, amit kérek, egyre több Tudor-korabeli házat vásárol és a Ritzbe hív meg ebédre. Egyebet nem tudok róla.

— Hát megpróbálhatom.

— Majd írok neki — mondta idősebb Gumbril. — Boldero a neve. Vagy kinevet, vagy elfogadja az ötletedet és nem ad érte semmit. Mindamellet — mondta és szemüvege fölött nézett a fiára — ha valami véletlen folytán netán meggazdagodnál, ha ... ha ...

Valahányszor a »ha« szót megismételte, mindig feljebb vonta a szemöldökét és mind szélesebbre tárta ki kételkedő mozdulattal a kezét, hogy ezzel is alá húzza a feltételes módot.

— Ebben az esetben van valamim a számodra. Gyertek, nézzétek meg gyönyörű kis ötletemet, mely ma délután jutott eszembe.

Kabátzsebébe nyúlt és némi keresgélés és szortírozás után kis papírt vett elő, melyen egy ház nyers vázlata volt.

— Ha valaki nyolc vagy tízezret bele tud fektetni, akkor ez... akkor ez...

Idősebb Gumbril végig simította a haját, .tétován megállt és valami nagyon erős szót keresett az ötlete számára.

— Akkor ez túl szép lesz azoknak a kövér gazfickóknak, akiknek nyolc-tízezer fontjuk van.

A papirost ifjabb Gumbrilnak adta, aki úgy vette kezébe, hogy Porteous is láthassa.

Idősebb Gumbril fölkelte helyéről, mögójük lépett, följük hajolt, hogy elmagyarázza elgondolását.

— Nézzétek, ez a lényege — mondta izgatottan, nehogy félreértsék. — A középső háztömb három emeletes, a két szárnynak csak egy-egy emelete van, de kétemeletes pavillonokban végződnek. Látjátok? A szárnyrészek lapos tetejét kertnek lehet kiképezni. Észak felől fal védené a kertet. A nyugati szárnyon lehetne elhelyezni a konyhát és a garázst, a pavillonban pedig a szobalányok helyiségeit. A nyugati szárny könyvtár, elől árkaodos loggiával. A személyzeti szobáknak megfelelő részen viszont, tömör felépítmény helyett, kis pergola, téglabástyákkal. Látjátok? A főépület első emeletén pedig spanyol erkély vonul végig, ez kitűnő, vízszintes vonalat ad. Mindenütt perpendikuláris stílus, szögletekkel és kiugró párkányokkal. A tetőt ballusztrád takarja el. A szárnyépületek tetőkertjein is ballusztrád vonul végig. Az egész téglából van. Ez a kerti front. A homlokzat is csodálatosan szép lesz. Hogy tetszik?

Ifjabb Gumbril bólintott.

— Nagyon.

Apja felsóhajtott és a vázlatot visszatette zsebébe.

— Igyekezz gyorsan megszerezni a tízezer fontot — mondotta. — Maga is, Porteous. Már nagyon szeretnék egy gyönyörű házat építeni. Régóta várok erre az alkalomra.

Porteous úr nevetve kelt fel székéből.

— És még sokáig fog rá várni, kedves Gumbril. Mert az én gyönyörű palotámat nem ezen az árnyékvilágon fogják felépíteni, magának pedig még jó sokáig kell élnie. Mennél tovább, mennél tovább. — ismételte Porteous úr, gondosan begombolva kétsoros kabátját,

majd épp olyan gondosan kivette szeméből és újra visszatette monokliját, mintha valami precíziós szerkezetet igazgatna. Azután délcegen, keményen, katonásan és hirdetőoszlopszerűen az ajtó felé nyomult.

— Ma este nagyon sokáig voltam fenn — mondta — hihetetlenül sokáig.

A kapu hangosan csapódott be Porteous úr mögött. Idősebb Gumbril ismét visszajött az elsőemeleti nagy szobába, lesimította haját, mely megint felborzolódott, mikor felsietett a lépcsőn.

— Nagyon derék ember, — mondta a távozó vendégre célozva — remek fickó.

— Mindig nagyon tetszett a monoklija — mondta ifjabb Gumbril szórakozottan. Apja azonban belekapaszkodott az odavetett megjegyzésbe.

— Azt hiszem, nem bírta volna ki monokli nélkül. Ez a monokli szimbólum. volt a számára, büszke lobogó. A szegénység sivár dolog, egy csöpp szépség sincs benne. A monokli azonban enyhítette a szegénységet, valahogy felemelően hatott... érted, mit gondolok. Rendkívül hálás vagyok a sorsnak, hogy nekem mindig volt egy kis pénzem. Nem bírtam volna ki anélkül. Meghaladta volna erőmet.

Szakállát marokra fogta az állánál, pillanatig gondolataiba merült, aztán újra megszólalt.

— Porteous szakmájának az az előnye, — mondta elgondolkozva — hogy egyedül is folytatható, minden munkatárs nélkül. Nem kell máshoz fordulnia, nem kell másokkal tárgyalnia, ha nem akar. Az építészet ilyen tekintetben nagyon siralmas pálya. Itt nem lehet elvonulni: örökös, szörnyű veszekedés, alkudozás, ügyfelekkel, építetőkkel, vállalkozókkal és mindenféle emberekkel, mielőtt valamihez hozzá foghatunk. Vérlázító dolog ez. Nehezen viselem el az embereket. Legtöbbjüket egyáltalában nem szeretem, egyáltalá-

ban nem — ismételte hevesen GumbriL úr. — Nem tudok velük jól tárgyalni, ez nem is az én dolgom. Az én dolgom az építés. Erre azonban csak nagyon ritkán nyílik alkalom. Már tudniillik a jó értelemben vett építkezésre.

Idősebb GumbriL szomorúan elmosolyodott.

— Mégis, — mondta — mégis tudok valamit. Megvan a tehetségem, megvan a képzelő erőm. Ezt nem vehetik el tőlem. Gyere, nézd meg, mit csináltam újabban.

Előrement, ki a szobából, azután felment egy felsőbb emelet felé, egyszerre két lépcsőt lépve át. Kinyitotta egy helyiség ajtaját, mely jól berendezett házban a legjobb hálószoba lett volna és besurrant a sötétbe.

— Ne ronts be, ne ronts be — kiáltotta vissza a fiának. — Az Isten szerelméért, ne ronts be. Még eltörsz valamit. Várj, amíg felgyújtok. Jellemző ezekre a szamárvillanyszerelőkre, hogy a kapcsolót az ajtó mögé rejtették.

Ifjabb GumbriL hallotta, amint apja a sötétben tapogatózott. Egyszerre kigyulladt a fény. Belépett. A szoba minden bútorzata két hosszú állványasztalból állott. Ezek az asztalok, továbbá a kandallón, mint valami feldúlt város maradványai. Székesegyházak voltak itt, városházak, egyetemek, nyilvános könyvtárak, három-négy elegáns kis felhőkarcoló, üzletházak, hatalmas áruházak, gyárak, több tucat nagyszerű vidéki kastély, gyönyörű terraszos kertekkel, impozáns ívelésű hidakkal a csatornák felett rokokó pavilonokkal és lugasokkal.

— Hát nem gyönyörű? — fordult idősebb GumbriL lelkesen a fia felé. Hosszú, ősz haja mint valami ezüst fűzér lebegett a feje fölött, szeme átszellemülten ragyogott a villogó üveg mögött.

— Gyönyörű — állapította meg ifjabb Gumbri is.

— Ha majd valóban gazdag leszel, — mondta apja — felépítem valamelyiket a számodra. Egy Chatsworths-stílusú kis telepre mutatott az egyik hosszú asztal végén. A házcsoport egy dómot vett körül, mely valamivel nagyobb és ridegebb volt a Szent Péter dómnál.

— Nézd meg ezt is! — Fürgén elszökdécselt a modellek között, felemelt egy kis olvasólámpát, mely a kandallón állott egy pályaudvar és egy baptisterium között, egy pillanat alatt megint visszajött, hosszú zsinórt cipelt magával. A zsinór kifeszült és veszedelmesen megbillentette az egyik felhőkarcoló oromzatát a tűzhely mellett. — Nézd, — ismételte — nézd! — Bekapcsolta az áramot és ide-oda mozgatta lámpáját egy miniatúr palota előtt. — Nézd a fény és árnyék gyönyörű játékát — mondta. — Nézd, itt az impozáns oszlopfejek alatt, nem gyönyörű? És milyen csodálatosan szépek a pillérek függőleges vonalai. És milyen tömör, milyen hatalmas, milyen méltóságteljes. Egészen komor!

Levegőbe emelte karjait, felfelé fordította pillantását, mintha lenyűgözötten állna valami óriási magasságokba nyúló homlokzat tövében. Extázisban lengette feje fölött a lámpát, a fények és árnyak vadul szökelltek a paloták és dómok városa fölött.

— Aztán, — mondta és hirtelen lehajolt, hogy elmerüljön a palota részletszépségeiben — aztán itt van a kapubejárat: micsoda dús faragás, mint valami virágdísz! Meglepően és pompásan virágozik ki a csupasz falak közül! Olyan mint Dárius óriási betűi, mint a behistuni szakadék csupasz falába vésett írás, meglepő, gyönyörű és emberi, ahogy kiemelkedik a körülötte levő ürességből.

Idősebb Gumbril kisimította haját a homlokából, fia felé fordult és szemüvege fölött rámosolygott.

— Nagyon szép, — bólintott ifjú Gumbril — de nem túlságosan csupasz egy kissé ez a fal? Túlkevés az ablaka ennek a hatalmas palazzonak.

— Igaz, — felelte az apa — nagyon igaz. — Fel-sóhajtott. — Sajnos, ez a terv nem nagyon alkalmas Anglia számára. Olyan vidékre gondoltam, ahol egy kis nap is süt. Ahol az ember igyekszik kirekeszteni a fényt, ahelyett, hogy beengedné, úgy mint nálunk. Az ablak az építészet átka Angliában. Falaink olyanok, mint a sziták, csupa lyuk — az embernek megszakad a szíve, ha látja őket. Ha azt akarod, hogy felépítsem számodra ezt a házat, akkor Barbadosban, vagy más hasonló helyen kell élned.

— Bárcsak ott élhetnék — mondta ifjabb Gumbril.

— A napsütötte országok másik nagy előnye, — folytatta idősebb Gumbril — hogy ott igazán úgy élhet az ember, mint valami arisztokrata, elzárkózva, magányosan. Nem kell kitekintenie a piszkos világra és nem kell megengednie, hogy a piszkos világ bené-zen hozzá. Itt van például ez a nagy ház, melyből mind-össze néhány sötét ablaknyílás és egyetlen mély kapu-alj néz ki a világra. De nézd meg belülről — a palota közepén nyíló udvar fölé emelte a lámpát. A két Gumbril az udvar fölé hajolt. — Itt az élet is befelé fordul, bájos udvarra néz, mely szebb, mint a spanyol patio. Nézd ezeket a hármas árkádokat, a boltozatos oszlop-sorokat, melyeknek hűvös csendjében elgondolkozva sétálhatsz, nézd a középen a Tritont, amely fehér ha-bot fecskendez a márványmedencébe, nézd a padló-zat és falak mozaikját, mely olyan, mint valami virág és tündöklően virul a fehér stukkó mellett. Azután boltívek alatt jutsz ki a kertekbe. Gyere és nézd meg a kert felőli homlokzatot.

Lámpájával körül sétálta az asztalt. Hirtelen robaj támadt: a lámpa zsinórja lesodorta az asztalról az egyik katedrálist. Darabokra törve hevert a földön a székesegyház, mintha valami borzalmas kataklizma zúzta volna össze.

— ördög és pokol! — kiáltotta idősebb Gumbril, Erzsébet királyné korabeli kitöréssel. — Letette a lámpát és odarohant, hogy megnézzze: helyrehozhatatlan-© a kár.

— Olyan szörnyen drágák ezek a modellek — panaszkolta a romhalmaz fölé hajolva. — Gyengéden felemelte a szét tört darabokat és visszatette őket az asztalra. — Rosszabbul is sikerülhetett volna — mondta végül és leverte kezéről a port — de azért attól félek, hogy a dóm nem lesz többé a régi. — Megint felemelte a lámpát és magasan a feje fölé tartotta és mélabús elégedetlenséggel nézte alkotásait.

— Ha elgondolom, — mondta némi szünet után — hogy az utóbbi napjaimat azzal töltöttem, hogy Bletchleyben munkások számára családi házakat terveztem. Természetesen még örülnöm kell, hogy megkaptam a megbízatást, de nem szörnyű, hogy civilizált embernek ilyenekkel kell foglalkoznia! Több, mint elviselhetetlen! A régi időkben ezek az alakok maguk építették fel kunyhóikat és egészen csinosak és jók voltak. Az építészek akkor építésszel foglalkoztak — azzal az építésszel, mely az emberi méltóság és nagyság kifejezése volt és az ember lázadását jelentette, nem pedig nyomorult megalázkodást. E hétszáz fontos családi házzal kapcsolatban nem sokat lázadhatunk. Nem mondom, egy kicsit azért mindig lehet lázadni és a családi házat is tisztességes árnyokban építhetjük fel és elkerülhetjük a kicsinyeséget és közönségességet. De ez a legtöbb: tulajdonképpen csupa negatívum. A pozitív és aktív lázadás

akkor kezdődik, amikor félredobhatjuk a kicsinyes, emberi mértéket és óriások számára építhetünk — amikor nem az ember gyarló teste, hanem szelleme és fantáziája számára dolgozhatunk. Családi házak! Rettenetes!

Gumbril úr felháborodottan horkant fel.

— Ha Albertire gondolok!

És Albertire gondolt — Albertire, a legnemesebb rómainak, az egyetlen igazi rómainak. Mert maguk a régi rómaiak kicsinyesen és zavarosan élték életüket egy vulgáris birodalom szívében. De Alberti és követői, a reneszánsz emberei: ezek éltek az igazi római életet. Ezek Plutarchost építették bele a házaikba. A történelem nyomorúságos Cato-jából és Brutusából római hősöket teremtettek, hogy előttük járjanak, mint mintaképek és vezéreljék őket. Alberti előtt nem voltak igazi rómaiak és Piranesi halálával meg is kezdődött ennek a fajtának lassú pusztulása.

— És ha Brunelleschire gondolok! — folytatta idősebb Gumbril és szenvedélyesen gondolt arra az építészre, aki nyolc karcsú, magasbaszökkenő márványbordára építette a világ leggyönyörűbb és legkönnyebb kupoláját.

— És ha Michelangelora gondolok! Arra a hatalmas komor oltármélyedésre... és ha Wrenre és Palladiora gondolok, ha mindezekre gondolok ...

Idősebb Gumbril meglengette a karját és elhallgatott. Nem tudta szavakba foglalni, hogy mit érzett, ha ezekre gondolt.

Ifjabb Gumbril órájára nézett. — Fél három — mondta — ideje, hogy lefeküdjünk.

HARMADIK FEJEZET.

— Gumbril úr! — Ez a felkiáltás meglepetéssel vegyült örömet árult el. — Ez aztán az öröm! — Az öröm most már vezető szerepet kapott a hangban, mely egyre közeledett a bolt sötét mélyéből, anélkül, hogy forrását látni lehetett volna.

— Részemről az öröm, Bojanus úr — mondta Gumbril és becsukta maga mögött a boltajtót.

Rendkívül kistermetű, gérokkos emberke bukkant fel. Lassan emelkedett ki egy sötét hegyszakadékból, mely két fenyegetően meredek tavaszi öltöny között tátongott. Amikor kijött az ajtó előtti szabad területre, ódivatú kecsességgel meghajolt. A látogató megpillanthatta gyöngyházfényű koponyáját, melyet ritkás, kanyargó, nedves hajcsomók takartak, mint az ázálékok.

Ha szabad érdeklődnöm, minek köszönhetem ezt a szerencsét, uram?

Bojanus úr felnézett látogatójára, kissé féloldalt fordította fejét, úgy hogy viaszkozott bajuszhegyei a magasba meredtek. Jobb kezének ujjait gérokkja keblébe dugta, lába pedig pontosan úgy helyezkedett el, ahogy azt a táncmesterek »alapállása« előírja.

— Könnyű tavaszi felöltő tetszik? Vagy új öltöny? Úgy veszem észre — mondta és pillantása szakszerűen mérte végig tetőtől talpig Gumbril magas sovány alakját — úgy veszem észre, hogy az a köntös, melyet Gumbril úr most visel, kissé — hogy is mondjam csak — na igen, egy kissé hanyag, vagy mint a franciák mondják, kissé negligészerű.

Gumbril lehajtotta fejét és végignézte sajátmagát. Bosszantotta Bojanus megjegyzése, fájt neki, megsebezte. Neglizsé? Pedig azt hitte magáról, hogy

nagyon elegáns és előkelő (de hiszen ő mindig az, még ha rongyokat visel is) sőt azt hitte, hogy határozottan olyan, mintha skatulyából vették volna ki, mint Porteous úr, Azt hitte, hogy katonásan elegáns, fekete kabátjában, operett jelmezszerű nadrágjában és gombos bőrcipőjében. A fekete nemezkalap pedig valószínűleg külföldi, délvidéki jelleget adott megjelenésének és megóvta a banalitás látszatától. Most megpróbálta ruháját, vagy mint Bojanus úr mondta: köntösét (Szent Isten, köntös!) a szakavatottak szemüvegén át nézni. Hatalmas ráncok ásítottak a túlsúfolt zsebek körül, mellényén pecsét éktelenkedett, nadrágja térde zsákszerű és duzzadt volt, mint Héléne Fourmont csupasz térdei Rubens szőrmés portréján, Bécsben. Igen, az egész dolog szörnyen negligészerű. Elszomrodott, de amikor Bojanus szakavatott és hivatásos eleganciája szemébe ötlött, egy kissé megnyugodott. A gérokk határozottan megnyugtató volt. Olyan volt, mint valami egészen modern festmény. Sima ráncatlan henger a mellkas körül, a finoman lekerekített szárnyak tiszták, elvontak, kúpszerűek. Ez bizony nem negligészerű. Kissé megnyugodott.

— Szeretném — mondta és fontoskodva köszöriülte a torkát — szeretném, ha egészen újszerű nadrágot készítené számomra, saját elgondolásom alapján. Egészen újszerűét.

Röviden leírta a Gumbril-féle légnadrág lényegét.

Bojanus úr figyelmesen hallgatta.

— Elkészíthetem, — mondta, mikor a leírás véget ért — elkészíthetem, ha *igazán* ragaszkodik hozzá Gumbril úr — tette hozzá.

— Köszönöm.

— És ha szabad érdeklődnöm, Gumbril úr, *viselni* is óhajtja ezt a... ezt a ruhadarabot?

Gumbril bűnösen megtagadta önmagát.

— Csak azért, hogy bemutassam az ötletet, Bojanus úr. Kereskedelmi téren akarom gyümölcsötteni találmányomat.

— Kereskedelmi téren? Értem, Gumbril úr.

— Akar talán egy részvényt — ajánlotta Gumbril.

Bojanus úr fejét rázta.

— Sajnos, az én vevőköröm számára nem alkalmas ez a dolog, Gumbril úr. Nem tétélezhető fel, ugyebár, a legjobb körökről, hogy ilyesmit viseljenek.

— Nem?

Bojanus úr megint a fejét csóválta.

— Én ismerem őket. Én ismerem a legjobb köröket.

Azután látszólag hanyagul hozzátette.

— Magunk közt szólva, Gumbril úr, nagy csodálója vagyok Leninnek.

— Én is, — mondta Gumbril — de csak elméletben. Megjegyzem, én nem sokat veszíthetek Lenin miatt. Megengedhetem magamnak azt a fényűzést, hogy csodáljam. De ön, Bojanus úr, ön a jómódú burzsoá, ó, természetesen csak a szónak gazdasági értelmében, ön Bojanus úr ...

Bojanus úr régi stílusú, arisztokratikus meghajlással nyugtázta a magyarázatot.

— ... Ön az elsők között volna, akik ráfizetnének, ha egy angol Lenin megkezdéné a működését.

— Látja, Gumbril úr, ezen a ponton téved, ha szabad magamat így kifejeznem. — Bojanus úr kihúzta kezét kabátja nyílásából és mondatai aláfestésére használta. — Ha majd eljön a forradalom, Gumbril úr, a nagy és szükséges forradalom, melyről Beckford városi tanácsnok beszélt, akkor egy kis pénz miatt még nem fog bajba jutni az ember. Nem a vagyonuk fog bajt hozni az emberekre, Gumbril úr, hanem osztályszokásaik, osztálybeszédük, osztálynevelésük. Jel-

szavakon fog múlni minden, Gumbriil úr, jegyezze meg jól, amit mondok. A vörös gárdisták majd megállítják az embert az uccán és felszólítják, hogy mondjon valami ilyen szót, mint: »borotva«. Ha úgy fogja mondani, hogy »borotva«, mint ön, Gumbriil úr és barátai, akkor... — Bojanus úr olyan mozdulatot tett, mintha puskát emelne a vállához és meghúzná a ravaszt. Nyelvével nagyot csettintett a lövést jelképezve... — akkor vége. De ha így mondja: »beretva«, mint általában a legtöbb ember, akkor Gumbriil úr, így fognak szólni hozzá: »Mehetsz, barátom, éljen a proletariátus.« Éljen a beretva!

— Attól tartok, hogy igaza van — mondta Gumbriil úr.

— Szilárd meggyőződéselem — válaszolta Bojanus úr. — Az én klienseimre, a legjobb körökre haragszanak legjobban az emberek, önbizalmuk, könnyedségük, az a mód, ahogy pénzükre és állásukra támaszkodva más emberekkel rendelkeznek, ahogy birtokukba veszik a világot, a tekintélyük, melyet mások hasztalanul szeretnének tagadni — ez az, ami annyira bosszantó, Gumbriil úr.

Gumbriil bólíntott. Ő maga is irigyelte jobb helyzetben levő barátait, akiknek meg volt a hatalmuk, hogy ne vegyék emberszámba azokat, akik nem tartoznak az osztályukhoz. De ezt csak az engedheti meg magának, aki mindig nagy házban élt és a cselédsereg, amely körülvette, úgy működött, mint valami finom óramű. Az ilyen ember soha sem ismerte a pénzgondokat, vendéglőben sohasem rendelte az olcsóbb ételt a finomabb helyett, a rendőrbn sohasem látott mást, mint fizetett védelmezőjét az alacsonyabb osztályokkal szemben, sohasem vonta kétségbe, hogy isteni jogánál fogva bizonyos határokon belül mindig azt teheti, amit akar, sohasem gondolt másra, mint magára,

és a maga örömére. Gumbril ezek között a boldog lények között nevelkedett, de nem tartozott hozzájuk, sajnós, vagy szerencsére? Ki tudja?

— És milyen előnyt vár a forradalomtól, Bojanus úr? — kérdezte végül.

Bojanus úr visszatette kezét a kabátnyílásába.

— Semmit, Gumbril úr, — mondta — egyáltalában semmit.

— Hát a szabadság, — mondta Gumbril — egyenlőség, miegymás? Erről mi a véleménye, Bojanus úr?

— Gondolja, Gumbril úr, hogy ez valaha is megvalósul? — Bojanus úr játékosan félrehajtotta a fejét és mosolygott. — Figyelje meg a történelmet, Gumbril úr, figyelje meg a történelmet. Először jött a francia forradalom. Politikai szabadságot követeltek. Megkapták. Aztán jön a reformtörvény, jött negyvennyolc, jönnek a különböző szabadságjogok, a nők választójoga, egyre több és több politikai szabadság. És mi az eredmény, Gumbril úr? Semmi. Kit tesz igazán szabaddá a politikai szabadság? Senkit, Gumbril úr. Én mondom Önnek, Gumbril úr, soha nagyobb csalás nem történt az egész világtörténelemben. És ha elgondoljuk, hogy ezek a szegény fiatal emberek, mint például Shelley, hogyan beszéltek a dologról, igazán siralmas — mondta Bojanus úr fejét csóválva — igazán siralmas. A politikai szabadság: csalás, egyszerűen azért, mert az ember nem tölti az idejét politikával. Alvással, evéssel és egy kis szórakozással és munkával, főképen munkával tölti. Amikor már megkapták az emberek azt a politikai szabadságot, amit akartak, illetve, mikor rájöttek, hogy nem is akarták, akkor belátták ezt. Most pedig megint van egy új jelszó, Gumbril úr: az ipari forradalom. De az Isten szerelméért, ez épp olyan csalás, mint a másik. Elképzelhető a szabadság bármilyen rendszer alatt? Sem a munkások haszonrészesedése

és önkormányzata, sem a higiénikus berendezések, sem a mintafalvak, sem a játszóterek és üdülőtelepek nem szabadíthatják meg az embereket az alapvető rabszolgaságtól: a munka szükségességétől. Szabadság? Nincs is! Nincs szabadság ebben a világban, csak aranykalitkák vannak, aranykalitkák, Gumbril úr. De tegyük fel, Gumbril úr, tegyük fel, hogy egyszer majd megtaláljuk a módját, hogy megszabaduljunk a munkától. Tegyük fel, hogy az ember egész nap ráér. Akkor szabadabb lesz? Nem is szólok most az evés és az alvás és a hasonló dolgok természetadta rabságáról, Gumbril úr: erről nem is szólok, mert ez már túlzottan metafizikai szörszálhasogatás volna, ha szabad magamat így kifejeznem. De kérdzem, uram — mondta Bojanus úr és csaknem fenyegetően rázta mutatóujját társalgópartnere felé — azt kérdzem, szabad ember-e az, aki korlátlanul rendelkezhet az ideje felett. Én azt mondom, hogy nem szabad. Legfeljebb csak akkor, ha véletlenül olyasfajta ember, mint ön vagy én, Gumbril úr, ha értelmes ember, ha független Itélőképességű ember. A közönséges ember akkor sem volna szabad. Hiszen nem tudná, mivel töltse szabad idejét; olyasmivel töltené, amit a többi ember rákényszerít. Az emberek nem tudnak szórakozni, másokra bízzák, hogy mulattassák őket; Beveszik azt, amit adnak nekik. Be is kell venniök, akár tetszik nekik, akár nem. Mozi, újság, folyóirat, grammofon, futballmeccs, rádió: nincs más választás, ha szórakozni akarnak. A közönséges ember nem tud meglenni nélkülük. Elfogadja őket: hát ez nem rabszolgaság? Láthatja tehát, Gumbril úr — Bojanus úr kaján diadallal elmosolyodott — láthatja, hogy még abban a teljesen képzelt helyzetben is, ha az embernek korlátlanul állna rendelkezésére a szabad idő, még akkor sem volna szabadság ... és ez az eset is csak a képzeletben lehetséges, legalábbis azokra az

emberekre vonatkozóan, akiknek a forradalom érdekében állna. Ami pedig azokat az embereket illeti, akiknek már most is sok szabad idejük van ... no, Gumbril úr, mi ketten igazán ismerjük a legjobb köröket, jól tudjuk, hogy a szabadság, kivéve talán a szexuális szabadságot, nem a legerősebb oldaluk. És a szexuális szabadság... mi az? — kérdezte Bojanus úr drámai hangsúllyal. — Mi ketten, Gumbril úr — felelt magának bizalmasan — mi ketten tudjuk. Ez a legborzalmasabb, a legszörnyűbb rabszolgaság. Az bizony. Vagy nincs igazam, Gumbril úr?

— Teljesen igaza van, teljesen igaza van, Bojanus úr — sietett a válasszal Gumbril.

— Mindebből — folytatta Bojanus úr — az következik, hogy egy-két magunkfajta embertől eltekintve, Gumbril úr, a szabadság nem is létezik. Svindli az egész, Gumbril úr. Szörnyű svindli. Sőt, ha szabad magamat így kifejezni, — mondta Bojanus úr suttogva, de erős nyomatékkal — rohadt svindli.

— De hát akkor mért kívánja minden áron a forradalmat, Bojanus úr? — érdeklődött Gumbril.

Bojanus úr elgondolkozva csavargatta viaszkos bajuszát.

— Azért, — mondta végül — mert érdekes változást jelentene. Szeretem a változatosságot és a kis izgalmakat. Tudományos érdeklődésből is szeretném. Sohasem tudhatjuk előre egész pontosan, hogy sikerül egy kísérlet, nemde Gumbril úr? Emlékszem, mikor kis gyerek voltam, az öregem — nagy kertész volt, sőt mondhatnám, valóságos virágművész — kísérleti célból egy Gloire de Dijon galyat beoltott egy áfonyabokorba. Akár hiszi, Gumbril úr, akár nem: szép fekete rózsák jöttek ki belőle. Senki sem hitte volna ezt, míg meg nem próbálták. Ezért gondolkodom így a forradalomról. Az ember sohasem tudhatja, mi jön ki

belőle, amíg meg nem próbálja. Fekete rózsza, kék rózsza, ki tudja, Gumbril úr, ki tudja?

— Igaz, ki tudja — mondta Gumbril és órájára nézett — kérem... a nadrággal kapcsolatban...

— A ruhadarabbal kapcsolatban — javította ki Bojanus úr. — Igen. Mondjuk jövő keddre.

— Mondjuk, jövő keddre — mondta Gumbril és kinyitotta a boltajtót. — Viszontlátásra, Bojanus úr.

Bojanus úr hajbókolva kísérté ki, mint valami királyi herceget.

Sütött a nap és az ucca végén, a házsorok között, kék volt az ég. A távolban minden párásán olvadt be a lágy, dús fényözönbe:,-vastag arany muszlinfátylak zárták le a kilátást. W Hanover Square kertjeiben a fiatal fák egészen zöldek voltak még, olyanok voltak, mint a zöld lángnyelvek. A kormos fatörzsek viszont feketék és piszkosak voltak, mint valaha. Szép és stílusos lett volna, ha hirtelen kakuk szólal meg. A kakuk hallgatott: de azért boldog hangulata volt a napnak. Ilyen napokon szerelmesnek kell lenni — mondta Gumbril, miközben céltalanul sétált., A szabók világából Gumbril átvonult a hamisgyöngy-kereskedők területére, majd amikor egyre jobban belátta, hogy ez a szép tavaszi nap szerelemre termett, lassan, kényelmesen átsétált a Bond Street illatos vidékére. Mély meglepéssel gondolt az olasz szabadságharcról írott hatvanhárom dolgozatra. Milyen jó a napot lopni! A Bond Street rengeteg alkalmat nyújt a kellemes naplopásra. Megnézte a tavaszi kiállítást a Grosvenor Square-on. Amikor a kiállítási helyiségből kijött, sajnálattal állapította meg, hogy kár volt a tizennyolc penny beléptidijért. Bement egy hangszerkereskedésbe és azt állította, hogy zongorát akar venni. Lakájszerű előzékenységgel leültették a nagyszerű hangszer mellé, lejátszotta rajta kedvenc zenedarabjait. Utána néhány

pillanatra benézett Sotheby üzletébe, beleszagolt a régi könyvek közé, *azután* ismét sétára indult. Megcsodálta a szivarokat, a kristályos párföm üvegeket, a harisnyákat, a régi mesterek festményeit, a smaragd nyakékeket és általában mindent, amit a boltokban láthatott.

»*Legközelebb megnyílik Casimir Lypiatt kiállítása*«

— ez a plakát megállította. Szegény, öreg Lypiatt, úgylátszik, megint nekivadult — gondolta és benyitott az Albemarle galériába. Szegény, öreg Lypiatt! Sőt: drága, öreg Lypiatt. Szerette Lypiattot. Hibái mellett is szerette. Mulatságos lesz, ha újra találkoznak.

Gumbril a következő percben egy borzalmas rézkarcgyűjtemény kellős közepén találta megát. Átnézte őket és közben azon töprengett: hogy van az, hogy ezekben a nehéz időkben, amikor a festők nem tudják eladni képeiket, minden ostoba számár, aki konvencionális rézkarcoló-stílusban össze tud firkantani két csónakot, egy állítólagos felhőt és egy sírna tengerfelületet, tucatszámra adja el műveit, darabonkint egy guineáért. Elmélgésében a galéria egy alkalmazottjának közeledése zavarta meg. Félénken és feszengve közeledett a segéd, de azzal a tudatos elhatározással, hogy jó munkát végez és teljesíti kötelességét. Egészen fiatal ember volt, fakó hajának különös szürkés színt adott az erős pomádé. Arca olyan gyerekesen lágú és szörten volt, hogy azokra a kis gyermekekre emlékeztetett, akik szeretnek felnőttest játszani. Csak néhány hete dolgozott ebben a szakmában és' igen nehéznek találta.

— Ez itt — jegyezte meg bevezető köhintés után és az egyik tengeri tájra mutatott a két csónakkal — a művész korábbi korszakából való, mint a másik.

— Rámutatott egy másik képre, melyen ugyancsak két csónak volt és a tenger is éppen olyan simának

látszott, mint az előbbi képen, bár lehet, hogy ha alaposabban szemügyre vette volna az ember, megállapíthatta volna, hogy itt még simább.

— Csakugyan — mondta Gumbril.

A segédnek kissé rosszul esett ez a hideg fogadtatás. Elvörösödött, de összeszedte mirfden erejét és így folytatta:

— Néhány kiváló kritikus — mondta — többre tartja a művész korábbi korszakát, bár akkor még nem volt olyan tökéletes.

— Igen?

— Szép, levegős ugyebár?

A segéd féloldalt hajtotta fejét és elismerően húzta fel gyermekes ajkát.

Gumbril bólintott.

A segéd kétségbeesetten mutatott ujjával az egyik csónak oldalán levő árnyékra.

— Mennyi érzés van ebben — mondta és még jobban elvörösödött.

— Nagyon intenzív — felelte Gumbril. A segéd hálásan mosolygott rá.

— Találó jelző — mondta boldogan. — Intenzív. Ez az. Nagyon intenzív.

Többször ismételte a szót, mintha megtanulná, hogy alkalomadtán, ha szükség lesz rá, alkalmazni tudja. Elhatározta, hogy beválik ebben a szakmában.

— Mint látom, Lypiatt úr nemsokára kiállít — jegyezte meg Gumbril, ki már unta a csónakokat.

— E pillanatban folytatja döntő megbeszéléseit Albemarle úrral — mondta diadalmasan a segéd, mint valami bűvész, aki az utolsó, drámai pillanatban házi nyulat húz elő a cilinderéből.

— Ne mondja! — válaszolta Gumbril kellő meghatottsággal. — Akkor megvárom, amíg kijön — tette hozzá és leült, háttal a csónakoknak.

A segéd visszament íróasztalához és kezébe vette aranyveretű töltőtollat, melyet nagynénje ajándékozott neki karácsonykor, amikor első állását kapta. »Nagyon intenzív« írta csupa nagybetűvel egy félív papírra. »Nagyon intenzív érzés van ebben a foltban«. Néhány pillanatig tanulmányozta a jegyzetet, aztán gondosan összehajtotta és mellényzsebében helyezte el. »Csinálj mindenről jegyzeteket« ez egyike volt üzleti jelmondatainak, melyeket tussal és gót betűkkel gondosan felírt magának. A hasznos jelmondat ágya fölött függött két másik felirat között. Az egyik így hangzott: »Az Úr az én pásztorom« — ezt anyja adta neki. A másik Dr. Frank Crane egyik aranymondása volt: »A mosolygó arc több árut ad el, mint az ügyes nyelv.« De azért az ügyes nyelv, mint a fiatal segéd megállapíthatta, igen hasznos dolog, különösen ebben a szakmában. Vájjon egy kép kompozíciója is lehet intenzív? — kérdezte, magában. Albemarle úr igen sokat ad a kompozícióra. De azért talán mégis jobb, ha megmaradunk az egyszerű »gyönyörű« jelző mellett, amely egy kissé elcsépeelt ugyan, de mindenesetre biztos. Egyébként nem árt, ha megkérdezzük Albemarle úr véleményét. Aztán itt vannak azok a bonyolult dolgok, a valórökkel, meg a plaszticitással. Felsőhajtott. Nehéz szakma. Az ember hiába szorgalmas és igyekvő, ha egyszer szóba kerül az atmoszféra, meg az intenzív foltok, meg a plaszticitás — nem tudja, mit csináljon. Mindent feljegyezni. Ez az egyetlen, ami segít. Albemarle úr dolgozószobájában Casimir Lypiatt csapkodta az asztalt.

— Nagyság — nagyság, Albemarle úr, hév és lelki fajsúly — ez megvolt azokban a régiekben, de nincs meg bennünk ...

Heves taglejtésekkel kísérte beszédét, arcizmai ránátóztak és sötét karikák között ülő zöld szemében

zavaros fény lángolt. Homloka magas volt, orra hosszú és éles. Csontos, csaknem hús nélküli arcában meglepően hatott széles szája és telt ajka.

— Úgy van, úgy van — mondta Albemarle úr zsiros hangján. Gömbölyű, sima kis ember volt, feje olyan volt, mint egy tojás. Olyan méltóságteljesen beszélt és mozgott, mint egy komornyik (saját maga szerint: mint egy herceg).

— Én ezt akarom ismét megteremteni, — folytatta Lypiatt — a mesterek nagy formátumát és nagyszerűségét.

Egészen kimelegedett, amíg beszélt, arca kipirult, szemében lüktetett a vér, mintha valami pezsdító vörösbort ivott volna. Megmámorosodott a saját szavaitól, részegen hadonászott: valóban részeg volt. A régi mesterek nagyságát érezte magában, ettől részegedett meg. Micsoda erő van bennem, — gondolta — micsoda erő! Mindazt meg tudom tenni, amit ők tudtak. Semmi sem haladja meg az erőmet. A tojásfejű Albemarle úr boszszantóan nyugodtan ült vele szemben, mint valami rendíthetetlen, hidegvérű urasági inas. Albemarle is tűzbe kell hozni. Lypiatt megint lecsapott az asztalra és felkiáltott.

— Ennek a küldetésnek élek, amióta csak dolgozom — kiáltotta.

Amióta csak dolgozik... az idő lekoptatta a haját a halántékáról, meredek homloka magasabbnak látszott, mint amilyen. Már negyvenéves. A forrongó, ifjú Lypiatt, aki egyszer kijelentette, hogy senki sem alkothat értékeset harminc éven túl, már negyven éves. De ezekben a lángoló pillanatokban megfeledkezett az éveiről, megfeledkezett a csalódásokról, az eladatlan képekről, a rossz kritikákról. »Ez a küldetésem — ismételte — és Istenemre mondom, meg is fogom valósítani.«

Szemében forrón lüktetett a vér.

— Úgy van, — mondta Albemarle úr és bólintott a tojással — úgy van.

— Milyen kis arányokban dolgoznak manapság, — mondta rapszodikusán Lypiatt — milyen közönséges a koncepció, milyen szűkre szabottak a képességek! Ma már nincsenek festő-szobrász-költő, mint Michelangelo, nincsenek tudós-művészek, mint Leonardo, nincsenek többé matematikus-udvaroncok, mint Boscovitch, impresszárió-zenészek, mint Haendel, általános zsenik, mint Wren. Én harcot hirdetek napjaink káros specializálási irányzata ellen. Egyedül vívom harcomat, egy-magam adom a példát.

Lypiatt magasra emelte a kezét. Monumentális és magános volt, mint a szabadságszobor.

— Mindamellet... — vágott közbe Albemarle úr —

— Én költő, festő és zenész vagyok egyszemélyben — kiáltotta Lypiatt.

— Mindamellet... számolni kell azzal a veszéllyel, hogy — hogy is mondjam csak — az ember szét-fecséri az energiáját — folytatta könyörtelenül Albemarle úr. Közben óvatosan az órájára nézett. Úgy érezte, hogy ez a beszélgetés feleslegesen hosszúra nyúlik.

— Nincs nagyobb veszély, mint mikor az energia stagnál és elpuhul — vágott vissza Lypiatt. — Elmondom önnek, mit tapasztaltam én ezen a téren. És elmondta, még hozzá hevesen.

Gumbril a kiállítási helyiségben csendesen tűnődött a csónakok, a Canal Grandé és a Firth of Forth között. Szegény öreg Lypiatt, gondolta. Sőt, példátlan nagyzási mániája ellenére is: szegény drága Lypiatt. Micsoda rossz festő, micsoda fellengzős költő, micsoda zajos, pathetikus rögtönző a zongoránál! És évek óta csinálja ezt, mindig a régi vesszőparipáin nyargal és mindig

rosszul! Soha sincs egy fillérje, mindig a legsivárabb nyomorúságban él! Szegény, tragikus, öreg Lypiatt! Hirtelen kinyílt egy ajtó és egy változóan ordító hang, hol mélyen és érdesen, hol éles rikácsolással verte fel a kiállítási helyiség csendjét.

— ... mint egy Veronese — harsogta a hang — óriási lüktető, örvénylő kompozíció! (»Örvénylő kompozíció«, az ifjú segéd ezt is feljegyezte lelki noteszába), de mennyivel komolyabb, mennyivel mélyebb lelki jelentőségű, mennyivel...

— Lypiatt! — Gumbril felállt székéből, megfordult és kezét kinyújtva közeledett Lypiatt felé.

— Nézd csak, Gumbril, nahát! — Lypiatt idegesítő szívélyességgel rázta meg a feléje nyújtott kezét. Túl-tengően jó hangulatban volt. — Most beszéljük meg a kiállításom ügyét Albemarle úrral, — magyarázta — Albemarle úr ismeri Gumbrilt?

— Nagyon örvendek, — mondta Albemarle úr — barátunkból, Lypiatt úrból — tette hozzá fenségesen — nem hiányzik az igazi művészi...

— Nagyszerű lesz! — Lypiatt nem tudta kivárni, amíg Albemarle befejezi a mondatát. Heroikus ütest mért Gumbril vállára.

— ... temperamentum — folytatta Albemarle úr. — Sajnos, túlságosan türelmetlen, túlságosan lelkes hozánk, szegény egyszerű emberekhez képest — a leereszkedés hercegi mosolya kísérte a nagyúri szerénységnek ezt a megnyilatkozását — akik a prózai, mindennapi gyakorlati életet éljük.

Lypiatt hangos, disszonáns nevetésben tört ki. Nem vette rossz néven, hogy művésztemperamentummal gyanúsították, sőt láthatóan nagyon örült neki.

— Tűz és víz vegyülése gőzt támaszt — mondta aforisztikusan. — Albemarle úr és én így dolgozunk együtt, mint valami gőzgép! — Meglendítette a karjait,

mintha dugattyúk volnának. Megint nevetett, Albemarle úr azonban csak hűvösen és udvariasan mosolygott.

— Éppen az előbb beszéltem Albemarle úrnak arról a nagy keresztrefeszítésről, melyet nemrég fejeztem be — folytatta. — Éppen olyan nagy és hatalmas, mint egy Veronese-kép, de sokkal komolyabb, sokkal...

Hátuk mögött a kis segéd egy új vevő előtt ecsetelte a rézkarcok szépségeit.

— Nagyon intenzív, — mondta — nagyon intenzív érzés van ebben a foltban.

Az árnyfolt valóban heves szenvedéllyel simult a csónak farához.

— És milyen gyönyörű, milyen ... — a segéd egy pillanatig habozott és fakó, pomádés haja alatt hirtelen egészen elvörösödött a bőre — milyen Örvénylő kompozíció.

Aggódó pillantást vetett a vevőre. Megjegyzése nem talált válaszra. Megkönnyebbülten fellélekzett.

Gumbril és Lypiatt együtt távozott a helyiségből. Lypiatt diktálta az iramot, hatalmas sebességgel, impozáns brutalitással gázolt át az elegáns, ráérő sétálók tömegén, és menet közben szakadatlanul hadonászott és hangosan beszélt. Kezében vitte kalapját, nyakkenője élénk narancsszínű volt. Az emberek utána fordultak és ez jól esett neki. Annyi bizonyos, hogy nagyon érdekes arca volt — ez az arc teljes joggal lehetett volna egy zsenié is. Lypiatt tudta ezt. A zseni — mondogatta szívesen — bizonyos Kainbélyeget visel a homlokán, amiről az emberek egyszerre felismerik és a felismerés után rendszerint megkövezik — szokta hozzáfűzni azzal a különös nevetésével, melyet sohasem mulasztott el, ha valami nagyon keserút vagy cinikusát mondott. Ezzel a nevetéssel azt akarta kifejezni hogy a keserőség, a cinizmus, melyet az események kiváltottak belőle, tulajdonképpen csak álarc, mely alatt a művész csendesen és

tragikusan mosolyog. Lypiattot általában sokat foglalkoztatta az ideális művészetek. Tudta, hogy az ő bőrében is ilyen titáni lény lakozik. Talán egy kissé túlságosan is tudta.

— Most azután, — mondta állandóan — most azután lehengerelem őket. Most azután ... rettenetes lesz. — A vér lüktetett a szemében és minden szó, amit mondott, egyre jobban fokozta a hatalmába és erejébe vetett hitet. Belefogott a kiállításra kerülő képeinek részletes leírásába, elmondta, hogy milyen előszót ír a katalógus elé és milyen verseket közöl benne abból a célból, hogy irodalmi kommentárokkal lássák el festményeit. Beszélt, beszélt, beszélt.

Gumbril nem túlságosan figyelmesen hallgatta. Nem értette, hogy beszélhet valaki ilyen hangosan, hogy ünnepelheti magát ilyen hihetetlen mértékben. Úgy látszik: ez az ember kénytelen ordítani, mert csak így tudja meggyőzni magát arról, hogy él. Szegény Lypiatt, úgy látszik, ennyi év után már kezd kételkedni ebben a tényben. De most aztán, de most aztán lehengereli őket.

— Szóval meg van elégedve azzal, amit az utóbbi időben csinált — mondta, amikor Lypiatt befejezte egyik hosszú tirádáját.

— De még mennyire, — kiáltotta Lypiatt — de még mennyire.

Gumbril szerette volna megjegyezni, hogy Lypiatt már a múltban is sokszor volt ilyen megelégedett és mégsem sikerült lehengerelnie »őket«. De aztán jobbnak látta, ha nem szól semmit. Lypiatt tovább szavalt a régi mesterek méreteiről és egyetemes zsenijéről. A sorok között sejtette, hogy ő is ezek közé tartozik.

A Tottenham Court Road végén váltak el. Lypiatt észak felé indult, maple-street-i műtermébe, Gumbril pedig elindult, hogy titkos látogatást tegyen great-russel-street-i legénylakásán. Egy évvel ezelőtt vette ki

ezt a kis kétszobás lakást, egy fűszeresbolt fölött, ki tudja micsoda kalandok reményében. Valahogy azonban úgy adódott, hogy a kalandok nem következtek be. Mindamellett, ha Londonban volt, szívesen kereste fel néha-néha ezt a lakást, és mialatt magánosan ült a gáztűzhely mellett, elégtétellel gondolt arra, hogy a világon senki sem tudja, hogy most itt van. Gyerekesen szerette a titkolódzást és a rejtélyességet.

— Isten vele, — intett búcsút Gumbril — igyekszem péntekre összehívni néhány embert (mert megbeszélték, hogy ismét találkoznak).

Azután elfordult, azt hitte, hogy befejeződött a társalgás. Tévedett.

— Ja igen, — mondta Lypiatt, aki már szintén menni akart, de hirtelen visszafordult és gyorsan Gumbril után ment — mondja, nem tudna öt fontot kölcsönadni? A kiállítás után rögtön visszaadom. Kissé kifogytam a pénzből.

Szegény öreg Lypiatt! De azért Gumbril kissé nehéz szívvel vált meg a bankjegyeitől.

NEGYESEDIK FEJEZET.

Lypiattnak volt egy szokása, melyet barátai kissé súlyosnak találtak. Sőt nem csak a barátai, mert Lypiatt a legfutóbb ismerőseit, sőt a legtökéletesebben idegen embereket is szívesen beavatta ihlete titkaiba. Ez a szokás abból állott, hogy minden elképzelhető alkalmat megragadott, hogy felolvassa verseit, öblös és reszkető hangon olvasott, mindig egyforma páthosszal, bármiről szóltak is a versei. Negyedórákon át szavalt így, pillanatnyi megszakítás nélkül. Könyörtelenül agyonszavalta hallgatóit, amíg végül teljesen letörte őket a zavar és a szégyen, a vér az arcukba szökött és nem mertek egy-

más szemébe nézni. Most is szavalt. Nemcsak az éttermi asztal mellett ülő barátainak szavalt, hanem az egész vendéglőnek. Amint felharsantak »Conquistador« című versének dübörgő kezdősorai, az étterem minden sarkából feléje fordultak a fejek. Azok, akik közismert »művészjellege« miatt keresték fel ezt a soho-i vendéglőt, jelentősen néztek egymásra és bólintottak. Megkapták a pénzükért azt, amit akartak. Lypiatt, aki úgy tett, mintha elragadtatott extázisában semmit sem venne észre, tovább szavalt.

— Nézd, Conquistador, ott van Mexikó! — ez volt a refrén.

Lypiatt kifejtette, hogy a conquistador tulajdonképpen a művész és Mexikó, melyre letekint, Tlacopan és Chalco, Tenochtitlan és Iztapalapan tornyos városai, tulajdonképpen ... tulajdonképpen kissé nehéz volt megmagyarázni, hogy mit szimbolizálnak. A világegyetemet? Talán.

— Nézd — kiáltotta Lypiatt remegő hangon —

— Nézd, conquistador,

A völgy zöld szőnyegét, te bátor!

Csillogó tó, gyémántos városok,

Aranyló Chalco s Tlacopan,

Majd rájuk tapos a lakktopán!

Conquistador, győzelmed várom,

És megvalósul minden büszke álom!

— Nem, — mondta Gumbriil és letette a poharat, melyből mohón ivott — nem, ezt nem lehet leírni: »áalom«.

— Mért vág közbe? — fordult feléje dühösen Lypiatt.

Széles szájának szögletei megvonaglottak, egész hosszú arca vonaglott az izgalomtól.

— Mért nem engedi, hogy befejezzem?

Kezét, mely furcsa módon lebegett feje fölött a páthosz teljében, most lassan leeresztette az asztalra.

— Hülye — mondta végül, majd ismét kezébe vette a kést és a villát.

— Egész komolyan, — makacskodott Gumbriil — ezt a szót, hogy »álom«, nem lehet leírni. Hát nincs igazam? — Gumbriil már kiitta egy palack burgundi javarészét és most jókedvű volt, makacs és kissé harcias.

— Miért nem? — kérdezte Lypiatt.

— Egyszerűen nem lehet.

Gumbriil hátradőlt székében és mosolyogva simogatta kissé lecsüngő, szőke bajuszát.

— Az Úr 1922. évében ilyesmit nem lehet leírni.

— De miért? — ismételte a kérdést magából kikelve Lypiatt.

— Mert ehhez már túlkéső van — jelentette ki a finom Mercaptan úr. Mercaptan úr igazi conquistadorhoz méltóan, harsonaszerűen kezdte a mondatait, hogy azután meglehetősen dicstelenül elakadt lélekzettel és zavarosan fejezze be. Karcsú, jóképű fiatalember volt, sima haját közepén elválasztva viselte, de egy-egy hullámozó fürtöt a halántékon át a füle mögé fésült. Meg kell jegyeznünk, hogy még sokkal finomabb, még sokkal *dix-huitième-ebb* arc illett volna hozzá. Kissé kövér és közönséges kifejezésű volt ez az arc, mely sajnálatos módon cseppet sem harmonizált Mercaptan úr utánozhatatlanul finom stílusával. Mert Mercaptan úrnak stílusa is volt, amit nagy élvezettel használt fel az irodalmi hetilapokba írott cikkeiben.

Legbecsesebb munkája azonban az a kis kötet volt, melyben tanulmányok, prózai költemények, jelmondatok és paradoxonok bizonyították ragyogóan Mercaptan úr kedvenc tételét: hogy az állítólag *sapiens homo* tulajdonképpen kicsinyes, jelentéktelen, majom-

szerű és abszurd módon nagyképű állatfaj. Azok, akik személyesen találkoztak Mercaptan úrral, gyakran azzal az érzéssel váltak el tőle, hogy talán igaza is van, amikor ilyen szigorúan ítéli meg az emberiséget.

— Ehhez már nagyon késő van, — ismételte Mercaptan úr — az idők megváltoztak. *Sunt lacrymae rerum, nos et mutamur in Mis* — hangosan nevetett a saját tréfáján.

— *Quot homines, tot dispuandum est* — mondta Gumbril és még egy kortyot ivott a Beaume Supérieureből. E pillanatban Mercaptan pártián állt.

— De mért van későn? — kérdezte Lypiatt.
Mercaptan úr finom mozdulatot tett.

— *Qa se sent, mon cher ami* — mondta — *ga ne s'expiique pas.*

Azt mondják, hogy a sátán mindig a szívében hordja a poklot. Mercaptan úr viszont, bárhol volt is, mindig a szívében hordta Párizst.

— Álom ... 1922-ben!... — mondta és vállalt-vont.

— A világháború után, az orosz éhínség után! Álom! — mondta Gumbril.

— Ez még a *Rostand-korszákból* való, — mondta Mercaptan úr halk vihogással — *Le réve* — ah!

Lypiatt nagy csörömpöléssel lecsapta kését és villáját és harcrakészen előrehajolt.

— Na most — na most megfogtalak benneteket. Most elárultátok magatokat. Elárultátok egész szellemi gyöngességteket, szegénységieket, kicsinyességteket, impotenciátokat ...

— Impotencia? Ön rágalmaz, uram — jegyezte meg Gumbril.

Shearwater töprengő arccal megmozdult. Egész idő alatt hallgatott, görnyedt vállal ült, könyökét az asztalra támasztotta, nagy kerek feje előrehajolt, úgy

látszott, hogy minden figyelmét egy kis kenyérdarab aprólékosan gondos feldarabolása foglalta el. Időnként egy-egy kenyérdarabot a szájába tett és bozontos barna bajusza alatt lassú mozdulatokkal őrlött az állkapcsa, mint a tehéné. Most oldalbadöfte Gumbrialt a könyökével.

— Szamár — mondta, — maradjon csendben. Lypiatt szavai úgy ömöltek, mint a záporoső.

— Félték az eszményektől, igen, félték! Nem merítek bevallani, hogy álmaitok is vannak. Én nem szégyellem az álmaimat — jegyezte meg fölényesen. — Nem érdekel, ha bolondnak és ósdiinak tartanak. Az álom rövid és jó angol szó. Különb is jól rímel azzal, hogy »várom«. Ha, ha! ..

Lypiatt megint nekieresztette harsány titánnevetését. Ez volt az a cinikus nevetés, mely látszólag titkolta, a megértők számára azonban elárulta a művész-érzéseit és nagy lelkét.

— Persze, — folytatta — a civilizált fiatalurak számára az eszmények nem eléggé finomak, ők már kinőttek ebből. Nem ismernek sem álmokat, sem vallást, sem erkölcsöt.

— Éljenek a fülbemászó bogarak — mondta Gumbrialt. Örült kis ötletének. — Az ember önvédelemből kénytelen fülbemászó kukac módjára élni — tette hozzá magyarázóan.

Mercaptan úr azonban tiltakozott a fülbemászó ellen.

— Igazán nem tudom, mi szégyelni való van azon, hogy az ember civilizált — mondta olyan hangon, mely hol a bikáéra, hol a madáréra emlékeztetett. — Én, igenis, büszke vagyok kis rokokó budoáromra, a ragyogó mahagóni asztal fölött folytatott beszélgetésekre és a finom, érzéki, szellemes kis flörtökre, a tágas pamlagokon, melyeken Crébillon fils lelke lakozik.

Én erre vagyok a legbüszkébb. Nem kell mindnyájunknak oroszoknak lennünk. Szörnyűek ezek a Dosztojevskijek! — mondta Mercaptan úr mély érzéssel.

— Utópiákkal sem kell foglalkoznunk. *Homo au naturel...* — Mercaptan úr hüvelykujját és mutatóujját orrához emelte, mely, sajnos, kissé tömpe volt.

— *Qa pue.* A homo á la H. G. Wells pedig, *qa ne pue pas assez.* Én azt a civilizált közéletet ünneplem, mely a bűz és a fertőtlenített állapot között vonul el. Egy kis pézsmaszag, egy kis mámorító női aroma, óbor és eper illata, levelendulás-zacskó a párna alatt, illatosító flakonok a szalon sarkában: ez az igazi. Olvasható könyvek, mulattató társalgás, civilizált nők, könnyed művészet és jó italok, zene, nyugalmas élet, kényelem: ez minden, amit kívánok.

— *A propos* kényelem, — vetette közbe Gumbril, még mielőtt Lypiatt rákezdhett volna egy válaszmennydörgésére — be kell számolnom új találmányomról. Feltaláltam a pneumatik-, azaz lég-nadrágot. Felfújható és tökéletes kényelmet biztosít. Érti az elgondolást? Maga sokat ülő ember, Mercaptan. Előjegyzek egy nadrágot a számára.

— Nagyon Wells-ízű dolog ez, — csóválta a fejét Mercaptan úr — szörnyen utópisztikus. Komikusan hatna a budoároknak. Különb is az én pamlagom elég rugalmas. Köszönöm szépen.

— Hát Tolsztoj? — ordította Lypiatt türelmetlenül kirobbanó hangon — hát Tolsztoj?

Mercaptan úr legyintett.

— Orosz, — mondta — orosz.

— És Michelangelo?

— Alberti, — mondta nagyon komolyan Gumbril, aki most apja gondolatvilágának egy darabját hozta közéjük — Alberti sokkal jobb építész volt, higyeje el.

— Ami pedig a hatásosságot illeti, — mondta Mercaptan úr — e tekintetben sokkal jobb szeretem az öreg Borrominit és a barokkot.

— És Beethoven, — folytatta Lypiatt — és Blake? Hogy tudja őket beskatulyázni a rendszerébe?

Mercaptan úr vállatvont.

— Kint maradnak az előszobában. Nem engedem be őket a budoáromba.

— Útállak benneteket, — mondta Lypiatt növekvő felháborodással, szélesebb gesztusokkal — útállak benneteket, útálom visszataszító, hazug tizen-nyolcadikszázadbéli kis civilizációtokat, pepecselő kis költészeteteket, művészeteteket, mely a művészetért és nem Istenért van, émelyítő kis viszonyaitokat, melyekből hiányzik a szerelem és a szenvedély, disznóhoz illő materializmustokat, állati közönyötöket minden boldogtalansággal szemben és csaholó gyűlölködés-eket minden iránt, ami nagy.

— Bájós, bájós — mormolta Mercaptan és olajat öntött a salátára.

— Hogy képzelitek, hogy valaha tisztességes és komoly dolgot tudtok alkotni, amikor nem hisztek magában a tisztességben és a komolyságban? Magam köré nézek — Lypiatt vérben forgó szemmel nézett körül a teremben — és magamban állok, teljes szellemi magányban. Egyedül török a cél felé, egészen egyedül. — A mellét verte, mint valami magános óriás. — Azt a célt tűztem magam elé, hogy a festészetet és a költészetet visszahelyezem az őket megillető polcra a nagy erkölcsi erők között. Már régóta szórakozássá, játékká süllyedtek. Az életemet áldozom ezért a célért. Az életemet! — hangja kissé megremegett. — Csúfolnak, gyűlölnek, megköveznek, kinevetnek. De én kitartok, kitartok. Tudom, hogy igazam van. Végül ők is be fogják látni, hogy igazam volt.

Ezzel befejeződött Lypiatt hangos monológja, melyben oly tüzetes felvilágosítást adott magáról.

— Mindamellet, — mondta Gumbril derűs csökönyösséggel — fenntartom azt az állításomat, hogy nem lehet az »álom« szót leírni.

— *Inadmissible*, — mondta Mercaptan úr — Rostand korában még jó volt. De most...

— Most, — mondta Gumbril — most ez a szó egyszerűen Freudot juttatja az ember eszébe.

— Az egész dolog irodalmi tapintat kérdése — magyarázta Mercaptan. — Hát nincs magában irodalmi tapintat?

— Nincs, — mondta nyomatékkal Lypiatt — hála Istennek nincs. Semmiféle tapintat nincs bennem. Én őszintén, egyenesen cselekszem, ahogy a lelkem diktálja. Nem szeretem a kompromisszumokat.

Az asztalra csapott. A mozdulatra hirtelen felreccsenő, démoni nevetés volt a válasz. Gumbril, Lypiatt és Mercaptan felkapták a fejüket: még Shearwater is felemelte nagy, gömbölyű fejét és a hang irányába fordította hatalmas, kerek arcát. Egy fiatalember állt az asztal mellett. Legyezőalakú, szőke szakálla volt, világoskék szeme. Nyugtalanító, rejtelmes mosollyal nézett rájuk, mint akinek kimondhatatlanul rosszmájú dolgok járnak a fejében.

— *Come sta la Sua Terribiltà?* — kérdezte, ünnepelesen megemelte kemény kalapját és mélyen meghajolt Lypiatt előtt. — örülök, hogy itt látom, kedves Buonarrotoimat — tette hozzá melegen.

Lypiatt kissé kényelmetlenül nevetett. Ez már nem a titáni nevetés volt.

— Örülök, hogy itt üdvözölhetem az én Colemanomat — visszhangozta határozottan bágyadtan.

— Ez nem is Coleman, — szólt közbe Gumbril — meg sem ismertem volna. Ez a szakáll, — mondta és

a szőke legyezőre mutatott — mire való, ha szabad érdeklődnöm?

— Ez is orosz dolog — mondta Mercaptan úr fejcsóválva.

— Mit gondoltok, mire való? — mondta Coleman halkán, bizalmas suttogással. — Erkölcsi célokat szolgál — tette hozzá.

»Semmit sem vesztek,
Ha jó magot vetve,
Jó példát követve,
Szakállt növesztek.«

Növesszettek szakállt és a tiétek lesz az erkölcs nyugalma. Vannak viszont olyanok is, akik már az anyaméhben is szakállt viseltek.

Harsány és szemérmetlen nevetésben tört ki, mely épp olyan hirtelen ért véget, mint ahogy elkezdődött. Lypiatt a fejét rázta.

— Borzalmas, — mondta — borzalmas.

— Ezenkívül, — mondta Coleman, aki rá sem figyelt — egyéb, sajnós, kevésbé erkölcsös indokaim is voltak, hogy arcomat elváltoztassam. Szakállam segítségével angyali ismeretségeket köthetek az uccán. Amint valaki megjegyzi a hátam mögött »szörmókus«, ez rögtön feljogosít arra, hogy hozzácsatlakozzam és beszélgetni kezdjek vele. E drága jelképnek köszönhetem leggyönyörűbb és legveszélyesebb viszonyaimat — mondta és szeretettel végigsimította aranyló szakállát.

— Nagyszerű — mondta Gumbril és saját egészségére ivott. — Holnaptól kezdve nem borotválkozom.

Shearwater felvont szemöldökkel, összeráncolt homlokkal nézett körül.

— Ezt a társalgást nem tudom követni — mondta komoran. Félelmes bajusza alatt kicsi, naiv kifejezésű

száj, vastag bozontos szemöldöke alatt pedig gyermekesen kíváncsi, szelíd szürke szempár húzódott meg.

— Mit jelent a »szörmókus« szó ebben a vonatkozásban? *A sciurus vulgaris* nevű rágcsálóra gondolnak talán?

— Ez aztán a nagy ember! — mondta Coleman és megint megemelte kalapját. — Mondjátok, ki ez?

— Shearwater barátunk, ~— mondta Gumbri! — a fiziológus.

Coleman meghajolt.

— Shearwater fiziológus, — mondta — fogadja hódolatomat. Fölényem elnémul az előtt az ember előtt, aki nem tudja, mit jelent: szörmókus. Pedig a lapok egyébről sem írnak. Mondja, uram, sohasem olvassa a *Daily Express-t*?

— Soha.

— Hát a *Daily Mail-t*?

Shearwater a fejét rázta.

— Hát a *Mirror-t*, hát a *Sketch-et* Hát a *Graphic-ot* Vagy legalábbis, miután a fiziológusoknak hivatalból liberális nézeteik vannak, a *Daily News-t*?

Shearwater szakadatlanul rázta nagy, gömbölyű fejét.

— Hát az esti lapokat?

— Azokat sem.

Coleman ismét megemelte kalapját.

— Ó, ékesen szóló, igazságos és nagyszerű halál!

— kiáltotta és visszatette fejére a kalapot. — Sohasem olvas újságot! Még Mercaptan barátunk élvezetes és sikeres kis cikkeit sem a hetilapokban? Pedig nagy sikerei vannak. *A propos*, hogy vannak a zsigerei? — mondta Coleman és Mercaptan úr felé fordult. Hatalmas botjának hegyével megbökte Mercaptan úr gyomrát.

— *Qua marche — les tripes? Hein?* — Ismét Shearwater felé fordult. — Még azokat sem olvassa?

— Soha, — mondta Shearwater — komolyabb dolgokkal kell foglalkoznom, mint az újságokkal.

— És mik ezek a komoly dolgok, ha szabad érdeklődnöm?

— E pillanatban, — mondta Shearwater — főképpen a vesével foglalkozom.

— A vesével! — Coleman a gyönyörűség extázisában csapott a padlóra a botjával. — A vesével! Mondjon el nekem mindent, amit a veséről tud. Ez a legfontosabb dolog a világon. A vese maga az élet. Ide ülök maga mellé az asztalhoz, nem kérek engedélyt ettől a Buonarroti-tól, fűtyülök Mercaptan-ra és figyelemre sem méltatom ezt a Gumbril nevű tünetet, mintha itt sem volna. Leülök maga mellé és...

— Ülésről jut eszembe, — mondta Gumbril — szeretném rábeszélni, hogy rendeljen egy példányt saját találmányú légnadrágomból. Nagyon ... Coleman leintette.

— Most nem, most nem, — mondta — most leülök és meghallgatom, mit mond a fiziológus a veséről. Mialatt pedig ő beszél róla, én enni fogok belőle. Még hozzá pörkölten. Pörkölten, jól figyeljetelek a szavaimra.

Kalapját és botját a padlóra tette és leült az asztal végére Lypiatt és Shearwater közé.

— Két erkölcsös, — kezét egy pillanatra Lypiatt karjára tette — ül szemben három feketelelkűvel. — Nos, Buonarroti? Hirdetem az ördög erkölcsét. Samaelt és feleségét, a nagy paráznát. Ha, ha! Megint felharsant vad, erőltetett nevetése.

— Most aztán vége a civilizált beszélgetésnek — mondta panaszosan Mercaptan úr. A civilizált szóban kissé selypítette a c-t, kéjelegve susogta a y-t és erősen, tisztán ejtette ki az /-ket. A szó így valami különös, gazdag értelmet kapott a szájában.

Coleman nem figyelt rá.

— Na most, fiziológus úr, — mondta — meséljen nekem valamit az őseember fiziológiájáról. Ez nagyon

fontos, Buonarroti is osztja ebbeli nézetemet. Az a kérdés: van-e az ősebernek, mint Mercaptan úr mondaná, *boyau rectum-ja*. Minden ezen fordul meg, ezt Voltaire már nagyon régen felismerte. »Az őseber lábai egyenesek voltak«, — mint ezt komoly tekintélyektől tudjuk — »a talpa pedig olyan volt, mint a borjúé.« De milyenek voltak a zsigerei? Mondjon valamit a zsigereiről. Úgy-e, Buonarroti? Egyébként pedig mi van a pörkölt vesémmel? — kiáltotta a pincér felé.

— Felháborít — mondta Lypiatt.

— De remélem, nem halálosan — fordult Coleman őszinte részvétellel a szomszédja felé, aztán fejét csóválta. — Ügylátszik, mégis halálosan. — »Egy csókodért szívesen halok meg« — csókot dobott a levegőbe — no mi az, fiziológus úr, mért nem beszél? Fel, fel vastagbőrű! Feleljen. Kezében van a világrejtély kulcsa. Nem érti? A kulcs van a kezében! Emlékszem, diákkoromban szívesen bejártam a biológiai laboratóriumokba és békákat zsigereztem ki. Tűkkel szögeztük őket meg, felfelé fordított hasukkal. Emlékszem, egy alkalommal, amikor nagy elmélyedéssel tanulmányoztam a beleiket, egyszerre csak bejött a laboratóriumba egy fiú és így szólt a büztan tanárához: »Tanár úr, kérem, megkaphatnám az abszolút kulcsát?« Akár hiszi, akár nem, a tanár nyugodtan benyúlt a nadrágzsebébe, kihalászott egy kis kulcsot és szó nélkül átadta a fiúnak. Micsoda mozdulat! Átnyújtani az abszolút kulcsát! Persze a fiú csak az abszolút alkohol kulcsát akarta, biztosan valami ronda méhmagzatot akart eltenni befőttnek. Rothadjon békében! Most pedig, *sciurus vulgaris*, adja ide a kulcsát. Nyilatkozzék az ősi emberről, nyilatkozzék a *boyau rectum-ról*.

Shearwater zömök teste nehézkesen megmozdult. Hátradőlt székében és jóindulatú kíváncsisággal vizs-

gálta Coleman arcát. Vad szemöldöke alatt szelídek, kedvesek voltak a szemei. A bajusz félelmes pajzsa mögött szája csücsörítve mosolygott, mint a csecsemő, amikor látja, hogy közeledik a tejessüveg. Hatalmas, boltozatos homloka derűt sugárzott. Végigsimította vastag, barna haját, töprengve megvakarta a fejét, majd miután tökéletesen áttanulmányozta, megértette és osztályozta a Coleman nevű különös jelenséget, kinyitotta száját és kedélyes, halk nevetést hallatott.

— Voltaire kérdése, — szólalt meg végül lassan, mély hangon — abban az időben olyan ironikus kérdés volt, amelyre nem is lehetett felelni. Most már azonban lényegesen többet tudunk a veséről. Gyönyörű rendszer szerint működik a vese, olyan csodálatos, sőt isteni — más szót nem is találhatok — precizitással végzi szabályozó munkáját, mély tudással és bölcsességgel, hogy a maga ősemberének, akár ki volt is, semmi oka sem lehetett, hogy szégyenkezzék miatta.

Coleman tapsolt.

— A kulcs, a kulcs! — kiáltotta. — A kisdedek és csecsszopók zsebéből kerül elő. Az eredeti, az egyetlen patenzár. Milyen jó, hogy eljöttem. Ó, Sephirot, itt a babám!

Felkapta botját, felugrott a székéről és utat tört magának az asztalok között. Az ajtó közelében egy nő állott. Coleman odament hozzá, szótlánul az asztalra mutatott, azután visszaindult, maga előtt hajtva a nőt. Botjával gyengén ráveregetett a csípőjére, mintha valami szelíd állatot hajtana a vágóhídra.

— Engedjék meg, hogy bemutassam örömeim és fájdalmaim részesét. *La compagne de mes nuits blanches et de mes jours plutôt sales.* Másszóval, Zoe. *Qui ne tomprend pas le frangais, qui me déteste avec une passion égate à la mienne, et qui mangera, ma foi, des rognons pour faire honneur au physiologue.*

— Egy kis burgundit talán? — GumbriL felemelte az üveget. Zoe bólíntott és odatolta a poharát. Fekete haja, sápadt arcbőre és fekete bogyoyszeme volt. Kicsi szájának vonala olyan volt, mint valami virágszirom. Kissé elszomorító ruházat volt rajta, kék és narancs-színű, olyan volt, mint Augustus John valamilyen festménye. Duzzogó és vad kifejezés tilt az arcán, mély megvetéssel nézett körül.

— Shearwater sem különb a misztikusoknál, — fuvolázta Mercaptan úr — misztikus és tudós. Erre nem számítottam volna.

— Ez olyan, mint a liberális pápa — mondta GumbriL. — Szegény Metternich, emlékszik? IX. Pius.

Hirtelen nagy nevetésben tört ki, melynek nagy jelentőségét csak 6 értette.

— De naiv — mormogta boldogan és ismét megtöltötte poharát.

— Csak azok nem számítanak a misztikus és a tudós kombinációjára, akik szándékosan vaknak tettetik magukat — vágott közbe Lypiatt felháborodottan. — Mi a tudomány és ml a művészet, mi a vallás és ml a filozófia? Különböző emberi kifejezései egy nagy emberfeletti valóságnak. Newton, Boehme és Michelangelo tulajdonképpen csak különböző módon fejezik ki ugyanannak a dolognak különböző megnyilatkozásait.

— Alberti! — mondta GumbriL. — Hidd el, hogy Alberti jobb építész volt, mint Michelangelo.

— *Fi doncl* — mondta Mercaptan úr. — San Carlo allé Quattro Fontane ... — Nem folytathatta tovább. Lypiatt megsemmisítő mozdulatot tett.

— Csak egy valóság van, — bömbölte — csak egy valóság van!

— Egy valóság, — mondta Coleman — átnyúlt az asztal fölött és megsimogatta Zoe csupasz karját — és az is kallipygos.

Zoe villájával ráütött Coleman kezére.

— Mindnyájan ezt a valóságot próbáljuk kifejezni — folytatta rendíthetetlenül Lypiatt. — A fizikusok megfogalmazták törvényeiket, melyek tulajdonképpen csak dadogó múltó értékű elméletek a valóság egy részéről. A fiziológusok behatolnak az élet titkaiba a pszichológusok a lélek titkaiba. Mi, művészek pedig megkíséreljük visszaadni ennek a realitásnak, a mindenségnek erkölcsi megnyilatkozását.

Mercaptan úr mesterkélt borzalommal emelte magasba a kezét.

— *Ó barbaridad, barbaridad!*

Mással, mint ezzel a spanyol szóval, nem is tudta volna kifejezni érzéseit.

— Semmi értelme sincs az egésznek — tette hozzá.

— Nagyon helyes, amit a vegyészekiől és fizikusokról mond — jegyezte meg Shearwater. — Mindig azt akarják elhitetni, hogy közelebb járnak az igazsághoz, mint mi. Tényként fogadják el nyers elméleteiket és azt akarják, hogy mi is fogadjuk el, amikor az étellel foglalkozunk. Szentnek tartják ezeket az elméleteket. A természet törvényeinek nevezik őket, állandóan azt mondják, hogy ők ismerik az igazságot, míg a biológusok csak romantikus képzelődők. Mindig botrányt csapnak, ha mi az életről beszélünk. Tökkel ütött marhák! — tette hozzá Shearwater szelíd nyomatékkal. — Csak egy marha beszélhet mechanizmusról a vesével kapcsolatban. Sőt olyan hülyék is vannak, akik az átöröklötte és a szaporodás mechanizmusáról is beszélnek.

— Mindamellett — mondta nagyon komolyan Mercaptan úr, aki azt is kész volt letagadni, hogy a világon van — vannak igen kitűnő szaktekintélyek. Én természetesen csak idézhetem őket. Nem állítom, hogy közvetlen tudomásom volna ezekről a dolgokról. De...

— Szaporodás, szaporodás, — mormogta Coleman extázisban — gyönyörű és borzalmas elgondolni, hogy mind erre lyukadnak ki, még a legszűziesebbek is; hogy ezért jöttek a világra ezek a kis nősténykutyák, bármit hazudnak is égszínkéék szemeik. Hát Zoe és én miféle sárkány fajzatot hozunk majd a világra? — fordult Shearwater felé. — Nagyon szeretnék gyermeket, — folytatta, ahelyett, hogy a választ megvárta volna — semmire sem tanítanám, még beszédre sem, a világon semmire. Valóban a természet gyermeke lenne. Azt hiszem, ő lenne a testet öltött ördög. Rendkívül mulatságos lesz, ha egyszerre csak megszólal és azt mondja: »Bekkos«, mint azok a gyermekek, akikről Herodotos írt. Ez a Buonarroti pedig allegorikus festményt készítene róla és eposzt írna hozzá ezzel a címmel: »Az ádáz vadember«, Sciurus Vulgáris megvizsgálná veséjét és kikutatná szexuális ösztönét, Mercaptan psdig utánozhatatlan cikket írna róla. Gumbri! légnadrágot adna neki, Zoe és én pedig méltó szülői büszkeséggel néznénk. Úgy-e, Zoe?

Zoe megőrizte duzzogó, megvető arckifejezését és nem méltatta feleletre Colemant.

— Milyen gyönyörű lenne! Sok utódra vágyom. Az igazi hetyke jellem mindig küzd az egyke ellen... Én...

Zoe hozzávágott egy kenyérgalacsint, mely az arcán talála, közvetlenül a szeme alatt. Coleman hátradőlt és nevetett nevetett, amíg kicsordultak a könnyei.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Egymás után tűntek el a vendéglő forgóajtájában, körüljártak az üvegkalitkában, mely végül is kidobta őket a hűvös, sötét uccára. Shearwater feltartotta nagy arcát és két-három mély lélekzetet vett.

— Túlsok széndioxid és ammónia volt odabenn — mondta.

— Szomorú, hogy ha ketten-hárman összegyűlünk az erkölcs nevében, vagy, civilizáltabban szólva, Mercaptan luxus-cikkei nevében, — Mercaptan ügyesen kivédte a döfést, melyet Coleman botja feléje irányzott — szükségképpen tönkretesszük a levegőt.

Lypiatt az égre emelte pillantását.

— Micsoda csillagok és micsoda mély szakadékok a csillagok között.

— Olyan ez a nyári éjszaka, mint valami könnyű opera hangulata — mondta Mercaptan és tört németseggel kezdte énekelni a Barcarolát a »*Hoffmann meséi*«-ből. Liebe Nacht, du schöne Nacht, oh stille mein tam-tam-tam, tam-tam-tam ... Ó isteni Offenbach. Bárcsak jönne még egy harmadik császárság. Még egy mulatságos Napóleon! Akkor Párizs megint Párizs lenne tam-tam-tam, tam-tam-tam.

Minden különösebb cél nélkül, csak magáért a sétéért járkáltak az enyhe hűvös éjszakában. Coleman vezette a csapatot, minden lépésnél ráütött botjával a kövezetre.

Vak vezet világtalant — magyarázta. — Bárcsak akadna egy gödör, egy szakadék, valami hatalmas üreg, melyben csípős százlábúak hemzsegnének és trágya bűzlene. Milyen boldogan vezetnék bele valamennyiőtöket.

Azt hiszem, jól tenné, ha orvoshoz menne — mondta komolyan Shearwater.

Coleman boldogan felüvöltött.

— Nem jut eszébe, — folytatta — hogy ebben a pillanatban hétmillió különálló, független egyén dzsungelében járkalunk? Mindegyik a maga különálló, független életét éli és egyáltalán nem érdeklí őket a mi létezésünk. Hétmillió ember és mindegyik ép olyan fontosnak tartja magát, mint mi. Sok millió ember alszik most ebben a bűzös levegőben. Sok százezer pár szeretkezik e pillanatban, olyan visszataszító módon, amelyre jobb nem is rágondolni és amellet mégis pontosan ugyanúgy, ahogy mi végezzük, boldogan, szenvedélyesen és gyönyörűen szerelmi munkánkat. Sokezer nő éli át e pillanatban a vajúdás fájdalmait mindkét nembeli sokezer ember halloklik e pillanatban a legkülönbözőbb és legborzalmasabb betegségekben vagy egyszerűen csak azért, mert már nagyon sokáig élt. Sokezren részegek, sokezren megterhelték a gyomrukat és sokezren nem tudnak eleget enni. Mind élnek, mind magányosak, mind egyélek, mind érzékenyek, mint én vagy te, vagy mi valamennyien. Szörnyű elgondolni! Bárcsak valamennyiünket belevezethetném a százlábúak óriás gödrébe.

Szüntelenül kopogtatott a kövezeten, mintha üreget keresne. Aztán teli torokból énekelni kezdett: »Minden jótét állat keresi a piszkot.«

— Ó ez az erkölcs! — sóhajtott Mercaptan. — Az egyik oldalon Lypiatt, az izmos erkölcsű művész, a másik oldalon Coleman, a káromló... Nahát, nahát. Hamisítatlan olasz mozdulattal fordult Zoe felé.

— Hát magának mi a véleménye?
Zoe Coleman felé intett a fejével.

— — Ez egy ronda disznó — mondta. E volt az első szó, ami ajkáról elhangzott, mióta a társasághoz csatlakozott.

— Halljuk, halljuk! — kiáltotta Coleman és meglengette botját.

A Hyde Park Corner kávékioszkjának meleg, sárga fényében kis csoport álldogált. A csúcsos sapkák, a soffőrök porköpenyei, a viharvert munkászubzonyok és nyakra kötött zsebkendők csoportjából kiemelkedett egy elegáns pár. Cilinder, selyemgalléros köpeny, mellette lángszínű szaténkepe, rézvörös hajkorona, nagy spanyol teknőcfésűvel.

— Kutya legyek, ha ez nem Myra Viveash — mondta Gumbriil, amint közelebb jöttek.

— Úgy van — mondta Lypiatt, aki szintén odanézett. Hirtelen tettetett fölényvel kezdett járni, büszkén kirúgta a lábát minden lépésnél. Most kívülről nézte magát, és sasszemei a cinikus *je rrien fichisme-t*n keresztül felismerték a vérző szívet. De nem akarta, hogy mások is észrevegyék.

— Viveash? — Coleman gyorsabban kopogott a kövezeten. — És ki lehet pillanatnyi ágyasa? — mondta és botjával a cylinder felé mutatott.

— Lehet, hogy Bruin Opps? — mondta Gumbriil töprengve.

— Opps? — üvöltötte Coleman nevetve — Opps.

A cylinder megfordult. Ingmell, hosszúkás, fakó arc, csillogó monokli.

— Hát ez meg ki az ördög? — kérdezte a cylinder nyers, szemtelenül támadó hangon.

— Én volnék, — mondta Coleman — de velem van — Shearwatera, Gumbriilra és Zoera mutatott — egy fiziológus, egy pedagógus és egy priapagógus. Említés nélkül hagyom az egyszerű művészeket és újságírókat, akiknek címe nem végződik a mágikus »ógus« szótaggal. Végül pedig — mondta magára mutatva — itt van egy egyszerű kutya, szíves szolgálatára.

Levette kalapját és meghajolt.

A cylinder a spanyolfésű felé fordult.

— Ki ez a szörnyű részeg alak? — kérdezte.

Viveashné nem felelt neki, hanem az újonnan érkezők elé lépett. Kezében hámozott kemény tojást és vastag vajaskenyeret tartott és minden mondat után felváltva harapott belőlük.

— Coleman! — kiáltotta. Mindig elhaló hangon beszélt, mintha utolsó szavait suttogná halkán, alig hallhatóan a halálos ágyáról. — Már rég nem hallottam dühöngéseit. És maga, Theodore, maga angyal, magát mért nem lehet sohasem látni?

Gumbril vállat vont.

— Valószínűleg, mert nem akar látni — mondta.

Myra nevetett és harapott a tojásból meg a kenyérből. Csuklójával — mert még mindig kezében szorongatta a tojás végét — megérintette Lypiatt karját. A Titán, aki eddig az égre nézett, láthatóan nagyon meglepődött, hogy Myra ott áll előtte.

— — Maga az? — mondta mosolyogva és kérdően rán-
colta a homlokát. ^K

— — Úgy-e, holnap ülök magának, Casimir?

— — Hát nem felejtette el?

A ködfátyol egy pillanatra meghasadt. Szegény Lypiatt!

— És itt van Mercaptan. Még mindig boldog? Mercaptan gálánsán megcsókolta a tojást szorongató kéz csuklóját.

— Boldogabb is lehetnék — mormolta és lapos arcából a nőre emelte kis, barna szemét — *puis-je espérer?*

Myra Viveash elhaló hangon nevetett láthatatlan halálos ágyáról és szótlanul fordította feléje sápadt arcát, mozdulatlan tekintetét. Pillantása félelmesen alkalmas volt arra, hogy ne fejezzen ki semmit, olyan volt, mint a sziámi macskák bársonyos fekete arcából kitekintő halványkék szemek.

— *Bellissima* — mormolta Mercaptan és valósággal kivirágzott e szempár hűvös pillantása alatt.

Myra Viveash most az egész társasághoz fordult.

— A legborzalmasabb estét töltöttük el, — mondta — úgy-e, Bruin?

Bruin Opps nem szólt, csak felmordult. Nem szerte ezeket az átkozott alakokat, akik megzavarták. Szemhéjának bőre rátüremlett a monoklira, és a kereten túl a csillogó üveget érte.

— Azt reméltük, hogy egész jó lesz, — folytatta Myra — elmentünk Hampton Courtba, egy kis szigetre, ahol vacsorázni és táncolni lehet...

— Mi teszi a szigeteket olyan különlegesen élvezetessé — vetette közbe Mercaptan, aki viszont azt élvezte, hogy megjegyzése nem tartozott a tárgyhoz — Cythera, Monkey Island, Capri? *Je me deman de.*

— Ebből megint egy bájos cikk lesz — mondta Coleman és botjával fenyegetően bökött Mercaptan úr felé, aki gyorsan félrelépett.

— Vettünk egy kocsit — mondta Myra Viveash — és elindultunk. Szörnyű, micsoda kocsi volt! Nyomórútságos, ócska kocsi, valóságos múzeumba illő darab, régiséggyűjtők öröme.

Myra Viveash elmondta, hogy órákig tartott az út. Mikor aztán megérkeztek, micsoda ételeket kaptak, és micsoda bort akartak velük megitatni! Myra Viveash őszinte borzalommal nyögött fel örök halálos ágyáról. Minden ételnek olyan íze volt, mintha előzőleg egy hétig áztatták volna a folyó vizében, ázalagok között. A Themze vizének finom, tífuszos aromáját árasztották az ételek. Még a pezsgőbe is jutott egy kicsi a Themzéből. Egy darab kenyeret sem tudtak legyűrni. Éhesen, szomjasan ismét elindultak antik taxijukban és most végre ideérkeztek, a civilizáció eme előőrsére, ahol végre valami harapnivalót találtak.

— Ó szörnyű esténk volt, — fejezte be előadását Myra Viveash — az egyetlen dolog, ami jókedvre derített,

Bruin rosszkedve volt. Nem is sejted, Bruin, hogy milyen nagyszerű komikus vagy.

Bruin nem méltatta válaszra a megjegyzést. Nehezen palástolt undor kifejezésével az arcán kemény tojástartó volt. Myra szeszélyeit egyre elviselhetetlenebbeknek találta. Már a hampton-court-i kirándulás is egész rossz volt, de itt az uccán enni, piszkos munkások között — ez aztán már több a soknál.

Myra Viveash körülnézett.

— Hát sohasem fogom megtudni, hogy ki ez a titokzatos személyiség?

Shearwater mutatózott, aki kissé távolabb állt a csoporttól, háttal a park rácsozatának támaszkodott és elgondolkozva bámult a földre.

— A fiziológus, — magyarázta Coleman — nála van a kulcs! A kulcs, a kulcs — dübörögve verte botjával a kövezetet.

Gumbril egyszerűbb stílusban mutattab Shearwater.

— Úgy látszik, nem érdekeli önt túlságosan, kedves Shearwater úr — mondta Myra elhalóan.

Shearwater felpillantott. Myra Viveash halvány és merev pillantása rászégeződött, sajátos, furcsa, szomorú mosolyával, mely arcának nevetés közben mindig valami különös, agóniás hangulatot adott.

— Úgy látszik, nem érdekeli önt túlságosan — ismételte.

Shearwater megrázta súlyos fejét.

— Nem. Nem mondhatnám.

— Miért?

— Miért érdekelnének? Nem tudok egyszerre sokfelé érdeklődni. Az ember csak az iránt érdeklődhet, amiért érdemes.

— Irántunk nem érdemes?

— Nekem nem — mondta őszintén Shearwater. — A nagy kínai fal, az olasz politikai helyzet, a trematodok

szokásai — ezek mind nagyon érdekesek, de engem nem érdekelnek. Nem engedem, hogy érdekeljenek. Nem érek rá.

— Mégis, mi iránt érdeklődik, ha van ideje?

— Megyünk? — kérdezte Bruin türelmetlenül. Sikerült lenyelnie a kemény tojás utolsó darabját. Myra Viveash nem felelt, még csak rá sem nézett.

Shearwater rövid habozás után éppen válaszolni akart, Coleman azonban közbevágott és helyette felelt.

— Beszéljen vele tiszteletelj esebb hangon, — mondta Myra Viveashnak — nagy ember. Nem olvas újságot, még azt sem, melybe Mercaptan olyan szépen ír. És nem tudja, mi az a szörmókus. Csak a veséért él és hal. Myra Viveash arcán megjelent az alélt mosoly.

— Vese? Hisz ez valóságos *memento móri*. Utóvégre más testrészek is vannak.

Hátravetette köpenyét, megmutatta karját, csupasz vállát, mellének emelkedő vonalát. Fehér ruhája szabadon hagyta hátát és vállát, a karok alatt jött ki elől és csúcsban végződött, melyet a nyak körül futó aranyzsinór erősített meg.

— Például — mondta Myra Viveash, ide-oda forgatta kezét, karcsú karját, hogy bemutassa izmai és ízületei játékát.

— *Memento vivere* — mondta Mercaptan úr — *Vivamus, mea Lesbia, atque amemus*.

Myra Viveash karja ismét lehanyatlott. Megint összehúzta magán a köpenyt. Ránézett Shearwaterre, aki lelkiismeretes figyelemmel kísérte minden mozdulatát és most kérdően bölintott, mintha azt mondaná: »Mi következik ezután?«

— Mindnyájan nagyon jól tudjuk, hogy szép karjaid vannak, — mondta dühösen Bruin — nincs rá semmi szükség, hogy éjfélkor az uccán rendezz belőlük kiállítást. Gyerünk innét, — az asszony vállára tette

kezét, mintha el akarná vonszolni — gyerünk innét — ki tudja, mi történik a hátunk mögött.

Fejével a kávékioszk előtt gyülekező emberek felé bólintott.

— *A canaille*, úgylátszik, nyugtalankodik.

Myra Viveash odanézett. A taxisofőrök és a többi éjféli kávéfogyasztók érdeklődve és részvétellel vettek körül egy ülő női alakot. Szinte élettelenül ült a kioszk egyik székén az épület falának dőlve, olyan volt, mint valami balyu. Olcsó fekete ruha és esőköpeny volt rajta. Mellette egy férfi állott és vastag, fehér csészéből teát ivott. Mindenki egyszerre beszélt.

— Már beszélniök sem szabad ezeknek a szerencsétleneknek? — fordult Viveashné Bruin felé. — Még sohasem láttam, hogy valakinek annyira az idegeire mentek volna az alacsonyabb osztályok, mint magának.,,

— Gyűlölöm őket — mondta Bruin. — Gyűlölök mindenkit, aki szegény, beteg vagy öreg. Egyszerűen nem bírom őket: betegé tesznek.

— *Quelle ame bien-née* — sípolta Mercaptan úr. — Milyen jól és őszintén fejezi ki mindazt, amit mi is érzünk, csak nem merünk kimondani.

Lypiatt felháborodottan felnevetett.

— Emlékszem, hogy kisgyerekkoromban — folytatta Bruin — nagyapám történeteket mesélt az ő gyerekkoráról. Elmondta, hogy mikor öt-hatéves volt, közvetlen azelőtt, hogy harminckettőben megszavazták a reformtörvényt, a jó érzésű emberek egy dalt énekeltek kórusban, melynek ez volt a refrénje: «Dögöljön meg minden szegény, dögöljön meg minden szegény, le az alsóbb néposztállyal.» Sajnos, már elfelejtettem a többi szöveget és a dallamot. Nagyon jó dal lehetett.

Coleman el volt ragadtatva ettől a daltól. Vállára csapta sétabotját és körülmasírozta a legközelebbi lámpaoszlopot a harci dalt szavalva: »Dögöljön meg

minden szegény, dögöljön meg minden szegény...«
Nagyokat dobantott lábával a dal ritmusára.

— Bárcsak feltalálták volna már a gépcselédeket —
mondta Bruin csaknem patetikusan. — Akármilyen jól
dresszírozottak is a cselédek, időnként mégis elárulják,
hogy emberek. Ez pedig elviselhetetlen.

— Gyötri a rossz lelkiismeret — mormolta Gumbril
halkan.

— De Shearwater úr — mondta Myra, hogy meg-
felelőbb témára terelje vissza a beszélgetést — még
nem mondta meg nekünk, mi a véleménye a karról.

— Semmi, — felelte Shearwater — én most a vér-
keringéssel foglalkozom.

— Mondd, Theodore, igaz, amit ez összebeszél? ~
fordult Myra Gumbril felé.

— Hogyne, hogyne — Gumbril bizonytalanul és
szórakozottan felelt. Erősen megfeszítette figyelmét,
hogy kihallgathassa a Bruin-féle *canaille* beszédét.
Viveashné kérdését fölöslegesnek találta.

— Fuvarozni jártam, — mondta az a férfi, aki
teát ivott — volt egy tragacsom meg egy öreg lovam.
Egészen jól ment. Csak az volt rossz, amikor bútort,
meg mindenféle nehéz holmit kellett emelgetni. Mert
maláriát kaptam Indiában a háború alatt...

— Arra kényszerít, hogy az illem szabályait meg-
sértsem, — mondta Viveashné fájdalmas mosollyal,
gyors suttogó hangon — mondja meg őszintén, a lábak
sem érdeklik?

Coleman megint gúnyos kedvében volt.

— És miért gyönyörködnék az ördög az emberek
lábában? — üvöltötte és tüntető, túláradó szeretettel
átölelte Zoet. Zoe elkapta a kezét és belehara-
pott.

— És az úgy van a maláriával, hogy ha az ember
nagyon kifárad, akkor visszakapja. — A férfi arcszíne

egészen sárgás volt. Azt a benyomást keltette, hogy már teljesen belefásult a nyomorba és belesüllyedt a reménytelenségbe. — Nagy lázat okoz és az ember olyan gyöngye lesz, mint egy gyerek. Shearwater a fejét rázta.

— És a szív sem érdekli? — Myra Viveash felvonta szemöldökét. — Most, hogy kiejtettem ezt az elkerülhetetlen szót, sor került minden beszélgetés valódi tárgyára, a szerelemre. Mi a véleménye a szerelemről, Shearwater úr?

— De azért, mondom, — folytatta a teázó férfi — nem ment egész rosszul. Nem is panaszkodtunk. ttgy-e. Florrie? — A fekete bátyú felső nyúlványa bólíntott.

— Ez is olyasmi, — mondta Shearwater — mint a nagy kínai fal, vagy a trematodok szokásai. Nem engedhetem meg magamnak, hogy érdeklődjem iránta. Myra Viveash nevetett.

— Szent Isten — sóhajtott hitetlenül és csodálkozva. — Miért nem?

— Nem érek rá — magyarázta Shearwater. — Maguknak nincs dolguk, maguk egész nap ezzel foglalkozhatnak. Nekem dolgom van és ezért kevésbé érdeklődöm ez iránt a tárgy iránt, mint maguk. Sőt, ügyelek rá, hogy ha van is iránta némi érdeklődésem, ezt is korlátok közé szorítsam.

— Egy szép napon a Ludgate Hillre mentem fel egy kocsirakománnyal, egy clerkenwelli ember számára. Szép nyugodtan vezetem fel Jerryt a dombra — Jerrynek hívják az öreg lovat...

— Az ember nem foglalkozhat mindennel, — magyarázta Shearwater — legalább is nem egyszerre. Úgy osztottam be az életemet, hogy most dolgoznom kell. Nyugodt házaseletet élek, csendben ülök a tűzhely mellett.

— *Quelle horreur!* — mondta Mercaptan úr. XV. Lajos korabeli abbélelke felháborodott és megborzongott erre a gondolatra.

— De a szerelem? — kérdezte Myra Viveash. — A szerelem?

— Szerelem? — visszhangzott rá Lypiatt és megint a Tej útra nézett.

— Egyszerre csak odajön egy zсарu és aszongya, mennyi idős ez a ló?, aszongya, mer hogy ez már nem alkalmas teherhordásra, mind a négy lábára sántít. Dehogy sántít, mondom. Ne feleseljen, mondja. Azonnal fogja ki.

— Nézze, a szerelemtől már mindent tudok, a veséről vizont még csak nagyon keveset.

— De, kedves Shearwater, hogy tudna mindent a szerelemtől, mielőtt nem volt dolga minden asszony-nal?

— Elmentünk a rendőrségre, a zсарu, a ló meg én...

— Vagy talán maga is azok közé a hülyék közé tartozik, — folytatta Myra Viveash — akik a nőről nagy N-nel beszélnek és azt hiszik, hogy minden nő egyforma? Azt hiszem, a szegény Theodore is így gondolkozik gyengébb pillanataiban. — (Gumbril bizonytalanul mosolygott a távolból. A teázó férfit követte a rendőség dohos épületébe.) — Mercaptan is így gondolkozik, — folytatta Myra Viveash — mert azok a nők, akik valaha megfordultak XVIII. századbeli pamlagán, valóban mind egyformák voltak. Talán Casimir is így gondolkozik, mert minden nő az ő képtelen eszményképére emlékeztet. De maga, Shearwater, maga okos. Maga csak nem hisz ilyen ostobaságot? Shearwater a fejét rázta.

— A zсарu aztán ellenem vallott. Mind a négy lábára sántít, aszongya. Nem igaz, mondtam én és a hatósági állatorvos nekem adott igazat. Nagyon jól

bántak ezzel a lóval, mondta, de öreg, nagyon öreg. Tudom, hogy öreg mondom, de miből vegyek magamnak egy fiatalabbat?

— $(x^2 - y^2)$ — mondta Shearwater, — egyenlő $(x - y)$ $(x + y)$ Ez az egyenlet mindig érvényes, bármily értéket helyettesítünk is x -be vagy y -ba. Ilyen az a híres szerelem is, higgye el. A kapcsolat változatlanul egyforma, tekintet nélkül az ismeretlen személyek értékére. Apró egyéni különbségek és sajátosságok — mit számít ez?

— Bizony mit! — mondta Coleman. — Különbségek, különbségek. Göböly, lólégy, poloska, galandféreg, bélgiliszta, májgiliszta...

— Ki kell irtani a lovat, mondja a pasas, már túlőreg a munkához. De én még nem vagyok elég öreg, mondom. Én még nem kapok öregségi segínyt harminckétéves koromban. Vagy kapok? Miből fogok élni, ha elveszik tőlem azt, amiből élek?

Myra Viveash elhalóan mosolygott.

— íme, egy ember, aki azt állítja, hogy a személyes sajátosságok jelentéktelenek és nem számítanak. Magát az emberek sem érdeklik?

— Nem adhatok semmi tanácsot, mondja nekem az orvos, ez a törvény és én azért vagyok itt, hogy a törvényekre vigyázzak. Furcsa törvény, mondom, mi-féle törvény ez?

Shearwater megvakarta a fejét. Félelmetes fekete bajusza alatt végre megjelent naiv, gyerekes mosolya.

— Nem, — mondta — azok sem. Legalább is eddig még nem jutott eszembe. Azt hiszem, nem. — Nagyot nevetett, látszott, hogy örül ennek a felfedezésnek, amit önmagával kapcsolatban tett.

— Micsoda törvény, mondom, aszongya, hogy az állatvédelmi törvény.

Myra Viveash arcán, gúnyos-szenvedő mosoly jelent meg, aztán megint elhervadt.

— Majd egyszer sokkal érdekesebbeknek fogja találni az embereket, mint most.

— De addig ... — mondta Shearwater.

— Nem találtam munkát és mivel eddig a magam ura voltam, nem kaptam munkanélküli segélyt. Amikor hallottuk, hogy Portsmouth-ban munka van, elhatároztuk, hogy lemegyünk, nem bánjuk azt sem, ha gyalog kell menni egész végig.

— Addig a vesével foglalkozom.

— Le is mentünk. Sajnos, mondja ott egy pasas, teljesen reménytelen. Több mint kétszázan jelentkeztek három helyre. Nem tudtuk, mit csináljunk, megint visszajöttünk gyalog. Nagyon rosszul volt az asszony útközben, nagyon rosszul. Mert, hogy a hatodik hónapban van. Ez lesz az első. Ha megszületik, még rosszabb lesz.

A fekete batyu halkán felzokogott.

— Ném, — mondta Gumbriel és hirtelen belevágott a beszélgetésbe — ez elviselhetetlen!

Elfogta a felháborodás és a szájalom, úgy érezte magát, mint valami ninivei próféta.

— Két nyomorult ember van itt — mondta és lelkendezve beszámolt arról, amit hallott. Valóban borzalmas volt. — Gyalog mentek Portsmouth-ba és vissza, gyalog, rendes élelem nélkül. És az asszonynak gyereke lesz.

Coleman majd szétrobbant a gyönyörűségtől.

— Gravid, gravid, gravid, — mondogatta folyton — *gravitáció* törvénye, először megfogalmazta Newton, aztán megfogalmazta a halhatatlan Einstein.

Harsányan röhögött.

Gyorsan összeadtak öt fontot. Myra Viveash vállalkozott rá, hogy odaviszi a fekete batyuhoz. A

sofőrök utat engedtek neki, kényelmetlen, nyugtalanító csend volt. A fekete batyuból öreges, megviselt arc fordult feléje. Olyan volt, mint valami székesegyház kapujában álló régi szobor arca. Öreg volt ez az arc, de mégis valahogy érezni lehetett, hogy az asszony még fiatal, ha évei számát tekintjük. Reszkető kézzel vette át a bankjegyeket. Amikor kinyitotta száját, hogy félig artikulátlan suttogással kifejezze háláját, látni lehetett, hogy számos foga hiányzik.

A társaság elszéledt. Mindenki másfelé ment: Mercaptan úr rokokó budoárjába és édes barokk hálószobájába a Sloane Streetre; Coleman és Zoe valahová Pimlicoba, Isten tudja micsoda intim jelenetek színhelyére; Lypiatt a Tottenham Court Roadra ment a műtermébe. Magányosan, némán borongva, kissé talán túl öntudatosan görnyedt meg a szenvedés súlya alatt. De szenvedése, — szegény Titán! — elég valódi és őszinte volt, mert végig kellett néznie, amint Myra Viveash az elviselhetetlen ostoba, hitvány Opps-szal taxiba ült és elhajatott.

— Még egy kicsit táncolunk lefekvés előtt — mondta Myra rekedten, láthatatlan halálos ágyán, melyen nyugtalan szelleme örökké fáradtan vergődött. Bruin engedelmesen adta meg a sofőrnek egy tánchely címét és elrobtak. De mi lesz a tánc után? Lehetséges, hogy ez az undorító, rosszvérű, fiatal tacsó a szeretője? Elképzelhető, hogy Myra szereti? Nem csoda, hogy Lypiatt úgy ment haza, mint a világ súlya alatt roskadozó Atlas. Amikor azután a Piccadillyn egy elkésett és reménytelenül portyázó prostituált felbukkant a sötétből, Lypiatt nagy szomorúságában észre sem vette, úgy ment el mellette. A nő kétségbeesetten csipogta feléje: »Mit búsulsz, szép fiú?«. Lypiatt hirtelen felvetette a fejét és titáni nevetést hallatott, melyben egy fájdalomban vergődő nemes lélek adta ki minden

szörnyű keserűségét. Úgy képzelte, hogy még az úccsarok nyomorult teremtéseit is meghatja az a boldogtalanság, mely lüktető hullámokban árad belőle, mint a zene, és betölti az éjszakát. Igen, még ezek a nyomorult teremtések is! Tovább ment, még kétségbeesettebben roskadozva, mint eddig. Több kalandja már nem akadt az éjszakában.

Gumbril és Shearwater mindketten Paddingtonban laktak. Csendben mentek egymás mellett a Park Lane-en. Gumbril gyorsan lépést váltott, hogy lépést tudjon tartani társával. Kellemetlen elvéteni a lépést, amikor a léptek olyan hangosan és tompán kopognak a néptelen járdán. Több mint kellemetlen, nyugtalanító, ismeretlen veszélyeket jelentő. Az ember elárulja magát, elárulja az éjszakának, hogy itt két ember van jelen, holott ha egyszerre lépnek, akkor csak egy lény van, egy lény, mely erősebb, félelmesebb és magabizóbb, mint két különálló. Összehangolt lépésekben mentek végig a Park Lane-en. Rajtuk kívül nem volt más emberi lény a lilás villanyholdak alatt, mint egy rendőr és a kút kávján egymásnak hátat fordító három költőszobor.

— Rettenetes, szörnyű — mondta végül Gumbril, hosszú, hosszú szünet után, miután fenékgig élvezte az élet borzalmait. Mert az élet borzalmas, ugyebár?

— Mi rettenetes? — érdeklődött Shearwater. Nagy fejét lehajtva, kalapját háta mögött összefogott kezében szorongatva ment. Nehézkesen járt és masszív teste időnként megrezzent. Shearwater mindig két-három közönséges ember helyét foglalta el. A szellő hideg ujjai üdítően simították végig a haját. Arra a kísérletre gondolt, melyet néhány nap múlva kezd meg a fiziológiai laboratóriumában. Egy embert ergométerhez fog kapcsolni fűtött szobában és dolgoztatni fogja. Órákig, megszakítás nélkül. A kísérleti alany természetesen

bőven fog izzadni. A kiizzadt váladékot összegyűjtjük, megmérjük, analizáljuk, stb. Kérdés, mi történik néhány nap múlva? A kísérleti alany valószínűleg olyan sok sót fog veszteni, hogy vérösszetétele megváltozik és ebből azután sok gyönyörű következtetést lehet levonni. Nagyszerű kísérlet lesz. Gumbril felkiáltása megzavarta.

— Mi rettenetes? — kérdezte kissé ingerülten.

— Azok az emberek ott a kávékioszknál — felelte Gumbril. — Rettenetes, hogy embereknek ilyen életet kell élniök. Rosszabb a sorsuk, mint a kutyáké.

— A kutyáknak nincs semmi panaszkodni valójuk, — tért el a tárgytól Shearwater — a tengeri malacoknak sem és a patkányoknak sem. Csak azok az átkozott viviszekcióellenes bolondok fűjják fel a dolgot.

— Képzeld el, — kiáltott fel Gumbril — milyen rettenetes szenvedéseken kellett keresztülmenniök ezeknek a szerencsétleneknek. Gyalog mennek Portsmouthba munkáért, az asszonymak gyereke lesz. Irtózatos. És általában hogy bánnak az ilyen szegény emberekkel. Az embernek fogalma sincs róla, ha vele magával soha sem bántak így. Én megpróbáltam. Ha az ember a háborúban az orvosi bizottság előtt jelentkezett, hogy hallgassák meg a szívzörejeit, úgy bántak vele, mintha valami alacsonyabb állatfajhoz tartozna. így bánnak ezekkel a szegény szerencsétlenekkel is. Nekem akkor nyílt ki a szemem. Úgy éreztem magam, mint a vágómarha, amit a vasúti kocsiba terelnek. És ha elgondolom, hogy embertársaim nagy részét egész életükben így lökdösik ide-oda és úgy bánnak velük, mint az állatokkal.

— Hm — felelte Shearwater. Ha az ember a végtelenségig izzad, gondolta, végül meghal.

Gumbril a park rácsain keresztül benézett a mély sötétbe. Komor, fekete úr tátongott előtte, csak itt-ott

szakította meg egy-egy távolodó fény halvány csíkja. — Borzalmas — mondta, többször megismételte: — Borzalmas, borzalmas. — Eszébe jutottak a lábukat vesztett katonák, akik az uccán kintornáznak, az uccai játékarusok, akik a Strand lefolyó csatornáin fölött kopognak lyukas cipőben, eszébe jutott az öreg gyufaárus asszony, aki a Cursitor Street és Chancery Lane sarkán áll és örökké zsebkendőjét szorítja a bal szeméhez. A zsebkendő sárga és piszkos, mint a téli köd. Mi baja lehet a szemének? Sohasem mert jobban odanézni. Rendszerint elsietett az asszony mellett, mintha ott se volna, néha pedig, ha a köd a szokottnál is hidegebb és fojtóbb volt, pillanatra megállt és félrefordított tekintettel rézpénzt dobott a gyufaskatulyák közé. Eszébe jutottak a gyilkosok, akiket reggel nyolckor akasztanak, mialatt ő csaknem tudatos kéjjel élvezte az alvás utolsó és álmokban gazdag pillanatait. Eszébe jutott a tüdővésztes takarítónő, aki a házában dolgozott, amíg teljesen legyengült és meghalt. Eszébe jutottak a szerelmesek, akik kinyitják a gázcsapot és a tönkrement kereskedők, akik vonatok elé ugranak. Joga van-e ilyen körülmények között az embernek a megelégedettséghez és a jó táplálékhoz, a műveltséghez és a jóízléshez, a tudáshoz és a kellemes társalgáshoz, a szerelem finom és kényelmes bonyodalmaihoz?

A rácsokon keresztül még egyszer belebámult a park áthatolhatatlan sötétjébe és egy pillantást vetett az uccai lámpák gyöngysorára. Eszébe jutott egy másik éjszaka. Évekkel ezelőtt, a háború alatt történt. Akkor nem égtek a park lámpái és a főútvonal villany holdjait is csaknem teljesen elborította a holdfogyatkozás. Akkor magányosan ment végig az uccán, búskomor hangulatban, melynek más volt ugyan az oka, de lényegében mégis ugyanez a búskomor hangulat volt,

amely most árad szét benne. Akkor rettenetesen szerelmes volt.

— Mi a véleménye — kérdezte hirtelen — Myra Viveash-ről?

— Mi a véleményem? — mondta Shearwater. — Nem hinném, hogy volna róla véleményem. Azt hiszem, nern olyan eset, ami különösebb meggondolást igényel. Mindamellet nő létére elég mulatságosnak látszik. Azt mondtam neki, hogy szívesen ebédelnék vele csütörtökön.

Gumbrilt hirtelen elfogta a vágy, hogy őszintén beszéljen.

— Egyszer, nagyon régen, — kezdte hamisan fölényes, érdektelen hangon — évekkel ezelőtt tökéletesen belebolondultam. Tökéletesen.

Eszébe jutottak párnája könnyáztatta foltjai, melyek hidegen tapadtak az arcához. Ó, az a rettenetes, fájdalmas, hiábavaló zokogás valamiért, egy semmiségért, ami az egész világot jelenti.

— A háború vége felé volt. Emlékszem, egyszer egy éjszaka végigmentem ezen a szomorú uccán kormosötétben és majdnem megbolondultam a féltékenységtől.

Mint valami kisértet, mint valami ködös üldözőszellem, úgy követte akkoriban az asszonyt, néma, néma kérleléssel, könnyörgéssel.

»Gyöngé, hallgatag ember«, így nevezte őt Myra Viveash. Egyszer, szánalomból, gyengédségből, talán csak azért, hogy elcsitítsa ezt a nyugtalanító szellemet, két-három napra megadta neki azt, amiért síri hallgatással könnyörgött — csak azért, hogy rögtön utána ismét visszavegye. Azon az éjszakán, amikor ezen az uccán bolyongott, a vágy marcangolta és teste olyan volt, mintha üres lenne. Sajgó, fájdalmas volt ez az ür. A féltékenység szakadatlanul kegyetlenül figyel-

meztette a nő szépségére, azokra a gyűlölt, durva kezekre, amelyek most őt simogatják, azokra a szemekre, melyek most őt nézik. De ez már nagyon régen volt.

— Mindenesetre nagyon csinos — válaszolt Shearwater némi késéssel Gumbрил legutolsó megjegyzésére.

— Meg tudom érteni, hogy ha valaki belehabarodik, az igen kényelmetlenül érezheti magát.

Ha az ember egy vagy két napig szakadatlanul izzad, jutott hirtelen eszébe, akkor talán a tenger vizét üdítőbbnek találja az édesvíznél. Különös volna.

Gumbрил vad nevetésben tört ki.

— De voltak olyan idők is, — mondta fölényesen — amikor mások voltak énrám féltékenyek.

Ó a bosszú, a bosszú. A képzelet világában, mely a valódinál sokkal jobb, mindenki elégtételt kap. Milyen pokoli vendettákat lehet végrehajtani.

— Emlékszem, egyszer írtam hozzá franciául egy négysoros verset (egy évvel az ügy lezajlása után írta, soha senkinek nem küldte el, de ez nem számít) hogy is szólt? Igen ...

Megfelelő kísérő mozdulatokkal szavalta:

Puisque nous sommes la, je dois
 Vous avertir, sans trop de honte,
 Que je n'égale pas le Comte
 Casanovesque de Sixfois.

— Szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy meg lehetőszen csinosan van megfogalmazva. Elegánsan vaskos.

Gumbрил nevetése harsogva szállt el a Márványdiadalív fölött. De hirtelen abbamaradt az Edgware Road sarkán. Egyszerre eszébe jutott Mercaptan úr és ettől elkedvetlenedett.

HATODIK FEJEZET.

Lypiatt a Whitefield Street és a Tottenham Court Road között lakott egy sikátorban. Szívesen nevezte »Mennyei istállótelep«-nek (mert nagyon szerette az ilyen filozofikus elnevezéseket). Először kopár, kormos téglakádok alatt kellett elmenni (éjszakánként, amikor a boltív alatt a zöld gázlámpa tompa fénysugarakat és óriási architektonikus árnyékokat vetett a falra, azt hihette az ember, hogy egy Piranesi-féle börtön kapujában van), azután hosszú zsákucca következett. Alacsony épületek voltak mindkét oldalon. Az épületek alsó részében istállók voltak lovak számára, padlásszobáiban pedig valamivel kényelmetlenebb istállók emberek számára. A régimódi lószag elvegyült a kissé modernebb, égő petróleumszaggal. A levegő itt kissé sűrűbbnek tetszett, mint a többi uccában. Még a legnaposabb időben is, ha az ember végignézett a »Mennyei istállótelep«-en, a tárgyak körvonalai halványabbak és lágyabbak voltak, a színek pedig lépésről-lépésre mélyebbeknek és dúsabbaknak tündek fel. Lypiatt szerint ez volt a világon a legalkalmasabb hely a levegős perspektíva tanulmányozására. Csakis ezért lakott itt. Sajnos azonban, szegény Lypiatt mindig kissé túlságosan átlátszó derűvel palástolta nyomorúságát.

Myra Viveash taxija befordult a Piranesi-féle boltívek alá és lassan haladt előre, csaknem kelletlenül vigyázott, hogy fehér kerekét be ne piszkítsa a szennyes kövezet. A sofőr kutató pillantással nézett körül.

— Itt van?

Myra Viveash fehér kesztyűs ujjá két-háromszor belebökött a levegőbe, így jelezve, hogy a sofőr csak menjen előre. Mikor már a »Mennyei istállótelep« közepe

táján jártak, kopogtatott az üvegen. A sofőr megállt egy ház előtt.

— Sohase jártam még erre — mondta, hogy kis társalgást indítson meg, mialatt Myra pénztárcájában kotorászott. A sofőr udvarias és kissé gúnyos kíváncsisággal és amellettszinte csodálattal nézett rá.

— Szerencsés ember — mondta Myra Viveash — mi szegény, divatjamúlt úrinők, mi kénytelenek vagyunk erre járni.

Két shillinget adott neki.

A sofőr lassan kigombolta kabátját és belső zsebébe tette a pénzt. Utána nézett Myra Viveashnak, amíg átvágott a szennyes uccán. Kínos precizitással rakta egymás elé a lábait, egyenes vonalban, mintha késpengén táncolna, rettenetes mély, láthatatlan szakadékok között. Lebegve ment, ugrásszerű léptekkel, nyáriás ruhájának alja (fehér volt, fekete imprimé virágerdővel) légiesen lebegett utána. Divatjamúlt úrinő, persze! A sofőr felesleges hevességgel indította el gépét: határozottan méltatlankodott valami miatt.

A széles, kétszárnyú istállóajtók között, melyeken át a lovak vonultak be otthonukba, itt-ott kis keskeny ajtók is nyíltak, az emberek, a »jehuk« számára, mint Lypiatt szokta volt mondani a maga nagystílusú irodalmi modorában. Ha ezt mondta, mindig hangos, harangozó, cinikus nevetésben tört ki, mint valami félreértett és keserű Prometheus. Myra Viveash megállt az egyik kis jehu-ajtó előtt és olyan erősen kopogtatott, amint csak a kicsi kis merevcsuklójú koppantóval lehetett. Türelmesen várt. Számos apró, piszkos gyerek vette körül nagy bámészkodással. Megint kopogott és megint várt. Újabb gyerekek jöttek a »Mennei istálló« távolabbi tájairól. Két tizenöt-tizenhatéves lány jelent meg a szomszéd ajtó küszöbén. Vihogó, hiénaszerű, jókedv nélküli nevetésben törtek ki.

— Hallottál már a hamelni patkányfogóról? — kérdezte Myra Viveash a legközelebbi gyerektől. A gyerekek ijedten húzódtak el.

— Úgy látszik, hogy nem ismered — mondta Myra Viveash és megint kopogott.

Végre hang hallatszott belülről. Nehéz lábak jöttek le lassan a lépcsőn. Az ajtó kinyílt.

— Üdvözlöm palazzómban! — Lypiatt ezzel a drámai szózáttal szokta fogadni látogatóit.

— Csakhogy már üdvözöl — jegyezte meg Myra Viveash és utánament a keskeny, sötét lépcsőn, mely olyan meredek volt, mint valami létra. Lypiatt műbársonykabátot és vászonnadrágot viselt, mely valamikor fehér lehetett, de most már rég mosásra szorult. Haja kócos volt, keze nagyon piszkos.

— Többször kopogott? — mondta és visszanézett Myra Viveashra.

— Több mint hússzor — felelte Myra Viveash megbocsátható túlzással.

— Végtelenül sajnálom, — védekezett Lypiatt — nagyon mélyen elmerültem a munkámban. Nagyon sokáig kellett várnia?

— A gyerekek mindenesetre jól szórakoztak — mondta Myra Viveash. Bosszankodva azzal gyanúsította Casimirt (egyébként valószínűleg alaptalanul), hogy talán szándékosan merült el annyira munkájában. Biztosra vette, hogy Lypiatt hallotta már az első kopogtatást is és még fokozottabban merült azokba a mélységekbe, melyekben az igazi művész mindig lakozik, vagy legalább is lakoznia kellene. Végül aztán a harmadik kopogtatásra lassan, fájdalmas méltatlankodással felállt és kissé talán szidta is a tolakodó külvilágot, mely ilyen zajosan zavarja meg az ihlet emelkedett pillanataiban.

— Furcsa, hogy ezek a gyerekek hogyan megbámulják az embert — folytatta Myra és elhaló hangja

olyan duzzogó színezetet kapott, melyre a gyerekek egyáltalában nem adtak okot. — Olyan furcsa jelenség vagyok?

Lypiatt már felért a lépcsőn, kitárta az ajtót és megállt a küszöbön.

— Furcsa? Egy cseppet sem.

Amikor Myra melléje ért, az asszony vállára tette a kezét és lépést tartva vele, az oldalán ment be a szobába. Az ajtó, melyet nyitva hagyott, dörögve csapódott be.

— Ez is csak példája volt annak, — folytatta — hogy a csöcselék ösztönszerűen ellenszenvet érez az arisztokratikus egyéniségek iránt. Ennyi az egész. »Ó, miért van más arcom, mint a többieknek?« Szerencsére valóban más az arcom. És a magáé is. De a felsőbbrendűségnek megvannak a maga hátrányai is: a gyerekek megkövezik.

— Dehogy következtek — mondta Myra Viveash, aki most kivételesen túlzottan ragaszkodott az igazsághoz.

A műterem közepén megálltak. A szoba nem volt túlságosan tágas, viszont túlságosan sok tárgy volt benne. A festőállvány a helyiség közepén emelkedett, a körülötte lévő területet Lypiatt mindig rendben tartotta. A különböző holmik között széles, szabad út vezetett az ajtó felé. Egy másik, keskenyebb ösvény különböző ládák, egymás hegyén-hátán heverő bútorok és földre szórt könyvek között kanyargott az ágy felé. Zongora is volt a szobában, valamint asztal, melyen örökké piszkos tányérok tornyosodtak, két-három étkezés maradáka. A kandalló két oldalán könyvespolcok voltak, a földön porlepte könyvhalmok emelkedtek. Myra Viveash megállott az állványon álló kép előtt (megint absztrakt, ezt nem szerette), Lypiatt levette válláról a kezét, hátralépett, hogy jobban láthassa. Komolyan nézett az asszonyra.

— Megcsókolhatom? — kérdezte némi szünet után. Myra Viveash feléje fordult halódó mosolyával, kissé gúnyosan felvont szemöldökkel, halványan ragyogó, kifejezéstelen és nyugodt szemével.

— Hát, ha élvezetet okoz magának, — mondta — mert nekem nem.

— Nagyon sokat szenvedek maga miatt — mondta Lypiatt.

Olyan nyugodtan és őszintén mondta ezt, hogy Myra csaknem megijedt. Casimir részéről zajosabb és ékesszólóbb megnyilatkozásokat szokott meg.

— Nagyon sajnálom — mondta és valóban nagyon sajnálta. — De nem tehetek róla, úgy-e belátja?

— Belátom — ismételte és hangja most már megint a keserű Prometheus hangja volt. — A nőstény tigris sem tehet róla.

Föl és alá kezdett járni a képállvány és az ajtó közötti szabad útvonalon. Szeretett föl és alá járni, ha beszélt.

— Szeret játszani az áldozataival, — folytatta — lassan öli meg őket.

Myra Viveash ismét megnyugodott. Szelíden mosolygott. Ez megint a régi, megszokott Casimir. Amíg így tud beszélni, mint valami régimódi francia regényhős, addig nincs semmi baj, addig nem lehet nagyon boldogtalan. Az asszony leült az egyik székre, melyen kivételesen nem volt semmiféle holmi. Lypiatt tovább folytatta sétáját és karjait lengette.

— De talán jó is a szenvedés, — folytatta — talán elkerülhetetlen és szükséges. Talán hálával tartozom magának ezért. Hát mit tud a művész alkotni, ha boldog? Amikor nincsenek többé vágynai? Mi más a művészet, mint tiltakozás az élet borzalmas kegyetlensége ellen? — Megállt az asszony előtt kérdően kiterjesztett karokkal és Myra Viveash könnyedén

vállat vont. Nem tudott hozzászólni ehhez a kérdéshez.

— De mindez bolondság — tört ki ismét Lypiatt. — Ostobaság! Boldog akarok lenni, megelégedett akarok lenni, sikert akarok aratni! Természetes, hogy akkor sokkal jobban tudnék dolgozni. És főként és mindenekfölött magát akarom: tökéletesen, kizárólagosan és féltékenyen örökre birtokomba akarom venni! Mint valami rozsdá, úgy marja a szívemet a vágy, mint valami moly, úgy rág lyukakat az agyamban. Maga pedig csak nevet. — Megint a levegőbe dobta a karját, majd nehézkesen leejtette.

— De én nem is nevetek — mondta Myra Viveash. Valóban nem nevetett, nagyon sajnálta Lypiattot, sőt meglehetősen unta. Egyszer, néhány napig arra gondolt, hogy talán szeretni is tudná. Azt hitte, hogy viharos lendülete elég erős lesz ahhoz, hogy magával sodorja. De hamarosan rájött tévedésére. Azután mulatságosnak találta Lypiattot, most viszont kissé unta. Nem, nem, cseppet sem nevetett. Nem értette, miért jár még hozzá mindig. Egyszerűen azért, mert valakihez mégis csak fel kell járni? Vagy miért?

— Folytatja az arcképet? — kérdezte.

Lypiatt felsóhajtott.

— Igen — felelte. — Legjobb lesz, ha folytatom a munkámat. Munka: most már csak ennek élek. »Egy nősténytigris arcképe«. (Ismét a cinikus Titán beszélt.) Vagy talán adjam neki ezt a címet: »Egy asszony arcképe, aki sohasem volt szerelmes«.

— Ez nagyon buta cím volna — jegyezte meg Myra Viveash.

— Hát akkor, ez: »A művész szívfájdalmának arcképe«. Ez jó volna, átkozottul jó volna.

Lypiatt túlhangozatosan nevetett és a combjait csapkodta. Myra Viveash megállapította, hogy rendkívül

csúnya, ha nevet. Ilyenkor olyan az arca mintha darabokra törne. Egyetlen darabja sem marad rántalan s az erőltetett jókedv fintora valósággal eltorzítja. Még a homloka is elromlik, ha nevet. A homlok általában az arc legemberibb része. Ha az orr fintorog, a száj vigyorba görbül és a szem hunyorog, mint valami majomé, a homlok még mindig derűs és nyugodt tud maradni, még mindig emberi. De ha Casimir nevet, homlokára is átterjed a nevető grimasz. Néha még nevetés nélkül is, ha túlhevesen beszél, homloka elveszti nyugalmát, rángatódzik, vonaglik, összeráncolódik, szörnyű kifejezést kap az izgalomtól. »A művész szívfájdalmának arcképe«, ez egyáltalában nem mulatságos.

— A kritikusok azt fogják mondani, hogy probléma-kép. Igazuk is lesz, istenemre mondom, igazuk is lesz. Maga valóban probléma, maga szfinx. Bárcsak ödipusz volnék és megölhetném magát.

Jaj, ez a sok mitológia! Myra Viveash a fejét csóválta.

. . . Utat tört magának a földet borító holmi között és felemelt egy vásznat, mely a fal mellé támasztva állt az ablak mellett, a festett résszel befelé. Kinyújtotta karját és félrehajtott fejjel, kritikus szemmel nézte a képet.

— Óh nagyon jó, — mondta lágyan — nagyon jó. Nézze meg.

Megint kilépett a szoba szabad területére, az asztalnak támasztotta a képet, hogy Myra Viveash is láthassa, anélkül, hogy fel kelljen állnia székéből.

A képen Myra valami viharos látomásban jelent meg. Olyan volt, mintha forgószelel dühöngéné körül. Lypiatt eltorzította alakját a képen: soványabb és magasabb volt, mint az életben, karjai vékony csövek voltak és hullámos arca úgy csillogott, mintha fémből volna. Kissé hátra dőlt és kissé oldalt is. Alakja olyan

furcsán csavarodott, mint valami elefántcsont szobrocska, melyet az agyar görbe részéből faragtak. De sajnos, Lypiatt képén ebből az alakból hiányzott a könnyed báj, a szellem, az értelem.

— Olyan vagyok ezen a képen, — mondta végre Myra Viveash — mintha valami szélvihar kihozott volna a formámból.

Mire való a vadságnak ez a fitogtatása? Myra Viveashnak a kép nem tetszett, egyáltalában nem. Casimirt azonban' boldoggá tett a megjegyzés. Megint a combját csapkodta, megint darabokra törött nyugtalan, éles arca a nevetéstől.

— Szavamra, — kiáltotta — szavamra, igaza van. A kép kihozta a formájából. Igaza van: pontosan így van.

Megint fel és alá dübörgött a szobában és nagyokat gesztikulált.

— A szélvihar, a szélvihar a lényemben dühöng — mondotta és a homlokát verdeste. — Az élet szélvihara, a vad nyugati szél! Érzem, amint a lelkemben dühöng, dühöng! Magával sodor, mert bennem van ugyan, de mégis több, mint én, erősebb, mint én, valahonnét máshonnan jön, maga az Élet, maga az Isten! Szembe sodor a vak végzettel, munkára hajszol, harcra hajszol!

Lypiatt olyan volt most, mint a magányos ember, aki éjszaka kihalt úton bolyong és énekel nagy el ne veszítse bátorságát, hogy hangsúlyozza és növelje erejét.

— Ha festek, ha írok, vagy zenét rögtönzők, ez a szélvihar felkapja mindazt, ami az eszemben jár és egy irányba sodorja. Mindaz, amit alkotok, olyan, mint valami fa, melynek egész törzse a gyökerektől kezdve és minden ága északkelet felé hajlik, mintha menekülni akarna az óceán vihara elől.

Lypiatt kinyújtotta mindkét karját. Ujjai megfeszültek: izmai remegtek a túlfeszültségtől. Lassan

fölfölé és oldalt mozgatta ujjait, mintha végigsimítaná a szélverte fa oldalát a dombtetőn az óceán fölött,

Myra Viveash tovább nézte a befejezetlen arcképet.

Kiabáló, könnyű és olcsó hatású kép volt, mint valami ürmös-plakát Pádua uccáin. Cinzano, Bonomelli, Campari — világhírű nevek. Giotto és Mantegna elkorhadnak mellettük kápolnáikban.

— Nézze meg ezt — folytatta Lypiatt. Levette az állványra felerősített vásznat és eleje tartotta. Ez a művész elvontabb alkotásai közé tartozott. Gyíkszerű alakok hosszú sorban rohantak keresztül a vásznon, átlós irányban, mint mikor a hullámhegy csúcsáról a víz energiája visszazúdul a jobbsarokra.

— Ezen a képen — magyarázta Lypiatt — a művész hódító szellemét szimbolizálom, amint rárohan a világegyetemre s a magáévá teszi.

Szavalni kezdett:

Nézd conquistador,
A völgy szőnyegét, te bátor!
Csillogó tó, gyémántos városok,
Aranyló Chalco s Tlacopán,
Majd rájuk tapos a lakk-topán!
Conquistador, győzelmed várom
És megvalósul minden büszke álom.

—Vagy ugyanez zenében elmondva...

Lypiatt a zongorához rohant s Szkriabin eltorzult szellemét idézte.

— Látja? — kérdezte lázasan, amikor a szellem ismét nyugovóra tért s a szomorú, harsány kalimpálást felváltotta a csend. — Érzi? A művész rárohan a világra, meghódítja, szépséggel ajándékozza meg. erkölcsi jelentőséget ad neki.

Visszatért a képhez.

— Majd akkor lesz szép, ha befejeztem. Döbbenetes lesz. Ezen is érezni lehet a szélvihar kavargását.

Ujjával követte a rohanó formákat.

— A nagy délnyugati szél hajszolja őket. »Varázsló röpíti a leveleket.« De nem kaotikusan, nem rendetlenül. Úgyszólván négyes sorokban röpíti őket az öntudatos szél.

Az asztal mellé támasztotta a vásznat, úgyhogy megint szabadon járkálhatott fel s alá hódító ökleit rázva.

— Élet, — mondta — élet, ez az egyetlen nagy dolog! Életet kell belevinni a művészetbe, különben nem ér semmit. Élet pedig csak életből fakad. Elméletből sohasem. Ezért ostoba minden fecsegés a Tart pour l'art-ról, az esztétikai emóciókról, a tisztán formai értékekről és egyebekről. Csak a formai kapcsolatok számítanak, az egyik téma éppen olyan jó, mint a másik — ezt hirdetik ezek az elméletek. De nézzük csak meg azoknak a képeit, akik a gyakorlatban valósítják meg ezt az eszmét. Rögtön látjuk, hogy nem ér semmit. Az élet csak életből fakadhat. Szenvedéllyel kell festeni, a szenvedély felizgatja az intellektust, mely ennek hatása alatt megteremti a helyes formát is. Hogy pedig szenvedélyesen festhessünk, ahhoz olyan tárgyakat kell festenünk, melyek szenvedélyesen érdekelnek bennünket, élő dolgokat, emberi dolgokat. Legfeljebb csak egy olyan misztikus pantheista, mint Van Gogh, érdeklődik ugyanolyan komolyan asztalterítők, almák és baracokok iránt, mint szerelmének arca vagy a feltámadás vagy az emberiség sorsa iránt. Mantegna sohasem alkothatta volna meg ragyogó kompozícióit, ha borosüvegekből és sajtokból álló csendéleteket festett volna, keresztrefeszítések, vértanúk és nagy emberek diadala helyett! Ezt csak bolondok vonhatják kétségbe. Vagy én talán megfesthettem volna-e ezt az arcképet, ha

nem szeretném magát, ha maga nem kínozna halálra.

Óh Bonomelli, óh nagyszerű Cinzano!

— Én szenvedélyesen festem a szenvedést. Én életet fakasztok az életből. És sok szerencsét kívánok nekik a palackjaikhoz, az almáikhoz, a szennyes, ráncos abroszaikhoz, melyek a távolból pacalra emlékeztetnek.

Lypiatt arca megint darabokra törött a nevetéstől. Aztán elhallgatott.

Myra Viveash lassan, elgondolkozva bólíntott.

— Azt hiszem, igaza van — mondta. Igen, biztosan igaza van. Életre van szükség, az élet az egyetlen fontos dolog. És éppen ezért olyan rosszak Lypiatt képei. Myra most tisztán látta ezt: azért olyan rosszak, mert nincs bennük élet. Csak lárma van bennük, hadonászás, heves, görcsös rángatózás: élet helyett csak színészkedés. A vezeték valahol léket kapott: az ember és a mű között valahol kiszivárgott az élet. Túl sokat hetvenkedik ez az ember. De nem ér vele semmit: nem tudja élőnek feltüntetni azt, ami halott. Ez az arckép olyan, mint valami táncoló múmia. Myra most nagyon unta Lypiattot. Ki tudja, talán határozottan utálta is? Ezen töprengett mozdulatlan, halvány szemei mögött. Egyébként — gondolta — nem kell mindig szeretni azokat az embereket, akikkel összejövünk. Vannak orfeumok és vannak meghitt budoárok. Egyes embereket teára hívunk és négyszemközti beszélgetésre, másokat, szegényeket, valami láthatatlan színpadra, hogy mutassák be kisdud táncaikat és dalaikat, jellemző mutatóványaikat és ha elszórakoztunk rajtuk, kellő tapssal elbocsátjuk őket. Igen, de mi történik, ha ezek az emberek unalmassá válnak?

— Nos — mondta Lypiatt hosszú hallgatás után. Jó darabig mozdulatlanul állt körmét rágva. — Talán legjobb lesz, ha megkezdjük a festést.

Felemelte a befejezetlen arcképet és elhelyezte az állványon.

— Sok időt fecséreltem el — mondta — és végeredményben nincs sok veszteni való ideje az embernek.

Komorán beszélt és egész lénye hirtelen furcsán összezsugorodott, mintha kiszállt volna belőle a levegő.

— Bizony nincs, — mondta és sóhajtott — látom magamat, mint sokatígérő fiatalembert. Casimir Lypiatt — ifjú és sokatígérő név, úgy-e? De már nem vagyok fiatal. Már túl vagyok az ígéretek korán. Időnként rájövök erre. Fájdalmas, szörnyű dolog ez.

Myra Viveash fellépett az emelvényre, s helyet foglalt.

— Jól ülök? — kérdezte.

Lypiatt először ránézett, aztán a képre. A nő szépsége és az ő szenvedélye — hát csak a vásznon találkozhatnak? Opps a szeretője és az idő múlik, Lypiatt fáradt volt.

— Jó lesz — mondta és festeni kezdett. — Maga mennyi idős? — kérdezte pillanatnyi szünet után.

— Ha jól emlékszem, huszonöt — mondta Myra Viveash.

— Huszonöt? Jóságos ég, én körülbelül tizenöt évvel ezelőtt voltam huszonöt. Tizenöt év: csupa harc, csupa küzdelem. Istenem, hogy gyűlölöm néha az embereket! Mindenkit! Nem a rosszaságuk bosszant, meg tudom adni nekik én is a magamét. Hatalmas erejű csendjüket és közönyüket gyűlölöm, azt a képességüket, hogy süketté tudják magukat tenni. Itt vagyok én, mondani-valóm van a számukra, valami fontosat és lényegeset akarok velük közölni, tizenöt év óta mondom nekik, ordítom nekik, de nem figyelnek rám. Tálcán viszem eljüket a fejemet és a szívemet, és még csak észre sem veszik. Gyakran nem is tudom, meddig bírom még. — Hangja most egészen lehalkult és reszketett. —

Már közel járok a negyvenhez . . . tudja , , , — a hang fátyolozottan olvadt át a csendbe. Bágyadtan, mintha kimerült volna, keverni kezdte a színeket a palettáján, Myra Viveash ránézett. Bizony Lypiatt nem fiatal. Sőt ebben a pillanatban mintha öregebbnek látszott volna a koránál, öreg ember állt az állvány előtt: gyűrött, megviselt, fáradt öreg ember. Megbukott az életben, boldogtalan. De a világ még igazságtalanabb, még kritikátlanabb lett volna, ha sikerrel ajándékozta volna meg.

— Vannak emberek, akik hisznek magában — mondta Myra Viveash, mert nem tudta, hogy mi egyebet mondjon.

Lypiatt feltekintett rá.

— Maga? — kérdezte.

Myra Viveash bólintott. Előre megfontolt hazugság volt. De megmondhatja ennek az embernek az igazat?

— Azután gondoljon a jövőre — mondta megnyugtatóan és gyenge, elhaló hangja most tökéletes próféta biztosságot árult el. — Hiszen maga még nincs is negyven éves. Még húsz, harminc évi munka áll előtte. Másoknak is soká kellett várniok, nagyon soká, gyakran csak a haláluk után érkezett el a siker. Nagy emberek, mint például Blake... — Myra határozottan elszégyelte magát, olyan volt az egész, mint dr. Frank Crane egy kisebb beszéde. Még jobban elszégyelte magát, amikor Casimir hirtelen sírni kezdett. Könnyei lassan gördültek végig az arcán.

Letette palettáját, odalépett az emelvényhez és letérdelt Myra Viveash lába elé. Kezébe vette az aszszony egyik kezét, fölébe hajolt s a homlokához szorította, mintha valami talizmán volna, mely elűzi a szerencsétlen gondolatokat. Néha meg is csókolta. Hamarosan teleáztatta könnyel. Csaknem hangtalanul sírt.

Felemelte a befejezetlen arcképet és elhelyezte az állványon.

— Sok időt fecséreltem el — mondta — és végeredményben nincs sok veszteni való ideje az embernek.

Komorán beszélt és egész lénye hirtelen furcsán összezsugorodott, mintha kiszállt volna belőle a levegő.

— Bizony nincs, — mondta és sóhajtott — íátom magamat, mint sokatígérő fiatalembert. Casimir Lypiatt — ifjú és sokatígérő név, úgy-e? De már nem vagyok fiatal. Már túl vagyok az ígéretek korán. Időnként rájövök erre. Fájdalmas, szörnyű dolog ez.

Myra Viveash fellépett az emelvényre, s helyet foglalt.

— Jól ülök? — kérdezte.

Lypiatt először ránézett, aztán a képre. A nő szépsége és az ő szenvedélye — hát csak a vásznon találkozhatnak? Opps a szeretője és az idő mulik, Lypiatt fáradt volt.

— Jó lesz — mondta és festeni kezdett. — Maga mennyi idős? — kérdezte pillanatnyi szünet után.

— Ha jól emlékszem, huszonöt — mondta Myra Viveash.

— Huszonöt? Jóságos ég, én körülbelül tizenöt évvel ezelőtt voltam huszonöt. Tizenöt év: csupa harc, csupa küzdelem. Istenem, hogy gyűlölöm néha az embereket! Mindenkit! Nem a rosszaságuk bosszant, meg tudom adni nekik én is a magamét. Hatalmas erejű csendjüket és közönyüket gyűlölöm, azt a képességüket, hogy süketté tudják magukat tenni. Itt vagyok én, mondani-valóm van a számukra, valami fontosat és lényegeset akarok velük közölni, tizenöt év óta mondom nekik, ordítom nekik, de nem figyelnek rám. Tálcán viszem eljüket a fejemet és a szívemet, és még csak észre sem veszik. Gyakran nem is tudom, meddig bírom még. — Hangja most egészen lehalkult és reszketett. —

Már közel járok a negyvenhez . . . tudja ... — a hang fátyolozottan olvadt át a csendbe. Bágyadtan, mintha kimerült volna, keverni kezdte a színeket a palettáján, Myra Viveash ránézett. Bizony Lypiatt nem fiatal. Sőt ebben a pillanatban mintha öregebbnek látszott volna a koránál, öreg ember állt az állvány előtt: gyűrött, megviselt, fáradt öreg ember. Megbukott az életben, boldogtalan. De a világ még igazságtalanabb, még kritikátlanabb lett volna, ha sikerrel ajándékozta volna meg.

— Vannak emberek, akik hisznek magában — mondta Myra Viveash, mert nem tudta, hogy mi egyebet mondjon.

Lypiatt feltekintett rá.

— Maga? — kérdezte.

Myra Viveash bólintott. Előre megfontolt hazugság volt, De megmondhatja ennek az embernek az igazat?

— Azután gondoljon a jövőre — mondta megnyugtatóan és gyenge, elhaló hangja most tökéletes próféta biztosságot árult el. — Hiszen maga még nincs is negyven éves. Még húsz, harminc évi munka áll előtte. Másoknak is soká kellett várniok, nagyon soká, gyakran csak a haláluk után érkezett el a siker. Nagy emberek, mint például Blake... — Myra határozottan elszégyelte magát, olyan volt az egész, mint *ár*. Frank Crane egy kisebb beszéde. Még jobban elszégyelte magát, amikor Casimir hirtelen sírni kezdett. Könnyei lassan gördültek végig az arcán.

Letette palettáját, odalépett az emelvényhez és letérdelt Myra Viveash lába elé. Kezébe vette az aszszony egyik kezét, fölébe hajolt s a homlokához szorította, mintha valami talizmán volna, mely elűzi a szerencsétlen gondolatokat. Néha meg is csókolta. Hamarosan teleáztatta könnyel. Csaknem hangtalanul sírt.

— Nono, — mondta Myra Viveash — nono, — és szabad kezét Lypiatt lehanyatló fejére tette. Biztatón simogatta, mint ahogy az ember valami nagy kutyát simogat, mely odajön és térdéhez dörgöli az orrát. Maga is érezte, hogy mennyire értelmetlen és tartalmatlan volt ez a mozdulat. Ha szerette volna Lypiattot, akkor ujjával beletúrt volna a hajába, Lypiatt haja azonban, sajnos, némi undort keltett benne. — Nonono, — mondta, — nincs semmi baj.

Dehogy nincs baj. Hiszen nem őszintén vigasztalja, Lypiatt térdel valaki előtt és az illető nincs is ott. Myra Viveash úgy érezte, hogy mérhetetlen messzeségből nézi ezt a jelenetet és ezt a nyomorúságot.

— Maga az egyetlen ember — mondta végül Lypiatt, — aki törődik velem, aki megért.

Myra Viveashnek majdnem nevetnie kellett,

Lypiatt megint csókolni kezdte a kezét.

— Gyönyörű, elragadó Myra, maga mindig olyan volt, mint valami gyönyörű varázslónő. De most más: most jó és drága, most tudom, hogy szíve van.

— Szegény Casimir — mondta Myra. Miért van az, hogy más emberek mindig belesodrónak az ember életébe? Miért nem lehet az életet a vasutak mintájára berendezni. Párhuzamos vágányok: ez kellene. Néhány mérföldnyi úton párhuzamosan haladni azonos sebességgel. Elragadó társalgás az ablakon át, az étkezőkocsi ablakából átadom a másiknak az omlettemet, ő odaadja helyébe a vol-au-vent-ját. S ha az ember elmondta már minden mondanivalóját és kicsit nagyobb gözt szeretne, int a kezével, csókot dob és tovarobog a csillogó, sírna síneken. E helyett szörnyű szerencsétlenségek történnek, rosszul rakják le a síneket, a vonatok összeütköznek, az állomásokon különböző emberek ugranak fel a vonatra, kellemetlenkednek, nem lehet őket lerázni. Szegény Casimir! Idegesítette Myra

Viveasht; rettentően unalmas volt. Arra gondolt, hogy tulajdonképpen legjobb volna, ha nem járna fel hozzá többet.

— Szóval nem utál engem egészen?

— Persze, hogy nem, szegény Casimir.

— Ha tudná, milyen rettenetesen szeretem! — kétségbeesetten nézett rá.

— Mi értelme van ennek? — kérdezte Myra Viveash.

— Érezte maga már ezt? Volt már annyira szerelmes valakibe, hogy úgy érezte, meg kell halnia ettől az érzéstől? Meg kell halnia tőle? Fáj, fáj szakadatlanul, mintha valami seb égne az emberben. Érezte már ezt?

Myra Viveash arcán végvonult az elhaló mosoly, lassan bólintott a fejével és így szólt:

— Talán. De az ember nem hal bele, higgye el, nem hal bele.

Lypiatt most hátrahajtotta fejét és mereven nézett az asszonyra. Könnyei megszáradtak, arca kipirult.

— Tudja, mi az, — kérdezte — mikor az ember annyira szerelmes, hogy már testi fájdalmakra vágyik, hogy enyhítsék a lélek fájdalmát? Tudja, mi ez?

És hirtelen, ökölbesorított kézzel verni kezdte az emelvény fakockáit, melyeken térdelt. Csapást csapásra mért teljes erejéből.

Myra Viveash előrehajolt és megpróbálta lefogni a kezét.

— Casimir, maga megbolondult, — mondta — ne tegye ezt. — Most már dühös volt.

Lypiatt megint nevetni kezdett, arcát megint darabokra törte a fintor, aztán felemelte Myra Viveash felé vérző csuklóját.

A bőr kis fehér, vékony foszlányokban lógott le a csuklójáról, alatta a vér szivárgott lassan.

— *Nézzé* — mondta s ismét felnevetett. Aztán agyszerre, rendkívüli fürgeséggel talpraugrott, leszökent az emelvényről és ismét fel s alá járkált a keskeny ösvényen az állvány és az ajtó között,

— Istenemre mondom — mondogatta — Istenemre mondom! Érzem magamban az erőt. Szembeszállók mindnyájatokkal, az egész átkozott tömeggel. Még egyszer megmutatom nektek, megmutatom. A művész ... — ismét felidézte a hagyományos kísértetet és ez megnyugtatta. Védő mozdulattal burkolózott be egy képzeletbeli ragyogó köntös dús redőibe. — A művész nem roskad össze a boldogtalanság súlya alatt. Sőt: új erőt merít belőle. A gyötrelmek hatása alatt új remekműveket hoz létre...

Hosszasan kezdett beszélni könyveiről, verseiről képeiről, mindazokról a nagy dolgokról, melyeket a fejében forgat és mindazokról a nagy dolgokról, amelyeket már megtett. A kiállításáról is beszélt — azzal aztán elképeszti őket, lehengereli őket egyszersmindenkorra. Vérbeborult az arca, vörös volt a bőre kiálló arccsontjai fölött. Szemében is érezni lehetett a meleg vér lüktetését. Hangosakat nevetett: olyan volt, mint valami nevető oroszlán. Kinyújtotta karjait, valóságos óriássá nőtt, karjai olyanok voltak, mint a cédrusfa ágai. A Művész lépdelt keresztül a világon és rühes kutyák csaholtak, kapkodtak utána. A nagy szélvihar sodorta, hajszolta őt: felemelte a magasba, úgyhogy röpködni kezdett.

Myra Viveash hallgatta. Úgy látszik, ma nem jutnak előre az arcképpel.

HETEDIK FEJEZET.

Sajtóbemutató. A kritikusok már gyülekeztek. Albemarle úr sürgött-forgott köztük hercegien lekötelő modorával. Az ifjú segéd félszegen lézengett körülöttük. Megfeszített figyelemmel fülelt, hogy mit mondanak a nagy emberek, igyekezett úgy tenni, mintha nem hallgatózna. Lypiatt képei függtek a falakon, és Lypiatt előszótól és magyarázó jegyzetektől vastag katalógusa volt minden kézben.

Nagyon erőteljes — ismételte Albemarle úr — rendkívül erőteljes — ez volt mai jelszava.

A kis Clew úr, aki a *Daily Post*-ot képviselte, hajlamos volt a lelkendezésre.

— Milyen jól ír, — mondta Albemarle úrnak, mikor felpillantott a katalógusból. — És milyen jól fest! Micsoda *impasto*.

Impasto, impasto — a fiatal segéd feltűnés nélkül íróasztalához siklott és feljegyezte. Utánanézt a szónak a Grubb-féle művészeti lexikonban. Körülményesen visszafordult a többiekhez és úgy intézte, hogy véletlenségből Clew úr közelében maradjon.

Clew úr azon ritka halandók közé tartozott, akik szenvedélyesen szeretik a művészetet. Szerette a képeket: kivétel nélkül mindenkinek a képeit szerette. Úgy érezte magát a képtárban, mint egy török a háremében: mindenkiért rajongott. Memlinget ép úgy szerette, mint Raphaelt, egyformán szerette Grünewaldot és Michelangelói, Holman Huntot és Manet-t, Romneyt és Tintorettót. Mindegyik boldoggá tudta tenni. Igaz, hogy néha gyűlölni is tudott: de mindig csak addig, míg a megszokás meg nem szeretettette vele a dolgokat, így például 1911-ben, az első posztimpreszionista kiállításon rendkívül szigorú álláspontot foglalt el.

»Gyalázatos tréfa« írta akkoriban, most azonban senki sem rajongott olyan szenvedélyesen Matisse zsenijéért, mint ő. Clew urat nagyon tisztelték, mint műértőt és *kunstforschert*. Időnként piszkos régi képeket hoztak néki, hogy nézze meg. Hirtelen felkiáltott: »Hiszen ez egy valódi Greco«. Néha Piazzettát mondott, néha pedig valami más megfelelő nevet. Ha megkérdezték, miről ismeri fel a képet, vállat vont és így szólt: hiszen elborítják a művész szignói. Biztonsága és lelkesedése ragadós volt. Mióta Greco divatba jött, tucatszámra fedezte fel a nagy művész korai munkáit. Egyedül lord Petersfield gyűjteménye számára négy korai Grecot fedezett fel (melyeket egyébként Bassano tanítványai festettek.) A lord határtalanul bízott Clew úrban, még a primitívekkel kapcsolatos botrány sem ingatta meg bizalmát. Pedig az szomorú ügy volt. Lord Petersfield eredeti Duccio-ja repedezni kezdett. Elhivatták az uradalmi ácsot, hogy nézze meg a fát. Megnézte. »Ennél rosszabbul szárított amerikai diófát még nem is láttam — mondta, — Illinoisból való.« Utána az ács a Simoné Martini képeket vette szemügyre. Ezeket viszont megdicsérte. Jól szárított, finom munka, ez száz év múlva sem fog megrepedezni. »Ennél szebb deszka alig került ki Amerikából.« Általában szerette a szuperlativuszokat. Lord Petersfield nagyon megharagudott: azonnal elbocsátotta az uradalmi ácsot. Azután közölte Clew úrral, hogy egy Giorgione-ra van szüksége. Clew úr elindult és hamarosan talált is számára egy Giorgionet, melyet valóságossággal elborítottak a művész kézjegyei.

— Ezt nagyon szeretem — mondta Clew úr és a katalógusban rámutatott Lypiatt előszavának egyik gondolatára. »A zseni — megigazította pápaszemét és hangosan olvasott — maga az élet. A zseni a természet ereje. Művészetben semmi más nem számít. A modern impotensek, akik félnek a zsenitől és irigylik,

Önvédelmi célból megalkották a művész fogalmát. A művész a maga formaérzékével, stílusával, a tiszta szép szolgálatával, stb., stb., stb. De a zseni már magában foglalja a művészt is. A zseniben sok más között megvannak azok a tulajdonságok is, amelyeket az impotensek a művésznek tulajdonítanak. A művész zseni nélkül olyan kutakat épít, melyekből nem fakad *víz.a* Nagyon igaz — mondta Clew úr, — nagyon igaz — és ceruzájával megjelölte a passzust.

Albemarle úr megint a jelszót hallatta.

— Nagyon erőteljes — mondta.

— Én magam is mindig ezt éreztem — mondta Clew úr. — Például Greco...

— Jó reggelt, mi van Greco-val? — szólalt meg egy hang hadarva. Mallard úr hosszú csont-és-bó'r alakja jelent meg fölöttük, mint az eleven lelkiismeret-furdalás. Mallard úr minden héten cikket írt a *Hebdomadal Digest-be*. Végtelenül nagy műtörténeti tudása volt és őszintén utált mindent, ami szép. Az egyetlen modern festő, akit csodált, Hodler volt. A többit vérszomjas kegyetlenséggel végezte ki. Heti cikkeiben olyan szent élvezettel tépte őket darabokra, mint valami kálvinista képromboló a Szent *Szűz* képmásait.

— Mi van Grecoval? — ismételte. Különös szenvedéllyel utálta Grecot.

Clew úr engesztelően mosolygott rá. Félt Mallard úrtól. Lelkesedése nem tudta felvenni a küzdelmet Mallard úr művelt és logikus undorodásával.

— Csak példaképen hoztam fel — mondta.

— Remélem, a tehetségtelen rajzolás, a barokk kompozíció, az undorító formák, a kiabáló színek és a hisztérikus tárgy választás példájaként hozta fel — mondta Mallard úr és sárgult elefántcsont fogai fenyegető mosolyban villantak meg. — Mert Greco munkája csakis ezeket a tulajdonságokat példázza.

Clew úr ideges kis nevetést hallatott.

— Hát ezekhez mit szól? — mondta és Lypiatí vásznaira mutatott.

— Egészen szabályosan rosszak — felelte Mallard úr.

A fiatal segéd elképedt. Ebben a szakmában igazán nem lehet eligazodni.

— Mindamellett — mondta Clew úr, bátorságát összeszedve — szeretem azt a rózsás vázát az ablakban, mögötte a tájképpel. A 29-est — benézett a katalógusba — igazán bájos kis vers is van hozzá.

»Óh gyönyörű rózsza,
Jóságot s illatot lehelő!
Ki szirmaidat látja,
Érzi a láthatatlan nagy Erő
Akaratát, mint kisugárzik
A kék dombok ormán.

— Igazán bájos — mondta Clew úr és megint aláhúzott valamit a ceruzájával.

— De közhely, közhely — mondta Mallard úr és a fejét rázta. — Különben is egy vers sohasem igazolhat egy rossz képet. Milyen goromba ez a színharmonia. És milyen érdektelen a kompozíció. Ez a ferde átlós szerkezet halálosan elcsépel.

ő is jegyzett valamit a katalógusába: keresztet és egy kis kört rajzolt bele: olyan volt, mint a halálfej a keresztberakott csontokkal egy kalózzlobogón. Mallard katalógusai mindig tele voltak ezekkel a kis jelekkel: halálos ítéleteinek szimbólumai voltak.

Albemarle úr közben az újonnan érkezőket fogadta. A *Daily Cinema* kritikusának elmagyarázta, hogy a kiállításon nincsenek világhírességek arcképei. Az *Morning Planet* tudósítójának viszont azt kellett elmagyaráznia, hogy melyek a legjobb képek.

— Lypiatt úr — diktálta — nemcsak festő, hanem költő is, filozófus is. Katalógusa ...hm ... valóságos hitvallás.

A riporter gyorsírással jegyezte.

— Nagyon szép, — mondta a riporter — nagyon hálás vagyok önnek, uram, nagyon hálás vagyok.

Elsietett, hogy még a király érkezése előtt érjen a tenyészállatvásárra. Albemarle úr pedig szeretetreméltóan fordult a *Morning Clobe* kritikushoz.

— Én ezt a kiállítási helyiséget mindig tipikus *mauvais lieu-ntk* tartottam — mondta egy harsány és derűs hang, mely olyan volt, mint bikák és kanárik egyesített kórusa. — Micsoda kiállításokat rendeznek itt.

Mercaptan úr sokat jelentően megrántotta a vállát. Aztán megállt, hogy bevárja társnőjét.

Myra Viveash kissé elmaradt mögötte, lassan ment és a katalógust olvasta.

—* Teljes könyv, — mondta — vannak benne versek, tanulmányok, sőt, amint látom, még novellák is.

— Ó, a szokásos puffogó frázisok, — mondta nevetve Mercaptan úr — ismerem az ilyesmit. — »Törődjünk a múlttal, a jövő majd törődik magával« vagy »Isten a négyzeten minusz ember a négyzeten egyenlő művészet plusz élet szorozva művészet minusz étellel« vagy wnenél magasabb a művészet, annál alacsonyabb az erkölcs«. Nem, ez már csaknem teljesen józan, ilyesmit Lypiatt nem találhatott ki. De ismerem ezt a műfajt. A végtelenségig folytathatnám.

Mercaptan úr el volt ragadtatva magától.

— Felolvasom az egyik megállapítást — mondta Myra Viveash. — »A kép a plasztikus forma és a spirituális jelentés kémiai kombinációján

— Halandzsa — mondta Mercaptan úr.

— Azok, akik azt hiszik, hogy a kép csupán plasztikus formából áll, ugyanilyen joggal azt is állíthatnák, hogy a víz csak hidrogénből áll.

Mercaptan úr torz fintort vágott.

— Micsoda írás — kiáltotta — *le stylec'est l'homme*. Lypiattnak nincs stílusa, tehát Lypiatt nincs is. Ez a kíméletlen következtetés. Szavamra mondom, így is van. Nézze azokat a szörnyű nagy aktokat. Carracci-aktok kubista izmokkal.

— Sámson és Delila, — mondta Myra Viveash — megengedi, hogy felolvassam mit ír róluk?

—Semmi esetre sem.

Myra Viveash nem ragaszkodott hozzá. Az jutott eszébe, hogy Casimir, úgy látszik, rá gondolt, amikor kis versét írta a költőkről és az asszonyokról, a keresztrefeszített zseniről, a gyötrelmekben fogant remekművekről. Felsóhajtott. — Ezek a leopárdok egészen csinosak — mondta és megint a katalógusba nézett. »Az állat szimbólum és formája jelentős. Az evolúció az összehangolás hosszú folyamata során addig finomította, egyszerűsítette és formálta az állatot, amíg minden egyes porcikája egy vágyat, egy eszmét fejez ki. Az ember viszont, aki nem specializálás, hanem általánosítás útján lett az, ami, testével nem csupán egy dolgot szimbolizál. Egyszerre jelképez mindent: a legvisszataszítóbb és legvadabb bestialitástól az istenségig.«

— Jóságos ég! — mondta Mercaptan úr. Hatalmas vásznon hegyek emelkedtek, fölöttük óriási felhők, melyek olyanok voltak, mint a félig kész szobrok.

— »Légies Alpok« — kezdte olvasni Myra Viveash.

»Légies Alpok, borostyánkőből, hóból,

Junói idomok, alabástrom kebel

Melyet a szél reszkető keze formált. ...«

Mercaptan úr befogta a fülét.

— Kérem, kérem — könyörgött.

— Tizenhetes — folytatta Myra Viveash — a címe ez: »Nő, kozmikus háttérrel«.

A képen nőalak támaszkodott egy oszlopnak a dombtetőn, mögötte csillagos kék ég.

— Az van alatta: »Egy ember számára többet jelent ez a nő a csillagos mindenségnél«.

Myra Viveashnak eszébe jutott, hogy Lypiatt egyszer csaknem szószerint mondta neki *ezt*.

— Casimir sok képe — mondta — az olasz ürmös plakátokra emlékeztet. Ismeri? Cinzano, Bonomelli és a többiek. Elég kár. A fehérruhás nő is, akinek a feje a Göncölszekeret veri. . . — megcsóválta a fejét. — Szegény Casimir — mondta.

Mercaptan úr hol harsogva, hol vonítva nevetett.

— Bonomelli, — mondta — ez az, ez az! Micsoda kritikus maga, Myra! Leveszem a kalapot maga előtt. Tovább mentek.

— Hát ez a magasztos jelenet mit jelent itt? — kérdezte.

Myra Viveash megnézte a katalógust.

— »Hegyi beszéd« a címe — mondta. — Tudja, ez határozottan tetszik nekem. Ez a tömeg, amint felmegy a dombtetőre és fölöttük a csúcson a magányos alak — nagyon drámai.

— De drágám! — tiltakozott Mercaptan úr.

— De mindennek ellenére — mondta Myra Viveash, akinek hirtelen eszébe jutott, hogy árulójává lett ennek az embernek és ezért kényelmetlenül érezte magát — igazán nagyon kedves ember. Higgye el, nagyon kedves, helyes ember.

Elhaló hangja most rendkívül határozottan csengett.

— Ah, *ces femmes*, — kiáltotta Mercaptan úr — *ces femmes*. Csupa Pasiphae és Léda. Szívük mélyén valamennyien jobb szeretik az állatokat, mint az embe-

reket, a vadakat, mint a civilizált lényeket. Még maga is, Myra. Azt hiszem, még maga is.

Méltatlankodva csóválta a fejét.

Myra Viveash tudomásul sem vette ezt a kitörést.

— Igazán nagyon helyes ember, — ismételte elgondolkozva — csak egy kicsit nagyon unalmas . . .

Alélt hangja most teljesen elhalt.

Folytatták körsétájukat a tárlaton.

NYOLCADIK FEJEZET.

Bojanus úr próbaszobájának tükreben Gumbriil bíráló szemmel vizsgálta profilját és hátát. A szabadal mázott légnadrág vaskos, határozottan vaskos volt, bár volt benne bizonyos dús kellem is, mely az ellenkező nem valamelyik egyedénél kétségkívül természetesen és élvezetesen hatott volna. Gumbriil azonban kénytelen volt belátni, hogy nála ez a duzzadó terjedelem kissé oda nem illőn, paradoxul hatott. De viszont igaz, hogy ha sokszor szenvednünk kell azért, hogy szépek lehessünk, néha csúnyáknak kell lennünk azért, hogy ne szenvedjünk. Gyakorlati szempontból a nadrágnak bombasikere lesz. Teljes erejéből ráült a próbaszoba kemény fapadjára és az volt az érzése, mintha valami nagyszerű, rugalmas ölbe ereszkedett volna le. Kétségtelen, hogy a légnadrág még a márvánnyal szemben is nagyszerűen be fog válni. A kabát szárnya pedig — így vigasztalta magát Gumbriil — leplezni fogja a kissé túlerős domborulatot. Ha pedig nem leplezi — hát az sem olyan nagy baj. Bele kell nyugodnunk a dudorokba és kész.

— Nagyon szép — jelentette ki végül.

Bojanus úr, aki vevőjét csendben, udvarias, de — mint Gumbriil kénytelen volt észrevenni — egyben kissé ironikus mosollyal figyelte, köhintett.

— Attól függ, — mondta, attól függ — hogy mit nevez ön szépnek.

Oldalt hajtotta fejét és finom, viaszkosvégű bajusza olyan volt, mint valami távoli csillag felé szegzett távcső.

Gumbril nem felelt. Ismét megnézte magát a tükörben, megállapította, hogyan hat oldalról, majd bizonytalanul bólintott.

— Ha ön — folytatta Bojanus úr — a kényelmest nevezi szépnek, akkor minden rendben van. Ha azonban az eleganciát tartja szépnek, akkor, Gumbril úr, sajnós, nem értek önnel egyet.

— De az elegancia — vetette közbe Gumbril, aki erőtlén kísérletet tett, hogy a filozófust játssza — nagyon relatív fogalom, Bojanus úr. Vannak afrikai négerék, akik azt tartják elegánsnak, ha az ember átfúrja ajkait, fakorongokkal kiszélesíti, amíg végül a szája olyan lesz, mint a pelikán csőre.

Bojanus úr mellére szorította kezét és könnyedén meghajolt.

— Lehetséges, Gumbril úr, — felelte — de ha szabad megjegyeznem, mi nem vagyunk afrikai négerék.

Ez megsemmisítette Gumbrilt. Meg is érdemelte. Megint megnézte magát a tükörben.

— ön, Bojanus úr — kérdezte némi szünet után — az excentrikus öltözködés minden fajtáját elítéli? Valamennyiünket elegáns egyenruhába szeretne bujttatni?

— Semmi esetre sem — válaszolta Bojanus úr. — Vannak az életnek bizonyos vonatkozásai, melyekben az excentrikus megjelenés határozott *sine qua non*, Gumbril úr, sőt mondhatnám *de rigueur*.

— És melyek ezek a vonatkozások, Bojanus úr, ha szabad érdeklődnöm? Talán művészi vonatkozásokra gondol? Széles sombrero, Byron-gallér, lehetőleg bársony-

nadrág? Bár meg kell jegyeznem, hogy ezek a dolgok kissé divatjamúltak.

Bojanus úr rejtélyesen mosolygott, mint valami játékos szfinx. Jobbkezét mélyen bedugta kabátja kebelnyílásába, balkezével még vékonyabbra csavarta viaszkozott bajsának hegyét.

— Nem a művészekre gondolok, Gumbri!l úr, -- rázta meg a fejét — ezek, ha akarják, egy kissé excentrikusan és hanyagul járkálhatnak, de elvi okokból erre nincs szükségük. Elvi okokból erre csak a politikusoknak van szükségük. Ez csak a politikai vonatkozásokban *de rigueur*; mint mondani szokás, kedves Gumbri!l úr.

— Ez meglep, — mondta Gumbri!l úr — én azt hittem, hogy a politikusoknak érdekében áll a normális és tekintélyt parancsoló megjelenés.

— De még inkább érdekében áll, mint az emberek vezérének, hogy meg lehessen különböztetni a többi embertől — válaszolta Bojanus úr. — Illetve talán nem is ez a jó kifejezés, mert ebből esetleg megkülönböztetett eleganciára lehetne következtetni. Sajnos, pedig ezzel a legtöbb esetben nem találkozunk náluk. Inkább talán úgy határoznom meg; az az érdekük, hogy könnyen ismerhetővé váljanak.

— Szóval az excentrikus öltözködés úgyszólván a hivatalos ismertetőjelük — mondta Gumbri!l. Azután nagy élvezettel leült a légnadrágra.

— Valahogy így — mondta Bojanus úr és égnek szegezte bajuszát. — A vezérnek gyakran van szüksége arra, hogy meg lehessen különböztetni a többiektől. A régi jó időkben mindenki a maga hivatalos jelvényét viselte. A vezérnek is megvolt a maga libériája, mint mindenki másnak, hogy megmutassa, kicsoda. Ez nagyon értelmes berendezkedés volt, Gumbri!l úr. Manapság azonban már nincs jelvénye, legalább is hétköznapokon nincs. Nem beszélek most a titkos tanácsosi egyenruhák-

ról és egyéb jelmezekről, melyeket csak egyszer egy évben vesznek fel. A vezér most kénytelen excentrikusan öltözködni, vagy más módon kihangsúlyozni egyéniségének sajátos vonásait. Mindenesetre nagyon felületes és rendszertelen eljárás, Gumbriil úr, nagyon felületes és rendszertelen.

Gumbriil úr elismerően bólintott.

Bojanus úr tovább folytatta előadását. Elegáns kis mozdulatokat tett beszéd közben.

— Egyesek — mondta — óriási gallérokat viselnek, mint Gladstone. Mások orchideát és szemüveget viselnek, mint Joe Chamberlain. Egyesek megnövesztik a hajukat, mint Lloyd George, mások furcsa kalapokat viselnek, mint Winston Churchill. Van, aki fekete inget visel, mint ez a Mussolini, van, aki vörös inget visel, mint Garibaldi. Az egyik felfelé fésüli a bajuszát, mint a német császár, a másik lefelé fésüli, mint Clemenceau. Mások viszont pofaszakállt növesztenek, mint Tirpitz. Nem is beszélek most azokról az egyenruhákról és rendjelekről, díszekről, fejékekről, tollakról, koronákról, gombokról, tetoválásokról, fülbevalókról, rojtokról, kardokról, uszályokról, tiarákról, díszekről, ékességekről és mi egymásról, amit a múltban és más világtájakon viseltek a vezérek, hogy megkülönböztessék magukat. Mi, Gumbriil úr, akik jártasak vagyunk a történelemben, mindezt jól tudjuk.

Gumbriil elhárító mozdulatot tett.

— Csak ön, Bojanus úr, csak ön — mondta.

Bojanus úr meghajolt.

— Kérem folytassa — mondta Gumbriil. Bojanus úr újból meghajolt.

— Látja, Gumbriil úr, — mondta — mindennek az a lényege, hogy, mint már megjegyeztem, a vezért meg lehessen különböztetni, hogy első pillantásra felismerhesse az a csorda, melynek élén áll. Mert az emberi

csorda, Gumbril úr, olyan csorda, mely nem tud meg-
lenni vezér nélkül. A juhoknak például nincs vezérük,
a varjaknak sincs. A méheknek viszont, úgy tudom,
van. Legalább is rajzás idején. Javítson ki, Gumbril úr,
ha rosszat mondok, a természettudomány sohasem volt
az erősségem, mint mondani szokás.

— Az enyém se — mondta Gumbril úr.

— Ami pedig az elefántokat és farkasokat illeti,
Gumbril úr, ezekről nincsenek közvetlenül szerzett
tapasztalataim, a lámákról, a sáskákról, a bukó-galam-
bokról és a vándoregerekéről sem. Emberekről azonban,
Gumbril úr, azt hiszem, mint szaktekintély beszélhetek,
szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy sokkal inkább,
mint az írók. Külön tanulmányokat végeztem rajtuk,
Gumbril úr. Foglalkozásom a legkülönbözőbb ember-
fajtákkal hozott érintkezésbe.

Gumbril önkénytelenül arra gondolt, vájjon milyen
helyet foglalhat el Bojanus úr múzeumában.

— Az emberi csordának — folytatta Bojanus úr —
vezérre van szüksége. A vezért pedig valamiképpen meg
kell különböztetni a csordától. Saját érdekében nagyon
fontos, hogy könnyen fel lehessen ismerni. Ha csecsemőt
látunk, amint kinyújtja kezét a kádból, rögtön a Pears-
féle szappan jut az eszünkbe, ha lobogó fehér hajat
látunk, rögtön Lloyd George jut az eszünkbe. Ez az
egésznek a titka. De szerintem, Gumbril úr, sokkal
okosabb volt a régi rendszer, amely szabályos egyen-
ruhával és jelvényvel látta el a vezéreket. A miniszterek-
nek, szerintem, tollakat kellene a hajukban viselniök.
Akkor azután a nép igazi vezéri jelképet láthat, nem-
csak egyéni különbséget. A szakáll, a haj, a gallér furcsa
divatja mindig változik, a jó egyenruha azonban mindig
a régi marad. Tollakat az államférfiak hajába, Gumbril
úr, tollakat. A tollak fokozzák az állam tekintélyét és
csökkentik az egyén fontosságát. Ez pedig, — zárta le

fejtegetéseit Bojanus úr nagy nyomatókkal — ez pedig, Gumbri!l úr, rendkívül hasznos.

— Azt akarja mondani, — mondta Gumbri!l — hogy ha felfúj!t légnadrágomban mutatkozom meg a tömeg előtt, belőlem is vezér lehet?

— Nem, nem — mondta Bojanus úr. — Ehhez még az is kell, hogy tele tudja beszélni a tömegek fejét és parancsolgatni tudjon nekik. A toll még nem teszi zseniálissá az embert, csak fokozza a meglévő képességek hatását.

Gumbri!l felállt és lerántotta magáról a légnadrágot. Kicsavarta a szelepet és a levegő sóhajtva távozott a nadrágból. Ah! Gumbri!l is felsóhajtott.

— Furcsa, — mondta elgondolkozva — én sohasem éreztem egy vezér szükségét. Még sohasem találkoztam senkivel, akit teljes szívemből tudtam volna csodálni, vagy akiben hinni tudtam volna, sohasem találkoztam senkivel, akinek a követője tudtam volna lenni. Pedig azt hiszem, nagyon kellemes lehet, ha az ember teljesen átadhatja magát valaki másnak. Olyan jó meleg, kényelmes érzés lehet.

Bojanus úr mosolyogva csóválta a fejét.

— Mi ketten, Gumbri!l úr, — mondta — nem tartozunk ahhoz az emberfajtához, melyre tollal vagy sok beszéddel és parancsolgatással lehet hatni. Mi magunk talán nem vagyunk alkalmasak a vezérségre, de semmi esetre sem tartozunk a csordához.

— Talán nem a csorda zöméhez.

— Egyáltalában nem tartozunk a csordához — mondta büszkén Bojanus úr.

Gumbri!l kétkedve csóválta fejét és begombolta nadrágját. Most, hogy ez a dolog eszébe jutott, azon töprengett, hogy nem tartozik-e egyszerre valamennyi csordához — csakúgy ideiglenesen, mint tiszteletbeli tag, alkalomadtán, mint ahogy a diák tagja a testvér-

egyetem bajtársi egyesületének is, vagy a katonai és tengerészeti klubnak, átmenetileg, amíg a saját klubjában az évi nagytakarítás folyik. Shearwater csordája, Lypiatt csordája, Mercaptan csordája, Myra Viveash csordája, apja építészeti csordája, a pedagógiai csorda (ez azonban már, hála Istennek, távoli legelőkön bög), Bojanus úr csordája — valamennyihez hozzátartozik egy kicsit, de egyikhez sem teljesen. Az ő csordájához viszont senki sem tartozik. Hogy is tartozna. A kaméleon nem érzi magát jól a tarka szöveten. Felvette kabátját.

— Este hazaküldöm a ruhadarabot — mondta Bojanus úr.

Gumbril elhagyta a boltot. A Leicester Square-ra néző színházi fodrászüzletben legyezőalakú szőke állszakállt rendelt, melynek színe illett a hajához és a bajuszához. Ha már csordája nincs, legalább a maga vezére lesz. Jelvényt visel, a tekintély szimbólumát. Különben is, Coleman azt mondta, hogy e szimbólum segítségével veszedelmes kapcsolatokba lehet keveredni.

De viszont akkor ezzel ideiglenesen be is lépett Coleman csordájába. Ez bizony elszomorító.

KILENCEDIK FEJEZET.

A szakáll megérkezett a parókástól. Szőke volt és legyezőalakú. Gaze-ra volt dolgozva, szavatoltan felismerhetetlenül. Gondosan be volt csomagolva egy hatalmas papírmásé dobozba, melyben hatszor akkora szakáll is elfért volna. Egy üveg legfinomabb masztixot mellékelte hozzá a parókás. Hálósobája rejtett magányában Gumbril kivette a szakállt a koporsójából, maga elé tartotta, megcsodálta, megsimogatta selymes szőrét, végül felpróbálta. Egyelőre csak kezével szorította az

állához a tükör előtt. Rögtön megállapította, hogy a hatás elképesztő, grandiózus. Mélabús és túlzottan szelíd fiatalemberből egyszerre valami jovialis VIII. Henrikké változott, valami masszív, erős, hatalmas, életerőben és szőrözetben gazdag Rabelais-emberré. Arcának arányai megdöbbenően megváltoztak. A száj alatti talapat eddig nem volt elég masszív ahhoz, hogy az orr szép épületét hordozza. A tetőzet, a homlok kétségkívül nemes volt önmagában véve, az arc többi részéhez arányítva azonban túlságosan magas volt. A szakáll azonban most pótolta az alépítmény hiányosságait és az érzékszervek épülete, az arc, a2 eszmék légius boltozatával, a homlokkal együtt, klasszikus harmóniában, arányosan nyugodott az akaraterős áll talapatán. Most már nincs más hátra, minthogy Bojanus úrtól egy amerikai köpenyt rendeljen, és jól kipárnáztassa a vállát, hogy olyan heroikusan széles legyen, mint valami cinquecento köntös. Akkor azután tökéletes rabelais-i férfi válik belőle. Nagy evő, mohó ivó, erős harcos, fáradhatatlan szerelmes, világos gondolkozó, szép dolgok teremtője, az igazság keresője, a heroikus nagyság prófétája: ez lesz belőle. A kabát és a szakáll segítségével nyugodtan pályázhat a théléme-i kolostor legközelebb megüresedő helyére.

Ismét levette szakállát — hahaha! — és elszontyolodva bámult a csöppet sem rabelais-i alakra, melyet a tükörben látott. A valódi bajusz, mely az áll szőrremekművével összefonódva olyan vad és férfias jelleget öltött, most, hogy magáramaradt, szomorúan csüngött le és még jobban aláfestette viselőjének természetes szelidséget és mélabúját.

Siralmas bajusz volt, Maurice Barrés viselhetett ilyen fiatalkorában: lecsüngő, renyhe, petyhüdt jószág. Csak egy makacs én-kultuszban megfeneklett egyén ajka fölött serkedhetett ilyen bajusz. Később

amikor viselője megöregedett és harsogó nacionalista vezér lett belőle, a bajusz komikusan oda nem illő volt az arcán. GumbriL arra gondolt, hogy ha bajusza nem illene olyan nagyszerűen a szakállhoz, ha nem alakulna át olyan csodálatosan a szakállal való érintkezéstől, akkor azonnal, könyörtelenül leborotválná.

Gyászosan csüngő függvény. De a szakáll átalakítja, kiegészíti tökéletesre. Zadig négysoros verse, melyet barátnőjéhez írt, alávaló gúnyirattá vált a király ellen, amikor kettétörte a kis táblát, melyre felírta. Éppen úgy ez a bajusz, — gondolta GumbriL, miközben finoman kente a masztixot állára és arcára — mely önmagában csak hitvány árulóm, szerelmes fegyverré válik a gyöngéd nem meghódítására, ha hozzákapcsolom kiegészítő részét.

Kissé erőltetett és nagyképű hasonlat, állapította meg. Különb en is nagyon kevesen olvasták a »Zadig«-ot, úgyhogy nem érdemes az ötletet társaságban felhasználni. Féltő gonddal, finoman illesztette begumizott arcához a szakállt, erősen hozzászorította és addig tartotta szorosan, amíg oda nem ragadt. Akkor azután megnyíltak előtte Théléme kapui, szabad lett a bemenet a dús gyümölcsöskertekbe, a csarnokokba és udvarokba, a büszke, kerek bástyák oldalában nemesen kanyargó széles lépcsők felé. Coleman mutatta meg neki az utat: és hálát érzett iránta. Még egy utolsó pillantást vetett a Tökéletes Férfire, még egyszer határozottan megállapította, hogy a Szelíd és Mélabús Ember, legalább is egy időre, meghalt: azután teljes önbizalommal indult újtára. Ruhatárából kiválasztott egy bő, világos felöltőt — nem mintha szüksége lett volna kabátra, mert hiszen ragyogó, meleg nap volt, de elhatározta, hogy amíg Bojanus úrtól megkapja a párnázott köpenyt, addig ilyen módon fogja kiszélesíteni termetét, nem törődve azzal, hogy ez a kabát

kényelmetlenül meleg. Ostobaság lett volna csökkenteni a Tökéletes Férfi hatását egy kis kényelmetlenség miatt. Felöltötte tehát könnyű kabátját — helyesebben tógáját, mert Bojanus úr mindig így nevezte. Nagyon szép tóga volt, igazi West Country-zsinórszövet. Legszélesebb és legfeketébb nemezkalapját vette fel hozzá, mert mindenképp fölött szélességre törekedett, ez egészítette ki a legelőnyösebben egyéniségét. Széles mellkas, széles látókör, széleskörű humanizmus, széles mosoly, széles jókedv — általában minden széles legyen! Apja régi, masszív malacca-nádbotja egészítette ki az öltözéket. Sajnálta, hogy nincs bulldogja, azt is magával vitte volna pórázon. Így azonban csak egyedül ment ki a napfényes uccára.

De nem szándékozott sokáig egyedül maradni. Ezek a meleg, ragyogó májusi napok csodálatosan alkalmasak a szerelemre. Ilyen napokon egyedül maradni: betegség. A Szelíd és Mélabús Ember túlsókat szenvedett ettől a betegségtől. Pedig sok millió felesleges nő van az országban: sok millió. Naponta ezerszámra látni őket az uccákon: vannak köztük elragadó, gyönyörű teremtések, akikből nagyszerű partner válhatna. Ha az ember látja őket, azt gondolja: ez lesz életem egyetlen társa. És naponta sok ezer egyetlen élettársat látni az uccán. A Szelíd és Mélabús Ember hagyta, hogy elmenjenek mellette. De ma — ma, a tökéletes, rabelais-i férfi lépett akcióba: állig felszakállazva. A játék megkezdődött, megnyíltak a lehetőségek és a Tökéletes Férfi tudja, hogy használja ki őket. Nem, nem sokáig marad egyedül.

Kint a téren ragyogott a tizennégy platánfa ifjú és beszennyezetlen zöldje. Az uccák végét aranymuszlin ráncatlan ködfüggöny zárta el, mely egyre áttetszőbben emelkedett az ég párás horizontja felé, hogy végül beleolvadjon az intenzív kékségbe. Az a kagylószerű,

távoli halk bugás, mely egy nagy város csendjét jelenti, jól illett a nyár arany párájához. E távoli, homályos hanghátteréből élesen ugrott ki a játszó gyermekek sivítása. »Szörmókus, — kiabáltak — szörmókus«. »Nem fázik az arca?« A Tökéletes Férfi játékos fenyegetéssel rázta feléjük kölcsönként malaccá-botját. Kiáltásaikat a legjobb előjelnek tartotta.

Gumbril a legelső trafikosnál megvette a lehető leghosszabb szivart és kacskaringós, kék kubafelhőket eregetve lassan, de délcegen haladt a park felé. Ott, a szilfák alatt, a díszes vizek partjainál, várt a nagy alkalomra, hogy — gargantua-i maszkja védelme alatt — megragadja.

Az alkalom hamarabb jelentkezett, mint remélte volna.

Éppen befordult a Queen's Road-ra és Whiteley előtt sétált el, annak az embernek a magatartásával, aki tudja, hogy nemcsak egy, hanem két-három hely is megilleti a nap alatt. Hirtelen észrevette, hogy egy lépéssel előtte egy kirakatnál a legújabb modeleket szemléli egy fiatal nő. Régi, szelíd és mélabús napjainban csak reménytelenül bámulta volna meg ezt az asszonyt, most azonban, mint Tökéletes Férfi, olyan zsákmányt látott benne, melyet a Gondviselés küldött számára. A nő nem volt túlságosan magas, de magasabbnak látszott, mert rendkívül karcsú volt. Nem mintha kellemetlenül sovány lett volna. Távolról sem. Gömbölyű karcsúság volt ez. A Tökéletes Férfi megállapította róla, hogy rugalmas és hajlékony, mint valami boa constrictor. Ruhája csak mégjobban fokozta kígyószerű karcsúságát. Testhezálló szürke kabátját nyakig begombolva viselte, hosszú, szűk, szürke szoknyája bokáig ért. Kis sima, fekete kalap volt a fején, olyan volt, mintha fémből öntötték volna. Egyik oldalát tompa aranyszínű levelek díszítették.

Ez az arany levélcsozor volt az egyetlen díszítő elem, mely az asszony szigorú simaságát és kigyószzerűségét enyhítette. Arca nem volt határozottan szép, sem határozottan csúnya, hanem a szépség és a csúnyaság elemeit egyesítette magában, váratlanul, furcsán és szinte természetellenesen elragadóan.

Gumbril úgy tett, mintha őt is nagyon érdekelnék az új tavaszi modellek, odaállt a kirakat mellé és égő szivarja fölött kíváncsi pillantással tartott szemlét a nő fölött. Az asszony homlokát csaknem teljesen eltakarta a kalapja. Lehet, hogy intelligensen és derűsen magas a homloka, lehet, hogy alacsony, ami a férfiaknál gonosztevői hajlamot jelent, a nőknél azonban, bármilyen rusztikus és talán közönséges vonás, mégis vonzóan hat. Nem lehetett megállapítani. Szeme zöld volt s áttetsző. A két szem nem volt nagyon közel egymáshoz, hosszú pillák ereszkedtek rájuk és kissé ferdevágásúak voltak. Orra enyhén hajlott volt. Ajka telt volt, de egyenes vonalú és meglepően széles. Kis, kerek, erős álla volt, sápadt bőre, mely kissé kipirult enyhén kiálló arccsontjai fölött.

Bal arcán, közvetlenül ferdevágású szemének sarka alatt barna anyajegy volt. Haja, mint Gumbril a kalap alól kivehette, halványszőke volt. Amikor az asszony már kigyönyörködte magát a modellekben, lassan továbbbindult. Egy pillanatra megállt a bőröndök s a piknik-kosarak előtt, teljes percet töltött a fűzőknél, ismeretlen okokból kissé megvetően sietett el a kalapok mellett, de hosszú, gondolkodó pillantást vetett a szivarokra és a borokra, ami meglehetősen furcsa volt. Ami pedig a teniszraketteket, a kriketütőket, az iskolai felszereléseket és a férfidivatcikkeket illeti: ezeket pillantásra sem méltatta. De milyen szeretettel időzött a cipőknél! A Tökéletes Férfi meglelégedéssel állapította meg, hogy az asszony lába elegáns és virág-

sziromszerű. És míg a többiek marhabőrbe burkolták lábukat, ez az asszony finom kígyóbőrben járt.

Lassan végigsétáltak a Queen's Road-on, megálltak minden ékszerész, minden antikvárius, minden kalaposüzlet előtt. Az idegen nő semmi alkalmat sem adott az ismerkedésre. Hogyan is adhatna, — töprengett Gumbriil — ez az ostoba játék, melyet most elkezdett, tulajdonképpen kétszemélyes piquet parti, nem pedig türelemjáték. Józan ember nem tudja egyedül játszani. Ezért tehát magának kell alkalmat keresnie. Elhatározta, hogy megtöri a csendet. Lelkének szelíd, mélabús elemei visszaborzadtak ettől a feladattól: és valóban, nem lehetett tudni, hogy a lépés következményei gyönyörteljesen veszélyes lehetőségeket hoznak-e magukkal, vagy jól megérdemelt visszautasítást és megaláztatást. A csend azonban a tizedik vagy tizenkettedik kiraktnál már elviselhetetlenül jelentőssé vált. A Szelíd és Mélabús Embernek az volt a terve, hogy végigkíséri a nőt az út végéig és miután az ízlések egyezése minden boldog együttélés alapja, megosztja lelkesedését a rézgyertyatartók és kenyérpíróvillák, az ál-Chippendale bútorok, az aranykarkötők és alacsony derekú nyári toalették iránt. Közben egész idő alatt némán figyelte volna őt és utánanézett volna, amint örökre eltűnik a park zöldjében vagy a Bayswater Road szürke kövezetén. Némán nézett volna utána, aztán, ha a kocsmák már nyitva lettek volna, bement volna az egyikbe, egy pohár portóit rendelt volna és a bárpult mellett ülve, a többi ivó között, még mindig némán élvezte volna a Douro szőlőjének levét és a maga páratlan magányosságát.

De ezt csak a Szelíd és Mélabús Ember tette volna. Mikor azonban egy régiségkereskedő kirakatában elhelyezett ál-antik tükörben megpillantotta erőtsugárzó szakállas arcát, eszébe jutott, hogy a Szelíd és Mélabús

Ember egyelőre elhunyt és hogy most a Tökéletes Férfi sétál, hosszú szivarját szíva, a Queen's Road-on Théléme felé.

Kifeszítette a vállát. Bojanus úr bő tógájában olyan erőteljes jelenség volt, mint I. Ferenc. Úgy érezte, hogy ütött az óra.

Ebben a pillanatban a nő arcának képe is megjelent a kis tükörben. A nő arca elhúzódott a sarokban lévő ó-walesi tálalóasztaltól és GumbriL arca felé közeledett. A kirakatban elhelyezett ál-Heppelwhite tükröt nézte. Pillantásuk találkozott a barátságos üvegen. GumbriL elmosolyodott. A nő széles szájának szöglete kissé megrezzent. Pillája, mint valami magnólia szírom, lassan ráereszkedett ferde szemére. GumbriL a tükörképről a valóság felé fordult.

— Ha szörmókusnak akar nevezni, — mondta — csak tessék.

Ez volt a Tökéletes Férfi első szava.

— Semmit sem akarok mondani — mondta az idegen nő. Bájosan, tagoltan és világosan beszélt, kedvesen megnyomta a »semmi« első hangját. S-semmi — mondta és ez nagyon határozottan hangzott. Elfordult és továbbindult.

A Tökéletes Férfit azonban nem lehetett egy ilyen ultimátummal leszerelni.

— No látja, — mondta — és melléje lépett — most megkaptam a megérdemelt visszautasítást. Miután pedig becsületét megmentette és presztízst kellőképpen megóvta, folytathatjuk társalgásunkat.

A Szelíd és Mélabús Ember elképedt bámulattal félreállott.

— Maga nagyon szemtelen — mondta az idegen nő s mosolyogva pillantott fel a magnólia szirmok alól.

— Én már ilyen vagyok, — mondta a Tökéletes Férfi — ne ítéljen meg ezért. Az ember nem szabadul-

hat meg öröklött tulajdonságaitól: örökké hordoznia kell az eredendő bűnt.

— De mindig megvan a kegyelem lehetősége — mondta a nő.

Gumbril megsimogatta szakállát.

— Igaz — felelte.

— Azt ajánlom, hogy imádkozzék érte.

— Az ima máris meghallgatásra talált — állapította meg a Szelíd és Mélabús Ember. Az eredendő bűnt maga tette jóvá.

— Itt van még egy régiség kereskedés, — mondta Gumbril — nézzük meg?

A nő bizonytalanul nézett rá. ő azonban nagyon komolynak látszott. Megálltak.

— Milyen bosszantóak ezek az ál-falusi bútorok — jegyezte meg Gumbril. A boltnak tudniillik ez volt a címe: »A régi udvarházhoz[^]

A nő, aki éppen azt akarta mondani, hogy mennyire tetszenek neki az utánzat-bútorok, hevesen helyeselt.

— Olyan közönséges!

— Rémesen finomkodó ez a stílus. Mindenáron művészi akar lenni.

A nő felnevetett. Hangja végigfutott a fogyó hangskálán. Ez egészen új volt a számára. Szegény Aggie néni a művészi igényeivel és a régi angol bútorokkal! Ha elgondolja, hogy milyen komolyan vette! Lelki szemei előtt hirtelen megjelent a finom hölgy, aki ő most volt, ki tudja, hányadik Lajos korabeli bútoraival, ékszereivel, ifjú költőivel és nagy művészeivel, akiket uzsonnára hívott. Eddig, ha vágyálmaiban arra gondolt, hogy igazi művészeket fog meghívni, mindig igazán művészi bútorokat képzelt hozzájuk, Aggie néni bútorait. De most már! Nem, nem! Ez az ember valószínűleg művész. Szakálla és nagy fekete kalapja erre vall. De nem lehet szegény ember: nagyon jól öltözködik.

— Igen, olyan furcsa, hogy akadnak emberek, akik az ilyesmit művészinak tartják. Igazán sajnálom őket — tette hozzá kissé élesen megnyomott s-sel.

— Maga nagyon jószívű, — mondta Gumbril — örömmel állapítom meg.

— Nem-m nagyon, sajnós.

Jelentős oldalpillantást vetett a férfire. A finom nagyvilági hölgy nézhet így valamelyik költőjére.

— Remélem, hogy_ mégsem egészen rossz szívű — mondta a Tökéletes Férfi. El volt ragadtatva új ismerősétől.

Együtt kanyarodtak be a Bayswater Road-ra. A Szelíd és Mélabús Ember itt osont volna némán a kocsmába, hogy idegenek közé rejtőzzön bánatával, egy pohár bor mellett. A Tökéletes Férfi azonban megfogta új barátnője könyökét, átvezette a forgalmas úttesten. Azután együtt bementek a parkba.

— Még mindig az a véleményem, hogy maga nagyon szemtelen — mondta a hölgy. — Mi jutott eszébe, hogy kövessen?

Gumbril egyetlen megértő mozdulattal mutatott a napra, az égre, a szellőben lebegő zöld fákra, a fűre, és a távoli smaragdfényekre és lila árnyakra.

— Ilyen napon — mondta — nem tudtam ellenállni.

— Eredendő bűn?

— Ó, — mondta a Tökéletes Férfi, megrázta fejét — azt hiszem, az, amit tettem, nemcsak hogy nem eredendő, hanem még csak nem is eredeti.

A nő nevetett. Ez már majdnem olyan jól beszél, mint a képzeletbeli fiatal költő a teázóasztal mellett, örült, hogy ma délután, hosszas habozás után mégis a legjobb ruháját vette fel, bár kissé nehéz ebben a meleg időben. Egyébként megállapította, hogy a férfi is meleg kabátot visel, amit kissé különösnek talált.

— Semmi eredetit nem látok abban, — folytatta Gumbril — hogy az ember ügyetlenül és ostobán, mint egy elefánt, első pillantásra beleesik egy mély verembe...

A nő oldalról rápillantott, azután lehunyta a mag-nólia szirmokat és mosolygott. Igen, ez az igazi: hosszú, véget nem érő vagy legalább is bármikor megújítható beszélgetések a szerelemről: szellemes, finom, könnyed és merész beszélgetések, mint a regényekben, mint ahogy elmés fiatal költők beszélgetnek a teázó-asztal mellett előkelő hölgyekkel, akiket válogatóssá tettek nagy tapasztalataik, válogatóssá és kissé fáradttá, de mégis finoman és kielégíthetetlenül kíváncsivá.

— Talán leülhetnénk — javasolta Gumbril és két zöld vasszékre mutatott, melyek szorosán egymás mellett, a többiektől elkülönítve álltak a pázsit közepén. Az ülések kissé egymás felé hajoltak, ami bizalmas, meghitt helyzetre emlékeztetett. Amikor Gumbril arra a beszélgetésre gondolt, mely most elkerülhetetlenül bekövetkezik, határozottan kisebb lelkesedést érzett, mint új barátnője. Egyáltalában nem szeretett a szerelemről beszélgetni. Untatta, halálosan untatta a szenvedélynek az az aprólékos elemzése, amit a fiatal nők majdnem mindig elvárnak az embertől, ha kapcsolatuk elérkezik egy bizonyos pontra. Hogy a szerelem jó és rossz irányban egyaránt megváltoztatja a jellemet, hogy a testi szenvedés nem összeférhetetlen a lelkivel, hogy a gyűlölködő és zsarnokoskodó birtoklási vágy a szerelemben egészen jól összefér a másik fél iránti önzetlen vonzódással — óh, mindezt nagyon jól tudta, nagyon jól és még hozzá sok mást is. Lehetünk-e egyszerre több személybe szerelmesek, elképzelhető-e szerelem féltékenység nélkül, pótolhatja-e a szánalom, a szeretet vagy a vágy az igazi ősi szenvedélyt — milyen sokszor kellett újra, meg újra elcsépelnie ezeket a sivár

kérdéseket és ennek az egész tárgykörnek összes filozófiai meggondolásait, valamint fiziológiai, antropológiai és pszichológiai tényeit. A kérdés egész elmélete már régen nem érdekelte. Sajnos azonban a dolog elméleti megvitatása, úgy látszik, előfeltétele a gyakorlat megkezdésének. Kissé fáradt sóhajtással foglalt helyet a zöld vasszéken. De aztán eszébe jutott, hogy ő most a Tökéletes Férfi és hogy a Tökéletes Férfinek mindent könnyedén és fölényesen kell csinálnia. Ezért előrehajolt, elragadóan szemtelenül mosolygott a szakállába és így kezdte a beszélgetést:

— Talán emlékszik rá, hogy Tiresias abban az előjogban részesült, hogy egyszerre férfi és nő is lehetett.

Á, igen, a zseniális fiatal költő! Az asszony a szék karfájára támasztotta könyökét, arcát kezébe hajtotta és elhatározta, hogy figyelni fog és szükség esetén szellemesen közbevág. Félig hunyt szemmel pillantott a férfire, bizonytalanul mosolygott (tapasztalatból tudta, hogy ez a mosolya talányosnak szokott feltűnni és bár kissé gögös, egy kicsit gúnyos és fölényes, de mindamelletts rendkívül vonzó). Másfél órával később taxin utaztak a Bío-xam Gardens, Maida Vale felé, egy megadott címre. A cím kissé ismerősnek tűnt fel Gumbril előtt. Bloxam Gardens? Talán valamelyik nagynénje lakott ott valamikor.

— Szörnyű kis házacska, — magyarázta az asszony — tele van rémes holmival. Kénytelenek voltunk bútorozottan kibérelni. Lehetetlen most megfelelő házat találni.

Gumbril hátradőlt a kocsi szögletében, a kissé elforduló profilt tanulmányozta és azon töprengett, ki lehet ez a fiatal nő.

Nyilvánvaló, hogy ugyanazokat a dolgokat szereti, amelyeket az emberek általában szeretnek. Nagyon civilizált volt — Mercaptan úr kissé technikai értel-

mezésében — és ugyanúgy ment volt az előítéletektől, mint maga a civilizációnak e nagy mestere.

Hűvösen elejtett célzásából arra lehetett következtetni, hogy veszedelmesen tapasztalt, rendkívül magabízó és könnyedén kegyetlen nagyvilági hölgy, akinek életét betöltik a szív, az érzékek és a fej végetérhetetlen bonyolult ügyei. De — milyen különös ellentét! — úgylátszik, mintha a maga életét sivárnak és érdektelennek találná. Nagy szóbőséggel panaszkolta el, hogy férje nem érti meg és elhanyagolja és ezzel kapcsolatban arról is panaszkodott, hogy nagyon kevés érdekes embert ismer.

A bloxam-gardens-i házacska valóban nem volt túlzottan ragyogó — hat szoba, egy hámló ház második és harmadik emeletén. A bútor határozottan olcsó áruházi holmi. A függönyök és kretonok ragyogóan »modernek«, határozottan »futuristák«.

— Sok mindenről le kell mondani ezekben a bútorozott lakásokban! — A hölgy megvető fintort vágott, miközben bevezette a szalonba. És miközben ezt mondta, valóban igyekezett beleélni magát abba a gondolatba, hogy a bútor nem a sajátjuk és ezt a sok vacak holmit itt találták a szobában, nem maguk választották nagy kinnal és nem fizetik érte keservesen a havi részleteket.

— A mi dolgaink — mondotta bizonytalanul — el vannak raktározva. A Riviérán. — Ez, jutott most eszébe, sok mindent megmagyarázna, ha ugyan szükség lesz magyarázatra.

A Tökéletes Férfi résztvevően bólintott.

— Idegenek ízlése — mondta és felemelte mindkét karját. Nevettek.

— De miért gondolunk most idegen emberekre? — tette hozzá. Hódító türelmetlenséggel előrelépett, kezébe vette az asszony hosszúkás, finom kezét és szakállszegélyezte szájához emelte.

Az asszony egy pillanatig ránézett, aztán leeresztette szempilláját és visszahúzta a kezét.

— Most kimegyek és megfőzöm a teát — mondta.

— A cselédeknek (a többszám megbocsátható túlzás volt) kimenőjük van.

A Tökéletes Férfi lovagiasan felajánlotta, hogy segít neki.

— Ezeknek az intim családi jeleneteknek megvan a maguk varázsa — mondta.

Az asszony azonban nem engedte.

— Nem, nem, — mondta nagyon határozottan — megtiltom. Itt marad. Egy pillanat múlva visszajövök — mondta és már el is tűnt. Gondosan becsukta maga mögött az ajtót.

Gumbril magára maradt, leült és a körmét kezdte reszelni.

A fiatal hölgy viszont ide-oda szaladgált szegényes kis konyhájában, meggyújtotta a gázt, feltette a teafőzőt, tálcára helyezte a kannát és a csészéket és a piskótás dobozból elővette az ott felraktározott csokoládés kalács maradványát, melynek nagyrészt már a tegnapelőtti uzsonnán szolgált a föl. Amikor a konyhában mindennel elkészült, lábujjhegyen a hálószobájába sietett, leült toalett-asztalához és kissé reszkető, izgatott kézzel kezdte púderezni orrát és pirosítani arcát. Az utolsó simítás után még egy darabig ott ült és hosszan nézte magát a tükörben.

A hölgy és a költő, — gondolta — a grandé dame és a ragyogó Ifjú zseni. Szerette a szakállas ifjú embereket. De ez az ember nem művész, szakálla és kalapja ellenére. Kiváló író lehet. De tartózkodó, elragadóan rejtelmes, ő maga is ilyen. A nagyvilági hölgy álöltözetben kisurran az uccára, megérinti az ifjú férfi karját: »Jöjjön velem.« Maga választ, nem engedi, hogy őt válasszák. Az ifjú költő a lábai elé borul: felemeli. Megszokta már az ilyesmit.

Kinyitotta ékszerkazettáját, kivette összes gyűrűit — sajnos, nem volt sok — és felvette őket. Rövid meggondolás után kettőt-hármat megint levett, mert hirtelen szorongással arra gondolt, hogy ezek is kissé idegen ízlésre vallanak.

A fiatalember nagyon okosnak és nagyon művészi hajlamúnak látszik — bár ez a szó nem egészen helyes. Úgylátszik, hogy ismeri az új dolgokat és az érdekes embereket. Talán be is mutatja őt néhányinak. És milyen könnyedén, milyen biztosan hordozza nagy tudását. Az asszony megnyugodva gondolt arra, hogy nem követett el túl ostoba hibákat. Biztos volt benne, hogy maga is rendkívül könnyednek és fölényesnek látszik — ez nagyon fontos.

Szerette a szakállas fiatalembereket. Olyan oroszok. Nagy Katalin is nagyvilági, szeszélyes hölgy volt. És álruhában járt az uccán. Ifjú költő, jöjj velem. Sőt, talán ifjú mézárósinas! De, nem, nem, ez már túlzás volna, túlzott lealacsonyodás. De mégis, az életet élni kell, az életet élvezni kell. És most? Éppen azon töprengett, hogy mi fog történni a következő percekben, amikor a tea főző, amely azok közé a furcsa kis jószágok közé tartozott, melyek füttyülnek, ha forr bennük a víz, megszólalt. Először akadozva, azután teljes gózzal, parancsolóan hallatta gyászos, túlvilági szavát. Az asszony felsóhajtott és odasietett a teához.

— Segíték — mondta Gumbril és felugrott, amikor az asszony a szobába lépett. — Mit segíthetek?

Kissé félszegen topogott az asszony körül.

A nagyvilági hölgy kis asztalra helyezte tálcáját.

— S-semmit — mondta.

— S-semmit, — utánozta játékos gúnnyal — hát én s-semmire sem vagyok jó?

Megfogta kezét és megcsókolta.

— S-semmi fontos dologra — mondta az asszony, leült és betöltötte a teát.

A Tökéletes Férfi is leült.

— Szóval s-semmi fontosat nem lát abban, hogy első pillanatra ennyire imádom magát? — kérdezte.

Az asszony megrázta fejét, mosolygott, felemelte, majd ismét leeresztette szempilláit. Megszokta már az ilyesmit, nem fontos, nem fontos.

— Cukorral? — kérdezte.

Az ifjú költő itt ült vele szemben életnagyságban, szelleme szikrázott a teázóasztal fölött. Szerelmet ajánl, de ő, a szakavatottak könnyed szívtelenségével, cukrot kínál cserébe.

A férfi bólintott.

— Cukorral De, ha az egész dolog nem fontos magának, akkor mingyárt el is mehetek.

A nagyvilági hölgy megint bugyborékolóan halkuló nevetést hallatott.

— Nem fog elmenni — mondta. — Nem engedem. Úgy érezte, hogy ez igazi *grande-dame-gesztus* volt.

— Nagyon helyes, — mondta a Tökéletes Férfi — nem is tudnék elmenni. — Teáját kevergette. — De ki maga, — mondta és hirtelen felnézett az asszonyra — ki maga, ördögi nőszemély és mivel foglalkozik?

Őszintén szeretne volna tudni, hogy ki ez a nő, és azonkívül úgy érezte, hogy szép bókot is mondott.

— Élvezem az életet, — felelte — azt hiszem, élvezni kell az életet, nem? Szerintem ez a legelső kötelességünk. — Most elkomolyodott. — Az élet minden pillanatát ki kell élvezni — mondta. — Szenvedélyesen, kalandosan, mohón, izgatottan, egyénien.

A Tökéletes Férfi nevetett.

— Úgy látom, öntudatos hedonista.

A nagyvilági hölgy lelke mélyén kényelmetlenül érezte, hogy eddig nem követte szigorúan az életelveit. Általában úgy beszélt, most is, mint egy fiatal nő, aki

az életet túlságosan hétköznapiak és unalmasnak találja és szeretne bejutni a filmszakmába.

— Én általában nagyon öntudatos vagyok — mondta, jelentősen megrebbentette a magnoliaszirmokat és felvette rejtélyes mosolyát. Vissza kell szereznie nagykatalini hírnevét.

— Ezt rögtön láttam, — gúnyolódott diadalmas szemtelenséggel a Tökéletes Férfi — »Az öntudat rab-szolgává teszen«.

A nagyvilági hölgy megvetően mosolygott.

— És talán egy kis csokoládés süteményt — javasolta. Szíve erősen dobogott. Mi lesz ebből, mi lesz ebből?

Hosszabb szünet következett. Gumbriil megette a csokoládés süteményt, komoran kiitta teáját és nem szólt egy szót sem. Most egyszerre úgy érezte, hogy nincs semmi mondanivalója. Úgy látszott, hogy jovióális kedélye elhagyta. Megint csak Szelíd és Mélabús Ember volt, aki ostoba módon Tökéletes Férfinek maszkírozta magát: farkasbőrbe bujt bárány. Vésztjósító hallgatásba menekült, és várt: először a széken ülve várt, amikor azután a teljes tétlenség már tűrhetetlenné vált, fel- és alá sétált a szobában.

Az asszony derűs nyugalma mögött némi aggodalommal figyelte. Vájjon mik lehetnek a szándékai? Vájjon mire gondolhat most? Homlokát összeráncolja, olyan most, mint valami ifjú Jupiter, szakállas és tagbaszakadt (bár észrevette, hogy most egyáltalán nem olyan tagbaszakadt, mint amilyennek a kabátban látszott). Úgylátszik, mintha mennydörögve készülne lecsapni. Talán rám gondol, — gondolta az asszony — gyanakszik, átlát a nagyvilági hölgy álarcán, és haragszik, amiért be akartam csapni. Vagy talán megunt, talán el akar menni. Hát csak hadd menjen, én nem bánom. De az is lehet, hogy mindig ilyen, szeszélyes fiatal költő.

Még ez a legkézenfekvőbb magyarázat, amely amellet a legkellemesebb és legromantikusabb is.

Az asszony várt. Mind a ketten vártak.

Gumbril ránézett és elszégyelte magát az asszony derűs nyugalmanak hatása alatt. Valamit tennem kell, mondta saját magának, vissza kell szereznem a Tökéletes Férfi elveszett becsületét. Kétségbeesetten megállt az egyetlen tűrhető kép előtt. Raphael »Átlényegülés«-ének XVIII. századbeli metszet-másolata volt. Ügytalálta, hogy a fekete-fehér metszet szebb, mint a halvány színezetű eredeti festmény.

— Nagyon szép metszet, — mondta — nagyon szép.

Az a tény, hogy végre megszólalt, rendkívül megnyugtatta.

— Igen, — felelte az asszony — ez az enyém. Egy régiségüzletben találtam itt a közelben.

— A fényképész — jelentette ki Gumbril azzal a hirtelen komolysággal, mellyel azt a benyomást keltette, mintha minden iránt lelkesedne — egyes áldás. A képek sokszorosítását olyan könnyűvé és olcsóvá tette, hogy mindazok a rossz művészek, akik a múltban azzal foglalkoztak, hogy jó festők képei után metszeteket készítettek, most ráérnek arra, hogy eredeti rossz festményeket is gyártsanak.

Mindez szörnyen közömbös, — gondolta — szörnyen eltér a tárgytól. Kezdte elveszíteni lába alól a talajt. Valami drasztikus lépéssel kellene visszanyerni. De mivel?

Az asszony segítségére jött.

— Egy másikat is vettem ugyanakkor, — mondta — »Szent Jeromos utolsó áldozása«. Ki is festette...?

— Csak nem Domenichino Szent Jeromosa? — a Tökéletes Férfi megint elemében volt. — Poussin kedvenc képe volt. Az enyém is, körülbelül. Szeretném látni.

— Sajnos, bent van a szobámban. De ha ez nem zavarja...

Meghajolt.

— Ha *önt* nem zavarja.

A nagyvilági hölgy kegyesen mosolygott rá és felállt.

— Erre, — mondta és kinyitotta az ajtót.

— Gyönyörű kép — folytatta Gumbril most már beszédesen, amint az asszony mögött ment a sötét folyosón. — Ezenkívül bizonyos érzelmi kapcsolatok is fűznek hozzá. A metszet egy példánya otthon lógott a falon gyermekkoromban. Emlékszem, hogy éveken át, valahányszor a képre néztem, mindig töprengtem gyermeki együgyűségemben, hogy az öreg püspök (tudtam, hogy püspök) miért ad a meztelen öreg embernek egy ötshillingest.

Az asszony kinyitotta az ajtót. Beléptek rózsaszínű szobájába. A kép a kandalló fölött pompázott finom, harmonikus szépségében, és amellett mégis komoran, ünnepélyesen. Ott lógott a különböző gyermekkori barátnők fényképei között, mint valami egészen idegen tárgy egy másik világból. A kopottas aranyozott rámból az áhítat minden szépsége és fensége nézett sötéten a rózsaszínű szobára. A gyermekkori kis barátnők, elragadóan éretten, édes mosollyal álltak ott, az égnek fordították tekintetüket, persze macskákat szorongattak, vagy hetykén, szétvetett lábbal álltak, térdnadrágjuk zsebébe dugott kézzel, a vidéki földbirtokos-lányok egyenruhájában. A tapéta rózsaszín rózsái, a rózsaszínű és fehér függönyök, a rózsaszín ágy, a málnaszínű szőnyeg, együttvéve a meztelenség és az élet rózsás színárnyalataival töltötték be az atmoszférát.

De fönt a falon mindenkitől távol, komor, fenséges extázisban nyújtotta a palástos, tiarás főpap a haldokló szent vágyakozó kezei felé Isten fiának testét. A mi-

nistránsok komoran néztek, a levegőben kis angyalok lebegtek a zordan diadalmas ünnepség felett, az oroszlán a szent lábánál szunnyadt, és a boltíven túl a szem a homályos fák és dombok nyugodt tájképén pihenhetett.

— Ott van — mondta az asszony és a kandalló felé mutatott.

De Gumbril már előbb magábaszívta a képet.

— Látja, hogy értettem gyermeki naívságomban az ötshillingest?

Odalépett a képhez, rámutatott a kerek, ragyogó ostyára, melyet a pap kezében tart, és melynek elhajló korongja mintha központi napja lenne a kép harmonikus világának.

— Abban az időben még divatban voltak az ötshillinges pénzek, — folytatta — maga még nagyon fiatal ahhoz, hogy emlékezzék ezekre a kedves nagy darab érmekre. Ilyesmi néha a kezembe került. Szent ostya soha. Most már értheti, mennyire zavarba ejtett a kép. A püspök öt shillinget ad a meztelen öreg embernek a templomban, fejük fölött angyalok lebegnek, a lábuknál oroszlán alszik. Homályos dolog volt, rettentően homályos.

Elfordult a képtől, szembefordult az asszonnyal, aki pár lépésnyire állott mögötte, rejtélyesen és hívogatóan mosolyogva.

— Homályos volt, — ismételte — igen homályos. Az élet is az. Maga pedig, — mondta és feléje lépett — maga különösen.

— Igazán? — Az asszony rávetette ragyogó szemeit. Óh, milyen erősen vert a szíve, óh, milyen nehéz volt most nagyvilági hölgynek maradni, aki nagy lelki nyugalommal elégit ki szeszélyét. Milyen nehéz volt jlgy tenni, mintha már régen megszokta volna az ilyesmit. Jaj, mi történik most?

Az történt most, hogy a Tökéletes Férfi még közelebb lépett hozzá, átfonta karjaival, mintha foxtrottra hívná fel, és ijesztően hevesen csókolni kezdte. Szakálla csiklandozta az asszony nyakát. Az asszony kissé megborzongott és lehunyta a magnoliaszirmokat. A Tökéletes Férfi felkapta, végigsétált a szobán, karjaiban a nagyvilági hölgygel és letette az ágy rózsaszín katafalkjára. Az asszony lehunyt szemmel feküdt és igyekezett magát halottnak tettetni.

Gumbril később megnézte karkötőóráját. Hat óra. Mátis? Távozásra készülődött. Az asszony rózsaszín kimonójában kikísérte az előszobába, hogy elbúcsúzzék tőle.

— Mikor látom megint, Rosie?

Megtudta, hogy Rosienak hívják.

Az asszony ismét visszanyerte a nagyvilági hölgy nyugalmát és fölényét, sikerült vállat vonnia és mosolyognia.

— Mit tudom én? — mondta, jelezve, hogy nem tudhatja, mit parancsol majd szeszélye egy óra múlva.

— Irhatok valamelyik nap és megkérdezhetem, tudja-e már?

Az asszony félrehajtotta a fejét, kételkedően felvonta szemöldökét. Aztán bólintott.

— Igen, írhat — egyezett bele.

— Jó — mondta a Tökéletes Férfi és felvette széles kalapját. Az asszony kecsesen nyújtotta feléje a kezét, ő gálánsán megcsókolta. Már becsukta maga mögött az ajtót, mikor hirtelen eszébe jutott valami. Visszafordult.

— Várjon csak, — kiáltotta a visszavonuló rózsaszín kimonó után — ez képtelenség. Hogy írjak magának, nem tudom a nevét. Nem írhatom a levélre egy* szerűen, hogy »Rosie«.

A nagyvilági hölgy kéjesen nevetett. Ennek már igazi *capriccio zamata* volt.

— Várjon — mondta és beszaladt a szalonba. Egy pillanat múlva visszatért, hosszúkás kemény papírdarabbal. — Itt van — mondta, és a férfi kabátzsebébe csúsztotta. Aztán csókot intett feléje és eltűnt.

A Tökéletes Férfi betette maga mögött az ajtót és lefelé indult. Hm, hm, — mondta — hm, hm. Kabátzsebébe nyúlt és kivette a névjegyet. A lépcsőház félhomályában csak nehezen tudta elolvasni a nevet. James ... De nem, az nem lehet! Megerőltette a szemét, még egyszer elolvasta. Semmi kétség. James Shearwaterné! James Shearwaterné!

Ezért emlékezett a bloxam-gardensi címre.

James Shear... gondolataiba merülve, lépésben ment lefelé a lépcsőn.

— Szent Isten — mondta hangosan. — Szent Isten.

Hogy lehet, hogy sohasem találkozott vele azelőtt? Miért nem mutatta soha Shearwater a feleségét? Most, hogy visszagondol rá, megállapíthatja, hogy úgyszólván nem is beszélt róla soha.

Miért mondta az asszony, hogy a lakás nem az övék? Hiszen az övék, Shearwater többször említette.

Állandó szokása az ilyesmi ennek a nőnek? Shearwaternek sejtelve sem volt arról, hogy a felesége ilyen? Egyébként pedig tulajdonképpen milyen is?

Már majdnem leért a lépcsőn, amikor hirtelen erősen megcsikordult a kapu tengelye, melyet csak egy kis előcsarnok választott el a lépcsőtől. A kapu kinyílt és a küszöbön feltűnt Shearwater egy barátjával. Hevesen beszélgettek.

— ... Vezem a nyulamát — mondta Shearwater barátja. Fiatalember volt, kidülledt, sötét szemmel, tág, kutyaszerű orrlíkkal. Nagyon mozgékony, eleven és

hangos fiatalember volt. — Vezsem a nyulamát és szem-
oldatot fecskendezek beléje. Egy halott nyúl szeméből
készült pépet. Érti?

Gumbril első gondolata az volt, hogy felrohan a
lépcsőn és a legelső kínálkozó zugban elrejtőzik. De
aztán összeszedte bátorságát, ő most a Tökéletes Férfi
és a tökéletes férfiak nem bújnak el. Különben is sza-
kálta teljesen felismerhetetlenné teszi. A helyén maradt
tehát és tovább hallgatta a beszélgetést.

— A nyúl, — folytatta a fiatalember, aki csillogó
szemével és táguló cimpájú szimatoló orrával olyan volt,
mint egy vadorzó kutyája, mely lesi az alkalmat, hogy
csaholva rohanjon a legelső felbukkanó fehér nyúlfark
után — a nyúl természetesen kifejtje a szükséges ellen-
állást, védekező célból kifejlesztte magában egy speciális
ellenszemet. Akkor azután veszek ebből az ellenszem-
szerumből és befecskendezem nősténynyulakba. Utána
rögtön párosítom a nősténynyulat.

Szünetet tartott.

— No és? — kérdezte Shearwater lassú, töprengő
modorában. Kíváncsian emelte fel nagy, kerek fejét és
bozontos szemöldöke alól nézett a kutyaszerű fiatal-
emberre.

A kutyaszerű fiatalember diadalmasan mosolygott.

— A kölykek, — mondta és jobb öklével bal tenye-
rébe csapott a nagyobb nyomaték kedvéért — a kölykek
fogyatékos látóképességgel jönnek a világra.

Shearwater elgondolkozva húzta meg félelmes
bajuszát.

— Hm, — mondta lassan — nagyon figyelemre-
méltó.

— Látja ennek a nagy jelentőségét? — kérdezte a
fiatalember. — Úgy látszik, hogy közvetlenül sikerült
befolyásolnunk a csiraplazmát. Megtaláltuk a módját
annak, hogy a szerzett tulajdonságokat...

— Bocsánat — mondta GumbriL. Elhatározta, hogy végre távozik. Leszaladt a lépcsőn, keresztülfutott a csempézett előcsarnokon, és határozottan, de udvariasan utat tört magának a beszélgetők között.

— ... örökölhettevé tegyük — folytatta mohón a fiatalember, aki nem zavartatta magát és előbb keresztülbeszélte az eleven akadályon, majd körülbeszélte.

— Affene, — mondta Shearwater — mert a Tökéletes Férfi a lábujjára lépett.

— Bocsánat, — tette aztán hozzá, szórakozottan bocsánatot kérve azért a sérelemért, mely őt érte.

GumbriL végigsietett az uccán.

— Ha valóban sikerül megtalálni a módját, hogy a csiraplazmát közvetlenül befolyásoljuk... — hallotta még maga mögött a kutyaszerű fiatalember hangját, de már olyan messze járt, hogy a mondat végét nem hallhatta. Az ember sokféle módon töltheti el a délutánját — állapította meg.

A kutyaszerű fiatalember nem akart beljebb kerülni, mert még egy teniszjátszmát akart lejátszani vacsora előtt. Shearwater egyedül ment fel a lépcsőn. Lakása kis előszobájában éppen a kalapját tette le, amikor Rosie kijött a szalonból, tálcáján a teáskészlettel.

— Nos? — kérdezte Shearwater és gyöngéden homlokconcsókolta feleségét. — Nos? Vendégek voltak uzsonnára?

— Csak egy vendég — felelte Rosie. — Mingyárt főzök neked egy csésze teát.

A konyhába siklott, suhogó rózsaszín kimonójában.

Shearwater leült a szalonban. Magával hozta a könyvtárból a *Biokémiai Közlöny* tizenötödik kötetét. Valamit meg akart nézni benne. Lapozgatott. Á, megvan. Olvasni kezdett. Rosie ismét bejött a szobába.

— Itt a teád — mondta.

Shearwater megköszönte, de fel sem pillantott. A tea kihűlt mellette a kis asztalon.

Rosie a díványon heverészve gondolataiba és emlékezéseibe merült. Valóság az, ami ma délután történt? — kérdezte. Olyan valószínűtlennek és távolinak tűnt fel most ebben az ünnepélyes csendben. Némi kis csalódás-félet érzett. Hát ennyi az egész? Ilyen egyszerű és világos? Igyekezett exaltáltabb hangulatba belehajszolni magát. Sőt, még büntudatot is igyekezett érezni. De ez egyáltalában nem sikerült. Megpróbált extázisba esni: ez sem ment jobban. Mindenesetre megállapította, hogy a férfi rendkívüli jelenség volt. Micsoda szemtelenség és ugyanakkor micsoda finomság és tapintat.

Kár, hogy nem lehet kicserélni a bútorokat. Most már belátta, hogy nem érnek semmit. Elmegy Aggie nénihez és elmondja neki, hogy milyen szörnyen polgári az ő egész művésziessége.

Empire sezlónon szeretne heverészni, mint Madame Récamier. Láttá magát, amint a sezlónon hever és teát tölt be. »Mint egy gyönyörű rózsaszín kígyó«. A férfi nevezte így.

Igazán, ha meggondoljuk, nagyon furcsa, nagyon furcsa eset volt.

— Mi az, hogy hedonista? — kérdezte hirtelen.

Shearwater felpillantott a *Biokémiai Közlöny-ből*.

— Mi? — kérdezte.

— Hedonista.

— Olyan ember, aki azt tartja, hogy az élet célja a gyönyör.

»Öntudatos hedonista« — á, ez nagyon jó.

— A tea hideg, — jegyezte meg Shearwater.

— Miért nem ittasd meg elő'bb? — mondta az asszony. Ismét csend lett, hosszú csend. Rosie határozottan javul, állapította meg Shearwater, amikor kezét mosott vacsora előtt, most már ritkábban zavar, ha dol-

gozom. Örömmel állapította meg, hogy az asszony ma este egyáltalában nem zavarta, illetve csak egyszer, és az sem volt komoly. Régebben csaknem tűrhetetlenné tette életét ez a gyermek. Házasesetük első hónapjaiban volt ez, mikor az asszony maga is fiziológiát akart tanulni és segíteni akart neki munkájában. Eszébe jutott, hány órát fecsérelt el azzal, hogy meg akarta tanítani a chromosomák elemi ismeretére. Nagy megkönnyebülés volt, mikor az asszony végre elállt szándékától. Ő azt ajánlotta neki, hogy ha foglalkozni akar valamivel, készítsen előnyomásokat vászonra. Olyan csinos függönyöket és másféle holmikat lehet csinálni. Az asszony azonban nem fogadta nagyon kedvezően ezt az ajánlatot. Aztán hosszú korszak következett, melyben úgylátszik Rosienak nem volt más szándéka, mint hogy megakadályozza őt a munkájában. Váratlanul felhívta a laboratóriumban, betört a dolgozószobájába, az ölébe ült, átkarolta a nyakát, meghúzta a haját, nevetséges kérdéseket adott fel, éppen amikor dolgozni akart.

Shearwater önelégültséggel állapította meg, hogy rendkívül türelmes volt mindig. Sohasem jött ki a sodrából. Mindig úgy tett, mintha felesége ott sem volna. Mintha ott sem volna.

— Siess, — hallatszott Rosie hangja — a leves kihül.

— Megyek — kiáltotta vissza és szárítani kezdte nagy, esetlen kezeit.

Határozottan javul ez az asszony. Ma este pedig egyenesen tökéletes. Mintha itt se volna.

Shearwater nehézkesen becammogott az ebédlőbe. Rosie az asztalfőn ült és a levest kanalazta. Balkezével összefogta kimonójának lebegő, rózsaszín ujját, nehogy beleérjen a tányérba, vagy a levestálba. Meztelen karja fehéren, gyöngyházszerűen csillogott a lencsegőzön át.

Milyen csinos! Shearwater nem tudott eilentáíiani a kísértésnek, odament hozzá, mögéje állott, lehajolt és megcsókolta a nyakát, kissé ügyetlenül.

Rosie elhúzódott.

— Igazán, Jim, — mondta dorgálóan — evés közben!

A nagyvilági hölgy elhatározta, hogy véget vett ezeknek a közönséges és rossz időben alkalmazott bizalmaskodásoknak.

— Hát munka kö2ben szabad? — kérdezte Shearwater nevetve. — De ma este csodálatos voltál, Rosie. egészen csodálatos.

Leült és hozzáfogott a leveshez.

— Egy hangot sem hallattál, amíg olvastam, — folytatta — illetve, ha jól emlékszem, csak egyetlenegy hangot.

A nagyvilági hölgy szótlanul mosolygott — kissé megvetően, kissé szánakozóan. Shearwater meghagyta a leves felét és eltolta a tányért. Rákönyökölt az asztalra. Rosie kimonója ujjnyílásába dugta a kezét és könnyedén, finoman simogatni kezdte karját az ujj hegyével.

Milyen sima a karja, milyen finom, milyen meleg és milyen meghitt a kimonó alatt. Egész teste ilyen sima, ilyen finom és meghitt, sőt még meghittebb is, a rózsaszín köntös alatt. Olyan, mint valami meghitten elrejtőző meleg kígyó.

TIZEDIK FEJEZET.

Boldero úrnak tetszett a légnadrág ötlete. Rettenetesen tetszett neki, — mint mondta — rettenetesen.

Pénz van benne — állapította meg.

Boldero úr alacsony, fekete, negyvenöt év körüli ember volt, olyan mozgékony, mint egy madár és barna, gyöngyszerű szeme és hegyes orra is madárra emlékeztetett. Mindig dolga volt, mindig egyszerre húsz ügygel foglalkozott, mindig friss volt, világos agyú, sohasem fáradt. Emellett mindig pontatlan volt és rendetlen. Nem volt érzéke az idő és a rend iránt. De azért mégis megúsza mindig, mint mondani szokta. Mindig leszállította az árut — illetve, jobban mondva, az áru a készpénz kényelmes formájában valami csodálatos véletlen folytán mindig leszállította magát hozzá.

Csak megjelenése emlékeztetett a madárra. Lelki-
leg — mint Gumbril egy-két találkozás után meg-
állapította — inkább a hernyóra emlékeztetett. Mindent megevett, amit eléje tettek, szellemi súlyának húszszorosát fogyasztotta el naponta. Más emberek üzletei, más emberek tudása: ez volt az ő tápláléka. Megette és a magáévá tette. Mindent, ami másokhoz tartozott, skrupulus és mellékgondolat nélkül a magáévá tett, olyan természetesen, mintha világéletében az övé lett volna. Olyan gyorsan és tökéletesen szívta magába, olyan hirtelen vette birtokába, hogy néha sikerült megtévesztenie az embereket, akik azt hitték, hogy valóban megelőzte gondolataikat, hogy már évek óta tudja azt, amit őt csak most mondanak neki. Mindazt, amit az embefek közöltek vele, olyan légies könnyedséggel ismételte meg előttük, olyan tökéletesen biztos beavatottsággal, mint aki ösztönösen, sőt talán átöröklésképpen már régen tudja mindazt.

Amikor először villásreggeliztek együtt, megkérte Gumbrilt, beszéljen neki a modern festészetről. Gumbril rövid leckét adott neki és mielőtt a mártás megjelent volna az asztalon, Boldero úr már tökéletes hozzáértéssel beszélt Picassoról és Derainről. Éppen csak, hogy nem mondta, de mindenesetre sejtette, hogy szép gyűjteménye van műveikből a szalonjában. Miután azonban Boldero úr egy kissé nagyot hallott, sajnos, nem tudta magának egészen pontosan megjegyezni a neveket és Gumbril túltapintatos javításainak nem volt foganatjuk. Picasso helyett például állandóan Bacossot mondott és semmiképpen sem lehetett rávenni, hogy más módon ejtse ki a híres spanyol festőművész nevét. Bacosso! Ifjú kora óta kitűnően ismeri Bacossot, hiszen Bacosso már akkor is régi mester volt.

Boldero úr nagyon szigorú volt a pincérekhez és kitűnően tudta, hogy kell felszolgálni egy jó vendéglőben. Gumbril biztos volt benne, hogy Boldero úr nemrég valamilyen régivágású, kifinomult ízlésű gourmand-nal ebédelhetett együtt. Amikor a pincér kis poharakban akarta felszolgálni a konyakot, Boldero úr heves felháborodásában az üzletvezetőt hívatta.

— Majd én megmutatom maguknak, — ordította jogos dühében és felháborodásában — hogy kell konyakot inni.

Gumbril arra gondolt, hogy Boldero úr valószínűleg a múlt héten tanulta meg, hogy a konyakot gargantuai méretű serlegekből is lehet inni.

Közben természetesen a pneumatik-nadrágról sem felejtkeztek meg. Amint Boldero úr meghallotta az ötletet, tökéletes, beavatott hozzáértéssel kezdett beszélni a légnadrágról. Rögtön a magáévá tette, valóssággal a szívéen viselte a nadrágot. Igazán csak nagylelkűsége tartotta vissza attól, hogy nem sajátította

ki gazdaságilag is teljes mértékben ezt a ruhadarabot.

— Ha nem tartana vissza az a barátság és tisztelet, melyet atyja iránt érzek, Gumbriil úr, — mondta és kedélyesen hunyorított a konyak fölött — egyszerűen anektálnám a maga pneumatik-nadrágját. Szőröstül-bőröstül anektálnám.

— De a nadrág az én szabadalmam, — mondta Gumbriil — illetve, most folyik a szabadalmi eljárás. Az ügynökök már megkezdték munkájukat.

Boldero úr nevetett.

— Azt hiszi, érdekelne ez engem, ha rosszhiszemű akarnék lenni? Egyszerűen ellopnám az ötletet és gyártani kezdeném a nadrágot. Maga beperelne engem. Én a magam védelmére felsorakoztatnám mindazt a jogi ügyességet, ami csak rendelkezésemre áll. Maga egyszerre azon venné észre magát, hogy belebonyolódott egy perbe, melynek költségei sokezer fontot tehetnének ki. És hogy tudná kifizetni ezeket a költségeket? Kénytelen volna egyességre lépni velem, kedves Gumbriil úr. Más menekvése nem volna. Meg kell jegyeznem, hogy átkozottul hátrányos egyességet volna kénytelen kötni. — Boldero úr derűsen föl kacagott arra a gondolatra, hogy milyen hátrányos lenne az egyesség. — De ne ijedjen meg, — tette hozzá megnyugtatóan — nem fogom megtenni.

Gumbriil nem volt egészen nyugodt e felől. Igyekezett tapintatosan kipuhatolni, hogy Boldero úr milyen feltételek mellett volna hajlandó megkötni az üzletet. Boldero úr e tekintetben ködös homályba burkolózott.

Legközelebb Gumbriilnál találkoztak. A falon függő modern rajzok arra emlékeztették Boldero urat, hogy Ő most már képzőművészeti szakértő. Elmondta véleményét Gumbriilnak Gumbriil szavaival. Tárnyilagosság

okából meg kell jegyezni, hogy Boldero úr időnként kisebb nyelvbötlásokat követett el. Bacosso például Változatlanul Bacosso maradt. Általában azonban az előadás rendkívül hatásos volt. Gumbriil mindamellett kissé kényelmetlenül érezte magát. Mert Boldero úrnak ebben a tulajdonságában saját maga borzalmas karikatúráját fedezte fel. Rájött, hogy ő maga is csak asszimilátor, kétségkívül finomabb és ügyesebb, mint Boldero, jobban tudta új, egyéni formába önteni az el-sajátított ismereteket, de végeredményben ő is csak hernyó, reménytelenül hernyó. Gondos és undorodó figyelemmel kezdte tanulmányozni Boldero urat, mint valami visszataszító *memento mori*-t.

Valósággal fellélegzett, amikor Boldero úr abbahagyta a művészeti értekezést és hajlandó volt leereszkedni az üzlethez. Gumbriil ebből az alkalomból felvette a légnadrág egy mintapéldányát, melyet Bojanus úr készített a számára. Nagy előzékenységgel produkáta Boldero úr előtt a nadrágot. Nagy zökkenéssel, zuhanva leült a földre, ahová sértetlenül és fájdalom nélkül érkezett le. Azután percekig ült tökéletes kényelemben a kandalló vasrácsának élén. Időnként pedig úgy járt fel és alá Boldero úr előtt, mint egy mannequin.

— Kissé dudoros, — mondta Boldero úr — mindamellett ...

Általában megfelelőnek találta a nadrágot. Megjegyezte, hogy ideje volna a részleteket is megbeszélni. Újabb kísérleteket kell folytatni a gumibetéttel, hogy valami egészen mintaszerű kombinációt sikerüljön elérni. Mert, mint Boldero úr helyesen megjegyezte: »maximális hatást kell elérni minimális dudorral. Ha majd aztán megtalálják a megfelelő megoldást, akkor a gumibetéteket kellő mennyiségben megrendelik valamelyik jó gumicégnél. Ami magát a nadrágot

illeti, a legjobb lesz a keleti városrész valamelyik műhelyéből beszerezni, ahol a munkásnők éhbéért dolgoznak. »Olcso lesz és jó!« — mondta Boldero úr.

— Eszményien hangzik — mondta GumbriL.

— Azután, — folytatta Boldero úr — megkezdődik hirdetési kampányunk. Mert ezen áll vagy bukik, — folytatta ünnepélyesen — vállalkozásunk. Elsőrendű fontosságúnak tartom a reklámot.

— Úgy van — mondta GumbriL s megértően és nagyképűen bólintott.

— Tu-do-má-nyo-san kell munkához látnunk — mondta Boldero úr. GumbriL ismét bólintott.

— Az emberiség nagy ősi ösztöneihez és érzéseihez kell apellálnunk — folytatta Boldero úr olyan gördülékenyen, hogy GumbriL erősen gyanakodott, hogy megint másvalakinek a szavait idézi. — Ezek minden cselekedet rugói. Ezek készítetik az embereket pénzkidásra, ha szabad így mondanom.

— Ez mind nagyon szép, — mondta GumbriL — de hogy akar a legfontosabb ősi ösztönhöz apellálni? Talán sejti, hogy a nemi ösztönre gondolok.

— Éppen erre akarok rátérni, — mondta Boldero úr és felemelte kezét, mint aki türelmes meghallgatásért esedezik — sajnos, erre nem apellálhatunk. Sajnos, nem adhatunk szexuális tartalmat a légnadrágnak.

— Akkor végünk van — mondta GumbriL, szintén drámai hangon.

— Nem, nem, — mondta megnyugtatóan Boldero úr — ön a bécsi iskola hibájába esik. Túlzottan fontosnak tartja a szexualitást. Ne felejtse el, GumbriL úr, hogy önfenntartási ösztön is van a világon, ezenkívül, — előrehajolt és mutatójujját csóválta ~ szociális ösztön is, a csorda ösztöne.

— Igaz.

— Ezek éppen olyan hatalmasak, mint a nemi ösztön. Mert hiszen Freud professzor híres cenzúrája nem egyéb, mint az a tilalom, amit a csorda szuggerál az egyénnek és amit csak megerősít az egyén lelke mélyén lakozó szociális ösztön. Nincs igazam?

Gumbril nem tudott felelni. Boldero úr mosolyogva folytatta.

— Ezért elégedjünk meg azzal, hogy megmaradunk az önfenntartás! és a csordaösztönnél. Hangsúlyoznunk kell patentnadrágunk kényelmét, hasznosságát, higiénikus értékét: ezzel megragadjuk az emberek önfenntartási ösztönét. Az emberek félnek a közvéleménytől, szeretnének különbek lenni embertársaiknál, de félnek attól, hogy különbözzenek is tőlük: használjuk ki az embereknek mindazokat a gyöngeségeit, melyeket a jólfejlett szociális ösztön okoz náluk. Megfőzzük őket, ha tudományosan fogunk munkához. — Boldero úr madárszemei derűsen hunyorogtak. — Meg fogjuk főzni őket — ismételte és boldogan felnevetett, olyan gyermeki ördögiességgel, olyan ártatlan vidám rosszindulattal, hogy egy pillanatra úgy tűnt fel, mintha Gumbril legjobb karosszékében a pénzember helyét hirtelen egy kis manó foglalta volna el.

Gumbril is nevetett: ez a manószerű derű ragadós volt.

— Meg fogjuk őket főzni, — visszhangozta — egész biztos, ha ön egyszer hozzáfog, Boldero úr.

Boldero úr mosolyogva nyugtázta a bókot. Mosolyában nyoma sem volt az álszerénységnek. Tudta, hogy ez a bók megilleti.

— Hadd ismeressem ön előtt reklámgondolást — mondta. — Csak éppen, hogy valami fogalmat kapjon róla. Azután majd nyugodtan gondolkozzék fölötte és tegye meg javaslatait.

— Nagyon helyes — bólintotta Gumbril.

Boldero úr a torkát köszörülte.

— Azzal fogjuk kezdeni, — mondta Boldero úr — hogy egészen egyszerű elemi módon hivatkozunk az önfenntartási ösztönre. Rá fogunk mutatni arra, hogy a pneumatik-nadrág kényelmes, hogy elkerülhetjük a fájdalmat, ha viseljük. Néhány jó, hatásos jelszó a kényelemről: ennyi az egész. Nagyon egyszerű. Hiszen elég könnyen meg lehet értetni az emberekkel, hogy kellemesebb levegőn ülni, mint fán. De amikor a kemény üléseket hozzuk szóba, finoman mellékvágányra kell siklanunk és oldaltámadást kell intéznünk a szociális ösztön irányában.

Boldero úr mutatóujja hegyét hozzáértette hüvelykujja hegyéhez és kezét finoman mozgatta vízszintes irányban, mintha valami sima rézdróton húzná végig.

— Meg kell emlékeznünk az ülőfoglalkozás dicsőségéről és gyötrelmeiről. Méltatnunk kell szellemi fenköltségét és ugyanakkor meg kell bélyegeznünk testi kényelmetlenségeit. »A becsület ülőhelye«, valami ilyesmit — vagy esetleg: »a hatalom trónusa«. Vagy »az irodai szék a világ talpköve«. Az ilyen szép mondatok megteszik hatásukat. Azután esetleg egy kis történelmi csevegés a trónokról: hogy milyen fenköltek, de milyen kényelmetlenek voltak. Azt kell elérnünk, hogy a bankhivatalnok, vagy a köztisztviselő büszke legyen, de ugyanakkor szégyelje is magát, hogy nagyszerű, felsőbbrendű ember létére kénytelen méltatlanul elszenvedni a felhólyagzott ülep hátrányait. A modern hirdetés hízeleg a közönségnek. De, természetesen, nem a régi hirdetések kenetteljes, undorító, kalmár modorában. Nem kell hason csúszni a vevő előtt, nem kell úgy tenni, mintha társadalmilag fölöttünk állna. Ennek már vége. Most mi állunk társadalmilag a vevő fölött: egyszerűen azért, mert nekünk több pénzünk van, mint a bankhivatalnoknak és a köztisztviselőnek. A mi modern

hízlegésünk férfias, egyenes, őszinte és az egyenrangú felek bámulatát fejezi ki: és annál hízelgőbb, mennél kevésbé vagyunk egyenrangúak.

Boldero úr ujjahegyével megérintette az orrát.

— Ők szemetek és mi tőkepenészek vagyunk — nevetett.

Gumbril szintén nevetett. Életében először értesült arról, hogy ő tőkepenész és ezt rendkívül mulatságosnak találta.

— Tehát hízelgünk nekik, — folytatta Boldero úr — azt mondjuk, hogy a becsületes munka dicsőséges és nemesít — ez természetesen nem igaz, meri egyszerűen csak unalmas és elhülyít. Azután azt fejtegetjük, hogy a munka még nagyszerűbb, még nemesítőbb volna, ha nem lenne olyan kényelmetlen és ha mindenki a Gumbril-féle légnadrágot viselné. Látja a gondolatmenetet?

Gumbril látta a gondolatmenetet.

— Azután — folytatta Boldero úr — áttérünk a dolog orvosi részére. Az orvosi rész, Gumbril úr, rendkívül fontos. Manapság senki sem érzi magát egészen jól — legalább is senki azok közül, akik nagyvárosban élnek és azt az undorító munkát végzik, mellyel a mi leendő vevőink foglalkoznak. Ezt a tényt ne tévessze szem elől. Azt kell kifejtenünk hirdetésünkben, hogy csak az marad egészséges, aki pneumatiknadrágot visel.

— Nem lesz ez egy kissé nehéz? — kérdezte Gumbril.

— Cseppet sem — nevetett Boldero úr olyan optimizmussal, ami ragályos volt. — Elég, ha a hátgerinc nagy idegközpontjairól beszélünk. Kifejtjük, hogy ezeket a fontos idegközpontokat milyen megrázkództatás éri, ha kemény helyre ülünk, hogy mennyire kimerülnek, ha hosszú ideig foglalunk helyet párnázatlan üléseken. Tudományos elmélyedéssel kell szól-

nunk a nagy lumbus-ganglionokról, — feltéve, hogy vannak ilyen dolgok, mert ehhez nem értek. Sőt, ha lehet, egy bizonyos misztikus dicsfényt kell a ganglionok köré vonni. Ki kell találnunk valami ganglion-filozófiát — jegyezte meg odavetve Boldero úr. — Az ilyesmi nagyon érdekes. Lendületes szavakkal ecseteljük azt a sötét, hatalmas ösztönéletet, érzéki életet, szexuális életet, melyet a lumbus-ganglionok szabályoznak. Kifejtjük, milyen fontos, hogy ezek a hatalmas szervek ne sérüljenek meg. Hogy a modern civilizáció túlságosan egyoldalúan fejleszti ki az intellektust és a mellkasi ganglionokat, melyek a magasabbrendű érzéseket szabályozzák. Meg kell magyaráznunk, hogy ezért hamarabb kimerülünk, elgyöngülünk, elveszítjük lelki egyensúlyunkat. Aminek viszont egyetlen gyógymódja, — feltéve, hogy folytatni akarjuk mai civilizált életformáinkat — a Gumbri-féle lég-nadrág.

Boldero úr nagy nyomatékkal az asztalra csapott miközben utolsó szavait elharsogta.

— Nagyszerű — mondta Gumbri őszinte csodálattal.

— Ez az orvosi és filozofikus halandzsa, — folytatta Boldero úr — mindig nagyon hatásos, ha helyesen adagoljuk. A közönség, amelyre hatni akarunk, természetesen tökéletesen tudatlan ezen a téren, úgy, mint általában minden téren. Ezért nagy hatással vannak rá a szokatlan szavak, különösen, ha ilyen jó ízesek, mint például »ganglionok«.

— Addig lesz hatalmas Anglia, míg rendben van minden ganglion — rögtönözte mormogva Gumbri.

— Kitűnő, — mondta Boldero úr — kitűnő. Érti, milyen ízes? Meg lesznek hatva az emberek. És hálásak lesznek. Hálásak lesznek azért a homályos és valószínűtlen ismeretanyagért, melyet tőlünk kap-

tak, melyet tovább adhatnak feleségüknek és barátainak, akik nem olvassák azokat a lapokat, melyekben hirdetésünk megjelenik — fölényesen, műveltségük könnyed fitogtatásával adhatják tovább ezeket az ismereteket, úgy tehetnek, mintha gyerekkoruk óta ganglion-szakértők lettek volna. És a jövőben, ha a metafizika vagy patológia kerül szóba, olyan fölényrel fognak mindenhez hozzászólni, amiért életük végéig szeretettel fognak ránk gondolni. Meg fogják venni nadrágjainkat és megvétetik másokkal is. Egyébként ez az oka annak, — Boldero úr ismét tanulságos mellékvágányra siklott — amiért végkép elmúlt a titkos orvosság-szabadalmak virágkora. Ma már nem ér semmit, ha azt hirdetem, hogy rájöttem valamely titok nyitjára, melyet a múltban csak az egyiptomiak tudtak. Az emberek nem értenek ugyan az egyiptológiaihoz, de sejtik, hogy van egy ilyen tudomány. Ha pedig ilyen tudomány van, akkor egészen valószínűtlennek tartják, hogy szabadalmazott orvosszerek készítői jöttek rá olyan dolgokra, melyekre az egyetemi tanárok még nem jöttek rá. Ugyanez a helyzet azoknál a titkoknál, melyek nem Egyiptomból származnak. Az emberek jól tudják, hogy van egy orvosi tudomány és valószínűtlennek tartják, hogy gyárosok olyan dolgokat tudjanak, melyeket az orvosok nem tudnak. A modern, demokratikus hirdetés tehát nem titkolózik. Őszintén feltár mindent. Elmagyarázza, hogy az emésztést elsősegítő nedvek a bizmut hatása alatt fertőtlenítő savat fejlesztenek. Kimutatja, hogy a tejfermentum elpusztul, mielőtt még a vastagbélbe érne, úgyhogy a Mecsnikov-féle kúra általában nem sokat ér. Elmagyarázza, hogy csak egy úton lehet a fermentumot a vastagbélbe juttatni: ha keményítővel és paraffinnal keverjük. A keményítő táplálja a fermentumot, a paraffin viszont megakadályozza, hogy a

gyomor a keményítőt megemésze, még mielőtt a bélbe jutna. Mindebből az következik, hogy a keményítő, a parafin és a formentum keveréke az egyetlen hasznos, hatásos szer. Minek következtében mindenki megveszi. A magyarázat nélkül viszont senki sem venné meg. Ugyanez áll a nadrágra is, Gumbril úr. Nem kívánhatjuk az emberektől, hogy bizalmi alapon vegyék meg nadrágunkat. Tudományosan ki kell fejtenünk, hogy ez a nadrág miért hasznos az egészségük szempontjából. Sőt, mint az előbb már rámutattam, a ganglionok segítségével arra is rámutathatunk, hogy a pneumatik-nadrág jó hatással van a lélekre is, és végső fokon az egész emberiség áldása. Higgye el, Gumbril úr, a spirituális hirdetés a legjobb. Egyesítsük a spiritualizmust a gyakorlatiassággal: és megfőzzük az embereket. Puhára főzzük őket, mint mondani szokás. Ezt kell tennünk a nadrág esetében is. Spirituális tartalommal kell megtöltenünk a nadrágunkat, hatalmas, spirituális tartalommal. És mindenesetre — fejezte be — a ganglionokból kell kiindulni.

— Vállalom a dolognak ezt a részét — mondta Gumbril, aki felvillanyozódott és rendkívüli önbizalmat érzett. Boldero úr pezsdítő erejű szónoklatának olyan hatása volt rá, mint a hidrogénnek egy léggömbre.

— Biztosra veszem, hogy jól fogja csinálni — mondta biztatóan Boldero úr. Nincs jobb tréning a modern kereskedelmi működésre, mint az irodalmi műveltség. Mint gyakorlati üzletember, mindig nagy támogatója voltam a régi egyetemeknek, különösen pedig a humanista irányú oktatásnak.

Gumbrilnak ez nagyon hízelgett. Ebben a pillanatban tökéletes meglepedést okozott neki, hogy jó üzletembernek tartják. Valósággal sugárzani, izzani kezdett benne az üzletember, valami foszforeszkáló fényel.

— Magyon fontos az is, — folytatta előadását Boldero úr — hogy az emberek sznobizmusát is figyelembe vegyük. Ki kell aknáznunk azt a fájdalmas kisebbségi érzést, amely a tudatlan, egyszerű embereket mindig eltölti a sokattudók jelenlétében. Be kell vezetnünk nadrágunkat a társaságba — el kell hitetni, hogy nemcsak kényelmes, hanem a jó társaságban kötelező. Úgy kell beállítanunk a dolgot, hogy csak a rosszulnevelt emberek nem viselik ezt a lég-nadrágot. El kell érnünk, hogy mindazok, akik nem viselik, kényelmetlenül érezzék magukat. Emlékszik arra a Chaplin-filmre, melyben a szórakozott ifjú világfi vacsora előtt felöltözik. Deréktől fölfelé hibátlan az öltözete: fehér mellény, frakk, kemény ing, cylinder — de már csak a szálloda halljában veszi észre, hogy elfelejtette felvenni a nadrágját. Mindenkinek így kell magát éreznie, aki nem viseli a mi nadrágunkat. Ezzel a módszerrel mindig sikert lehet aratni. Ismeri azokat a kitűnő amerikai hirdetések, melyek arról értesítik az olvasót, hogy különböző ifjú hölgyek házasságából nem lett semmi, mert túl erősen izzadtak, vagy kellemetlen szájszaguk volt. Az ilyen hirdetés hatása alatt az olvasó borzasztó kényelmetlenül érzi magát. Ezt a módszert kell alkalmazni a nadrágnál is. Vagy pedig még egyszerűbb és közvetlenebb volna, ha követnénk azoknak a szabóknak a hirdetéseit, akik így reklámozzák a kitűnő szabású ruhákat: »Jó ruhában, jól érezzük magunkat!« Hiszen ismeri ezt az irányt. Jók ezenkívül azok a komoly, intőhangú hirdetések is, melyek elmagyarázzák, hogy sok esetben a ruha szabásán múlik, hogy elnyerünk-e egy állást vagy sem, hogy fogadnak-e bennünket valahol vagy sem. De a lehető legtökéletesebbek, — folytatta lelkesen Boldero úr — azok az amerikai szemüvegreklámok, melyekben a gyáros először leszögezi, hogy a pápaszem elenged-

hetetlen az előkelő társaságban, azután pedig a bűnösök fejére olvassa azokat a szörnyű csapásokat, melyek akkor várnak rá, ha megszegi ezt a törvényt és nem visel pápaszemet. Valóságos mesterművek ezek a hirdetések. Illemkódex módjára magyarázzák el, hogy sporthoz vagy szórakozáshoz tiszta teknőckeretű szemüveget viselünk, hivatalban teknőckeret nikkelszárral ajánlatos, mert ez szuggesztív súlyt ad az ember egyéniségének — szuggesztív súly — ezt mi is felhasználjuk hirdetéseinkben, Gumbriil úr, jól jegyezze meg. »Gumbriil szabadalmazott pneumatik-nadrágja szuggesztív súlyt ad az üzletembernek«. Fél-estélyi ruhához teknőckeretet viselünk aranszárral és arany orr-résszel. Teljes estélyi ruhához aranyra dolgozott keretnélküli csíptető előírásos: ez maga a megtestesült finomság. Ilyen módon sikerül a köztudatba belevinni egy illemtörvényt, mely szerint minden rövidlátó vagy asztigmatikus szemű embernek, aki egy kicsit ad magára, négy különböző szemüveget kell tartania. Mert mi lenne, hogyha a sportruhához való teknőcmodellt viselné frakkhoz! Borzalmas botrány volna! Azok, akik ezeket a hirdetéseket olvassák, egyre kényelmetlenebbül érzik magukat, mert csak egy szemüvegük van, félnek, hogy ki-nevetik őket, hogy primitív félművelt, vidéki hírébe kerülnek. Minthogy pedig a legtöbb ember inkább vállalja, hogy házasságtörésen ériék tetten, mint vidékiességen, mindenki rohan az optikushoz és négy új szemüveget rendel. A szemüveggyáros pedig meggazdagszik, Gumbriil úr. Látja, ezt a módszert kell követnünk a nadrágnál is. Értessük meg az olvasóval, hogy a légnadrág nélkülözhetetlenül szükséges az eleganciához, hogy aki nem viseli, az negligésben van, hogy menyasszonya rögtön szakít azzal az emberrel, aki nem légpárnára ül vacsorához.

Boldero úr vállat vont és elgondolkozva legyintett.

— Egy kissé nehéz lesz — mondta Gumbril fejcsóválva.

— Lehet, — mondta Boldero úr — a nehézségek azonban arra valók, hogy leküzdjük őket. A sznobizmusra és a szégyenérzetre kell apellálnunk: ez a fontos. Azt kell elérnünk, hogy a közvélemény megvetésével és gúnyjával sújtsa azokat, akik nem viselik a mi nadrágjainkat. Ennek a célnak elérése ebben a pillanatban nehéznek látszik. De el kell érünk, el kell érünk — ismételte Boldero úr nagy nyomatékkal. — Szükség esetén a hazafias érzésre is hivatkozunk kell. »Angol ember angol levegővel töltött angol nadrágban jár.« Ez kissé erőltetettnek látszik talán első pillanatra, de azért van benne valami.

Gumbril kételkedve csóválta a fejét.

— Hát erről majd még később beszélhetünk — mondta Boldero úr. — Semmiesetre sem szabad azonban ilyen hatalmas tömegérzéseket figyelmen kívül hagynunk. Nem engedhetjük meg magunknak. A szexualitástól úgylis kénytelenek vagyunk eltekinteni. Ezért minden erőnkkel a többire kell ráfeküdnünk. Itt van például az újdonság varázsa. Az emberek felsőbbrendűnek érzik magukat, ha valami újszerű dolog birtokába jutottak, ami a szomszédjuknak még nincs meg. Az újdonság ténye gyakran mámort okoz. Szítanunk kell ezt a felsőbbrendűségi érzést, fokozunk kell ezt a mámort. A legképtelenebb és a legfőlösegebb tárgyakat lehet eladni egyszerűen azért, mert újdonságok. Nemrég négymillió újszerű, különleges, szabadalmazott szappantartót adtam el. Az a lényege, hogy a szappantartót nem lehet besrófolni a fürdőszoba falába, hanem mélyedést vágatunk a falba és abba építjük be a szappantartót, a szenteltvíztartók módjára. Az én szappantartóim egy cseppet sem voltak jobbak a többi szappantartónál és felszerelésük hihetetlen összegbe

került. Mégis sikerült eladnom őket, egyszerűen azért, mert újak voltak. Négymilliót adtam el! — Boldero urat elégedett mosolyra fakasztotta ez az emlékezés. — Remélem, hasonló eredményt érünk el nadrágjainkkal. Az emberek eleinte talán nem mernék a nyilvánosság előtt megjelenni ezekben a nadrágokban, félénkségüket azonban hamarosan legyűri a felsőbbrendűségi érzés, az az ujjongás, amit az újdonság varázsa kelt bennük.

— Nagyon helyes — mondta Gumbril.

— Azután bevonhatjuk munkánkba a takarékoság érzését is: »Egy Gumbril-féle légnadrág túlél hat közönséges nadrágot.« Ez egészen egyszerű és könnyű. Olyan egyszerű, hogy nem is érdekes — mondta Boldero úr és egy legyintéssel elvetette saját ötletét.

— Képekre is szükségünk lesz — jegyezte meg Gumbril. Eszébe jutott valami.

— Természetesen.

— Ismerek is egy embert, aki ezt a munkát elvégezheti. — folytatta Gumbril — Lypiattnak hívják. Festő. Valószínűleg hallott már róla.

— Hallottam-e róla? — kiáltott fel Boldero úr nevetve — ki nem hallott Lydgateról.

— Lypiatt.

— Persze, Lypgate.

— Azt hiszem, rendkívül alkalmas lesz erre.

— Én biztosan tudom — mondta Boldero úr csalhatatlanul.

Gumbril meg volt elégedve magával. Úgy érezte, hogy jót tett egy emberrel. Szegény öreg Lypiatt: örülni fog a pénznek. Gumbrilnak eszébe jutott a maga öt fontja is, amit Lypiattnak kölcsönadott. Erről viszont az jutott eszébe, hogy Boldero úr még nem tett határozott pénzügyi ajánlatot. Nagynehezen összeszedte bátorságát és közölte Boldero úrral, hogy itt volna

az ideje, hogy ezt a kis részletkérdést is megbeszéljék. Ó, rettenetesen utálta, ha pénzről kellett beszélnie. Szörnyen nehéz dolog keményen megvédeni jogainkat. Érezte ilyenkor, hogy gyöngé és félénk és szégyelte magát ezért. Mindig figyelembe vette a másik fél álláspontját is — szegény ember talán nem is tud ilyen sokat fizetni! — mindig becsapták és mindig tudta, hogy becsapják. Ó, ilyenkor rettenetesen gyűlölte az életet. Boldero úr egyelőre még kitérő választ adott.

— Ebben a tárgyban majd levelet írok önnek — mondta.

Gumbril boldog volt.

— Kérem, nagyon helyes — mondta lelkesen.

Levelekkel szemben mindig meg tudta állni a helyét. Démoni erő költözött belé, ha töltőtollat vett a kezébe. Csak ezeket a személyes találkozásokat, ezeket a kézitusákat nem bírta. Mindig érezte, hogy könyörtelen kritikus és satíráíró, heves, kíméletlen polemista tudna lenni. Ha majd egyszer megírja és kiadja ön-életrajzát: milyen lélegzetelállítóan bizalmas, milyen szemérmetlenül meztelen (még egészséges, napbarnított máz sem fogja takarni a fehérséget), remegően bensőséges, érzékeny dolog lesz az! Benne lesznek mindazok a dolgai, melyeket senkinek sem mondott el. őszinte vallomás túl a lőtávolon — nagyon kellemes lesz!

— Igen, kérem írjon levelet — ismételte.

Boldero úr levele meg is érkezett hosszas várakozás után. Javaslati nevetségesek voltak. Száz font előleg és öt font hetenként, ha az üzlet megindult. Öt font hetenként: és ezért a pénzért Gumbril ügyvezető igazgató lesz, hirdetések szerkeszt és megszervezi a külföldi eladást. Gumbril hálás volt Boldero úrnak, amiért levélben közölte ajánlatát. Ha közvetlen közelből rontott volna rá ezzel az ajánlattal, az ebédlőasztal

mellett, valószínűleg zokszó nélkül elfogadta volna, így azonban néhány határozott éles mondattal válaszolt és közölte, hogy szóba sem jöhet az üzlet ötszáz font előlegén és évi ezer fonton alul. Boldero úr barátságosan válaszolt: kéri Gumbril urat, hogy keresse őt fel. Felkeresni? Ez most természetesen elkerülhetetlen. De a Tökéletes Férfit küldi maga helyett, tárgyaljon az ezzel a fickóval. Ha a Tökéletes Férfi áll szemben a manóval, a győzelem nem maradhat el.

»KEDVES BOLDERO ÚR — írta vissza — már régen felkerestem volna, hogy megbeszéljük az ügyeket, az utóbbi napokban azonban szakállnövesztéssel foglalkoztam és amíg a szakáll tökéletesen ki nem nőtt, érthető okokból nem hagyhatom el házamat. Remélem azonban, hogy holnapután már elfogadható ábrázatom lesz és három óra tájban felkereshetem önt hivatalában, ha nem zavarom. Remélem, hogy sikerül az ügyet kielégítő módon nyelbeütnünk. Kiváló tisztelettel igaz híve,

ifj. THEODORE GUMBRIL.«

A holnaputánból annak rendje és módja szerint ma lett. Gumbril csodálatos szakállával, rabelaisien impozáns zsinórszövet tógájában jelent meg Boldero úr irodájában a Queen Victoria Streeten.

— Alig ismertem meg, — kiáltott fel Boldero úr, mikor kezét szorítottak — mennyire megváltozott!

— Ugye? — nevetett fölényes jovialitással a Tökéletes Férfi.

— Nem akarja letenni a kabátját?

— Nem, köszönöm, nem, — mondta Gumbril — magamon hagyom.

— Nos — mondta a manó, hátradőlt székében és madárszemével hunyorított.

— Nos — ismételte Gumbril egészen más hangon, kukoricaszínű szakállának védősánca mögül. Mosolygott, fölényesnek, erősnek és biztosnak érezte magát.

— Sajnálom, hogy véleménykülönség merült fel köztünk — mondta Boldero úr...

— Én is, — felelte a Tökéletes Férfi — de ezt a különbséget hamar áthidaljuk — tette hozzá jelentősen. Szavait olyan erőteljes ökölcsapással kísértc, hogy Boldero úr nagyon masszív mahagóni íróasztalán megrezzentek a tintatartók és táncra perdültek a tollak. Maga Boldero úr őszinte ijedséggel pillantott rá. Erre nem számított. Jobban megnéztc a fiatal Gumbrilt: megállapította, hogy hatalmas, tagbaszakadt, veszedelmesnek látszó fickó. Eleinte azt hitte, hogy könnyen elbánhat vele. Hogy is tévedhetett ennyire?

Mikor Gumbril elhagyta az irodát, zsebében volt Boldero úr 350 fontos csekkje és egy szerződés, mely évi 800 font jövedelmet biztosít a számára. Jobbkezén rendkívül fájt a zúzódás, ha hozzáért. Mindenesetre hálás volt a sorsnak, hogy egyetlen ökölcsapás elég volt.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Gumbril Bloxam Gardensben töltötte a délutánt. Utána állta még sokáig sajtott a ragasztóanyagtól, mellyel a Tökéletes Férfi jelképét illesztette hozzá. Ezenkívül egy kissé fáradt is volt. Rosie elragadtatással fogadta, Szent Jeromos pedig egész idő alatt komoran folytatta az áldozást.

Apja házon kívül vacsorázott, Gumbril magányosan fogyasztotta el ramsztekjét és sörét. Most szembenült a nyitott erkélyajtóval, mely apja dolgozósobájából az erkélyre vezetett. Blokk feküdt az ölében, töltőtoll volt a kezében: hirdetésekct szerkesztett a légna drág-

nak. Kint a kis tér platánfáin a madarak lejátszották esti előadásukat. GumbriL azonban nem figyelt rájuk. Füstfelhőbe burkolózva ült és időnként leírt egy-egy szót — álmatag, kellemes érzés öntötte el, mintha fürdőkádban ülne. A tökéletes májusi nap ragyogó ege estére sötétkékbe öltözött. Élni kellemes — állapította meg.

Két vagy három hirdetésvázlatot készített nagytíLú amerikai modorban. Volt egy nagyon szép elgondolása: a lap felső részén Nelson képe látszik, alatta a szöveg: »Anglia elvárja, hogy minden fia teljesítse kötelességét« — nagy betűkkel. »Anglia... Kötelesség ...« ünnepélyes szavak. A hirdetés szövege így kezdődik: »ezek ünnepélyes szavak és mi is ünnepélyesen használjuk őket, mert tudjuk, hogy mit jelent a kötelesség és angol férfiak módjára teljesítjük. A gyáros hivatása szent, ő a modern világ vezére és irányítója, és mint régen az uralkodó, most ő tartozik felelősséggel népének. Kötelességet kell teljesítenie. Uralkodik, de egyben szolgálnia is kell. Tudatában vagyunk kötelességeinknek, komolyan vesszük őket. A GumbriL-féle légnadrágot azért hoztuk a világra, hogy szolgáljunk, önöket akarjuk szolgálni: ez a kötelességünk. Legnagyobb büszkeségünk, hogy teljesíthetjük ezt. De ne felejtjük el, hogy nemcsak mások iránt, hanem önmaga iránt is vannak kötelességei az embernek. Mi ez a kötelesség? Köteles megőrizni teljes testi és lelki frissességét és erejét. A GumbriL-féle légnadrág védelmezi a lumbusganglionokat...« ez után következik a misztikus orvosi halandzsa.

Amikor GumbriL a ganglionokig eljutott, abbahagyta az írást. Letette a blokkot, hüvelyébe dugta töltőtollat és átengedte magát a tiszta semmittevés örömeinek. Csak ült és szivarozott. Két emelettel lejjebb az alagsorban a szakács és a szobalány olvasott:

az egyik a *Daily Mirror*-t, a másik a *Daily Sketch*-et. Egy világ bontakozott ki előttük: őfelsége a királyné barátságos megszólításával tüntette ki a nyomorék árvalányokat, a zsekék felborultak a veszedelmes kanyarulatoknál, Cupido üzte kedves üzelmeit az előkelő társaságban, és a rendőrség gyilkosokat körözött, akik feldarabolták kedvesüket. Gumbril feje fölött a felső emeleten terült el a modellek városa, továbbá a hálószoba, a személyzeti hálószoba, a padlás, ócska ládáival és szennyével, azután két-háromszáz fényévnyi távolságban egy csillag a negyedik kategóriából. Jobfelől, a falon túl, nyüzsgő zsidócsalád élte homályos, sűrű zsidó életét, csodálatos intenzitással. E pillanatban az egész család szenvedélyesen veszekedett. A baloldali falon túl lakott a fiatal újságíró és a felesége. Ma este a férj főzte meg a vacsorát. A fiatal asszony a díványon feküdt, rettenetesen rosszul érezte magát. Már egészen biztos, hogy gyereke lesz. Szándékuk ellenére: rettenetes! Kint a téren a fák ágain a madarak aludtak, a kövezeten pedig a közeli nyomortanyák gyermekei hancúroztak és sikongattak. Távolabb az Atlanti óceánon szivarral megrakott hajók szeltek a habokat. Rosie e pillanatban valószínűleg Shearwater harisnyáit stoppolja. Gumbril füstfelhőbe burkolózva ült és a világegyetem úgy csoportosult köréje, mint vékony vasszálak a mágnes köré.

Hirtelen ajtónyitás zavarta meg Gumbril boldog semmittevését. A szobalány közvetlen, ceremóniamentes modorában betessékelte a szobába Shearwatert, azután visszasietett a *Daily Sketch*-hez.

— Shearwater! Ejha, nagyon örülök, — mondta Gumbril — üljön le — és a székre mutatott.

Shearwater, aki mindig annyi helyet foglalt el, mint két rendes ember, nehézkesen cammogott be a szobába. Végigcikcakozott a helyiségen, útközben

beleütközött az asztalba és a pamlagba, majd végül sikerült leülnie a székre.

Gumbrilnak most hirtelen eszébe jutott, hogy ez Rosie férje. Erre eddig nem is gondolt. Lehet, hogy férji minőségben jelent meg ilyen váratlanul? Ma délután ... úgy látszik, hazament... Rosie mindent bevallott... de hiszen Rosie nem tudja, hogy ki vagyok. Gumbril elmosolyodott erre a gondolatra. És milyen mulatságos! Lehet, hogy Shearwater azért jött, hogy panaszkodják az ismeretlen Tökéletes Férfiről — hogy neki panaszolja el! Ez angyali! Anon — az ismeretlen balladák szerzője az »Oxfordi versgyűjteményben«, Ignoto, a híres olasz festő. Gumbril szinte csalódást érzett, amikor látogatója egészen más témáról kezdett beszélni. Ismét belesüppedt kényelmes testi létébe és derűsen obszcénnek tartotta magát. A helyzet sikamlós drámaisága bájosan illett volna mostani hangulatához. Jó öreg Shearwater — micsoda ökör! Ha én egyszer megnősülök, — gondolta — valami érdeklődést mindenesetre mutatok a feleségem iránt.

Shearwater nagy általánosságban az életről kezdett beszélni. Gumbril szerette volna kitalálni, hogy mire akar kilyukadni. Milyen különleges problémák lappanghatnak az általánosságok mögött? Időnként nagy csend következett. Shearwater igen komornak látszott. Vastag bajusza alatt nem mosolygott duzzadó, gyerekes kis szája. Nyílt tekintetű szemének kifejezése most zavart és gyötrött volt.

— Az emberek nagyon furcsák, — állapította meg hosszabb hallgatás után — nagyon furcsák. Nem is hinné az ember, milyen furcsák.

Gumbril nevetett.

— Én nagyon jól tudom, hogy milyen furcsák, — mondta — mindenki furcsa és a szabályos, tekintélyes polgárok a legfurcsábbak. Nem is értem hogy

tudnak így élni? Elképesztő. Ha eszembe jutnak különböző nagynéném és nagybátyáim ... — megcsóválta a fejét.

— Talán az a baj, hogy nem vagyok kíváncsi természetű, — mondta Shearwater — kíváncsibbnak kellene lennem. Az utóbbi időben rájöttem, hogy eddig nem érdeklődtem kellőképpen az emberek iránt.

Az általánosságok homályos vadonából kezdték félénken kidugni fejüket a részletproblémák, mint a nyulak. Gumbril lelkeszemeivel látta őket.

— Úgy van, — mondta bátorítón — úgy van.

— Túlságosan elmerülök a munkámban — folytatta komoran Shearwater. — Túlsókat foglalkozom a fiziológiával. Pedig pszichológia is van a világon. Az embereknek lelkük is van, nemcsak testük.. Nem szabadna elzárkózni ez elől. Legalább is nem túlságosan. Lelkük is van az embereknek...

Egy pillanatra elhallgatott.

— El tudom képzelni, — szólalt meg azután olyan hangon, mint aki egészen valószínűtlen feltevést jelent be — el tudom képzelni, hogy valaki annyira elmerül egy másik személy lelkivilágába, hogy nem is tud egyébre gondolni.

A nyulak kezdtek kiugrani a bozótból.

— Ezt a folyamatot, — mondta Gumbril öreges kedélyességgel, a maga kényelmes, meleg odújába húzódva — ezt a folyamatot általában úgy nevezik: beleszeretni valakibe.

Újabb csend következett. A csendet Shearwater törte meg és Myra Viveashról kezdett beszélni. Elmondta, hogy három-négy egymásután következő napon vele villásreggelizett. Megkérte Gumbrilt, hogy beszéljen erről az asszonyról, mondja meg, milyen.

— Én egészen rendkívüli nőnek tartom — szegezte le.

— Éppen olyan rendkívüli, mint mindenki — mondta kötekedően Gumbril. Mulattatta, hogy a nyulak végre előugrottak.

— Még sohasem ismertem ilyen nőt.

Gumbril nevetett.

— Bármelyik nőről ezt mondaná, akibe beleesett — mondta. — Maga, azt hiszem, egyáltalában sohasem ismert nőket.

Egy bizonyos: Gumbril máris sokkal többet tudott Rosieról, mint amennyit Shearwater valaha is tudni fog róla.

Shearwater töpregett. Myra Viveashra gondolt, halvány, hűvös, bíráló pillantású szemére, elhaló és gúnyos nevetésére, szavaira, melyek mélyen behatolnak az agyba és példátlan gondolatokra csábítják.

— Nagyon érdekel ez a nő, — ismételte — beszéljen róla. Mondja meg nekem, hogy milyen a valóságban.

Erősen megnyomta a »valóságban« szót, mintha a dolgok természeténél fogva óriási különbség volna a látszólagos és a valódi Myra Viveash között.

Gumbril arra gondolt, hogy a legtöbb szerelmes a maga szerelme tárgyáról olyan képet fest magának, mely titkos mivoltában ábrázolja, nem pedig olyannak, amilyennek mindennap látszik. Tulajdonképpen egy más lénybe szerelmes az ember: melyet maga teremtett meg. Néha valóban van egyeseknek ilyen titkos, láthatatlan énjük, legtöbbször azonban a látszat és a valóság ugyanaz. A felfedezés mindkét esetben megrázkódtatással jár.

— Nem tudom, — mondta végre — honnan tudnám? Ezt magának kell megállapítania.

— De hiszen maga jól ismerte és most is ismeri — mondta Shearwater csaknem aggódó hangon.

— Olyan jól nem ismerem.

Shearwater mélyet sóhajtott, mint egy cethal az éjszakában. Nyugtalan volt és nem tudta összpontosí-

tani a figyelmét. Szörnyű zűrzavar volt az agyában. Nyugodt világosságát szétrobbantotta egy mélyről jövő feszítőerő. A szenvedélyt azelőtt mindig képzelenségnek, értelmetlennek és fölöslegesnek tartotta. Az volt a véleménye róla, hogy egy kis erőfeszítéssel ki lehet zárni az életünkből. Nők? Napi félóra a huszonnégyből. De amikor Myra Viveash nevetett, Shearwater nyugodt, derűs biztonsága szétfoszlott.

»El tudom képzelni, — mondta Shaerwater előző nap Myra Viveashnak — el tudom képzelni, hogy mindent faképnél hagyok, munkámat és mindent, hogy maga után futhassak egész nap.«

»Gondolja, hogy én ennek örülnék?« — kérdezte Myra Viveash.

»Ez nevetséges volna, — ismerte be Shearwater — csaknem szégyentelj es.«

Myra Viveash megköszönte a bókot.

»És mégis, — folytatta Shearwater — úgy érzem, hogy érdemes volna. Talán az egyetlen, ami érdemes volna.«

Ezt mondta tegnap. Agya most zavart volt, új gondolatok rajzoltak benne.

— Nagyon nehéz, — szólalt meg végre — elrendezni a dolgokat. Nagyon nehéz. És én már azt hittem, hogy olyan jól elrendeztem őket...

— Én sohasem rendezek el semmit, — mondta Gumbriel gyakorlatias és filozofikus hangon — úgy veszem őket, mint amilyenek.

Amint ezt kimondta, hirtelen nagyon megundorodott magától. Megrázkódott: ki akart mászni egyénisége mocsarából.

— Talán helyesebb is lenne, ha jobban elrendezném a dolgokat — tette hozzá.

— Adjuk meg a császárnak, ami a császáré, — mondta Shearwater olyan halkán, mintha csak önmagának mondaná — az Istennek, ami az Istené, a nőnek,

ami a nőé, a munkának, ami a munkáé... el kell rendelni valahogy. — Újra felsóhajtott. — Mindent arányosan. Arányosan, — ismételte, mintha varázserije volna ennek a szónak — arányosan.

— Ki beszél itt arányokról?

Hátrapillantottak. Az idősebb Gumbрил állt az ajtóban felborzolt haját simogatva, szakállát tépdesve. Szeme vidáman hunyorgatott a pápaszem mögött. — Vadorzók törtek vadászterületemre: az architektúra birodalmába? — mondta.

— Ez itt Shearwater — jegyezte meg ifjabb Gumbрил és felvilágosítást adott apjának a vendégről.

Az öreg úr leült.

— Arányok! — mondta. — Most éppen az arányokra gondoltam, mialatt hazasétáltam. Az ember kénytelen erre gondolni, ha a londoni uccán jár, ahonnét hiányoznak. Az ember vágyódik utánuk. Vannak uccák... jóságos ég! — Idősebb Gumbрил borzadva dobta a magasba a kezét. — Ha az ember ezeken az uccákon végigmegy, úgy érzi, mintha macskazenét hallana. Értelmetlen diszharmónia, borzalmas rendtelenség az egész vonalon. Egyetlen ucca akadt, mely olyan volt, mint valami Mozart-szimfónia — de milyen buzgón és milyen kéjjel rombolják most le. Még egy év, és semmi sem marad a Regent Street-bő. Csak otromba, szörnyű épületek tömege marad, darabja háromnegyed millióért. Gulliveri óriásmacskák hangversenye. A rend helyébe undorító káosz kerül. Nincs is szükségünk kívülről betörő barbárokra, a barbárok itt élnek közöttünk.

Az öreg ember elhallgatott és töprengve húzogatta a szakállát. Ifjabb Gumbрил csendben ült és szivarozott. Shearwater nagy, kerek koponyájában gyötrődve fogtak a gondolatok Myra Viveash körül.

— Mindig nagyon furcsának találtam, — folytatta idősebb Gumbрил — hogy az embereket milyen

kevéssé érinti az a silány és harmóniátlan architektúra, mely körülveszi őket. Képzeljük el, hogy a munkanélküli volt frontharcosok különböző rezesbandái, melyek az uccasarkon olyan gyászosan szoktak szólni, hirtelen rázendítenének valami értelmetlen, ördögi hangzavarra. Az első rendőr elkergetné őket, a másik tartóztatná őket, a járókelők pedig meg akarnák őket lincselni a rendőrség felé vezető úton. Spontán erővel törne ki a közfelháborodás. De, ha ugyanezen az uccasarkokon az építési vállalkozók otromba acél- és kőpalotákat emelnek, melyek minden ízükben olyan ostobák, gyalázatosak és harmóniátlanok, mintha egy rezesbandának mind a tíz tagja más-más skálában más-más dalt játszana: ez ellen nem háborodik fel senki. A rendőrség nem tartóztatja le az építész, járó-kelők nem kövezik meg a munkásokat. Észre sem veszik, hogy valami nincs rendjén. Különös, — mondta idősebb Gumbril — nagyon különös.

— Nagyon különös — visszhangozta ifjabb Gumbril.

— Az lesz az oka, — folytatta idősebb Gumbril bizonyos fokig diadalmas mosollyal — az lesz az oka, hogy az építészet nehezebb és intellektuálisabb művészet, mint a zene. Zene! — Zenei képességgel egyszerűen születik az ember, mint ahogy pisze orral születik. De a klasszikus szépség iránti érzék — bár természetesen ez is velünkszületett tulajdonság — fejlesztésre, intellektuális érésre szorul. Ez már a szellem dolga: a tapasztalat és a gondolkodás fejleszti. A zenében vannak csodagyerekek: az építészetben nincsenek, — idősebb Gumbril mély megalégedéssel vihogott egyet — el tudom képzelni, hogy valaki tökéletes muzsikussal és amellet teljesen hülye. De a jó építész egyben értelmes ember is, tud gondolkozni és le tudja szűrni a tapasztalatokat. Ma azonban azck közül az emberek közül, akik a londoni uccán, vagy valamelyik más

nagyváros uccáján járnak, egy sem tudja, hogy kell gondolkozni és tapasztalatokat leszűrni: ebből pedig az következik, hogy nem értékelik az építészetet. Ahhoz megvan bennük a kellő velükszületett tulajdonság, hogy utálják a diszharmóniát a zenében. Annyi szellemi képességük azonban már nincs, hogy továbbfejlesszék magukban a másik velükszületett tulajdonságot, a klasszikus szépség iránti érzéket, ami lehetővé tenné számukra, hogy felismerjék és elítéljék az építészeten megnyilvánuló barbárságot. Jöjjenek velem, — mondta idősebb Gumbrill és felállt székéből — mutatok valamit, ami illusztrálja azt, amit az előbb mondtam. Olyasmit mutatok, amiben gyönyörködni fognak. Eddig még senki sem látta, — tette hozzá rejtelmesen, miközben fölfelé vezette őket a lépcsőn — csak most fejeztem be, hosszú hónapok és évek munkája után. Nagy kavarodást fog okozni, ha megmutatom az embereknek; föltéve, hogy egyáltalában megmutatom nekik, a piszkos barmoknak! — fűzte hozzá idősebb Gumbril jóindulatúan és derűsen. Amikor a felső emelethez értek, megállt, kutatni kezdett a zsebében, előhúzott egy kulcsot, és kinyitotta egy helyiség ajtaját, mely a jelek szerint a második hálószoba lehetett. Ifjabb Gumbril nem túlzott kíváncsisággal várta, milyen új játékszer lesz a szobában. Shearwater viszont azon gondolkozott, hogy szerezhetné meg Myra Viveash-t.

— Gyertek csak — szólt ki idősebb Gumbril a szobából. Felgyújtott.

Nagy szoba volt. Csaknem az egész padlót elborította egy óriási modell, mely hús láb hosszú és tíz-tizenkét láb széles lehetett. Egy teljes város tökéletes modellje volt. Kanyargó folyó szelte át a várost, melynek középpontjában hatalmas dóm emelkedett. Ifjabb Gumbril meglepetten és gyönyörködve szemlélte a látványt. Még Shearwatert is kizökkentette keserves

kérdéséből a lábainál elterülő gyönyörű város és kíváncsian nézett rá.

— Csodálatosan szép — mondta ifjabb GumbriL.

— Mi ez? Utópia fővárosa, vagy mi?

Idősebb GumbriL boldogan nevetett.

— Nem ismerős neked a dóm? — kérdezte.

— Hát . . . először azt hittem ... — ifjabb GumbriL habozott, félt, hogy valami ostobát mond. Lehajolt és jobban megnézte a dómot. — Először azt hittem, hogy nagyon hasonlít a Szent Pál székesegyházhoz és most látom, hogy valóban az.

— Nagyon helyes, — mondta az apja — ez pedig London.

— Bár az volna — mondta nevetve ifjabb GumbriL.

— Ilyen lenne most London, ha megengedték volna Wrennek, hogy keresztülvigye újjáépítési terveit a nagy tűzvész után.

— És miért nem engedték neki? — kérdezte Shearwater.

— Főképpen azért, — mondta idősebb GumbriL — mert, mint már az előbb mondtam, nem tudtak gondolkozni és nem tudták leszűrni tapasztalataikat. Wren nagy térségeket és széles uccákat kínált nekik, napfényt, levegőt, tisztaságot kínált nekik, szépséget, rendet és nagyságot kínált nekik. Az ember fantáziája és nagyratörő szelleme számára akart építeni, azt akarta, hogy még a legállatiasabb alakok is, ha végigmennek uccáin, bizonytalanul és homályosan érezzék, hogy ugyanahhoz a fajtához tartoznak, mint Michelangelo, vagy legalább is közel állnak hozzá. Azt akarta, hogy lelkükben ezek is nagyszerűeknek, erőseknek és szabadoknak érezzék magukat. Kínálta nekik: kidolgozta számukra a tervet, életét kockáztatta az omladozó épületromok között. De ők ehelyett újraépítették a régi piszkos zűrzavart; a középkori sötétség,

a görbeség, az állatias szabálytalanság és groteszkség kellett nekik, a lyukak, az odvak és a kanyargó alagutak kellettek nekik, a bűz, a naptalan, áporodott levegő, a tüdővész és az angolkór kellett nekik, a csúnyaság, a silányság és a piszok kellett nekik, a nyomorúságos emberi méretek kellettek nekik, a silány test méretei, nem pedig a léleké. Nyomorult bolondok! De azt hiszem, — folytatta az öreg ember fejét rázva — nem ítélnétek el őket.

Bizonytalanul lebegő haja nekiszabadult: rezignált mozdulattal simította vissza.

— Nem ítélnétek el őket. Hasonló körülmények között kétségkívül mi is így cselekedtünk volna. Ha valaki értelmet és szépséget kínál nekünk, visszautasítjuk, mert véletlenül nem egyezik azokkal a fogalmakkal, melyeket ifjúkorunkban plántáltak a lelkünkbe és amelyek azóta eltérébélyesedtek és lelkünk alkotórészeivé váltak. *Experientia docet* — nincs ennél hamissabb állítás, már ami a legtöbb embert illeti. Te, kedves Theodore, a múltban kétségtelenül gyakran követtél el bolondságokat nőekkel kapcsolatban ...

Ifjabb GumbriL zavart mozdulatot tett, mely félig tagadta, félig elismerte a szelíd vádat. Shearwater elfordult: fájdalmasan jutott eszébe az, amit az előbb egy pillanatra elfelejtett. Idősebb GumbriL tovább beszélt.

— De visszatart ez attól, hogy ugyanilyen nagy bolondságokat kövess el ismét holnap? Nem. Egyáltalában nem! — idősebb GumbriL a fejét rázta. — A vérbaj hátrányait és borzalmait mindenki nagyon jól tudja, de azért ez a betegség mégis virágzik és terjed. A legutóbbi háborúban többmillió ember pusztult el és a fél világ rombadőlt: de azért szorgalmasan haladunk azon az úton, amely elkerülhetetlenné teszi, hogy a háború előbb-utóbb megismétlődjék. *Experientia docet?* Nem, *experientia* nem *docet*. S ezért nem szabad

szigorúan megítélnünk azokat a derék londoni polgárokat, akik nagyon jól tudták, hogy a sötétség, a rendtelenség és a piszok hátrányos, de azért mégis férfiasan ellenálltak a kísértésnek, hogy megváltoztassák azokat a körülményeket, melyekről gyerekkoruktól kezdve azt tanulták, hogy szükségesek, helyesek és elválaszthatatlanul hozzátartoznak a rendhez. Nem szabad túlszigorúaknak lennünk. Sőt mi magunk még rosszabbat is elkövetünk. Évszázados tapasztalat alapján tudjuk, hogy milyen szép, milyen bájos, milyen megnyugtatóan hat a lélekre a városnak egy rendezett darabja: mégis leromboljuk egyetlen ilyen uccánkat és helyébe kőkáoszt teremtünk, amely merénylet a civilizáció ellen. De ne beszéljünk most ezekről a régi polgárokról s a rútságnak és a kényelmetlenségnek arról a labirintusáról, melyet tőlük örököltünk és amelyet Londonnak nevezünk. Felejtjük el kortársainkat is, akik, ha lehet, még jobban rontanak ezen a városon. Gyertek, sétáljunk végig ezen az ideális városon. Nézzetek ide. Gumbрил magyarázni kezdett nekik.

Az új City keleti végén nagy ellipszis alakú Piazza terül el, melynek közepén a tőzsde impozáns zömök épülete emelkedik. Az ezüstös, nyers portiandi terméskőből épült első emeleten csak keskeny, homályos ablakok ütnek rést. Ez az emelet tulajdonképpen masszív alapzata azoknak az óriási pilléreknek, melyek az oromablakok három emeletsora mellett nyúlnak a magasba. Ezek a pillérek nyugszik az architráv, az attika és a tetőpárkányzat. A párkány minden oszlopáról egy-egy szimbolikus szobor emelkedik a magasba. Az allegorikus alakokkal díszített négy hatalmas portálon keresztül lehet bejutni az udvar két sorban sorakozó oszlopszárnyaihoz, körbefutó folyosójához és karzatához. Az udvar közepében Károly vértanú lovasszobra áll diadalmasan s az ablakokon át ki lehet venni a

nagy szobákat, melyeknek falait faragott faburkolat és gipszgirlandok díszítik.

Tíz ucca torkollik a Piazzára. Az ellipszis mindkét végén pompás szökőkutak vize ugrik a magasba és hullik alá szakadatlanul. A tőzsdétől északra fekvő szökőkúton a Kereskedelem szimbolikus alakja emeli magasba bőségszaruját s a szőlőfürtök és almák tömegéből szökken a levegőbe a hatalmas vízszugár. A központi alakot a tíz hasznos ipart jelképező alakok veszik körül. Ezeknek kebléből húsz karcsú vízszugár lövell ki. A delfinek, a tengeri csikók és a tritonok lent a medencében üzik játékaikat. A dél felé eső szökőkút középalakja London anyja, melyet a királyság tíz nagyobb városa vesz körül családi meghittségben. Az anyja urnájából áradó víz a kiapadhatatlan Themzét jelképezi. A Piazza körül sorakozik a fémjelző hivatal, a vámhivatal, a pénzverde és a főposta. Homlokzatuk nem egyenes, hanem az ellipszis hajlatához igazodik. Pillérek közé foglalt ablakaikból a tőzsdére lehet kilátni és a tetőpárkányzat testvérszobrai átintegetnek egymás felé.

Két hatalmas, kilencven láb széles főút vonal nyílik a főtértől nyugat felé. Az észak felé haladó utat New Gate zárja le, hatalmas diadalívvel, melynek három nyílása mély, árnyas és ünnepélyes, mint valami pincebejárat. Rózsaszín téglalibériában, szögleteiknél és az ablakok körül fehér kőcsipkével állnak a Guildhall és a tizenkét City-beli társulat épületei, melyek az uccának házias és kényelmes pompát adnak. Minden két-háromszáz lépésnél megtörik a házak vonala, tér szakítja meg az uccát. Minden egyes téren feltűnően elszigetelten áll egy-egy templom fantasztikus tornya. Kupolából kinyúló spirál, egymásra épített kisebbedő nyolcszögek, henger henger hátán, kerek lámpák, sokszögű lámpák, légies csúcsokban végződő tornyok,

pillércsoportok, amelyeket hullámos képződmények kötnek össze, amelyeken ismét négy pillér emelkedik, hogy végül egy utolsó pillér koronázza meg az egészet; csúcsíves ablakú négyszögletes tornyok, spirálok, melyek lebegő támasztékokon nyugszanak, spirálok, melyek hagymaalakú alapból nyúlnak ki — a legkülönbözőbb tornyok tömege int barátságosan és kedélyesen az ég felé. A túlsó oldalról vagy a csendes folyó partjáról valamennyi tornyot láthatjuk, valamennyit a nevén nevezhetjük. A város közepén az óriási kupola duzzad a magasba és emelkedik valamennyi torony fölé.

A Szent Pál székesegyház kupolája.

A másik főút vonal nyugat felé halad a tőzsde-térről és enyhén lefelé lejt. Egyszerű, négyszögletes téglaházak vannak itt, alsó részük árkádos, itt vannak a boltok. A gyalogjárók az egymást harmonikusan követő boltívek alatt szárazon sétálhatnak esős időben. Ezt az útvonalat egy másik főút vonal metszi, amely kelet felé halad a Tower-Hill irányában. Ott, ahol a két út metszi egymást, háromszög alakú tér képződik, s ennek közepén emelkedik a székesegyház. Az északi oldalán van a papi hivatal, az árkádok alatt pedig a könyvkereskedések sorakoznak.

A Szent Pál székesegyház után a főút lefelé lejt Ludgate büszke olaszos ívei alatt, s érinti a hársfával beültetett körutakat, melyek északdéli irányban futnak a város falain belül és kívül, eljut a Fleet Ditch széléig (a Fleet Ditch most nemes csatornává szélesedik, melynek kikövezett partjain rakják ki a bárkákból a vidékről érkezett árukat). Az útvonal úgyszólván átugorja a Fleet Ditchet egy merész ívben, azután ismét magasba emelkedik és egy kerek térhez jut el, a Temple Bar-tól kissé keletre, ahonnét, mint két egymásra helyezett kereszt, nyolc út sugárzik ki: három

északra Holborn felé, három a szemközti pontról a folyó felé, egy keletre a City irányába, egy pedig a Lincoln's Inn Fields mentén halad nyugat felé. Az egész Piazza téglából van. A házak a földszinttől fölfelé mind összeépültek, mert az utak a házak alatt vezetnek el a földszinti boltívek között. Ha valaki megáll a tér közepén, a hollandok fölött aratott győzelmet ünneplő obeliszk lábánál, akkor az egész tér úgy tűnik fel, mint valami sima téglából épített út, nyolc boltíves átjáróval az alján, fölül pedig három emeletnyi egyszerű, dísztelen ablaksorral.

Ki tudná leírni a terek összes szökőkutait, szobrait és emlékműveit? A London Bridgetől északra egy kis kerek téren, ahol négy út találkozik, piramis emelkedik, amely csupa nimfából, tritonból, Polyolbion vízi istenőiből és a szigetek tengeri isteneiből áll. A szakadatlanul lepatakzó fehér víz fürdeti őket. A város griffmadara a csőréből fújja a vizet, a királyi oroszlán pedig a szájából. A Szent György székesegyház lábánál sárkányt láthatunk, melynek orrlyukából nem füst, hanem az Uj Folyó tiszta vize lövell. Az India-palota előtt négy fekete márvány elefánt, fehér tornyokkal a hátán, magasba emelt ormányából árasztja a keleti gazdagság dúsan ömlő szimbólumát. A Tower kertjeiben II. Károly trónol Múzsák, Főerények, Gráciák és a Hórák jelképei között. A vámhivatal épületéből világítótorony nyúlik a magasba. Ott, ahol a Fleet a Themzével találkozik, nagy vízikapu emelkedik, a tengeri győzelmek jelképeként. A folyó mentén rakpartok húzódnak el Blackfriarstól a Towerig. Minden húsz lépésnél komor kőangyal néz ki a víz fölé emelkedő tetőpárkányzat oszlopai közül.

Idősebb Gumbriil szenvedélyesen magyarázta városát. A földön elterülő modellre mutogatott, időnként magasba emelte karját és égnek emelte pillantását,

hogy ezzel is éreztesse épületeinek nagyságát és pompáját. Haja szeszélyesen lebegett és időnként a szemébe hullott. Türelmetlen mozdulatokkal söpörte vissza újra és újra. Szakállát tépdeste és pápaszeme úgy villogott, mintha igazi szem volna. Ifjabb Gumbriil elnézte és az volt az érzése, mintha egy szenvedélyesen gesztikuláló öreg pásztor állna előtte, azok közül, akik Piranesi épületeinek romjainál állnak és komoran magyarázzák az emberi faj'csodálatos nagyságát és csodálatos aljasságait.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

— Maga az? Maga? — mondta a fiatal nő kételkedően.

Gumbriil bólintott.

— Én vagyok, — nyugtatta meg — megborotvákoztam, ennyi az egész.

Gumbriil otthonhagyta szakállát, szekrényének jobb felső fiókjában a nyakkendők és gallérok között.

Emily bíráló szemmel nézte végig.

— Jobban tetszik nekem szakáll nélkül — döntött végre. — Csinosabb. Ó, ezzel nem akarom azt mondani, mintha eddig nem lett volna csinos, — tette hozzá sietve — de tudja, így... szelídebb ... — habozott — a szó nagyon buta, de mégis így van: így édesebb.

Ez volt a legfájdalmasabb döfés.

— Szóval így szelídebb és mélabúsabb vagyok? — kérdezte.

— Igen, így is lehet mondani — egyezett bele Emily.

Megfogta Emily kezét és ajkához emelte.

— Megbocsátok magának — mondta.

Mindent meg tudott neki bocsátani, tiszta pillantású szeméért, komoly *szájáért* és rövidere vágott barna *hajáért*, mely cseppet sem komolyan, hanem ellenkezőleg, vidám csapongással hullámszóttá körül a fejét.

A Nemzeti Képtárban találkozott vele GumbriL, illetve helyesebben a Tökéletes Férfi, aki éppen kereskedelmi diadala után távozott Boldero úrtól. »Régi mesterek, fiatal metresszek.« Coleman mindig a Nemzeti Képtárat ajánlotta. GumbriL éppen a velencei teremben sétált, s úgy érezte, hogy annyi duzzadó életerő van benne, mint a legnagyobb Veronese-kompozícióban. A háta mögött hirtelen elfojtott nevetéssel suttogták a jelszót, mely már-már »Szezám, nyílj meg« jelleget kezdett öltetni: »Szörmókus«. Hirtelen megfordult és két kissé ijedt fiatal nővel állt szemben! Vadul összeráncolta homlokát és elégtételt kért a szemtelenségért. Megállapította, hogy mindketten igen kellemes külsejűek és rendkívül fiatalok. Az egyik, aki idősebbnek látszott és akit kezdettől fogva bajosabbnak tartott, mint társnőjét, rettenetesen megijedt. Arca vérbeborult, dadogva kért bocsánatot. A másik azonban, akiről meg lehetett állapítani, hogy ő mondta ki a szót, csak nevetett, ő tette lehetővé, könnyed formák között az ismerkedést, mely félórával később teáscsészék fölött, igen finom zene hangjai mellett érett melegebbé az egyik Lyons-étterem ötödik emeletén.

Emily és Molly volt a nevük. Mint kiderült, Emily férjes asszony. Ezt Molly árulta el és Emily megharagudott rá az indiszkréciónak. Az az egyszerű tény, hogy Emily férjénél van, nyomban misztikus homályba borult és mély, hosszas hallgatások tették egyre rejtélyesebbé. Ha a Tökéletes Férfi ezirányban érdeklődött, Emily sohasem felelt, Molly pedig csak vihogott. De, bár Emily volt férjénél és ő volt az idősebb, mégis Molly ismerte jobban az életet. Mercaptan úr föltétlenül őt

tartotta volna kettőjük közül a civilizáltabbnak. Emily nem lakott Londonban, általában sehol sem lakott állandóan. E pillanatban Molly családjánál tartózkodott Kewban.

Gumbril másnap is találkozott velük, a következő napon is, és a harmadik napon. Az egyik alkalommal együtt ebédeltek, ekkor azonban hamar otthagya őket, hogy Rosieval tölthesse délutánját. Másnap a Kew Gardenben teáztak, a harmadik alkalommal pedig együtt vacsoráztak, majd színházba mentek és utána, költséget nem kímélve, taxin vitte ki őket Kewba éjfél tájban. A szelídített madarak általában elosztatják a vad madarak félelmét. Molly, aki már régen szelíd volt, ez a nyíltan flirtelő kis macska segített önkéntelenül a Tökéletes Férfinek Emily behálózásában. Amikor azután Molly vidékre utazott ismerőseihez, Emily már lépement és megszokta a vadász közelségét. Elfogadta azt a játékosan gáláns modort, melyet a Tökéletes Férfi Molly nyílt pillantásának és kihívó nevetésének hatása alatt kezdettől fogva felvett és természetesnek talált. A viháncoló Molly kezdeményezésére és irányítása mellett Emily három nap alatt sokkal intimebb kapcsolatba került Gumbrillal, mint ameddig tízszer annyi találkozás után érkezett volna el, ha Molly nélkül ismerkedik meg vele.

— Milyen furcsa, — mondta Emily az első alkalommal, amikor Molly távozása után találkoztak — milyen furcsa, hogy most Molly nélkül találkozom magával.

— Nekem az volt a furcsább, hogy mindig Mollyval együtt voltunk — mondta a Tökéletes Férfi. — Én nem Mollyra voltam kíváncsi.

— Molly nagyon kedves, drága teremtés — jelentette ki lojálisán Emily. — Különben is nagyon mulatságos és jól tud beszélni. Én nem tudok, én egy cseppet sem vagyok mulatságos.

Erre könnyű volt válaszolni, Emily azonban nem bízott a bókokban, nem, egyáltalában nem. Gumbril elhatározta, hogy megismeri Emilyt. Emily már megszokta őt, nem ijedt meg a közeledésétől, ő maga pedig teljesen abbahagyta a Tökéletes Férfi kedélyes szemtelenséget, mely átadta helyét a lényének jobban megfelelő szelídségnek. Ösztönösen érezte, hogy ez a módszer ebben az esetben célravezetőbb lesz. Emily nem is támasztott nehézségeket. Nagyon elhagyatott volt és úgy érezte, hogy Gumbril nagyon megértő. Boldogan ajánlkozott Gumbril számára vezetőül, hogy megmutassa neki lelkének és élettörténetének birodalmát.

Arvalány volt. Anyjára alig tudott visszaemlékezni. Tizenöt éves volt, amikor apja influenzában meghalt. Apjának egyik üzletbarátja időnként felkereste őt az iskolában és magával vitte, meguzsonáztatta, csokoládét adott neki. Stanley bácsinak szólította. Stanley bácsi bőrkereskedő volt. Kövér, kedélyes, meglehetősen pirosarcú ember volt, nagyon fehéren villogott a foga és kopasz feje szépen fénylett. Amikor Emily tizenhét és fél éves volt, Stanley bácsi megkérte a kezét. Igent mondott.

— De miért? — kérdezte Gumbril. — Miért, az Isten szerelmére? — ismételte.

— Azt mondta, hogy világkörüli útra visz. Éppen akkor fejeződött be a háború. Utazás a világ körül! Nem szerettem iskolába járni. Semmit sem tudtam akkor még a házasesetletről s ő nagyon jó volt hozzám. Nagyon rábeszélte. Sejtelmem sem volt róla, hogy mit jelent a házasság.

— Sejtelme sem volt?

Emily megrázta a fejét. Látszott, hogy igazat mond.

— A leghalványabb sejtelmem sem volt.

És ez a nő a huszadik században született! Olyan volt az egész, mint valami példa egy szexuálpszichológiai

tankönyvben. »X. Emily, aki 1901-ben született, tökéletesen ártatlan és tudatlan volt a fegyverszünet idején, 1918 november 11-én«, stb.

— Szóval hozzáment.

Emily bólintott.

— És aztán?

Emily kezébe temette arcát és megborzongott. A műkedvelő nagybácsi, aki most már hivatásos férj lett, jogait követelte, még hozzá részegen. A leány védekezett, dulakodni kezdett vele, kimenekült a kezeiből, beszaladt egy másik szobába és magára zárta az ajtót. Mézeshetekik második éjszakájának eredménye egy zúzódás volt Emily homlokán és egy harapás a balmellén. Mind a kettő Stanley bácsitól származott. A harapás helye hetekig gennyes volt. A negyedik éjszakán Stanley bácsi erőlyesebb volt, mint valaha. Olyan hevesen ragadta meg Emily torkát, hogy egy véredénye megpattant és Emily vért köhögött az ágyneműre. A műkedvelő nagybácsi kénytelen volt orvost hivatni. Emily az elkövetkező néhány hetet szanatóriumban töltötte. Ez négy évvel ezelőtt történt. Férje azóta igyekezett rábeszélni, hogy térjen vissza hozzá, Emily azonban nem akart róla tudni. Volt egy kis pénzecskeje: megengedhette magának, hogy visszautasítsa. A műkedvelő bácsi más, engedékenyebb unokahúgokkal vigasztalódott.

— Azóta senki sem próbált magának udvarolni? — kérdezte Gumbriel.

— Ó, nagyon sokan.

— Sikertelenül?

Emily a fejét rázta.

— Nem szeretem a férfiakat — mondta. — Legtöbbjük gyűlöletes. Vadállatok.

— Anchio?

— Micsoda? — kérdezte Emily zavartan.

— Én is vadállat vagyok? — és szakállá mögött hirtelen valóban vadállatnak érezte magát.

— Nem, — mondta Emily némi habozás után — maga más. Legalább is azt hiszem. Ámbár néha, — tette hozzá őszintén — néha olyanokat mond és tesz, hogy nem is tudom, valóban más-e, mint a többiek.

A Tökéletes Férfit nevetett.

— Ne nevéssen így, — mondta Emily — nagyon bután nevet.

— Tökéletesen igaza van, — mondta Gumbril — valóban bután nevettem.

Az iránt érdeklődött, hogy mivel tölti a leány az idejét. Folytatta a felderítést.

Emily elmondta, hogy sokat olvas, a legtöbb regény azonban, amelyhez hozzájuthat, meglehetősen hülye.

— Mindig egy dologról szólnak, mindig csak a szerelemről.

A Tökéletes Férfit vállat vont.

— Ilyen az élet.

— Nem kellene, hogy ilyen legyen — mondta Emily.

Emily azután elmondta, hogy ha vidéken van (és gyakran van vidéken, itt is, ott is megtelepszik néhány hónapra vagy néhány hétre, kis falvakban vesz magának lakást), akkor nagyon sokat sétál. Molly nem is érti, miért szereti annyira a vidéket. Mégis szereti. Nagyon szereti a virágokat. Jobb szereti őket, mint az embereket.

— Kár, hogy nem tudok festeni, — mondta — akkor boldog volnék és örökké csak virágokat festenék. Sajnos azonban nem tudok. — Megrázta a fejét. — Sokszor próbáltam. Csak csúnya, piszkos foltokat tudok a papírra kenni, pedig olyan gyönyörű a mező és olyan szépen tudom megfesteni a fejemben.

Gumbril nagy szakavatottsággal kezdett beszélni a nyugati Surrey flórájáról, arról a vidékről, ahol kosbor

nő és méhek zümmögnek, az erdőkről, melyekben harangláb virul, azokról a helyekről, ahol a legtöbb egérfülvet lehet szedni, az agyagos földekről, melyekben vadon tenyészik a nárcisz. Emlékezetének földalatti forrásából bugyborékkolt elő hirtelen ez a különös szaktudás. Virágok — mostanában évszámra nem gondolt a virágokra. Anyja azonban nagyon szerette őket. Minden tavasszal és nyáron lementek vidéki kis házukba. Ha sétálni mentek, vagy kihajtottak poni-fogatukon, mindig virágot szedtek. A gyerek természetesen osztotta anyja lelkesedését a virágszedés iránt. Könyvszámra őrizte a préselt virágokat, múmiákká aszalta őket a forró homokban, megrajzolta az ország térképét és gondosan teleírta különböző tintákkal, hogy az egyes vidékeken milyen virágok teremnek. Milyen rég volt ez! Rettenetesen rég! Lelkének köves talajára azóta sok mag hullott, a magok sudár virágba szökkentek, azután ismét hamar elhervadtak, mert nem volt mély a televény. Sok mag rögtön elhalt, mert anyja vadvirágok magvait ültette szét.

— És ha harmatfüvet akar, — fejezte be előadását — akkor Punch Bowl környékén talál Hindhead alatt. Vagy Frensham körül. De a kis tónál, tudja, nem a nagynál.

— Maga mindent tud! — kiáltott fel boldogan Emily. — Szégyellem szegény tudatlanságomat. Úgy látszik, ugyanúgy szereti a virágokat, mintáén.

Gumbril nem tagadta és ettől kezdve virágfűzér kötötte őket egymáshoz.

Azután érdeklődött, hogy mivel foglalkozik még Emily.

Természetesen sokat zongorázik. Nagyon rosszul, de mindenesetre örömet okoz neki. Beethoven! Beethovent szereti a legjobban. Többé-kevésbé az összes szonátákat tudja, sajnos, azonban a nehéz részeknél nem tudja tartani a megfelelő tempót.

Gumbril ebben a tárgykörben megint tökéletesen otthon volt.

— Áhá, — mondta — biztos, hogy nem tudja úgy kihozni a mély *h-t* az Opus 106 utolsóelőtti variációjában, hogy ne hasson nevetségesen.

Persze, hogy nem tudja, és persze, hogy boldog, hogy Gumbril erről is mindent tud és belátja, hogy ez lehetetlenség. . .

Gumbril este taxin kísérte ki Kewba Emilyt. A Tökéletes Férfi elhatározta, hogy itt az ideje a cselekvésnek. A búcsúcsók, mely inkább játékosan hangos cuppantás volt, mint komoly csók, már régen benne volt a programban, még a vihogó Molly hagyta jóvá távozása előtt. Most azonban a Tökéletes Férfi úgy gondolta, hogy az üdvözlésnek ezt a módját kevésbé formálissá és kevésbé játékosá kellene tenni. Egy, kettő, három. Éppen, amikor a Hammersmith Broadwayn haladtak keresztül, Gumbril megkockáztatta. Emily sírvafakadt. Gumbril erre nem számított, ami elég hiba volt. Csak hosszú könyörgések után (amelyek során majdnem maga is sírvafakadt) tudta Gumbril rávenni Emilyt, másítsa meg azt az elhatározását, hogy soha többé nem találkozik vele.

— Azt hittem, hogy maga más, mint a többiek, — zokogta Emily — most pedig ... most...

— De igazán . . . igazán ... — könyörgött Gumbril. Már-már arra gondolt, hogy letépi szakállát és nyomban mindent bevall. De rögtön eszébe jutott, hogy ez csak rontana a helyzeten.

— Igazán . . . megígérem ...

Végül Emily megígérte, hogy még egyszer kivételesen találkozik vele, holnap, Kew-Gardenben. A dombtetőn álló kis templom előtt találkozhatnak a hangafüves völgy fölött.

Így is történt. A Tökéletes Férfi odahaza maradt a jobb felső fiókban, a nyakkendők és gallérok között.

Gumbril arra gondolt, hogy Emilynek bizonyára jobban fog tetszeni a Szelíd és Mélabús Ember: teljesen igaza volt. Emily az első pillanatban megállapította, hogy így »édesebb«.

— Megbocsátok magának — mondta Gumbril és kezét csókolt Emilynek. — Megbocsátok magának.

Kéz a kézben sétáltak le a füves völgy felé.

— Nem értem, hogy miért maga bocsát meg nekem — mondta nevetve Emily. — Tulajdonképpen nekem volna megbocsátani valóm a tegnapiak után, — mondta fejcsóválva — olyan szerencsétlenné tett engem.

— De most már megbocsátott?

— Nagyon biztos a dolgában, — mondta Emily — csak vigyázzon.

— Biztosra veszem, — mondta Gumbril — mert látom ...

Emily újra nevetett.

— Boldog vagyok — jelentette ki.

— Én is.

— Milyen zöld a fű!

Zöld, zöld — hosszú, nyirkos hónapok után zölden izzott a fű a napon, mintha belsejéből áradna a fény.

— És a fák!

Sápadt, karcsú fák az angol tavaszban, sötét, szabályos alakú fenyőfák elszórt szigetei a pázsiton. Minden fa profilja külön rajzolódik ki az égre és külön hullik a fűre mindegyiknek az árnyéka. Mozgó fénypontocskák szakítják meg az árnyékok áthatolhatatlan sötétjét.

Csendben mentek egymás mellett. Gumbril levette kalapját és mélyen magába szívta a lágy levegőt, melyet áthatott a kert zöldje.

— A léleknek is vannak ilyen békés kertjei, — mondta elgondolkozva — de zenepavillonokat és gyárakat építünk rájuk. Előre megfontolt szándékkal teszük tönkre a békét. Nem szeretjük a békét. Szakadat-

lanul zúgnak, keringnek a gondolatok és a gondok a fejekben — kezével kört írt le a feje körül — és a jazz-bandek, az orfeumdalok, a rikkancsok kiáltozása: mire való, mire jó ez? Csak arra való, hogy véget vessen a békének, hogy Összetörje és megsemmisítse, hogy letagadja létét. Pedig a béke megvan: minden ellenére ott lappang a dolgok mélyén. Néha, amikor éjszakánként álomtalanul fekszünk, — nem nyugtalanul, hanem derűsen várva az álomra — akkor apránként visszaköltözik lelkünkbe a béke. Lassanként összeforranak széttört darabjai, a töredékek, melyeket egész nap nagy igyekezettel szórtunk szét. Helyreáll és visszaköltözik belénk a belső nyugalom, a béke, mely olyan, mint a fáknak és a fűnek ez a külső nyugalma. Eltölti az embert, nagyranő bennünk a kristályos béke: egyre növekvő, érlelődő kristály. Nőttön nő és egyre tökéletesebb lesz. Gyönyörű és félelmes: igen, éppen olyan félelmes, mint amilyen gyönyörű. Mert magabazár bennünket ez a kristály, magányosak vagyunk benne, nem jön kívülről segítség, egyáltalában semmi sem fontos, ami kint van, nem jönnek közbe külső és köznapi dolgok, melyek arra kényszerítenek, hogy összeszedjük magunkat, felálljunk és fölényesen, megvetően nézzünk le. Ebben a nagy békében nem találunk semmi nevetnivalót és semmi lelkesedni valót. Nőttön nő ez a béke. Gyönyörű és elviselhetetlen. Végül észrevesszük, hogy valami közeledik: mintha halk lépéseket hallanánk. Valami kimondhatatlanul édes és csodálatos dolog jön a kristályon át, egyre közelebb, egyre közelebb. Ó, kimondhatatlanul félelmesen! Mert ha hozzánk ér, ha megragad és elnyel; akkor elhalunk. Lényünknek szabályos, mindennapi, megszokott része meghal. Akkor vége minden zenekarnak és zúgó gyárnak, akkor megkezdődik az intenzív élet a békében, valami egészen különös, eddig még sohasem hallott módon. Közelebb, egyre közelebb jönnek

a léptek: de nem nézhetünk szembe a közeledővel. Nem merünk. Olyan félelmes, olyan fájdalmas meghalni. Az utolsó pillanatban, amíg még nem késő, forogni kezdenek a gyárkerekek, dörögni kezd a dob, búgni kezd a szaxofon. A nőkre gondolunk, akikkel együtt szeretnénk aludni, pénzszerzési gondokat forgatunk a fejünkben, pletykákat mondunk barátainkról, megvitatjuk a politikusok legújabb gáztetteit. Mindent, mindent csak azért, hogy eltereljük figyelmünket. Hogy megtörjük a csendet, hogy darabokra törjük a kristályt. Megtörtént: itt fekszik előttünk darabokban; könnyen törik. Nehéz felépíteni és könnyű eltörni. És a léptek? Eltávolodtak, kétszer olyan gyorsan, mint ahogy közeledtek. Kettőzött gyorsasággal rohantak el a kristály első repedésének hangjára. Végtelen messzeségben van már a gyönyörű és félelmes dolog. És az ember nyugodtan fekszik az ágyán és arra gondol, mit csinálna, ha tízezer fontja volna, és elképzeli az összes paráznaságokat, melyeket sohasem fog elkövetni.

Rosie rózsaszín alsóruhája jutott eszébe.

— Maga túlságosan bonyolulttá teszi a dolgokat — mondta rövid szünet után Emily.

Gumbril egy zöld padra terítette felöltőjét, leültek. Hátradőlt, feje alá tette a kezét és figyelte Emilyt, amint mellette ült. A leány letette kalapját, a szél kissé felborzolta gyermekes fürtjeit, s nyakánál és halántékánál, ahol haja egészen vékony és finom volt, vékony arany ködfátyolt vont feje köré a nap. Térde köré kulcsolta a kezét, mozdulatlanul ült, a nagy zöld távlatokat nézte, a fákat és a fehér felhőket a horizonton. Most teljes béke lakozik a lelkében: gondolta Gumbril. ő a kristályvilág lakója, örömmel hallgatja a csendben közeledő lépteket és az a gyönyörű dolog nem kelt benne félelmet. Olyan könnyű az ő számára minden és olyan egyszerű!

Ó, nagyon egyszerű: olyan egyszerű, mint a részlet-fizetési rendszer, melynek Rosie a maga rózsaszín ágát köszönheti. És milyen könnyű volt belepancsolni a tiszta tócsákba, letépni minden virágot — minden vadvirágot, miközben a hordóhasú póni húzta a kis kocsit. És milyen könnyű a templomok kövezetére köpni! *Si prega di non sputare*. És milyen könnyű a levegőbe rúgni a lábainkat és kötelességszerűen élvezni az életet — rózsaszín alsóruhában. Tökéletesen egyszerű.

— Nem olyan ez, mint az Arietta? — kérdezte hirtelen Emily — az Arietta az Opus 111-ből. Igen. — Dúdolni kezdte az első taktusokat.

— Nem érzi, hogy ugyanolyan?

— Mi ugyanolyan?

— Minden — mondta Emily. — De csak most. Mi ketten. És ez a kert... — tovább dúdolt.

Gumbril a fejét rázta.

— Ez túl egyszerű az én számomra — mondta. Emily nevetett:

— Figyelje csak, milyen hihetetlenül nehézé válik később — hevesen mozgatta ujjait, mintha a hihetetlenül nehéz részeket próbálná lejátszani zongorán. — Egészen könnyen indul, a magamfajta szegény hülyék számára, de aztán egyre nehezebb lesz, egyre gazdagabb és finomabb, egyre mélyebb és bonyolultabb. De a ritmus mégis ugyanaz.

Egyre hosszabbak lettek az árnyak a fűvön és a bukó nap vízszintes fénye megszámlálhatatlan árnyékfoltot vetett a pázsitra. A kis ösvényeken, melyek a magasabbról jövő napsugarakban tükörsimának látszóttak, most sok ezer apró, árnyékbaborult mélyedés és napsütötte hegyecske tűnt fel. Gumbril órájára nézett.

— Szent Isten, — mondta — rohannunk kell. — Felugrott. — Gyorsan, gyorsan.

— De miért?

— Mert elkésünk! — Nem akarta megmondani, hogy mitől késnek el. — Várjon, majd meglátja. — Emily mindössze ezt a választ tudta elérni kérdezősködésével. Kisiettek a parkból és — Emily tiltakozása ellenére — Gumbriil ragaszkodott hozzá, hogy taxin menjenek a városba.

— Nagyon sok megszolgáltatlan pénztől kell megszabadulnom — magyarázta. A légnadrág e pillanatban messzebbnek tűnt fel, mint a legtávolibb csillagok.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A taxi és a gyorsan bekapott ebéd ellenére is elkés-tek. A hangverseny már megkezdődött.

— Nem baj, — mondta Gumbriil — a menüetthez még idejében bejutunk. Akkor jön csak az igazi.

— Savanyú a szőlő — mondta Emily és fülét az ajtóhoz szorította. — Olyan rettentő édesen hangzik.

Kint álldogáltak, mint a koldusok, akik elhagyot-
tan várakoznak a lakoma színhelyének ajtajában. Tan-
talusi kínok között igyekeztek elkapni egy-egy kiszűrődő
zenefoszlányt. Azután tapsmoraj jelezte, hogy az első
tétel véget ért, az ajtókat hirtelen kinyitották. Mohón
rohantak be a terembe. A Sclopis-vonósnégyes és a ki-
egészítő brácsa hajlongtak az emelvényen. Azután a
hangolás csiripelő zaja következett, majd várakozás-
teljes csend. Sclopis bölintott és megmozdította vonóját.
Felcsendült Mozart G-moll kvintettjének menüettje.
Röviden és határozottan követték egymást a frázisok,
időnként egy-egy heves sforzando tört fel, nyugtalaní-
tóan hirtelen és kemény emfázissal.

Menüett. Mercaptan úr szerint az egész civilizáció
benne van ebben a gyönyörű szóban, ebben a finom,

szépséges dologban. Hölgyek és finomkodó urak, akiket áthat a Crébillon lelkét idéző pamlagok gáláns szelleme, kecsesen lépdelnek a légies dallam ütemére. Gumbriel arra gondolt, hogyan tudnának ezek a finom emberek *erre* a zenére lépdelni, erre a zenére, melyből a szenvedés kiált, mely komoran és indulatosan száll vitába a sorssal.

Micsoda tiszta szenvedély, micsoda zavartalan, világos, nehézkesség és nagyképűség nélküli boldogtalanság árad abból a lassú tételből, mely most következett! Boldogok a tisztaszívűek, mert megpillanthatják az Urat. A tiszták és mocsoktalanok, a tiszták és el nem fajultak, a meg nem rontottak. »Hála Istennek, nem szenvedélyes, csak érzéki és érzelmes.« A fülbemászó nevében ámen. Tisztaság, tisztaság. A hívek erőszakot akartak elkövetni az istenszobrokon: ezért csak a szobrászokat lehet felelőssé tenni. És milyen elragadóan tud szenvedni egy művész! Milyen hatásos gesztussal és grimasszal itt az egész Albert Hall előtt. De boldogok a tisztaszívűek, mert ők megpillanthatják az Urat. A hangszerek összeborulnak és megint szétválnak. Hosszú selyemszálak lebegnek légiesen zúgó vizek fölött, a fojtott zokogást hirtelen kiáltás szakítja félbe. Kutak karcsú oszlopai emelkednek magasba, medencéből medencébe hull alá a víz, medencéből medencébe hullik és minden hullásnál magasraszökken a vízszög és végül a vízoszlop belezuhog a napfénybe és akkor a zene már nem víz többé, hanem szivárvány. Boldogok a tisztaszívűek, mert megpillanthatják az Urat és láthatóvá fogják tenni mások számára is.

Zúg a vér a fülben, *zúg*, zúg, zúg. Tompa dobpergés a sötétben, zúg, zúg a vér annak fülében, aki virrasztva, lázasan fekszik ágyában, mert beteggétette a túlsók nyomorúság. Zúg, zúg, szakadatlanul zúg a fülben és zúg a lélekben. Test és lélek elválaszthatatlanul összeforrott és a lélekben fájdalmasan lüktet

a vér. Szomorú gondolatok borulnak az agyra. Vékony tiszta fénysugár imbolyog át a sötéten, megpihen és átadja magát a boldogtalanság sötétjének. Lemondás: de a vér még mindig zúg, zúg, zúg a fűlekben. Fájdalmasan zúg még a vér: pedig a lélek már megadta magát. Aztán, hirtelen, a lélek talpraugrik, sutbadobja a túlsók szenvedés és túlsók nevetés lázát és táncra kényszeríti a testet. Izgatottan, feszülten lüktet a lélek: így érkezik el az utolsó tétel bevezetése. Pillanatnyi várakozás, azután felszökkennek és lezuhannak a trocheusok, majd szaporázó, apró léptekben, hármas ütemben megkezdődik a tánc. Fölényes és szemtelen ez a tánc, nincs kapcsolatban mindazzal, ami az előbb történt. De az ember legnagyobb ereje abban van, hogy néha fölényes dolgokra képes. Pestisjárványok, háborúk, éhínségek közben katedrálisokat épít és rabszolga létére is végiggondolhatja a szabad emberek fölényes és meglepő gondolatait. A lélek a láznak és a zúgó vérnek a rabszolgája, a sötét és zsarnok boldogtalanság kiszolgáltatója, de ha akarja, fölényesen táncolhat hármas ütemre: szökellés és lejtés.

A G-moll kvintett véget ért: hangosan dübörög a taps. A lelkesebb emberek felállnak és brávót kiáltanak. Az öt ember a dobogón feláll és hálálkodva meghajol. A nagy Sclopiis fáradt leereszkedéssel fogadja a tapsból kijutó részét: fáradtak karikás szemei, fáradt a kiábrándult mosolya. Tudja, hogy csak azt kapja, ami megilleti, nagyon sok tapsot hallott már, nagyon sok gyönyörű asszonyt látott. Római orra van, hatalmas homloka, de koponyájának hátsó fele egészen lapos, bár ezt a barnás zenészsörénye eltakarja. Garofalo a második hegedűs, fekete, szeme olyan, mint a gyöngy, hasa olyan, mint a hordó. A villanyfény görbe vonalai ide-oda csúszkálnak sima, kopasz fején, amint időnként meg-meghajol, kissé mereven és katonásan.

A két méter magas Peperkoek mély udvariassággal hajol meg. Arca és haja egyformán szürkés színárnyalatú, nem mosolyog, zordon jelenség, mint valami kőszikla. Egészen más a lelkes Knoedler, aki izzadva és mosolyogva hajlong, magához öleli csellóját, kezét szívére szorítja és csaknem a földig hajol, mintha az egész ujjongás csak neki szólna. A szegény kis Jenkins úr, a kiegészítő brácsás, a háttérbe siklott és érzi, hogy ez Sclopisék ügye, hogy neki, mint betolakodott idegennek nincs joga az ünneplésre és ezért alig hajlik meg, csak mosolyog, bizonytalanul és idegesen, arca időről-időre kissé görcsösen megvonaglik, ezzel akarja jelezni, hogy nem hálátlan és nem gőgös, mint amilyenek esetleg látszik, hanem érzi, hogy ezekben a körülményekben, ebben a kissé kényes helyzetben... nagyon nehéz elmagyarázni...

— Különös, — mondta GumbriL — hogy ezek a neveltséges alakok adták elő azt, amit az előbb hallottunk.

Sclopis karikás szeme Emilyn akadt meg, aki kipirultán és hevesen tapsolt. A nagy Sclopis külön mosollyal tüntette ki, külön öfeléje fordult fáradt mosolyával. Arra gondolt, hogy holnap valószínűleg levelet kap ilyen aláírással: »Kis imádója a harmadik sorból.« Remek kis nőnek látszik. Megint mosolygott, hogy bátorítsa a nőt. Emily azonban sajnos észre sem vette, ő a zenének tapsolt.

— Élvezte? — kérdezte GumbriL, amikor kiléptek az elhagyott Bond Streetre.

— Hogy élveztem-e? ... — nevetett Emily sokatmondóan — nem, nem élveztem. Ez nem a megfelelő szó. Az ember fagyaltot élvez. Boldoggá tett. A boldogság zenéje volt, de mégis boldoggá tett.

GumbriL odafütyentett egy taxit és megadta legénylakása címét a Great Russell Streeten.

— Boldogság! — mondta, amikor egymás mellett ültek a sötétben. Most ő is boldog volt.

— Hová megyünk? — kérdezte Emily.

— A lakásomra, — mondta Gumbril — ott nyugton lehetünk.

Félt, hogy Emily nem akar velejönni a tegnapi dolog után. A nő azonban nem tett megjegyzést.

— Sokan azt hiszik, hogy az ember csak akkor lehet boldog, ha zajt csap — mondta Emily némi szünet után. — De én azt hiszem, hogy a boldogság túl finom és túl mélabús ahhoz, hogy elbírná a zajt. A boldogság valahogy melanchólikus: mint valami csodálatosan szép táj, mint ma délután a fák, a fű és a felhők.

— Sőt, kívülről nézve, — mondta Gumbril — a boldogság meglehetősen egyhangúnak látszik.

Felbotorkáltak lakásába a sötét lépcsőkön. Gumbril meggyújtott két gyertyát és a teafőzőt a gázra tette. Egymás mellett ültek a díványon és teáztak. A dús és lágy gyertyafényben Emily másnak tűnt fel, mint eddig, még szebb volt. Ruhájának selyme csodálatosan gazdag és buja volt, mint egy tulipán szirma. Arcát, csupasz karját és nyakát a fény valami megfoghatatlan tiszta ragyogásba vonta. A hátuk mögött, a falon, óriás, mélyfekete árnyaik nyúltak a mennyezetig.

— Milyen valószínűtlen ez az egész, — suttogta Gumbril — nem is igaz. Ez az elhagyott, titkos szoba. Ezek a fények és árnyak, melyek egy letűnt korból maradtak itt. És maga, aki az ismeretlenből tűnt elő és én, akinek múltja mérhetetlenül messze volt a magától: most itt ülünk együtt, együtt és boldogak vagyunk. Ez a legkülönösebb a világon. Boldognak lenni, teljesen, értelmetlenül. Valószínűtlen, egész valószínűtlen.

— De miért, — kérdezte Emily — de miért? Hisz itt vagyunk, és itt a boldogság. Nagyon is reális.

— Bármely pillanatban eltűnhet az egész — mondta GumbriL.

Emily szomorúan mosolygott.

— Majd eltűnik, ha itt lesz az ideje, — mondta — egész természetesen, minden varázslat nélkül. El fog tűnni, úgy, mint ahogy minden eltűnik vagy megváltozik. De most itt van.

Átadták magukat ennek a varázsnak. A gyertyák lángszemei hunyorítás nélkül égtek. Perc múlt perc után, de számukra már nem voltak percek. Emily rádőlt GumbriLra, testét karjában pihentette, fejét vállára hajtotta. GumbriL arcával simogatta a lány haját és néha nagyon szelíden megcsókolta homlokát és lehunyta szemét.

— Miért nem ismertem magát már évekkal ezelőtt...? — sóhajtotta Emily. — Igaz, hogy akkor még kis hülye voltam. Akkor talán még nem is láttam volna a különbséget maga és a többiek között.

— Nagyon féltékeny leszek, — szólalt meg ismét Emily egy örökkévalóságnak tetsző szünet után — senki másnak nem szabad többé maga körül lenni, még egy árnyéknak sem.

— Soha senki sem lesz — mondta GumbriL. Emily mosolygott, kinyitotta szemét, ránézett.

— Itt nem, tudom — mondta — ebben a valószínűtlenül valóságos szobában nem. És nem ezalatt az örökkévalóság alatt. De lesznek majd más szobák, melyek éppen olyan valóságosak lesznek, mint ez.

— Nem, ilyen valóságosak sohasem lesznek — mondta GumbriL és arcával a lány arca fölé hajolt. Emily ismét lehunyta szemét, és pillája lágyan megremezlett a férfi könnyű csókja alatt.

Számukra nem voltak többé percek. De az idő múlt, múlt, sötét árja patakzott szakadatlanul, mintha a világ oldalában nyílt mély és titokzatos sebből hullana,

hullana folyton a vér. Az egyik gyertya tövig leégett és hosszú, füstös lángja bizonytalanul imbolygott. A szikrázó fény zavarta szemüket, az árnyak nyugtalanul forogtak, csavarodtak. Emily megint ránézett.

— Hány óra? — kérdezte.

Gumbril órára nézett. Majdnem egy óra volt már.

— Már nagyon késő van ahhoz, hogy hazamenjen — mondta.

— Nagyon késő? — Emily felült. Ó, a varázslat már fogyóban volt, gyengült, mint vékony jégreteg a súly alatt, mint pókháló a szélben. Egymásra néztek.

— Mit tegyek?

— Itt is alhat — mondta Gumbril és hangja olyan volt, mintha nagyon messziről jönne.

Emily egy darabig csöndben ült, félig hunyt pillái alól nézte a gyertya hunyó fényét. Gumbril elviselhetetlenül feszült várakozással figyelte. Hát be kell szakadnia a jégnek, hát végképpen és örökre el kell szakadni a pókhálónak? Most még meg lehetne hosszabítani a varázslatot, most még meg lehetne újítani az örökkévalóságot. Szíve hevesen vert, visszafojtotta lélegzetét. Borzalmas lenne, ha a nő most elmenne, olyan volna, mint a halál. Emily felállt és elfújta a gyertyát. A másik még mindig nyugodtan, mozdulatlanul égett.

— Maradhatok? — kérdezte. — Megengedi? Gumbril megértette a kérdés értelmét és bólintott.

— Természetesen — mondta.

— Természetesen? Olyan természetesnek találja ezt?

— Csak úgy mondom — Gumbril rámosolygott. Az örökkévalóság megújult, a varázslat folytatódott. Semmire sem kellett most gondolni, csak a pillanatra. A múlt elmerült, a jövőt eltörölték. Most nincs más, csak ez a titkos szoba és a gyertyaláng és ez a való-

színűtlen, lehetetlen boldogság, hogy ketten vannak. Most, hogy a varázs megtörésének veszélye elmúlt, most már örökké fog tartani. Felkelt a pamlagról, keresztül ment a szobán, kezébe vette Emily mindkét kezét és megcsókolta.

— Menjünk aludni? — kérdezte Emily. Gumbril bólintott.

— Nem haragszik, ha eloltom a gyertyát? — Emily meg sem várta választát, megfordult, ráfújt a gyertyára és a szobában sötét lett. Gumbril hallotta Emily hulló ruháinak susogását. Maga is gyorsan lelépte ruháit, azután visszahajtotta a pamlag takaróját. Az ágy már meg volt vetve, Gumbril most kinyitotta és bebújt a takaró alá. A függöny nyílásán át egy uccai gázlámpa halványzöldes fénye szűrődött be a szobába és gyengén megvilágította a szoba túlsó végét. Gumbril ebben a mérsékelt sötétben láthatta Emilyt, láthatta sziluettjét, amint egészen mozdulatlanul áll, mintha habozna egy láthatatlan szakadék szélén.

— Emily! — suttopta.

— Megyek — mondta Emily. Még néhány pillanatig állt mozdulatlanul, aztán átlépte a szakadékot. Csendben jött át a szobán és leült az alacsony keretet szélére. Gumbril mozdulatlanul feküdt és szótlánul várt az időtlen, elvarázsolt sötétben. Emily felemelte térdét, lábát bedugta a takaró alá, aztán kinyújtózott Gumbril mellett. Testük a keskeny ágyban összeért. Gumbril érezte, hogy a nő reszket: időnként önkénytelenül összerezcent, aztán kicsit megborzongott, aztán újból összerezcent.

— Egészen hideg — mondta Gumbril és karját Emily válla alá csúsztatva, magához vont a elernyed, engedékeny testét. Ott feküdt most a lány, szorosan mellette. Fokozatosan elmúlt a reszketés. Teljes, teljes mozdulatlanságban feküdtek, a varázslat nagy nyu-

galma volt fölöttük. A múltat elfelejtették, a jövőt eltörölték: nem volt más, csak ez a sötét és örökkévaló pillanat. A boldogság mámoros és részeg kábulata birtokába vette a lelkét, meleg és gyönyörű mozdulatlan-ságba dermedt. De kábulatában is borzalmas, nyugtalanító biztonsággal tudta, hogy nemsokára eljön a vég. Mint a halálraítélt a kivégzése előtti éjszakán, úgy nézett a jövőbe a végtelen jelenen keresztül: látta örökkévalóságának végét. És mi lesz utána? Bizonytalan és megbízhatatlan minden.

Nagyon szelíden simogatni kezdte a nő vállát, hosszú, karcsú karját. Ujjahegye lassan és könnyedén siklott a sírna bőrön, lassan haladt nyakától a vállán át, könyökét megkerülve a keze felé. Újra és újra megtette ezt az utat: mintha meg akarná tanulni a nő karját. A kar formája most már hozzátartozott az ujjahegye tudásához és ismereteihez. Ujjai épúgy ismerték most már, mint ahogy egy zenedarabot ismertek, például Mozart 12-ik szonátáját. És a témák, melyek oly gyors egymásutánban nyüzsögve követik egymást az első tétel kezdeténél, légies csillogással játszottak lelkében: ezek is a varázslat elemeivé váltak.

A nő ingének selymén keresztül tanulmányozta oldalának hajlatát, sima, egyenes hátát, gerincének vonalát. Aztán kinyújtotta kezét és megérintette a nő lábát és térdét. A takaró alatt lassú, könnyű simogatással megtanulta Emily egész meleg testét. Tökéletesen ismerte most már, úgy érezte, hogy ujjaival fel tudná építeni őt, meleg és hajlékony szobrot a sötétben. Nem kívánta a nőt: mert a vágy megtörte volna a varázst. Egyre mélyebbre, mélyebbre süllyedt a boldogság sötét kábulatában. A nő már aludt a karjaiban és nemsokára ő is elaludt.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Myra Viveash lement a lépcsőn a King Streetre, megállt a kövezeten és bizonytalanul nézett először jobbra, azután balra. Kicsiny és hangos taxik gördültek az úttesten fehér kerekeiken és hosszúorrú luxusautók suhantak el halk sóhajtással. Nedves por szaga volt a levegőben, ezt a szagot azonban Myra Viveash közvetlen közelében, azoknak az olasz jázminoknak az emléke mérsékelte, melyeket parfümnek használt. A túlsó járdán, az árnyékos oldalon két fiatalember ment rendkívül komolyan és sűrűke cilinderükben igen öntudatosaknak látszottak.

Az élet kissé komornak látszik ma reggel, — gondolta Myra Viveash — pedig szép idő van. Órára nézett: egy óra, Valamit enni is kellene nemsokára. De hol és kivel? Myra Viveashnak nem volt semmi megbeszélése mára. Előtte az egész világ, tökéletesen szabad egész nap. Tegnap, amikor visszautasította a különböző sürgető meghívásokat, ez a kilátás igen kecsegtetőnek tűnt fel előtte. Szabadság, semmi bonyodalom, semmi találkozás; Ádám előtti üres világegyetem, amelyben azt teheti, amit akar.

Ma azonban, amikor sor került terve megvalósítására, már gyűlölte szabadságát. Képtelen és borzalmas dolog délben egy óraker kijönni az ürbe. A mérhetetlen unalom perspektívája bontakozott ki előtte. Unalom végtelen steppéi, unalom beláthatatlan horizontjai, mindig ugyanaz. Megint jobbra nézett, aztán balra. Végre elhatározta, hogy balfelé indul. Lassan, a maga képzeletbeli késpengéjén, mély, egyéni szakadékai között haladt balfelé. Hirtelen eszébe jutott egy hasonló ragyogó nap 1917 nyarán, amikor ugyanebben az uccában ugyanígy ment a napos oldalon Tony Lamb-bel.

Az egész nap és az egész éjszaka egyetlen hosszú búcsúzkodás volt, Tony másnap reggel visszament. Egy hét sem telt bele és már halott volt. Soha többé, soha többé: volt egy idő, amikor Myra Viveash meg tudta ríkatni magát, ha néhányszor suttogva elismételte ezt a két szót. Soha többé, soha többé. Nagyon halkan mondta most ezeket a szavakat. De most nem gyűltek könnyek a szemébe. A fájdalom nem öl, a szerelem nem öl, de az idő mindent megöl, megöli a vágyat, megöli a szomorúságot és végül megöli a lelket is, amely érezte őket. Összeráncolja és megpuhítja a testet, amíg él, megaszalja, mint a naspolyát és végül azt is megöli. Soha többé, soha többé. Sírás helyett most nevetett, hangoosan nevetett. A galambmellű öregúr, aki éppen elment mellette, katonás fehér bajuszát pödörgetve két ujja között, nyugtalanul megfordult. Lehet, hogy rajta nevet ez a hölgy?

— Soha többé — mormolta Myra Viveash.

— Mi tetszik? — érdeklődött az agg dalia, öblös, bor- és szivarízú hangon.

Myra Viveash olyan tágranyilt szemű csodálkozással nézett rá, hogy az öregúr egészen megijedt.

— Ezer bocsánat, nagyságos asszonyom. Azt hittem, hogy nekem tetszett szólni... Hm, hm.

Újból fejére tette kalapját, kifeszítette vállát és strammul tovább menetelt, jobb, bal, jobb, bal, büszkén tolvá maga előtt galamb mellét. Szegény teremtés, gondolta magában, szegény fiatal teremtés. Magában beszél. Úgylátszik, bolond, úgylátszik, megháborodott. Vagy talán kábítószerekkel él. Igen, ez a legvalószínűbb, ez még a legvalószínűbb. Ez most nagyon divatos. Romlott fiatal nők. Lesbikusok, kokainisták, nimfomániások, iszákosok — tökéletesen romlottak mostanában, tökéletesen romlottak. Kitűnő hangulatban ért a klubjába.

Soha többé, soha többé. Myra Viveash szeretett volna sírni tudni.

A St. James Square tárult eléje. Romantikusan díszlett a fák alatt a szobor. A fák egy ötletet adtak Myra Viveashnak: kimehetne a városból ma délután. Autót bérelhetne és kimehetne, ki tudja hová, valahová egy dombtetőre. Box Hill, Leith Hill, Holmbury Hill, Ivinghoe Beacon — mindegy, csak domb legyen, ahol leülhet és ahonnét végigtekinthet a síkságon. Ennél rosszabbul is tölthetné a szabad idejét.

Különben, sokkal rosszabbul nem is igen tölthetné, állapította meg.

Myra Viveash a tér északi oldala felé fordult és már éppen az északnyugati sarokhoz ért, amikor az őszinte öröm izgalma futott rajta végig. Mély megkönnyebbüléssel vett észre egy ismerős alakot, amint a Londoni Könyvtár lépcsőin szaladt le.

— Theodore! — kiáltotta elhalóan, de élesen lelki haláloságyáról — Gumbri! — Napernyőjével intett feléje.

Gumbri megállt, körülnézett, mosolyogva ment feléje.

— Nagyon örülök, — mondta — de nagyon sajnálom.

— Nagyon sajnálja? — mondta Myra Viveash — talán rossz ómen vagyok?

— Azért sajnálom nagyon, — magyarázta Gumbri — mert el kell érnem a legközelebbi vonatot, nem élvezhetem sokáig találkozásunkat.

— Nem, Theodore, — mondta Myra Viveash — nem fogja elérni a legközelebbi vonatot, hanem velem jön villásreggelizni. Ezt a Gondviselés rendelte így. Nem mondhat nemet a Gondviselésnek.

— Muszáj — rázta Gumbri a fejét. — Már valaki másnak mondtam igent.

— Kinek?

— Ó! — mondta Gumbriil ravaszul és titkzatosan.

— És hová akar utazni híres vonatán?

— Ó, ó! — mondta Gumbriil.

— Maga elviselhetetlenül unalmas és hülye — jelentette ki Myra Viveash. — Azt hinné az ember, hogy tizenhatéves iskolásfiú, aki most megy első randevújára egy boltilánnyal. A maga korában, Gumbriil! — Megcsóválta fejét, elgyötröten és megvetően mosolygott.

— Ki az illető, micsoda piszkos kis kaland?

— Csöppet sem piszkos — tiltakozott Gumbriil.

— De mindenesetre kaland?

Banánhéj feküdt a csatornában, mint valami megtaposott csillag-hal, közvetlen előttük, ott, ahol álltak. Myra Viveash előlépett és ernyője hegyével óvatosan felemelte és társának nyújtotta.

— *Merd* — mondta Gumbriil és meghajolt.

Myra Viveash visszadobta a banánhéjat a csatornába.

— A fiatal hölgy mindenesetre várhat, amíg megbédélünk.

Gumbriil a fejét rázta.

— Nem lehet változtatni a megbeszélésen — mondta Gumbriil. Emily levele a zsebében volt. A lány arról értesítette, hogy elragadó kis házat vett ki, egészen közel Robertsbridgehez, Sussexben. A lehető legelragadóbb házacska. Egész nyárra vette ki. Gumbriil lejöhet és meglátogathatja. Gumbriil azt táviratozta, hogy még ma délután lemegy a kétórás vonattal, mely Charing Crossról indul.

Myra Viveash megragadta a könyökét.

— Jöjjön, — mondta neki — abban a kis uccában, amely a Jermyn Streetről a Piccadillyre vezet, van egy

postahivatal. Onnét azután megtáviratozhatja, hogy végtelenül sajnálja. Az ilyesmi mindig nagyon hasznos. Annál nagyobb lesz a boldogság, ha holnap valóban leutazik.

Gumbril hagyta, hogy a nő vezesse.

— Milyen elviselhetetlen nő maga — mondta nevetve.

— Ahelyett, hogy hálás volna, hogy ebédelni hívom.

— Ó, én hálás vagyok — mondta Gumbril — és csodálkozom.

Ránézett az asszonyra. Myra Viveash mosolygott és egy pillanatig rámeredt halvány, mozdulatlan szemével. Nem szólt semmit.

— Sajnos, — folytatta Gumbril — kettőre mégis a Charing Crossnál kell lennem.

— Verreynél fogunk ebédelni.

Gumbril a fejét rázta.

A Jermyn Street sarkára értek. Myra Viveash megállt és közölte ultimátumát, aminek különös súlyt adott, hogy olyan elhaló hangon mondta, mint aki *in articulo* közli végső és legfontosabb akaratát.

— Verreynél fogunk ebédelni, Theodore, vagy pedig soha, soha nem beszélek magával.

— De Myra, legyen esze! — könyörgött Gumbril. Ó mért nem mondta neki, hogy valami üzleti ügyben kell elmennie. Hülyeség volt, hogy ostoba célzásokat ejtett el azon a hangon!

— Nincs rá szükségem — mondta Myra Viveash.

Gumbril kétségbeesett mozdulatot tett és elhallgatott. Elképzelte Emilyt mély nyugalomban a virágjai között, egy kis kunyhóban, mely talán túlságosan is kunyhószerű, lonc-, vadrózsa- és kőrózsa- virágzásban (bár az is lehet, hogy ezek még nem virágzanak) boldogan, fehér muszlinban, amint a kis házacská

zongorájából az Arietta könnyebb részeit próbálja kihozni. Kissé abszurd talán, ha elgondoljuk, de a nő mégis csodálatos és imádnivaló, tiszta szívével, makulátlan, áttetsző érintetlenségével, tökéletesen, mint egy csodálatos zárt formájú kristály. Most vár rá, vár rá, azután sétálni fognak a kanyargó ösvényeken (vagy talán bérbe lehet venni egy kis ponifogatot, kövér ponival, mely olyan, mint egy négy lábon járó hordó), és virágot szednek az erdőben és talán Gumbрил még emlékezni fog, hogy milyen hangot ad a papfülemüle és ha nem is emlékszik rá, akkor is fölényesen mondhatja, hogy emlékszik.

— Ez egy papfülemüle, Emily. Hallja? Az, az, amelyik így tesz: »ti-titititi ti-titititi.«

— Én türelmesen várok — mondta Myra Viveash.

Gumbрил ránézett és úgy találta, hogy mosolya olyan, mint valami tragikus maszk. Tulajdonképpen, gondolta, Emily még holnap is ott lesz, ha lemegyek. Ostobaság volna összeveszni Myrával olyasmin, ami, ha jól meggondoljuk, nem is olyan rettenetesen fontos. Általában ostobaság bárkivel bármi fölött összeveszni és különösen ostobaság Myrával emiatt veszekedni. Ebben a hullámzó fekete arabeszekektől elborított fekete ruhában elragadóbb, mint valaha. Voltak idők valamikor . . . a múlt a jelen felé vezet..., azt nem, de mindenesetre nagyon kellemes társaság.

— Nahát, — mondta elhatározó sóhajjal — gyereünk, küldjük el a sürgönyömet.

Myra Viveash szót sem szólt. Átmentek a Jermyn Streeten, keresztülmentek a keskeny kis uccán, Wren hodályának, a St. Jamesnek fala mentén, a postahivatalba.

— Majd azt mondom, hogy valami baleset ért — mondta Gumbрил, amikor bementek. Odalépett a távírópulthoz és ezt írta: »Pályaudvarra menet kisebb baleset

ért nem komoly de kissé indiszponált vagyok holnap jövök azonos vonattal.« Megcímezte a blankettát és átnyújtotta.

— Kissé micsoda? — kérdezte a fiatal hölgy a rácsok mögött, amint elolvasta a táviratot és minden szót megérintett tompahegyű ceruzájával

— Kissé indiszponált, — mondta GumbriL és hirtelen nagyon szégyelte magát — kissé indiszponált...

Nem, ez igazán túlsók! Visszakéri a sürgönyt és mégis leutazik.

— Kész? — kérdezte Myra Viveash és feléje indult a pult túlsó végéről, ahol bélyegeket vásárolt.

GumbriL kétshillingest nyújtott be a rácson.

— Kissé indiszponált vagyok — mondta üvöltő nevetéssel és nehézkesen a botjára támaszkodva, sántítva ment az ajtó felé. — Kisebb baleset ért — magyarázta.

— Mit jelent ez a bohóckodás? — kérdezte Myra Viveash.

— Bizony mit? — GumbriL az ajtóhoz sántikált, kinyitotta és előreengedte az asszonyt. Teljesen felelőtlennek érezte magát, ő most a bohóc szerepét játssza, a bohóc pedig szegény, *non compos*, nincs egészen magánál és ezért nem lehet felelősségre vonni cselekedeteiért. Myra Viveash nyomában sántikált a Piccadilly felé.

— *Giudicato guaribile in cinque giorni* — mondta nevetve Myra Viveash. — Ez mindig olyan bájosan hangzik az olasz lapokban. Hűtlen nő, féltékeny szerelmes, tördőfés, *colpo di rivoltella*, vagy egyszerűen csak jó angolszász boxütés a szemre — a Misericordia házi-orvosa mindezt öt nap alatt gyógyíthatónak találja. És maga, szegény GumbriL, maga is öt nap alatt gyógyítható?

— Az attól függ, — mondta GumbriL — ha nem lépnek fel komplikációk.

Myra Viveash megcsóválta napernyőjét, taxi kanyarodott melléjük a gyalogjáró szélére.

— Addig azonban nem kívánhatom magától, hogy gyalogoljon — mondta Myra.

Verreynél rákot ettek és fehér bort ittak hozzá.

— A halvacsorától az ember úgy ugrál, mint a bolha — idézte Gumbril vígan a »Restauráció«-t.

Az egész vacsorát végigbohóckodta utánozhatatlan stílusban. Robertsbridge kanyargó ösvényein pedig egy poni-fogat szelleme gördült. Semmiért sem kell a felelősséget vállalni: a bohócot nem lehet felelősségre vonni. Különben is, amikor a jövőt és a multat eltörölték, mikor csak a jelen pillanat számít, elvarázsolt vagy varázsolatlan állapotban, amikor nincsenek okok és motívumok, amikor nem lehet figyelembe venni a következményeket és a jövőt: akkor még azokat sem lehet felelősségre vonni, akik nem bohócok. Nagyon sok rajnai bort ivott, és amikor az óra kettőt ütött és a vonat szuszogva gördült ki a Charing Cross pályaudvarról, Gumbril tósztot mondott Lascelles viscountnak, a király vejének egészségére. Utána elmondta Myra Viveashnak a Tökéletes Férfi kalandjait.

— Ha akkor látott volna — mondta szakálla szépségeinek ecsetelése után.

— Halálra röhögtem volna magamat.

— Még láthat így, — mondta Gumbril — ó, milyen Don Giovanni voltam. »*La ci darem la mano, La mi'dirai di si, Vieni, non é lontano, Partiam, ben mio, da qui*«
És jöttek, jöttek, habozás nélkül. Nem volt *worrei enon vorrein*, nem volt »*mi trema un poco il cor*«. Simán jöttek.

»*Felice, io so, sareio*, — énekelt Myra Viveash egészen halkán, visszatartott lélegzettel, távoli láthatatlan haláloságyáról.

Ó boldogság, boldogság: kissé egyhangú a boldogság, ha kívülről nézzük, mondta valaki nagyon bölcsen.

Duett a falusi házacska zongorája mellett, növénygyűjtés, kéz a kézben a *hortus siccus* számára. Tisztaság és béke.

— De a legjobb annak a fiatal nőnek a története, aki négy évvel ezelőtt férjhezment — kiáltott fel Gumbril bohóckodó elragadtatással — és mindmáig szűz maradt! Micsoda epizód lesz az emlékirataimban!

Az elvarázsolt sötétségben ismerte meg a nő fiatal testét.

Most az ujjaira nézett: megtanulták és tudták immár a nő szépségét. Azután Mozart 12-ik szonátájának első passzusait kopogtatta az abroszon.

— Elénekelte duettjét Don Giovannival és mégis szűz, — folytatta — vannak szűzies örömök, szublimált érzékiségek. így még izgalmasabb és még kéjesebb — mondta és egy ételkülönlegességet dicsérő vendéglős édeskés mozdulatával csókot dobott a levegőbe — mint a durvább örömök.

— Mi az, miről beszél? — kérdezte Myra Viveash. Gumbril kiürítette poharát.

— Ezoterikus előadást tartok — mondta — saját kedvtelésemetre és nem a magáéra.

— Beszéljen még a szakállról, — makacskodott Myra Viveash — imádom ezt a szakállügyet.

— Rendben van, — mondta Gumbril — próbáljunk összefüggően aljasok lenni.

Hosszú ideig ültek még és cigarettáztak. Félnégy volt már, amikor Myra Viveash azt ajánlotta, hogy kerekedjenek föl.

— Már majdnem itt van az uzsonna ideje, — mondta és az órára nézett — egyik átkozott evés a másik után. Soha semmi jó étel. Az ember évről évre jobban unja ezeket a régi dolgokat. Hogy imádtam valamikor a rákot! De ma ... ma igazán csak a maga előadása tette elviselhetővé, Theodore.

Gumbril szívére szorította kezét és meghajolt. Hirtelen rendkívül rosszul érezte magát.

— És a bor! Valamikor isteninnek találtam az Orvietot. De az idén tavasszal, amikor Olaszországba mentem, rájöttem, hogy ugyanolyan rossz lőre, mint a Vouvray. És azok a Fiat nevű puha bonbonok: valamikor betegre ettem magamat velük. Most azonban Rómában már rosszul voltam, mielőtt az elsőt lenyeltem volna. Egyik kiábrándulás a másik után — csóválta fejét rosszalóan Myra Viveash.

A sötét folyosón át kimentek az uccára.

— Hazamegyünk, — mondta Myra Viveash — délután semmihez nincs kedvem.

A portásnak, aki a taxi ajtaját kinyitotta, megadta st.-james-i lakásának címét.

— Hát sohasem lehet újra megtalálni a régi izgalmakat? — kérdezte meglehetősen fáradtan, mialatt a kocsi lassan haladt előre a Regent Street forgatagában.

— Semmiesetre sem, ha hajszoljuk őket, — mondta Gumbril, akiből teljesen elpárolgott a bohóchangulat — ha az ember nyugton tudna maradni hosszabb ideig, akkor talán maguktól is visszajönnének...

Igen, akkor halk hangot lehetne halítani, mintha lépések közelednének a nagy, nagy csendben.

— És nemcsak az ételekkel vagyok így — mondta Myra Viveash, lehunyta szemét és hátradőlt a kocsi egyik szögletében.

— Azt élénken képzelem.

— Mindennel így vagyok. Semmi sem a régi. Úgy érzem, sohasem is lesz többé.

— Soha többé — káromta Gumbril.

— Soha többé, — visszhangozta Myra Viveash — soha többé. (Még mindig nem jöttek könnyek a szemébe.) — Ismerte maga Tony Lambet? — kérdezte.

— Nem, — válaszolta GumbriL, a maga szögletéből — ki volt az?

Myra Viveash nem felelt. Igen, ki volt az? Eszébe jutott nagyon világoskék szeme és ragyogó szőke haja, mely világosabb volt, mint napbarnított arca. Barna arc és nyak, vörösesbarna kéz, de egyébként bőre olyan fehér volt, mint a tej.

— Nagyon szerettem, — mondta végül — ennyi az egész. 1917-ben elesett, az évnek körülbelül abban a szakában, amelyben most vagyunk. Olyan távolinak tűnik fel most már ez az idő, nem?

— Igen? — GumbriL vállat vont. — Nem tudom. A multat eltörölték. *Vivamus, mea Lesbia*. Ha nem volnék olyan rettenetesen rosszkedvű, akkor megölelném magát. Ez legalább némi kárpótlás volna... — sértabotja végével lábára ütött — kisebb balesetemért.

— Maga is rosszkedvű?

— Délben sohasem volna szabad inni, — mondta GumbriL — az ember tönkreteszi a délutánját. Azonkívül nem volna szabad a múltra gondolni és soha egy pillanatra sem volna szabad a jövőt figyelembevenni. Régi bölcsesség ez, de talán egy kis tea után... — előrehajolt, hogy megnézzze, mennyit mutat a taxi, mert az autó megállt — talán egy kis jótékonyan izgató tannin élvezete után — kinyitotta az ajtót — jobban fogjuk magunkat érezni.

Myra Viveash keservesen mosolygott.

— Nekem már — mondta, amikor kilépett a kocsiból — a tannin sem használ.

Myra Viveash szalonja ízlésesen modern volt. A bútorszövet mintáját Dufy tervezte: fehér alapra nyomott szürke és okkersárga minták: versenylovak, rózsák, hatalmas virágok között nyüzsgő apró tenniszezők. Volt itt ezenkívül két lámpaernyő Baliától. A halvány rózsaszínű foltokkal telehintett falon Myra

három arcképe függött, három különböző és egymástól teljesen elütő stílusú festő alkotásai. Ezenkívül egy szokásos narancs és citrom csendélet, valamint egy meglehetősen szigorú és visszautasító megjelenésű modern akt, kétféle zöld színárnyalatban.

— Ó, hogy unom ezt a szobát és ezeket az átkozott képeket — kiáltott fel Myra Vèveash, amikor beléptek. Levetette kalapját, megállt a kandalló fölötti függőtükör előtt és lesimította rézvörös haját.

— Béreljen kis kunyhót falun, — mondta Gumbri! — vegyen ponifogatot, döcögjön végig a kanyargó ösvényeken és szedjen virágot. Uzsonna után pedig kinyithatja a zongorát — Gumbri! szavait tettekkel követte és leült a hosszú Blüthner-zongora mellé — és játsszon, játsszon.

Nagyon lassan, parodizált átszellemültséggel játszotta az Arietta megnyitó témáját.

— Akkor majd nem unatkozik — fordult hirtelen feléje, amikor befejezte a játékot.

— Gondolja? — mondta Myra Vèveash. — És mit ajánl, kivel osszam meg kunyhómat?

— Akivel akarja — mondta Gumbri!. Ujjai mintegy töprengve lógtak a billentyűk fölött.

— De én senkit sem szeretek — kiáltotta Myra Vèveash rettenetesen hevesen, láthatatlan halottaságyáról . . . Most, most kimondta az igazat. Úgy hangzott, mint valami tréfa. Tony már öt éve halott. Azok' a ragyogó kék szemek... ó, . . . soha többé. Megrohadtak és semmivé lettek.

— Meg kell próbálni, — mondta Gumbri! és ujjai lágyan rákezdték a 12-ik szonátára — meg kell próbálni.

— De hiszen próbálok — mondta Myra Vèveash. Rákönyökölt a kandalló-párkányra, állát összekulcsolt kezein nyugtatta és mereven nézte arcát a tükörben. Halvány szemek meredtek a halvány szemekre. A piros

száj és tükörképe fájdalmas mosolyt váltottak. Igen, mindent megpróbált. Undorral gondolt most arra, hogy milyen sokszor próbálta. Megpróbálta, hogy tud-e mást is szeretni, úgy szeretni, mint Tonyt. Meg akarta találni, fel akarta eleveníteni, fel akarta újíteni a régi érzést. De az eredmény mindig csak undor volt.

— Nem sikerült — tette hozzá hosszú hallgatás után.

A zene F-durból D-mollba siklott át, szökellő anapesztusokban emelkedtek az akkordok, azután lesiklott, majd újra felemelkedett és C-mollá változott. Utána, reszkető hangok után Asz-dur, diadalmas Desz, diadalmas C, majd C-moll és végül megint éles új, tiszta téma dúrban.

— Akkor igazán sajnálom magát — mondta Gumbri — és hagyta, hogy ujjai maguktól fussanak a billentyűkön. De nemcsak Myra Viveasht sajnálta, hanem kétségbeesett kísérleteinek áldozatait is. Neki nem sikerült megszeretnie őket, ők azonban, a szegény ördögök általában halálos gyötrellemmel szerették őt. .. Halálos... eszébejutottak a nedves, hideg foltok a párnáján, a sötétben. Azok a reménytelen, elkeseredett könnyek. — Maga majdnem megölt egyszer — mondta.

— Csak az idő öl — mondta Myra Viveash és még mindig sápadt szemét nézte. — Soha senkit sem tettem boldoggá — tette hozzá hallgatás után.

Soha senkit, — gondolta — kivéve Tonyt, de Tonyt megölték, golyót kergettek a fejébe. Azok a ragyogó szemek is megrothadtak, mint minden más hullarész. Akkor ő is boldog volt. Soha többé.

Szobalány jött be a teakészlettel.

— Ah, itt van a tannin, — kiáltotta lelkesen Gumbri és abbahagyta a zongorázást — az üdvözülés utolsó reménye.

Betöltött a két csészébe, kezébe vette az egyiket, odament a kandallóhoz, megállt Myra mögött, lassan

szürcsölte a halvány italt és az asszony vállán át a tükörben nézte kettőjük képét.

— *La ci darem*, — dúdolta — csak nálam volna a szakállam.

Megsimogatta állát és mutatóujja hegyével fel-fésülte bajusza lecsüngő végét.

— Szakállam arany árnyékában úgy reszketne maga, mint egykor Zerlina.

Myra Viveash mosolygott.

— Egyetlen vágyam! — mondta. — Milyen élvezetes szerep! *Felice, io so, sarei: Baíti, batti, o bel Mazetto* / Irigy lésreméltó Zerlina!

A szobalány újra bejött, csendesen.

— Egy úr van itt, — mondta — Shearwater úr...

— Mondja neki, hogy nem vagyok itthon — mondta Myra Viveash és oda sem nézett.

Csend volt. Gumbril felhúzott szemöldökkel nézte Myra Viveash válla fölött az asszony tükörképét. Tekintete nyugodt volt és kifejezéstelen, nem mosolygott és nem is ráncolta homlokát. Gumbril kérdően nézett rá. Aztán nevetni kezdett.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A tengerentúlról hozott legfrissebb újdonságot játszották. Ez volt a címe: »Mit neki Hekuba!« Édesen, édesen, áthatóan bűgött a szaxofon, Hangja belenyilalt a részvét és a gyengédség nemesebb szerveibe. A cselló érettebben és dúsabban, barátságosabb és kevésbé vonaglóbb kéjjel írta le azokat a mohamedán gyönyöröket, melyeknek mindegyike hatszáz leírhatatlan évig tart a paradicsom zöld fáin alatt. E fülledt atmoszférába a hegedű bocsátott időnként egy-egy friss, hűvös légáramlatot, mely olyan volt, mint egy

nedves fecskendő lehellete. A zongora vadul zörgött és dübörgött, nem vette tekintetbe a többi hangszer érzékenységét, szakadatlanul dörgött és teljesen üzletszerű hangon figyelmeztetett mindenkit, akit illet, hogy ez mulatóhely, ahova az emberek foxtrottozni jöttek, nem pedig barokk templom női szentek extázisa számára, vagy hancúrozó hurik szelíd és boldog völgye.

Valahányszor a refrén visszatért, a zenekar négy négere, illetve az a három, aki csak a kezével játszott (mert a szaxofonos a refrénnél mindig fokozottan édesen fújta, bugyborékoló kontrapunktális monológgal gazdagította a darabot, mely megrázta az ember zsigereit és lázba hozta az átszúrt szívet) mélabús és orrhangú énekbe kezdett:

»Mit neki Hekuba!
 Fütyül rája!
 Ezért nem lesz szerdán lakodalom
 Bengáliába'
 Alászolgája!«

— Micsoda kimondhatatlan szomorúság! — mondta GumbriL, mialatt a foxtrott bonyolult lépéseit járta. — Örök szenvedély, örök fájdalom. *Les chants déespérés sont les chants les plus beaux, et fen sais d'immortels qui sont de purs sanglots.* Tam, tam, tam, tam, tamtamtam. Mit neki Hekuba? Fütyül rája. Fütyül rája, jól figyeljen, fütyül rája, fütyül rája.

— Fütyül — ismételte Myra Viveash. — Jól tudom. — Felsóhajtott.

— Maga is fütyül rám — mondta GumbriL és ügyesen siklott el a fal és egy új figurát próbálgató pár veszedelmes charybdise között — és én is fütyülök magára. Hála Istennek. És mégis itt vagyunk, két

test, de egy gondolat, egy mell két háttal, tökéletesen egybeforrott kentaur és ugrálunk, ugrálunk.

Ugráltak.

»Mit neki Hekuba?« A vigyorgó szerecsenek megismételték a kérdést és félelmesen boldogtalan hangon ismételték a választ. A szaxofon már a végső szorongás határán bugyborékkolt. A párok forogtak, még tartották a taktust, járták, járták a táncot, előírászerűen és pontosan, mintha valami régi és mélyjelentőségű szertartást végeznének. Egyesek jelmezt viseltek, mert ma este díszelőadás volt a mulatóban. Kallipygos firenzei apródoknak, kék térdnadrágos gondolásoknak, fekete térdnadrágos toreádoroknak öltözött fiatal nők keringtek a teremben, mint a hold és hol arabek, hol fehérruhás bohócok, hol pedig normálisan öltözött partnereik szorongatták őket. A tükörben visszaverődő arcokról mind úgy rémlett, hogy látásból ismeri őket az ember. A mulató »művészies« jellegű volt.

»Mit neki Hekuba?«

Myra Viveash csaknem áhítatosan mormolta a választ, mintha a mindenható és örökkévaló Nih'lt imádtá volna.

— Imádom ezt a dallamot — mondta, — ezt az isteni dallamot.

Imádtá, mert a dallam betöltött benne valami ürt, mozgott és mozgásba hozott mindent, eltöltötte az időt és tudtára adta, hogy még mindig él.

— Isteni dallam, isteni dallam — ismételte nagy nyomatékkal, lehunyta szemét, hogy átadja magát a lebegésnek és megpróbálja menekülni a Nihil elől.

— Elragadó ez a kis toreádor — mondta Gumbril, aki szeretetteljes érdeklődéssel figyelte a fekete térdnadrágos jelmezt.

Myra Viveash kinyitotta a szemét. A Nihiltől nem lehet megmenekülnie.

— Az, aki Piers Cottonnal táncol? ízlése nem valami kifinomult, kedves Theodore.

— Zöldszemű szörnyeteg.

Myra Viveash nevetett.

— Amikor Párizsban tökéletesítették nevelésemet, Mademoiselle mindig rábeszélte, hogy tanuljak vívni. *C'est un exercice très gracieux. Et puis* — utánozta Myra Viveash komikus komolysággal — *et puis, ça déuveloppe le bassin.* A maga toreádora, GumbriL, olyan, mintha vívóbajnok volna. *Quel bassin!*

— Pszt! — mondta GumbriL. Éppen odaérték a toreádorhoz és partneréhez. Piers Cotton feléjük fordította hosszú agárorrát.

— Hogy van? — kérdezte a zenén át.

Bólintottak.

— És maga?

— Micsoda könyvet írok! — kiáltott Piers Cotton.

— Micsoda ragyogó, ragyogó, tündöklő könyvet.

A tánc továbbsodorta őket.

— Olyan, mint egy hamis fogsor mosolya, — üvöltötte az egyre szélesedő távolságon át, majd eltűnt a tömegben.

»Mit neki Hekuba?« A vidám szerecsenek sírósan kántálták kérdésüket, mely gyászosan hordozta magában az előretudott feleletet.

Nihil, örökkévaló Nihil, világiélek, lelked áthat minden anyagot! Fekete térdnadrágos, holdmedencéjű toreádor alakjába költözött Nihil! Az agárorrú ember testébe költözött Nihil! Nihil: négy szerecsen képében! Nihil: az isteni dallam szárnyain! Nihil: minden arcban, melyeket látásból mintha ismernénk, melyeket a tükrök visszavernek. Nihil: ennek a GumbriLnak a testében, aki karjával átfogja a derekamat, akinek

lábai lépést tartanak az enyémmel. Semmi . . . semmi.

Ezért nem lesz lakodalom. Nem lesz lakodalom a St. George templomban, a Hannover Squareon, (ó, kétségbeesett kísérlet) nem fogunk még egyszer megesküdni Nihil Viveash úrral, a bájos fiatalemberrel, a bájos senkivel, aki e pillanatban elefántokra vadászik, trópusi lázra és vadállatokra vadászik a Tikki-tikki törpék között. Ezért nem lesz lakodalom jövő szerdán. Mert Lycidas meghalt, meghalt élete tavaszán. A lány szalmaszínű haj (egyetlen fürt sem maradt belőle), a vörösesbarna kéz, a sima, tejfehér, tejszerű fiús test: minden semmivé vált, semmivé, öt év óta semmivé és a ragyogó kék szemek is semmivé váltak, úgy, mint a többi.

— Mindig ugyanazok az emberek, — mondta panaszosan Myra Viveash és körülnézett a teremben — régi ismert arcok. Soha egyetlen új arc. Hol van a fiatal generáció, Gumbri! Mi már öregek vagyunk, Theodore. Sok millió ember fiatalabb, mint mi, hol vannak?

— Én nem vagyok értük felelős, — mondta Gumbri — én még magamért sem vagyok felelős.

Eszébe jutott egy falusi kis ház szobája, fölötté a tető, az ablak már közel van a padlóhoz, a ferde mennyezetbe mindig beleütötte a fejét. A gyertyaláng fényénél feltűnnek Emily tiszta szemei, komoly és boldog szája és a sötétben az ujjak végigsimítják kemény testének hajló vonalait.

— Miért nem jönnek a fiatalok, miért nem veszik ki a részüket a munkából? — folytatta duzzogva Myra Viveash. — Az ő feladatuk, hogy szórakoztassanak bennünket.

— Valószínűleg inkább a maguk szórakoztatásával foglalkoznak — jegyezte meg Gumbri.

— Hát azt is tegyék olyan helyen, ahol mi is láthatjuk őket.

»Mit neki Hekuba?«

— Füttyül rája — énekelte bohócosan GumbriL.

Mit neki Hekuba, mi köze a falusi kis szobához? Magába szívta Viveashné olasz jázmin emlékeit, arcát egy pillanatra az asszony sírna hajához tette.

— Füttyül rája.

Boldog bohóc!

Lent Bengáliában, a zöld paradicsomi pálmák alatt, az extázisban vonagló mystagogusok és a szentek között, akik felsikoltanak az isteni ölelésben, véget ért a zene. A négy néger megtörölte verejtékező arcát. A párok széthullottak. GumbriL és Myra Viveash leült és cigarettára gyújtott.

TIZENHATODIK FEJEZET.

A négerek elhagyták a terem végében felállított dobogót. A felhúzott függöny lehullott, elvágta a dobogót a terem többi részétől, »két világ«-ra osztotta a termet — mint GumbriL elegánsan és szellemesen megjegyezte és a valószínűtlenebbik a jobb, tette hozzá filozofikusan.

Feszült csönd volt a színelőadás előtt. Aztán ismét felment a függöny.

Keskeny ágyon — vagy talán ravatalon — egy nő holtteste fekszik. A férj mellette térdel. Az ágy lábánál az orvos elteszi szerszámaint. Felpántlikázott, rózsaszínű bölcsőben szörnyű csecsemő fekszik.

A FÉRJ: Margit! Margit!

ORVOS: Meghalt.

FÉRJ: Margit!

ORVOS: Vérmérgezés, mondom.

FÉRJ: Bár én is meghaltam volna.

ORVOS: Holnap nem így fog beszélni.

FÉRJ: Holnap! De nem akarom megélni a holnapot!

ORVOS: De holnap igen.

FÉRJ: Margit! Margit! Várj meg odaát, utána megyek abba a sötét völgybe.

ORVOS: Meglátja, túl fogja élni.

FÉRJ: Ó, irgalom!

ORVOS: Inkább a gyerekre gondoljon.

FÉRJ: *(feláll és fenyegetően hajol a bölcső fölé.)*

Ez az a szörnyeteg?

ORVOS: Nem rosszabb, mint a többi.

FÉRJ: Tiszta gyönyörűség éjszakáján fogant szörnyeteg, élj szerelem nélkül, piszokban és szennyben!

ORVOS: Bujaságban és sötétségben fogant szörny, tisztátalanságod tűnjön fel mindig tisztának a szememben.

FÉRJ: Gyilkos, lassú haldoklás legyen az életed.

ORVOS: A gyermeket táplálni kell.

FÉRJ: Táplálni? Mivel?

ORVOS: Tejjel.

FÉRJ: A tej kihűlt a mellében.

ORVOS: Vannak még tehenek.

FÉRJ: Tuberkulotikus szarvasmarhák. *(Kialt)* Hozzák be a szarvasmarhát.

(Hangok a színpalak mögött: «Szarvasmarha, szarvasmarha». Elhalóan »Szarvas ...»)

ORVOS: 1921-ben huszonhétézerkilencszáztizenhárom nő halt meg gyermekszülésben.

FÉRJ: De egyik sem tartozott az én háremembe.

ORVOS: Mindegyik a felesége volt valakinek.

FÉRJ: Kétségtelenül. De azok az emberek, akiket nem ismerünk, csak mellékszereplők az emberi komédiában. Mi vagyunk a tragikus hősök.

ORVOS: De nem a nézők számára.

FÉRJ: Füttyülök a nézőkre. Ó, Margit! Margit!

ORVOS: ő a huszonhétezerkilencszáztizennegyedik.

FÉRJ: ő az egyetlen.

ORVOS: Már jön a tehen. *(Parasztlegény bevezeti a szarvasmarhát.)*

FÉRJ: Ó, itt a jó szarvasmarha. *(Megsimogatja az állatot.)* Ugye, megvizsgálták a múlt héten?

A PARASZT: Igen, uram.

FÉRJ: És tuberkulotikusnak találták, nem?

A PARASZT: Még a tőgye is beteg, nagyságos uram.

FÉRJ: Nagyszerű. Fejje meg a tehenet abba a piszkos mosogatóvödörbe.

A PARASZT: Igenis uram. *(Megfeji a tehenet.)*

FÉRJ: Az ő teje, — az ő teje már kihült. Egész nővolta megfagyott a kebleiben. Ó, milyen csodálatos tejfakasztó fogja újból megindítani?

PARASZT: A vödör tele van, uram.

FÉRJ: Akkor vezesse el a tehenet.

PARASZT: Gyere, szarvasmarha, gyere, jó öreg szarvasmarha. *(Távozik a tehénnel.)*

FÉRJ: *(Hosszúnyakú cuclisüvegbe önti a tejet.)* Na, itt van, szörnyeteg, az egészségedre! *(Odaadja az üveget a gyermeknek.)*

FÜGGÖNY.

— Kissé nehéz — mondta GumbriL, amikor a függöny legördült.

— De nagyon jó volt a tehén — mondta Myra Viveash, kinyitotta cigarettatárcáját és üresnek találta. Gumbрил megkínálta a magáéból. Az asszony a fejét rázta.

— Egyáltalában nem kívánom — mondta.

— Igen, a tehén a legjobb pantomim-hagyományok szellemében működött — helyeselt Gumbрил. Ó, milyen rég volt, amikor utoljára karácsonyi némajátékot látott. Dan Leno óta nem látott ilyesmit. A sok kis unokatestvér, a nagybácsik és a nagynénik, a család mindkét ágából, sokan, rengetegen — minden évben megtöltötték a Drury Lane földszintjének egyik sorát. Ragadós kalácsokat adtak kézről-kézre, csokoládék követték egymást, a felnőttek teát ittak. A színpad fényíve alatt pedig tündöklően folyt a játék. Órákig tartott és a felnőttek mindig el akartak menni a harlekin jelenet előtt. A gyerekek elrontották a gyomrukot a sok csokoládétól, vagy pedig sürgősen a W. C-re akartak menni, úgyhogy ki kellett őket vezetni. Botorkálva mentek ki, mindenkinek a lábára léptek és minden egyes botlás gyötrőbbé tette a szükségletet, — éppen a nagy átöltözködési jelenet alatt. És Dan Leno, az utánozhatatlan Dan Leno már halott, éppen úgy, mint a szegény Yorick, mi maradt belőle: elszáradt koponya, ugyanolyan, mint bármilyen más koponya. Anyja úgy nevetett néha ezen a színészen, hogy a könnyek csorgottak végig az arcán. Mindig mélyen, egész szívéből tudta élvezni a dolgokat.

— Csak kezdenék már a második jelenetet, — mondta Viveashné — rettenetesen untatnak a felvonások.

— Az ember életének nagyrésze tulajdonképpen felvonásköz — mondta Gumbрил, akinek mostani derűs kedvéhez jól illettek az ilyen aforizmak.

— Hagyjuk a sziporkákat — tiltakozott Myra Viveash.

De azért, gondolta, mit csinálok most tulajdonképpen? Várom, hogy fölmenjen a függöny, várom, kimondhatatlanul fáradt lélekkel, hogy felmenjen a függöny, mely tíz évszázaddal ezelőtt rágördült azokra a kék szemekre, arra a ragyogó, szalmaszínű hajra, arra a napbarnított arcra.

— Hála Istennek — mondta elhaló komoly hangján — itt a második jelenet.

A függöny felgördült. Kopár szobában állt a szörny, aki azóta gyerekből törekeny, hajlotthátú, dongalábu fiatalemberré serdült. A háttérben nagy ablak nyílik az uccára és látni a járókelőket.

SZÖRNY: (*egyedül*). Azt mondják, hogy a spártai lányok meztelenül birkóztak a meztelen spártai fiukkal. A nap simogatta bőrüket, míg olyan barna és áttetsző lett, mint az ámbra vagy az olaj. Mellük kemény volt, hasuk lapos. Tiszták voltak: a szép állatok tisztasága volt bennük. Gondolatuk is tiszta volt, lelkük hűvös és zavartalan. Én vért köpök a zsebkendőmbe és a számban néha valami nyálkásat, puhát és undorítót érzek, ami olyan, mint a meztelen csiga. — Tüdőm egyik foszlányát köhögöm fel. Gyermekkori angolkórom meghajlította csontjaimat, öreggé és törékennyé tette őket. Egész életemet ebben a nagy városban töltöttem el, melynek kupoláira és tornyaira büzfelhő borul, mely elrejtje a napot. A csigaszerű tüdőfoszlányok, melyeket kiköpök, feketék a koromtól, mit ezekben az években belélegeztem. Már nagykorú vagyok. A régvárt huszonegyedik születésnap teljesjogu polgárává avatott annak a nagy birodalomnak, melynek nemes lordjai közé tartoznak a *Daily Mirror*, a *News of the World* és a *Daily Express* tulajdonosai. Logikai úton arra a következtetésre jutottam, hogy más váro-

sok is lehetnek a világon, melyeket emberek építettek, hogy emberek lakjanak bennük. Valahol a múltban, valahol a jövőben, valahol nagyon messze ... De valószínű, hogy az igazi jó uccarendezési tervek, melyek valóban rendezik is az uccákat, csak azoknak a lelkében vannak meg, akik ezekben az uccákban élnek. Ezek túlnyomórészt szerelmi tervek. Áh, itt jön.

(Megjelenik a FIATAL HÖLGY. Megáll az ablak előtt az uccán és nem figyel a szörnyre. Úgy látszik, hogy vár valakire.)

Olyan, mint egy virágzó körtefa. Ha mosolyog, mintha csillagok mosolyognának. Haja olyan, mint a kalászkok egy pásztorénekből, arca nyárérlelte gyümölcs. Karja és csípője olyan szép, mint a legszebb lélek. Szemét pedig, szemét nem zavarja meg gondolat, olyan áttetsző és tiszta, mint a hegyipatak vize.

FIATAL HÖLGY: Ha megvárom a nyári kiárusítást, a crêpe de Chine métere legalább két shillinggel olcsóbb lesz, és ez hat ingnél igen sokat jelent. Csak az a kérdés: kibírom-e májustól június végéig mostani ingeimmel.

A SZÖRNY: Ha ismerném, megismerném a világegyetemet.

FIATAL HÖLGY: A mostaniak nagyon közönségesek. Ha Roger egyszer . . .

SZÖRNY: Vagy talán inkább: akkor nem érdekelne a világegyetem, mert kapnék helyette egy magánvilágot, mely csak az enyém.

FIATAL HÖLGY: Ha esetleg ... no igen . . . tudniillik szégyellem magamat ezekben a kombinékban . . . majdnem cselédnek valók . . .

A SZÖRNY: A szerelem hatása alatt az ember megkedveli a világot és lemond a kritikáról.

FIATAL HÖLGY: A kezével már ...

SZÖRNY: Megmondhatom neki? Megmondhatom neki, hogy milyen szép?

FIATAL HÖLGY: Azt hiszem, jobb lesz, ha most veszem meg őket, bár így többbe kerül.

SZÖRNY: *(Kétségbeesett erőlködéssel megy az ablak felé, mintha egy üteg megostromlására készülne.)* Gyönyörű, gyönyörű!

FIATAL HÖLGY: *(Ránéz.)* Hahaha.

SZÖRNY: De én szeretlek téged, virágzó körtefa, szeretlek téged, aranykalász, szeretlek téged, nyári gyümölcs, szeretlek téged, szeretem tagjaidat és testedet, melyben a legszebb gondolatok elevenednek meg.

FIATAL HÖLGY: *(Megint nevet.)* Hahaha.

SZÖRNY: *(Mégfogja a kezét).* Ne legyen kegyetlen. *(Heves köhögési roham fogja el, a köhögés vadul, gyötörve rázza. A zsebkendő, melyet szájához szorít, véres lesz.)*

FIATAL HÖLGY: Undorító. *(Felkapja a szoknyáját és elhúzza, hogy ne érjen hozzá a férfihez.)*

SZÖRNY: Esküszöm, hogy szeretlek. *(Ismét félbeszakítja köhögése.)*

FIATAL HÖLGY: Kérem menjen innét. *(Más hangon).* Áh Roger. *(Előrelép, egy piszeorru, göndörhajú lakájarcu fickó elé, aki ebben a pillanatban tűnik fel az uccán).*

ROGER: A sarkon vár a motorbiciklim.

FIATAL HÖLGY: Hát akkor menjünk.

ROGER: *(A SZÖRNY-re mutat).* Hát ez mi?

FIATAL HÖLGY: Semmi különös.

(Mind a ketten harsányan nevetnek. Együtt elindulnak, ROGER kedélyesen a nő hátát veregeti.)

SZÖRNY: *(utánuk néz.)* Nyílt sebem van a bal mellbimbóm alatt. Minden nőt megbecstelenített... Nem bírom...

— Szörnyű — súgta Myra Viveash — rémesen unalmas ez a fiatalember.

— Bevallom, — válaszolta Gumbril — én meglehetősen szeretem az ilyen moralitás-játékokat. Van valami kellemes, felemelő bizonytalanság ezekben az általánosított szimbolikus figurákban és ez tetszik nekem.

— Maga mindig elragadóan együgyű volt — mondta Myra Viveash. — Hát ez ki? Amíg a fiatalembert nem hagyják egyedül a színpadon, addig csak hagyján.

Újabb nőalak jelent meg az uccán az ablak előtt. A prostituált. Arca, kétféle piros, fehér, zöld és fekete színfoltjaival rendkívül ízléses csendéletre emlékeztet.

PROSTITUÁLT: Szervusz, szép fiú.

SZÖRNY: Szervusz.

PROSTITUÁLT: Egyedül vagy?

SZÖRNY: Egyedül.

PROSTITUÁLT: Szeretnéd, ha bemennék?

SZÖRNY: Nagyon.

PROSTITUÁLT: Mondjuk harminc shilling?

SZÖRNY: Rendben van.

PROSTITUÁLT: Hát akkor jövök. *(Átmászik az ablakon és eltűnnek a színpad baloldalán lévő ajtó mögött. A függöny egy pillanatra lehullik, aztán ismét felgördül. A SZÖRNY és a PROSTITUÁLT kijönnek az ajtón, melyen az imént bementek.)*

SZÖRNY: *(Csekkönyvet és töltőtollat vesz elő.)*
Harminc shilling ...

PROSTITUÁLT: Azt már nem, csekk nem kell. Ki biztosít, hogy nem fedezetlen csekk? Köszönöm szépen. Kápé, kápé.

SZÖRNY: De nincs nálam pénz e pillanatban.

PROSTITUÁLT: Csekk fiatal: egyszer már le-
égttem veled.

SZÖRNY: De mondom, hogy nincs nálam pénz.

PROSTITUÁLT: Már pedig én addig itt maradok,
amíg nem kapom meg a gubát. És ha nem kapom meg
nagyon hamar, akkor olyan botrányt csinállok...

SZÖRNY: De hiszen ez abszurdum. A csekk
kifogástalan.

PROSTITUÁLT: Fiatal. És kész.

SZÖRNY: Hát akkor itt van zálogba az órád.
Többet ér, mint harminc shilling. *(Előveszi nagy arany-
óráját).*

PROSTITUÁLT: Hogyne, hogy aztán lebukjak,
amint a zaciba vizem! Nekem káfé kell.

SZÖRNY: Hogy az ördögbe szerezzek pénzt
ilyen késő éjszaka?

PROSTITUÁLT: Nem tudom. Gyorsan szerezd
meg, az a fontos.

SZÖRNY: Ez képtelenség.

PROSTITUÁLT: Nincsenek cselédek a házban?

SZÖRNY: De vannak.

PROSTITUÁLT: Hát akkor kérj tőlük kölcsön.

SZÖRNY: Nem lehet, az túlságosan megalázó
volna.

PROSTITUÁLT: No jó, akkor lármát csapok.
Kinyitom az ablakot és addig üvöltök, amíg felébred-
nek az összes szomszédok és rendőr jön. Akkor azután
a zsarutól kérhetsz kölcsön.

SZÖRNY: Hát igazán nem akarod elfogadni a
csekkemet? Esküszöm, hogy teljesen rendben van.
Rengeteg fedezet van rá.

PROSTITUÁLT: Kuss! Elég a dumából. Ide a
gubával, vagy botrány lesz. Egy, kettő, három.,
(Szélesre kitárta a száját, hogy ordítson.)

SZÖRNY: Rendben van. *(Kimegy.)*

PROSTITUÁLT: Na, szép kis viszonyok! Ezek a fiatal taknyosok most már az ilyen szegény lányok pénzére palik. Ronda, büdös dögök. Szeretném valamelyiknek elválni a torkát.

SZÖRNY: *(visszajön)*. Itt van. *(Átadja a pénzt.)*

PROSTITUÁLT: *(Alaposan megnézi a pénzt.)*
Köszönöm, apukám. Ha bármikor szükséged volna rám . . .

SZÖRNY: Nem, nem.

PROSTITUÁLT: Honnan kerítetted elő?

SZÖRNY: Felébresztettem a szakácsnét.

PROSTITUÁLT: *(hangosan nevet.)* Hát akkor jóéjszakát, apuskám. *(El.)*

SZÖRNY: *(egyedül)*. Biztos, hogy van valahol egy hely, ahol a szerelem olyan, mint a zene. Harmonikus és kiegyensúlyozott szerelem: két lélek, két test együtt lendül a kontrapunkt szabályai szerint. Van valahol egy hely, ahol az ostoba állati aktusnak értelme van! ahol gazdag jelentőséget kap. Diabelli zsenije egy ostoba keringő-dallamból harminchárom csodálatos variációt teremtett. Ugyanígy van a kéjjel is, azon a helyen . . .

— Ó, Istenem — sóhajtotta Myra Viveash.

— Bájos — vetette ellene GumbriL.

SZÖRNY: ... ahol a szerelem olyan, mint a selymes lángnyelv, mint a napsugárban izzó táj, bíbor viharfelhőkkel a háttérben, mint egy kozmikus probléma megoldása, mint a hit...

— Halandzsa — mondta Myra Viveash.

SZÖRNY: ...valahol ...valahol így van ez.
De véremlben a bujakór férgei...

— Nahát, nahát — csóválta fejét Myra Viveash
— ez már túlságosan orvosi.

SZÖRNY: . . . kúsznak lassan az agyam felé, a számba másznak, belefúrják magukat mohón a csontjaimba . . .

A szörny hirtelen ledobta magát a földre és a függöny legördült.

— Legfőbb ideje — állapította meg Myra Viveash.

— Bájjos, — mondta makacsul Gumbril — bájjos, bájjos.

Némi hangzavar hallatszott az ajtó felől. Myra Viveash odanézett, hogy megtudja, mi történt.

— Még csak ez hiányzott, — mondta — itt van Coleman dühöngő állapotban egy ismeretlen részeggel.

— Sokat mulasztottunk? — bömbölte Coleman. — Elmulasztottuk az egész angyali ronda színjátékot?

— Angyali ronda — ismételte részeg elragadtatással a társa és leküzdhetetlen nevetőgörcsben tört ki. Egészen fiatal fiú volt, sima fekete hajjal. Szép, klaszikus görög arcát most eltorzította a részegség.

Coleman sorra üdvözölte a helyiségben lévő ismerőseit, mindegyik felé valami kedélyes disznóságot üvöltött.

— Na és itt van Bumbril-Gumbril is — harsogta, amikor észrevette az első sorban — és Hetaira-Myra.

Utat tört magának a tömegben. Ifjú tanítványa bizonytalan léptekkel követte.

— Szóval itt vannak — mondta, megállt előttük és rejtélyes rosszindulatú gúny csillogott kék szemében. — És hol a fiziológus?

— Hát őrzője vagyok én a fiziológusnak? — kérdezte Gumbril. — Valószínűleg mirigyei és hormonjai társaságában tölti az estét. Nem is szólva a feleségéről. — Csendben és jelentősen mosolygott.

— A mirigyre nem vagyok irigy — mondta Coleman, aki könnyedén siklott a sikamlós szó mellékvágányára. — Egyébként hallom, hogy egy édes prostituált is szerepel a darabban.

— Elmulasztotta — mondta Myra Viveash.

— Milyen szerencsétlenség, — mondta Coleman — elmulasztottuk az elragadó száj hát — tette hozzá és a fiatalember felé fordult.

A fiatalember nevetett.

— Erről jut eszembe, engedjék meg, hogy bemutassam — mondta Coleman. — Ez itt Dante, — a fekete-hajú fiúra mutatott — én pedig Vergilius vagyok. Körutat, illetve helyesebben egyre süllyedő, kacsringós vargabetűt teszünk a pokolban. Eddig csak az első körig jutottunk el. íme Alighieri itt van két elkárhozott lélek. Félreértések elkerülése végett nem Paolo és Francesca.

A fiú tovább nevetett, boldogan és értelmetlenül.

— Már megint egy örökkévalóságig tartó felvonásköz, — mondta panaszosan Myra Viveash — éppen az előbb mondtam Theodorenak, hogy mindennél jobban utálok a hosszú felvonásközöket.
(Igen, mikor ér véget az ő felvonásköze?)

— Én pedig mindennél jobban utálok, — szólalt meg a fiú, aki most először törte meg a csendet végtelesen komoly arccal — mindennél legjobban ... legjobban mindennél.

— Tökéletesen igaza van — mondta Coleman — tökéletesen igaza van.

— Tudom — felelte a fiú szerényen.

Amikor a függöny ismét felment, a Szörny mint öregember jelent meg. Nagy fekete folt volt az orra balfélén, nem volt sem haja, sem foga és nagyon ártalmatlanul ült egy tébolyda rácsai mögött.

SZÖRNY: Szamarak, majmok, kutyák! Milton nevezte így őket; ő csak tudta. De kell, hogy valahol emberek is legyenek. Diabelli variációi bizonyítják.

Brunelleschi kupolája több mint Cléo de Mérode keblének nagyított kiadása. Biztos, hogy valahol erős emberek élnek értelmesen. Mint a mondabeli görögök és rómaiak. Tisztán élnek. Az istenek képmásai tulajdonképpen az ő képeik. A saját védelmük alatt állnak. *(A SZÖRNY nagynehezen felmászik a székre és szoborpózt vesz fel).* Jupiter, istenek atyja, ember, megáldom magamat, villámmal sújtom Önön engedetlenségemet, meghallgatom saját könyörgésemet és orákulumként felelek kérdéseimre, melyeket magam vettem fel. Ezennel eltörlöm az összes kiütéseket és fekélyeket, a vérköpést és a csontok rothadását. Belülről újrateremttem a világot szerelemmel. Európa véget vet a piszoknak, Léda leszámol a zsarnoksággal, Danaé mérsékli az ostobaságot. E szociális természetű reformok után felmászom, átbújok a kéményen, kibújok belőle és túljutok az emberiségen. Mert még a kémény is sötét, bár nem annyira, mint régebben, amikor még nem nyúltam hozzá. Keresztül a kéményen fel a levegőbe, fel, fel. *(A SZÖRNY megfelelő mozdulatokkal kíséri szavait, felmászik széke hajlott hátára és csodálatos akrobatateljesítménnyel megáll a tetején.)* Már nem a saját szemmel látom a csillagokat. Több vagyok, mint kutya és most több leszek, mint ember. Kezdek fogalmat kapni a dolgok formájáról és értékéről. Fel, fel, egyre feljebb, a magasba. Feltekintek. *(A SZÖRNY állandóan egyensúlyozza magát, megfeszíti testét és felfelé néz.)* Most megvan, megragadom! *(Amint ez a szó elhangzott, a SZÖRNY nehézkesen lezuhan, fej fel a földre. Mozdulatlanul elterül. Rövid idő múlva kinyílik az ajtó és bejön az első jelenetbeli orvos egy ápolóval.)*

ÁPOLÓ: Zuhanást hallottam.

ORVOS: *(Amióta utoljára láttuk, rendkívül megöregedett és olyan szakálla van, mint Mikulásnak).* Úgy látszik, helyesen hallotta. *(Megvizsgálja a SZÖRNY-et.)*

ÁPOLÓ: Mindig csak a székre mászott,

ORVOS: No, most már nem mászik. Kitorpte a nyakát.

ÁPOLÓ: Mit tetszik mondani!

ORVOS: Bizony.

ÁPOLÓ: No de ilyen!

ORVOS: Vitesse le a boncolóterembe.

ÁPOLÓ: Azonnal küldök embereket.

(*Valamennyien el.*)

FÜGGÖNY.

— No — mondta Myra Viveash — csakhogy már vége van.

Ismét felzendült a zene, a szaxofon és a cselló. A hegedű vékony légáramlata hűsítette extázisukat, a dübörgő zongora pedig figyelmeztetett mindenkit, hogy ne térjenek el a tárgytól. Gumbriel és Myra Viveash besiklottak a táncolók tömegébe és forogtak, szinte csak megszokásból.

— Az eredeti párosodási műveletnek eze-k a pótlékai — mondotta Coleman tanítványának — az olyan kemény legények méltóságán aluliak, mint amilyenek mi vagyunk.

A fiatalember elragadtatással nevetett. Úgy figyelt, mintha Szókratész lábai előtt ülne. Coleman egy éjszakai mulatóhelyen találta, ahol Zoet kereste. A fiú teljesen elázott állapotban tartózkodott ott két borzalmas nő társaságában. Ezek tizenöt, húsz évvel idősebbek voltak, mint ő, és részben jószívű anyáskodásból, részben pedig hivatásszerűen foglalkoztak vele, mert úgy látszott, hogy igen sok pénz van nála. Már olyan állapotban volt, hogy nem lehetett magára hagyni. Coleman azonnal kezelésébe vette, régi barátságukra hivat-

kozott, melynek megcáfolásához a fiú már túl részeg volt és magával vitte. Mindig rendkívül érdekes látványnak találta, ha gyerekek csúsztak le meredek lejtőn a pocolyába.

— Tetszik nekem ez a hely — mondta a fiatal-ember.

— ízlés dolga — válaszolta Coleman. — Német, professzorok több ezer olyan embert írtak össze, akiknek az a legnagyobb örömük, ha ganajt ehetnek.

A fiatalember meglehetősen bizonytalanul mosolygott és bólintott.

— Lehet itt inni kapni? — kérdezte.

— Ez túl finom hely — válaszolta Coleman fejét csóválva.

— Azt hiszem, ez egy ronda hely — mondta a fiatalember.

— Igen, de vannak, akik szeretik a rondaságot. Mások viszont a magasszárú cipőt szeretik, megint mások pedig a hosszúszárú kesztyűt és a fűzőt. Sokan pedig a virgácsot. Vannak olyanok is, akik szeretnek lecsúszni a lejtőn és ha megpillantják Michelangelo »Éjszaká«-ját a Medici síremléken, majd meghalnak az ijedtségtől, mert azt hiszik, hogy a szobor is lecsúszik. Egyesek viszont...

— De én inni akarok! — makacskodott a fiatal-ember.

Coleman dobbantott a lábával és a karját lengette.

— *A boire, a boire*, — üvöltötte, mint az újszülött Gargantua. Senki sem ügyelt rá.

A zene elhallgatott. Gumbril és Myra Viveash újból felbukkant.

— Dante inni akar, — mondta Coleman — el kell hagynunk ezt a házat.

— Helyes, csakhogy kikerülünk innen, — mondta Viveashné — hány óra?

Gumbril órájára nézett.

— Fél kettő.

Myra Viveash felsóhajtott.

— Még legalább egy óra hosszat nem tudok lefeküdni — mondta.

Kiséáltak az uccára. Fent ragyogtak a nagyszemű csillagok. Kis szél fűjt, olyan, volt, mintha faluról jönne. Legalább is Gumbril így képzelte, mert most a falura gondolt.

— Az a kérdés, hová? — mondta Coleman. — Ha akarnak, feljöhetnek szerény lupanaromba, de nagyon messze van és Zoe annyira utál bennünket, hogy valószínűleg a húsvágó késsel támadna ránk. Feltéve, hogy már otthon van. De az is lehet, hogy egész éjszakára kimarad. *Zoe mou, sas agapo*. Kockáztassuk meg?

— Nekem teljesen mindegy — mondta Myra Viveash olyan bágyadtan, mintha minden erejét a haldoklásra fordítaná.

— Hozzám is fel lehet menni — mondta hirtelen Gumbril, mintha álmából ébredt volna fel.

— Maga úgy-e még messzebb lakik? — kérdezte Coleman. — Tiszteletreméltó szülőkkel, satöbbi. Fél lábbal a sírban, satöbbi. Talán egy kis gyászindulót, trombitaszóval?

Chopin gyászindulóját kezdte dúdolni a kellesénél háromszor gyorsabban. Átölelte a fiatal ismeretlent, két-három táncfigurát járt vele a kövezeten, aztán elengedte. A fiatalember forogva nekidőlt egy kis kert rácsának.

— Nem, nem a családi kastélyra gondoltam, — mondta Gumbril — hanem a saját lakásomra. Itt van a közelben. A Great Russel Streeten.

— Nem is tudtam, hogy legénylakása van, Theodore, — mondta Viveashné.

— Senki sem tudta.

(Miért is tudná? Azért, mert ez a szél majdnem olyan, mint a falusi szél?)

— Italok vannak nálam — mondta Gumbriil.

— Ragyogó! — kiáltotta a fiatalember. (Milyen ragyogó emberek ezek mind.)

— Van egy kis gin.

— Nagyszerű szerelmi bájjal — jegyezte meg Coleman.

— És egy kis könnyű fehér bor.

— Diureticum.

— És némi whisky.

— Remek hánytató, — mondta Coleman — gyereünk. Rázendített a fasiszta indulóra — *Giovinezza, Giovinezza, primavera di bellezza*..

A hang fokozatosan elhalkult a sötét és kihalt uccán.

Odafönt előkerült a gin, a fehér bor, sőt a whisky is a fiatal ismeretlen kedvéért, aki mindent meg akart kóstolni.

— Tetszik nekem a lakása, — mondta Myra Viveash, mialatt körülnézett. — Haragszom, Theodore, hogy eltitkolta előlem.

— Igyál, kölyök! — Coleman újra teletöltötte a fiú poharát.

— Igyunk a titkolózásra! — emelte fel poharát Gumbriil. (Bezárni, sötétben tartani, eltakarni, csendben maradni, kertelni, szemérmetlenül hazudni.) Nevetett és ívott. — Emlékszik — folytatta — azokra a tanulságos hirdetésekre, melyeket az Eno-féle gyümölcskivonat tett közzé régen, amikor még fiatalok voltunk. Az egyik hirdetés történetet közölt az orvostól, aki a hipochonder páciensnek azt mondta, hogy menjen és nézze meg Grimaldit, a bohócot. A páciens így felelt: »Én vagyok Grimaldi«. Emlékszik?

— Nem, — mondta Viveashné — hát maga miért emlékszik erre?

— Nem tudom. Illetve tudom — javította ki magát GumbriL és megint nevetett.

A fiatal fiú hirtelen hencegni kezdett.

— Tegnap kétszáz fontot vesztettem *chemin de fer-re* — mondta és körülnézett, mint aki tapsot vár.

Coleman megveregette a fiú göndör fejét.

— Elragadó gyermek. Határozottan Hogarth-szerű. A fiú dühösen ellökte.

— Mit csinál? — ordította, majd megint a többiek felé fordult. — Pedig nem nélkülözhetek egyetlen átkozott pennyt sem. Nem is az enyém volt a pénz. — Ezt láthatóan igen humorosnak találta. — És az a kétszáz még nem minden — tette hozzá és vonaglott a nevetéstől.

— Theodore, mesélje el Colemannak, hogy vette kölcsön a szakállát.

GumbriL mereven nézett a poharába, mintha a gin és a Sauterne halványszínű keverékéből akarná kiolvasni a jövőt, mint valami kristályból. Viveashné megérintette a karját és megismételte felszólítását.

— Ugyan, — mondta GumbriL meglehetősen ingerülten — nem, nem érdemes. A történet nem érdekes.

— De igen. Ragaszkodom hozzá — parancsolta Myra Viveash ellentmondást nem tűrően halálos ágyáról. GumbriL kiitta a keverékét.

— No jó — mondta meglehetősen kedvetlenül és belekezdett.

— Nem tudom, mit szól majd az Öregem — vágott közbe néhányszor a fiatalember, de senki sem figyelt rá. Duzzogva és — mint hitte — méltóságteljesen elhallgatott. A részegség meleg és kedélyes rétegén át fagyos, rossz sejtelmeket érzett. Újabb whiskyt töltött magának.

Gumbril belemelegedett elbeszélésébe. Myra Viveash időnként síri hangon nevetett, vagy megmutatta agónizáló mosolyát. Coleman úgy üvöltött, mint egy rézbőrű.

— És, hangverseny után idejöttünk — mondta Gumbril.

Mindent elmondani. Ki vele, ki a sárba. Maradjon ott a sárban és a kutyák, ha elmennek mellette, emeljük fel hátsó lábukat.

— Nagyszerű, plátói hülyék — kommentálta Coleman a történetet.

— Én vagyok Grimaldi — nevetett Gumbril. Egyébként nem derült ki, hogy mit akart ezzel mondani. Ott a kereveten, ahol most Myra Viveash és Coleman ült, ott aludt karjaiban a fiatal nő. Valószínűtlen örök élmény a titkos sötétben. Az az éjszaka örökké zárójelben marad a többi éjjel és nappal között.

— Azt hiszem, rosszul leszek — jegyezte meg hirtelen a fiatalember. Továbbra is meg akarta őrizni duzzogó és gögös hallgatását, gyomra azonban nem volt hajlandó résztvenni ebben a méltóságteljes szerepben.

— Szent Isten — mondta Gumbril és felugrott. De mielőtt bármilyen óvintézkedést foganatosíthatott volna, a fiatalember beváltotta jóslatát.

— A kicsapongásban az a szép, — mondta Coleman filozofikusan — hogy teljesen értelmetlen, haszontalan és amellett hihetetlenül unalmas. Hiszen, ha csupa vidámságból és rózsabimbóból állna, mint ahogy ezek a szegény gyerekek képzelik, akkor nem volna jobb, mintha az ember templomba menne vagy magasabb matematikát tanulna. Ebben az esetben soha többé nem innék egy korty bort és soha többé nem nyúlnék egy szajhához. Nem férne össze elveimmel. Mondtam magának, hogy a whisky hánytató — fordult a fiatalember felé.

— Milyenek a maga elvei? — érdeklődött Myra Viveash.

— Ó, szigorúan etikusak — felelte Coleman.

— Maga felelős ezért az alakért — mondta Gumbriil és a fiatalemberre mutatott, aki a földön ült a tűzhely mellett és a kandalló márványán hűsítette homlokát. — Magának kell hazavinnie. Undok dolog.

Orrát és száját fintorította az utálattól.

— Sajnálom — suttozta a fiatalember. Szemét lehunyta, arca rendkívül sápadt volt.

— Kérem, a legnagyobb örömmel — mondta Coleman. — Hogy hívják? — kérdezte a fiatalembertől — és merre lakik?

— Nevem Porteous — mormogta a fiatalember,

— Jóságos Ég! — kiáltotta Gumbriil és a kerevetre zuhant Viveashné mellé. — Még csak ez kellett!

TIZENHETEDIK FEJEZET.

A kétórai vonat kipöfögött a Charing Cross pályaudvarról. Ezúttal azonban senki sem ürítette poharát Lascelies viscount egészségére. Sivár józanság tette kietlenné a harmadikosztályú kocsinak azt a szögletét, melyben Gumbriil ült. Gondolatainak sora olyan volt, mint valami végtelen homoksivatag, melyben nem akad egyetlen pálma sem és amelynek reménytelenségét még a délibáb sem enyhíti. Újra, meg újra benyúlt belső zsebébe, előkotorta és kinyitotta a vékony papirost. Újra meg újra elolvasta, ki tudja hányadszor.

»Sürgönye boldogtalanná tett. Nemcsak a baleset miatt, — bár megborzadtam arra a gondolatra, hogy valami szörnyűbb is történhetett volna magával,

szegény drágám — hanem önző módon azért is, mert csalódást okozott nekem. Már előre örültem ennek a délutánnak. Részletesen elképzeltem az egészet. A pályaudvaron vártam volna a fogadós kocsijával és lovával és elhajtattunk volna a kis házikóba. Nagyon tetszett volna magának a házacska. Meguzsonnáztunk volna és a teához egy tojást is adtam volna magának a fárasztó utazás után. Aztán sétálni mentünk volna a legistenibb erdőn keresztül. Tegnap találtam egy helyet, ahonnan csodálatos kilátás nyílik — mérföldekre lehet ellátni. Itt bolyongtunk volna, aztán leültünk volna a fák alá és a nap lenyugodott volna, az alkonyi fény lassan kialudt volna, aztán hazamentünk volna. A kunyhóban már égtek volna a lámpák és kész lett volna a vacsora, — ami különben, sajnos, nem lett volna valami remek, mert Volené asszony nem a legjobb szakácsné. Aztán következett volna a zongora, mert zongora is van és tegnap külön elhivattam Hastingsből a hangolót, úgyhogy most már a zongora nem olyan rossz. Maga játszott volna és talán én is kalimpáltam volna egy kicsit. Végül eljött volna a gyertyaláng és a lefekvés ideje. Amikor halottam, hogy lejön, Theodore, hazudtam magáról Volénénak. Azt mondtam, hogy a férjem, mert ő rettenetesen erkölcsös és szörnyen bántotta volna őt, hogy maga nem a férjem. De magamnak is ezt mondtam és azt akartam, hogy úgy is legyen. Látja, mindent megmondok. Nem szégyellem magamat. Mindent magának akartam adni, amit csak adhatok és akkor aztán örökre együtt maradtunk volna és szerettük volna egymást. A rabszolgája lettem volna, a magántulajdona, és a magáé lett volna az életem. Ennek ellenében mindig szeretnie kellett volna engemet.

És akkor éppen, amikor már indulni akartam a fogadóba a lóért és a kocsiért, megjött a sürgönye.

Láttam a »baleset« szót és elképzeltem magát véresen, összetörten, — szörnyű, szörnyű volt. De úgylátszott, mintha tréfásan fogná fel a dolgot. Miért írta: »kissé indiszponált vagyok«? Ez olyan bután hangzott. Egyébként azt írta, hogy holnap jön. De nem is ez tört le annyira, hanem a szörnyű, szörnyű csalódás. Olyan volt ez a csalódás, mint valami döfés, rettenetesen és értelmetlenül fájt. Sírtam, sírtam, azt hittem, soha többé nem tudom abbahagyni. Aztán lassanként rájöttem, hogy a fájdalom, amit a csalódás okozott, nem is volt értelmetlen és túlzott. Mert nemcsak arról van itt szó, hogy egy nappal elhalasztotta jövetelét, hanem arról, hogy örökre elmarad ez a jövetel, hogy soha többé nem látom magát. Beláttam, hogy ezt a balesetet valahogy a Gondviselés rendezte. Az volt a célja, hogy figyelmeztessen engem és megmutassa, mit nem szabad tennem. Beláttam, hogy a valóságban milyen reménytelen az a boldogság, melyre törekedtem. Beláttam, hogy maga nem szeret, nem is szerethet engem úgy, mint ahogy én magát. Én csak különös kaland voltam a maga számára, új kísérlet, eszköz valamilyen cél elérésére. Nehogy azt higgye, hogy haragszom magára. Cseppet sem. Csak azt mondom, ami igaz és amit lassanként felismertem. Ha lejött volna? — mi történik akkor? Mindent odaadtam volna magának, a testemet, a gondolataimat, a lelkemet, az egész életemet. Beleszóttam volna magamat élete fonalába. És aztán, ha idővel véget akart volna vetni ennek a különös kis kalandnak, kénytelen lett volna kettévágni a fonalat és ezzel megölt volna engem és magának is fájt volna. Legalább is azt hiszem. Végül hálás voltam Istennek a balesetért, amely megakadályozta, hogy lejjön. Ilyen módon a Gondviselés segítségével aránylag könnyen megúsztuk, maga egy-két kisebb zúzódással (mert remélem, drága angyalom, hogy nem történt

semmi komolyabb baja) én pedig egy zúzódással ott bent a szívem körül. De nemsokára mind a ketten jól leszünk. És egész életünkön át magunkkal fogjuk hordozni annak a délutánnak az emlékét a fák alatt, azt az *estét* zenével a sötétben és azt az éjszakát az örökkévaló boldogsággal. Én rögtön elutazom Robertsbridge-bó'l. Isten vele, Theodore. Milyen hosszú levelet írtam. Ez az utolsó levél, amit tőlem kap. Utolsó — milyen szörnyű fájdalmas szó ez. Azonnal postára viszem, mert félek, hogy különben gyöngé leszek, megmásítom elhatározásomat és megengedem, hogy holnap lejjön. Azonnal postára viszem, aztán hazajövök, csomagolok és valami újabb mesét mondok Volenének. Aztán pedig talán megint sírok egy kicsit. Isten vele.«

Kietlen homoksivatag, sehol egy fa és nincs még délibáb sem. Mindössze valami halvány és kétségbeesett remény él még, hogy talán hamarabb ér oda, mint ahogy a lány elutazik — vagy pedig a lány közben megváltoztatta elhatározását. Ó, ha egy kicsit korábban olvasta volna el a levelet. De nem ébredt föl 11 óra előtt és fél 12 volt, mire leért. A reggeliző asztalnál olvasta át a levelet,

A tojás és a szalonna, amennyire lehetett, még jobban kihült. Amikor a levél végére ért, azonnal a menetrendért rohant. Két óra előtt nem indult megfelelő vonat.

Ha a hét óra huszonhetessel le tudott volna menni, akkor még biztosan ott találja Emilyt. Ó, miért nem ébredt fel egy kicsit hamarabb. Ahhoz azonban az kellett volna, hogy egy kicsit hamarabb is feküdjön le. Ehhez viszont az kellett volna, hogy valamivel előbb hagyja ott Myra Viveasht, mielőtt még az asszony eljutott az unalomnak arra a halálosan fáradt csúcspontjára, amikor már elérkezettnek látta az időt a

lefekvéshez. Myra Viveasht otthagyni — ez lehetetlenség lett volna, mert egyszerűen nem engedte volna. Miért is kellett tegnap elmennie a könyvtárba! Esztelen, fölösleges látogatás volt. Hiszen az út nem tart olyan sokáig, nem lett volna okvetlenül szüksége olvasmányra a vonatban. »Beckford élete«, melyet a könyvtárból ki akart venni, természetesen kézben volt. Képtelen volt más könyvet kiválasztani a polcokon sorakozó két-háromszázezer kötet közül. Különben is mi az ördögnek volt szüksége éppen »Beckford életé«-re? Hát nem éppen olyan fontos az ő, Gumbriel élete? Nem elég egy élet, még fölületes látogatásokat is kell tenni a Londoni Könyvtárban, más életek után kutatva? Ez után már külön szerencsétlenség volt, hogy Myra Viveashba ütközött abban a végzetes pillanatban. Hitvány gyöngeség volt, hogy engedett az asszony erőszakoskodásának és elküldte azt a táviratot. »Kissé indiszponált vagyok«.] óságos Ég! Gumbriel lehunyta szemét és fogát csikorgatta. Érezte, hogy utólag elpirul a szégyentől.

Most már, persze, hiába utazik Robertsbridgebe. Természetesen már nem fogja ott találni. De mégis maradt valami kétségbeesett reménye. Délibáb a szikadkadt lapály fölött. Délibáb, melyről tudta, hogy csalóka, és amelyről, ha jobban megnézte, megállapíthatta, hogy még csak nem is délibáb, hanem mindössze néhány halvány színfolt a saját szemében. És mégis érdemes lemenni: büntetésből és azért, hogy megnyugtassa lelkiismeretét és a cselekvés illúziójába ringassa magát. Már maga az a tény is rendkívül kielégítő volt, hogy Rosieval kellett volna eltölteni a délutánt, de lemondta. Sőt, nemcsak, hogy lemondta, hanem — örületesen ízléstelen utolsó bohóctrükk! — meg is tréfálta. »Nem jöhetek, keressen fel Sloane Street 213 alatt, II. emelet, kissé indiszponált vagyok.« Vájjon, hogy értik majd

meg egymást Mercaptan úrral? Mert Mercaptan úr rokokó budoárjába és Crébillon-émlékű dívánjára küldte Rosiet pillanatnyi bohóchangulatában, amikor a pályaudvarra menet berohant a postahivatalba.

Kietlen, szikkadt sivatag. Vájjon igaza van-e Emilynek? Valóban nem tartott volna sokáig és mint megjósolta, úgy ért volna véget, fájdalmasan kettévágva a fonalat? Vagy pedig ez a nő volt az utolsó, akitől a boldogságot remélte? Talán ő volt az egyetlen, aki rávette volna, hogy nyugodtan, mozdulatlanul várja annak a gyönyörű és borzalmas dolognak az érkezését, melynek titkos léptei zajára nem egyszer olyan gyalázatosan elszőkött? Nem lehet tudni, mindaddig, amíg még egyszer nem látja a nőt, amíg nem lesz az övé, amíg nem forr egybe az életük. És a nő most elsiklott előle. Biztosan tudja már, hogy nem fogja megtalálni Felsőhajtott és kinézett az ablakon.

A vonat kis külvárosi állomáson tartott pihenőt. Még mindig külváros, pedig London már jó messzire van, de azért a kis ál-faházak a pályaudvar közelében, az újabb téglá- és terméskő-házak a távolabbi domboldalon, nagy nyomatékkal jelezték az üzletemberek, a vasúti bérlet jegy tulajdonosok jelenlétét. Gumbril töprengő undorral nézett feléjük és ez, úgylátszik, arcvonásain is kifejezésre jutott, mert az az úr, aki szemben ült vele a kocsiban, hirtelen előrehajolt, megkopogtatta a térdét és így szólt:

— Igaza van, uram, túlsok ember van a világon.

Gumbril, aki eddig észre sem vette, hogy valaki szemben ül vele, most nagyobb figyelemmel tekintette meg az idegent. Nagy, tagbaszakadt, robusztus, kicsattanóan egészségesnek látszó idősebb úr volt. Ráncos, barna pergamentarcán a fehér bajusz szép kanyarullattal olvadt a pofaszakállba olyan stíben, mely Ferenc József császár fényképeire emlékeztetett.

— Tökéletesen igaza van, uram — felelte GumbriL. Ha rajta lett volna a szakálla, megjegyezte volna, hogy a vonatokban fecsegő öreg urak is bolygónk felesleges lakói közé tartoznak. Így azonban udvariasan bészelt és a tőle telhető legbájosabban mosolygott.

— Ha végignézek ezeken az undorító házakon, — folytatta az öregúr és öklét rázta a bérlet-tulajdonosok hajlékai felé — elfog a felháborodás. Úgy érzem, hogy haragom rögtön kirobban, uram, rögtön kirobban.

— Minden részvétem az öné — mondta GumbriL. — Ez az építészet cseppet sem kellemes.

— Nem annyira az építészet bosszant, — felelte az öregúr — mert az csak művészeti kérdés és az ilyen számárság engem nem érdekel. Engem az emberek undorítanak, akik ezekben az épületekben laknak, még hozzá sokan. És hogy szaporodnak! Mint a kukacok, uram, mint a kukacok! Milliósámra nyüzögnek a földön és piszkot és szennyet hagynak maguk után, amerre járnak. Mindent tönkretesznek. Ezek ellen az emberek ellen van kifogásom.

— No igen, — mondta GumbriL — de ha egészségügyi intézkedéseket vezetünk be, melyek nem engedik, hogy a járványok rendesen virágozzanak, ha megtanítjuk az anyákat, hogy kell a gyerekeket felnevelni, ahelyett, hogy hagynánk, hogy a természet elpusztítsa őket a maga természetes módján; ha korlátlan mennyiségben importálunk gabonát és húst — mit várhatunk akkor? Persze, hogy elszaporodnak.

Az öregúr legyintésével elsöpörte ezt az érvelést.

— Nem érdekelnek az okok — mondta. — Tökéletesen közömbös. Nekem az okozat ellen van kifogásom! Nézze, uram, én öregember vagyok és még jól emlékszem arra az időre, amikor a Svájci Kunyhón túl gyönyörű mezőkön sétálgattam, amikor West-Hampsteadban még teheneket fejtek, uram. És most, ha oda-

megyek, mit látok: nyüzsgő, gazdag zsidókat. Hát nincs igazam, uram, ha felháborodom? Hát nincs igazam, ha dühös vagyok, mint Jónás próféta?

— De mennyire! — mondta Gumbriľ növekvő lelkesedéssel. — Annál is inkább, mert a lakosságnak ez a félelmes szaporodása a legnagyobb veszedelmet jelenti a világ számára e pillanatban. Mert nem lehet politikai belátásról beszélni, amikor egyedül Európában minden évben milliósámra szaporodik a lakosság. Ha még néhány évig tart így ez az állati szaporodás, akkor értelmetlenné válnak a legbölcsebb tervek is, melyeket ma kiszemelnek, illetve válnának, — javította ki magát gyorsan — ha ma véletlenül bölcs terveket eszelnének ki.

— Lehetséges, uram, — mondta az öregúr — de engem nem is annyira ez bánt, mint inkább az, hogy a jó szántóföldek a szemem előtt változnak át uccákká és a mezőket, amelyeken egykor tehenek legelésztek, most házak borítják, tele haszontalan és undorító emberekkel. Az bánt engem, hogy a vidéket kertekké parcellázzák fel.

— Kérdés, lehetséges lesz-e, — kérdezte komolyan Gumbriľ — lakosságunk ellátása a jövőben? Kérdés, csökkenhet-e ilyen körülmények között a munkanélküliség?

— Nem tudom, uram, — felelte az öregúr — de az biztos, hogy a munkanélküliek családja szaporodni fog.

— Igaza van, uram, — mondta Gumbriľ — szaporodni fog. A munkábanlévők és jómódúak családjai pedig fokozatosan csökkennek. Igen sajnálatos, hogy a születésszabályozást nem a helyes oldalon kezdték el. Ugylátszik, hogy van egy bizonyos szegénységi színvonal, melyen alul már nem tartják érdemesnek a születésszabályozást és egy bizonyos műveltségi szín-

vonat, melyen alul erkölcstelennek tartják. Furcsa, milyen soká tartott, amíg az emberek lelkében kettévált a szerelem és a szaporodás elve. Sőt, a legtöbb ember számára még ebben az úgynevezett huszadik században is szorosan összetartozik ez a két dolog. De azért — tette hozzá reményteljesen — biztos, hogy mutatkozik némi haladás. A haladás lassú, de biztos. Nagyon megnyugtató például a legújabb statisztika, melyből kiderül, hogy a lelkészek körében a családi szaporulat lényegesen csökken. A régi tréfa tehát már elavult. Kérdés, nem túlzott-e a remény, hogy ezek az urak egy idő múlva majd prédikálni is fogják azt, amit már régóta gyakorolnak?

— De igenis, túlzott a remény, uram — felelte határozottan az öregúr.

— Valószínűleg igaza van — felelte Gumbriil.

— Ha mindnyájan azt prédikálnánk, amit gyakorlunk, — folytatta az öregúr — a világ csakhamar medvecsordává, sőt majomházzá és disznóóllá változna. E pillanatban egyszerűen olyan hely a világ, melyben túlsók az ember. A bűnnek hódolnia kell az erény előtt különben végünk van.

— Bámulom bölcsességét, uram! — mondta Gumbriil. Az öreg úr boldog volt.

— Rám pedig mély hatást tettek az ön filozofikus megjegyzései. Mondja, érdekli önt a régi konyak?

— Bölceseleti szempontból nem, — mondta Gumbriil — inkább csak gyakorlati szempontból

— Inkább csak gyakorlati szempontból! — nevetett az öregúr. — Akkor kérem, fogadjon el tőlem egy ládával. Pincém tele van régi konyakkal és sajnos, nem élek annyi ideig, hogy mind kihassam. Egyetlen vágyam, hogy a hagyatékot olyanok igyák meg, akik valóban méltányolni is tudják. Ön, uram, megfelelő örökösnek látszik egy láda konyak számára.

— Elhalmoz engem, uram, — mondta Gumbri — ön túlzottan kedves, sőt, ha szabad megjegyznem, túlzottan hízelgő is.

A halálosan lassú vonat ismét megállt, úgy tett, hogy már fáradtan.

— Egyáltalában nem, — válaszolta az öregúr — ha van egy névjegye, ..

Gumbri a zsebében kutatott

— Nem hoztam magammal.

— Nem baj, — mondta az öregúr — azt hiszem, van nálam ceruza. Ha megadja nevét és lakcímét, nyomban elküldetek önnek egy ládával.

Kényelmesen halászta ki ceruzáját, majd noteszt vett elő. A vonat nagy zökkenéssel újból elindult.

— Tehát, uram ...

Gumbri diktálni kezdett.

— Theodore — mondta lassan.

— The-o-do-re — ismételte az öregúr szótagolva.

A vonat lassan, mintegy erőt gyűjtve vonszolta magát végig az állomás előtt. Ebben a pillanatban Gumbri véletlenül kinézett az ablakon és megpillantotta a helység nevét egy lámpára festve. Roberts-bridge. Hangos, artikulálatlan hangot hallatott, kilökte a fülke ajtaját, kilépett a lépcsőre és leugrott. Szerencsésen a perronra ért, néhány lépést előretá-molygott, míg visszanyerte egyensúlyát és végül megállt. A vonatból egy kéz nyúlt ki és becsukta a fülke lebegő ajtaját, a következő pillanatban pedig az ablakon át a távolodó perronra nézett egy arc, mely most jobban hasonlított Ferenc József császárhoz, mint valaha. A száj kinyílt, majd ismét becsukódott, de a szavakat nem lehetett hallani. Gumbri a perronon állva bonyolult némajátékba kezdett és sajnálkozását vállvonogatással és szívére szorított kézzel jelezte. Hirtelen távozását kimagyarázva hangsúlyozta, hogy

feltétlenül szükséges volt, hogy éppen ezen az állomáson szálljon ki. Ezt úgy jelezte, hogy először a táblákon és lámpákon látható helységnévre mutatott, azután saját magára, azután a mezőn túl elterülő falura. Az öregúr integetett és Gumbriil látta, hogy még mindig kezében tartja a noteszt, melybe írni kezdett. Azután a vonat tovább ment és az öreg úr eltűnt. »Ott megy az egyetlen láda régi konyak, mely valaha birtokomba került volna« — mondta szomorúan Gumbriil és elfordult. Hirtelen megint eszébe jutott Emily — az előbb hosszú időre teljesen megfeledkezett róla.

Mikor végre megtalálta a házikót, megállapíthatta, hogy pontosan olyan festői, mint amilyennek elképzelte. Emily természetesen már elutazott és — amire ugyancsak számítani lehetett — nem hagyta meg a címét. Gumbriil az esti vonattal visszatért Londonba. A sivatag most már tökéletesen kietlen volt, a délibábnak még a reménye is eltűnt. Még szórakoztató öregúr sem akadt. A lelkészcsaládok szaporodása, sőt még Európa sorsa is teljesen lényegtelen volt számára és közömbösen érintette.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

Sloane Street kétszáztizenhárom. Határozottan jó cím — állapította meg Rosie, miközben mesterséges liliomillattal hintette tele egész formás testét. A cím némi jólétre és bizonyos előkelőségre vall. Ez csak foltozta jó véleményét a szakállas idegenről, aki olyan meglepően lépett be életébe, mintha valóra váltaná mindazokat a jóslatokat, melyeket a különböző jövőmondók közöltek vele. Igen, belépett életébe és ott meghitt otthonra talált. Rosie boldog volt, mikor reggel megjött a sürgöny, örült, hogy végre megtud valamit

erről a rejtélyes emberről. Mert mindig sötét és titokzatos maradt és kissé idegen volt, még a legbelsőbb érintkezések pillanatában is. Hiszen még a nevét sem tudja. »Nevezzen egyszerűen Totonak« ajánlotta, amikor Rosie a neve iránt érdeklődött. És kénytelen volt Totónak szólítani, mivelhogy nem tudott róla semmi határozottabbat és szabatosabbat. Ma azonban bepillantást enged titkába. Rosie boldog volt. A tükörbe nézett és megállapította, hogy rózsaszín kombinéja valóban elragadó. Szemügyre vette magát, ide-oda forgott, majd a válla fölött hátranézett, hogy megállapítsa, hogy hat hátulról. Kinyújtotta lábujját, behajlította, majd kiegyenesítette a térdét és örült, hogy milyen hosszú a lába (»A legtöbb nő — mondta Totó — olyan, mint a daxli«), milyen karcsú és mégis milyen kellemesen telt és formás. Fehér milánói seiyemharisnyájában valóban elragadó volt a lába. Milyen remekül stoppolják a harisnyát a Selfridge-ben az új szabadalommal! Olyan, mint az új és csak négy shillinget kértek a javításért. Itt az ideje, öltözködni kell. Istenhozzádot kell mondani a rózsaszínű kombinének és a hosszú fehér lábknak. Kinyitotta a ruhaszekrényt, amint a lendülő tükör széles félkört írt le, visszatükrözödték benne a rózsakoszorús falak, a rózsaszín ágy, a gyerekkori kis barátnök és a haldokló szent az utolsó áldozással. Rosie kikereste azt a ruhát, melyet a napokban az egyik kis sohoi üzletben vett — olyan helyes dolgokat vásárolnak ott olyan olcsón a kisebb színésznők és kokottok. Totó még nem látta ezt a ruhát. Rosie igen előkelő volt benne. Nagyszerűen állt kis kalapja is, melyről hüvelyknyi széles fátylacska lógott le, mint valami indiszkrét és kacér álarc. Még egy utolsó simítás a púderpamacscsal, még egy utolsó csepp mesterséges liliomillat; azután minden kész. Becsukta maga mögött az ajtót. Szent Jeromos tovább haldoklott rózsaszínű magányában.

Mercaptan úr íróasztalánál ült. Elragadó és mulatóságos bútordarab volt ez, papírmáséból, gyöngyházberakású virágdíszekkel, valamint festményekkel, melyek a windsori kastélyt és Tintern-t ábrázolták, Albert herceg késői korszakának romantikus modorában. Mercaptan úr az utolsó simításokat végezte egyik cikkén. Az utolsókat csiszolta rajta, hogy olyan tökéletes legyen, mint valami ékkő. Ragyogó témája volt: a »Ius primae noctis vagyis a »Droit du Seigneur«.

— ... az az élvezetes *droit*, — írta Mercaptan úr — melyhez, mint örömmel megállapíthatjuk, Anglia uralkodói határozottan ragaszkodnak jelmondatukban: »*Dieu et mon Droit — de Seigneur*«.

Ez igazán bájos, állapította meg Mercaptan úr, mikor újra átolvasta a mondatot. Nagyon szerette azt a részt is, mely elégikus hangon kezdődött.

— De, fájdalom, az első éjszaka joga már csak azé a középkoré, mely éppen olyan rejtelmes, — bár szerencsére mégis más — mint az a szomorú korszak, melyet Morris vagy Chesterton talált ki. Az úr joga, abban a formájában, ahogy mi kedvesen elképzeljük, csak a XVII. század barokk fantáziájának szüleménye. A valóságban sohasem volt meg. Illetve megvolt, de, sajnos, száználmasan különbözött attól a formájától, ahogyan mi elragadtatva elképzeljük.

Ezután nagy felkészültséggel utalt a kartágói zsinatra, mely Kr. u. 398-ban megkövetelte a hívektől, hogy nászéjszakájukon tartóztassák meg magukat, Az Úr joga volt ez — a mennyei *Seigneur droii-ja*. Ebből a megállapításból kiindulva Mercaptan úr briliáns prédikációt tartott arról a mélabús szexuális eltévelyedésről, melyet általában önmegtartóztatás néven ismernek. Mennyivel boldogabbak lennénk valamennyien, ha az igazi történelmi *droit du Seigneur* valójában misztikus joga lett volna »parázslóan pezsdülő képzeletünknek«.

Reménykedve szólt annak az aranykornak eljövételéről, amikor mindenki *Seigneur* lesz és jogai általános szabadsággá fognak kiszélesedni. És így tovább. Mercaptan úr elégedett mosollyal olvasta át alkotását. Itt-ott gondos javítást tett piros tintával. A »parázslóan pezsdülő képzeletünk« fölött egy teljes percen át lebegett tolla, lelkiismeretes habozással. Mintha egy kicsit túlzott volna ez az alliteráció, mintha egy egészen kicsit olcsó volna ez a jelző? Talán jobb volna így: »parázslóan élveteg« vagy »elragadóan pezsdülő«. Többször elismételte az alliterációt, szakértően forgatta nyelvén, mint egy teakóstoló. Végül mégis abban maradt, hogy jó lesz a »parázslóan pezsdülő«. »Parázslóan pezsdülő« igen, ezek a *mots justes*, ehhez nem fér kétség.

Abban a pillanatban, amikor Mercaptan úr erre az elhatározásra jutott és felfüggesztett tolla tovább akart lebegni a papírlap fölött, dühös hangok zavarták meg, melyek a folyosóról hallatszottak be.

— Mi az, Goldiené? — kérdezte ingerülten, mert nem volt nehéz felismernie házvezetónője harsány és veszekedő hangját. Elrendelte, hogy senki se zavarja. A korrektúrának e döntő pillanataiban az embernek tökéletes nyugalomra van szüksége.

De Mercaptan úrnak ma délután nem adatott meg a nyugalom. Szent budoárjának ajtaját hirtelen felszakították és mint egykor a barbár gót harcos Petronius Arbiter elegáns márvány vomitoriumába, úgy rontott be egy feldúlt arcú izgatott személyiség, akiben Mercaptan úr bizonyos kényelmetlen érzéssel ismerte fel Casimir Lypiattot.

— Minek köszönhetem ezt a váratlan *szerencsét*? — kezdte Mercaptan úr agresszív udvariassággal.

De Lypiatt, akinek nem volt érzéke a finom árnyalatok iránt, nyersen közbevágott.

— Ide figyeljen, Mercaptan, beszélni akarok magával.

— Boldogan, — felelte Mercaptan úr — de miről, ha szabad kérdezniem?

Természetesen nagyon jól tudta, hogy miről és ez a beszélgetés aggasztotta.

— Erről — mondta Lypiatt és valami összesodort papírt rántott elő.

Mercaptan úr átvette a papírtekercset és kisímitotta. A *Weekly World* egy példánya volt.

— Ah, — mondta Mercaptan úr elragadtatott meglepetéssel — a *World*. Elolvasta kis cikkemet?

— Éppen erről akarok magával beszélni — mondta Lypiatt.

Mercaptan úr szerényen nevetett.

— Szóra sem érdemes — szabadkozott.

Lypiatt olyan nyugodt arckifejezéssel, mely teljesen idegen volt tőle, erőltetetten nyugodt hangon, lassú megfontoltsággal így szólt:

— Undorító, rosszindulatú, gyalázatos támadás ellenem.

— Ugyan, ugyan, — tiltakozott Mercaptan úr — a kritikusnak joga van kritizálni.

— De vannak bizonyos határok — mondta Lypiatt.

— Ebben teljesen igaza van — helyeselt hevesen Mercaptan úr. — De nézze csak, Lypiatt, igazán nem állíthatja, hogy megközelítettem ezeket a határokat. Mert, ha például gyilkosnak vagy házasságtörőnek neveztem volna magát, akkor megengedem, oka lett volna a panasza. De ezt nem tettem. Semmi személyes vonatkozás nincs az egész dologban.

Lypiatt megvetően nevetett és arca darabokra törött, mint egy pocsolya, melybe hirtelen követ dobtak.

— Mindössze azt írta, hogy nem vagyok őszinte, hogy színész vagyok, csepűrágó, kuruzsló, frázisgyáros, hamis páthosszú álhős. Csak ennyit írt.

Mercaptan úr sértődött arckifejezést öltött, mint akit félreértettek. Lehunyta szemét és megvetően legyintett kezével.

— Mindössze arra céloztam, — mondta — hogy maga túlsokat tiltakozik. Túllő a célon és veszít a hatásból, hogy mindig túlságosan hatásos akar lenni. Ez a *folie de grandeur*; ez az erőszakos törekvés a *terribiliá-ra*. — Mercaptan úr bölcsen csóválta a fejét — már nagyon sok embert vitt zsákuccába. És különben sem várhatja éppen tőlem, hogy ezzel rokonszenvezzem.

Mercaptan úr halkán felnevetett és szeretettel nézett végig budoárján, zárt és illatos »duzzogó-szobáján«, melynek falai között oly dúsan tenyésznek a civilizáció kifinomult virágai. Pillantása végigsiklott a nagyszerű dívánon. Az aranyozott és faragott, fehér szaténnal behúzott bútordarab négyzetalakú volt, majdnem olyan széles, mint amilyen hosszú, úgyhogy ha valaki hátra akart támaszkodni rajta, akkor fel kellett húznia a lábát és teljes hosszában végignyújtani a heverőn. Ez alatt a fehér szatén alatt talált rokonszenves menedékre elfajzott korunkban Crébillon szelleme. Rápillantott gyönyörű Condor-legyezőire a kandalló fölött és bájos Marié Laurencin-képére, melyen két sápadt, bogyszemű fiatal leány egymást átölelve sétál a rövidlátó szemmel meglátott lapos tájon, címerekbe illő, szökdécselő kutyák csoportja között. Benézett a sarokba, ahol *bibe!ot-ainek* gyűjteménye volt: néger álarc és nagyszerű kínai phallos, faragott kőkristályból, mely mulatságos ellentétben volt a Chelsea porcellánnal, a kis elefántcsont női szobrocskával, mely lehet, hogy hamisítvány, de mindenesetre van olyan jó, mint bármely eredeti francia középkori szobor, és az olasz érmeikkel. Ránézett komikus íróasztalának ragyogó fekete papírmaséjára és gyöngyházberakásaira, a »Ius primae noctis«-ről szóló cikkére, mely tisztán és rendesen feketéllett a papír-

lapon. A piros javítások mellett tanúskodtak, hogy mindig fáradhatatlanul kereste és mint elégedetten megállapíthatta, majdnem mindig meg is találta mindenre a megfelelő szót. Nem, tőle igazán nem lehet várni, hogy Lypiatt elgondolásaival rokonszenvenzen.

— Nem is várom magától — mondta Lypiatt — és szavamra mondom, nem is akarom. De maga azt mondja, hogy nem vagyok őszinte. Ezt nem tudom eltérni és nem is fogom. Hogy meri ezt mondani?

Egyre hangosabban beszélt. Mercaptan úr megint megvetően legyintett.

— Legfeljebb — igazította helyre — annyit írtarrv hogy egyes képek nem látszanak egészen őszintéknek. Ami különben nem is igen kerülhető el az efajta munkánál.

Lypiatt hirtelen elvesztette önuralmát. Az utolsó napokban felgyülemlett düh és keserűség hirtelen kirobant. A kiállítás reménytelenül megbukott. Egy képet sem adott el és a lapok majdnem kivétel nélkül rosszat írtak róla. De még a jó kritikák is helytelenül, sőt sértően dicsérték. »Csillogó és hatásos képek« vagy »Lypiatt igen kitűnő díszlettervezőnek bizonyulna«. Atkozottak! Atkozottak! És mikor a napilapok már kiugatták magukat, akkor jön Mercaptan a *Weekly World*-ban és kiállítását csak ürügyül használja fel, hogy tanulmányt írjon az őszinteség hiányáról a művészetben.

— Hogy meri ezt? — üvöltötte dühösen Lypiatt — maga. .. hogy mer maga őszinteségről beszélni? Mit tud maga az őszinteségről, maga undok kis poloska!

Hogy az egész világon bosszút álljon Mercaptan úr személyében, hogy bosszút álljon a sorson, mely megtagadta tőle a tehetségét megillető elismerést, felugrott, vállonragadta a »Ius primae noctis« szerzőjét, rázni kezdte, föl- és ledobálta székében és a fejét verte.

— Honnan veszi azt a szemtelenséget, — ordította, amikor végre elengedte áldozatát, de még mindig fenye-

götően hajolt fölé — hogy hozzányúljon olyasmihez, aminek csak valami köze van a tisztességhez és a nagysághoz?

Ó, hosszú évek, nyomorult évek szegénysége, küzdelme, bátor reménykedése, bukásai és folytonos csalódásai! És most ez a végső bukás, mely mindennél súlyosabb. Reszketett a dühtől. Az ember legalább elfelejti boldogtalanságát, amíg dühös.

Mercaptan úr felocsúdott első rémült meglepetéséből.

— De igazán, *igazán*, — mondogatta — ez aztán a barbárság. Verekedni, mint valami suhanc.

— *Ha* tudná — kezdte Lypiatt, de magába fojtotta a szót. *Ha* tudná, akarta mondani, mibe kerültek nekem azok a képek, mit jelentettek nekem, milyen gondolatokat, milyen szenvedést... De hogy érthetné ezt meg Mercaptan? Különben is úgy látszana, mintha ennek az alaknak a részvétét kérné.

— Poloska, — üvöltötte helyett — poloska!

Lapos tenyérrrel újra ütlegelni kezdte Mercaptan urat. Mercaptan úr feltartotta karját és pislogva húzódtott el az ütések elől.

— *Igazán*, — tiltakozott — *igazán*.

Nem őszinte? Talán van benne valami igazság. Lypiatt még dühösebben ragadta meg áldozatát és rázta, rázta.

— És az az aljas sértés az ürmös-plakátokkal kapcsolatban!

Ez fáj a legjobban. Azok a giccses közönséges plakátok!

— Azt hitte, hogy büntetlenül kicsúfolhat és leköphet engem? Azt hitte? Sokáig tűrtem, de örökké mégsem tűröm. Nagyon téved, barátom, nagyon téved!

Felemelte öklét. Mercaptan úr összehúzódva és felemelt karjával védte fejét.

— Gyáva, ronda poloska, — mondta Lypiatt — miért nem védekezik férfi módjára? Csak a szájával tud

legénykedni. Úgy-e? Nagyon szellemes, gúnyos és csípős volt a célzás az ürmös-plakátokra? Úgy-e? De, ha felelőségre vonom, akkor nem mer védekezni.

— Meg kell jegyeznem, — mondta Mercaptan úr és kipislogott védekezően felemelt karjai alól — hogy a kritikának az a mondata nem tőlem származik. Az *aperitif-dolgot* kölcsönvettem.

Gyengén nevetett, hangja most sokkal inkább emlékeztetett a kanáriéra, mint a bikáéra.

— Kölcsönvette? Úgy-e? — ismételte megvetően Lypiatt — és kitől, ha szabad érdeklődnöm? Nem mintha egy cseppet is érdekelt volna.

— Hát, ha igazán kíváncsi rá, akkor megmondhatom, hogy barátnőnkől, Myra Viveashtól.

Lypiatt mozdulatlan lett és egy pillanatig nem tudott szóhoz jutni, aztán fenyegető kezét zsebretette és elfordult.

— Ó, — mondta látszólag közönyösen, aztán megint elhallgatott.

Mercaptan úr megkönnyebbülten kiegyenesedett székében, jobb tenyerével lesimította feldúlt haját.

Kint a napfényben légies könnyedséggel ment végig Rosie a Sloane Streeten. Sorra nézte a házsámokat a kapuk fölött. 199, 200, 201, mingyárt ott lesz. Talán minden egyes járókelő, aki könnyedén, elegánsan és fölényesen sétál, hasonlóan élvezetes és mulatságos titkot hord magában, mint ő. Rosie szívesen képzelte ezt el, mert ez még izgalmasabbá tette az életet. Milyen hanyagul elegáns jelenség lehetek — gondolta.—Azok közül, akik most látják könnyed sétámat, ki gondolná, hogy tíz házzal odébb egy fiatal költő (legalább is valószínű, hogy fiatal költő) vár rám mohón a második emeleten. Senki sem sejti. Éppen ez a mulatságos és rémesen izgalmas az egészben.

Most félelmesnek találta magát. Félelmes a könnyed fölénye és félelmes az a szenvedély, melyet bár-

mely pillanatban szabadjára ereszthet vagy megfékezhet tetszése szerint. Fenkölten úszott a verőfényben a nagyvilági hölgy, célja felé, hogy kielégítse szeszélyét. Olyan volt, mint Diana, aki leereszkedik a pásztorfiúhoz. Padlásszobájában mohón, szomjasan vár rá az éhező fiatal költő. 212, 213. Rosie egy pillantást vetett a kapura és megállapította, hogy a padlásszoba nem lehet túlzottan nyomorúságos és a fiatal költő sem éhezhet veszedelmesen. Belépett és az előcsarnokban megnézte a lakók jegyzékét. Földszint: Budge-né. I. emelet: F. de M. Rowbotham. II. emelet: P. Mercaptan.

P. Mercaptan... micsoda bájos név, romantikus név, igazi ifjú költőhöz illő név. Mercaptan — ismét megállapította, hogy milyen szerencsés volt a választása. A nagyvilági hölgy nem bocsátkozhatott volna szerencsésebb kalandba. Mercaptan ... Mercaptan. Vájjon mit jelenthet a P.? Péter, Philipp, Patrick, vagy talán Pendennis? Nem is sejtette, hogy Mercaptan úr atyja, a kiváló bakteriológus, harmincnégy évvel ezelőtt elsőszülött fiát »Pasteur«-nek keresztelte el.

Látszólagos elegáns nyugalma némi kis remegést palástolt, míg felment a lépcsőn. Huszonöt lépcső az első emeletig, azután tizenhárom a fordulóig (ez kissé kellemtelen és baljóslatú), majd megint tizenkettő. Utána még két forduló, egyenként tizenegy-tizenegy lépcsővel. Fent volt a második emeleten. Ajtóval állt szemben. A csengő olyan volt, mint valami kerek szem. Réznévtábla volt az ajtón. Ahhoz képest, hogy nagyvilági hölgy, aki az ilyesmit már régen megszokta, kissé túlságosan kényelmetlenül és hevesen vert a szíve. Biztosan a sok lépcső miatt. Egy pillanatra megpihent, két mély lélekzetet vett, majd becsöngetett.

Az ajtó kinyílt és végtelenül szigorú, tiszteletreméltó megjelenésű öreg háztartási alkalmazott jelent meg.

— Mercaptan úr itthon van?

Az ajtó kinyitója hirtelen hosszú terjengős és dühös panaszkodásban tört ki, melynek tárgyát nem lehetett pontosan megállapítani. Mindössze annyit lehetett ki-venni a szavaiból, hogy Mercaptan úr meghagyta, hogy ne zavarják, de valaki mégis feljött és megzavarta, »durva és tapintatlan módon berontott a szobába«. Most, hogy egyszer már megzavarták az urat, most már nyugodtan megzavarhatják még egyszer, de nagy kérdés: hová jutunk, ha az emberek most már csak úgy egyszerűen berontanak mások lakásába. Ez már valóságos bolsevizmus.

Rosie halk hangon nyilvánította részvétét, mire az idős nő beengedte a sötét előszobába. Még mindig dohogva szidta a betolakodó bolsevikieket és közben végigment vele a folyosón, benyitott egy szobába és megbántott hangon szólt be:

— Egy hölgy keresi, Paszter úr!

Goldiené asszony régi családi bútordarab volt, ama kiválasztottak közé tartozott, akik ismerték Mercaptan úr keresztnevének titkát, és ama még kiválasztottabbak közé, akik keresztnévén is szólíthatták. Amint Rosie átlépett a küszöbön, dübörögve becsapta mögötte az ajtót és morogva ment vissza a konyhába.

Semmi esetre sem padlásszoba, állapította meg Rosie. Egy fél pillantás a csecsebecsékre és a szőnyeg, melyet lába alatt érzett, elég volt ahhoz, hogy ezt megállapítsa. Szemügyre vette a szobában tartózkodókat. Egy magas, vékony, erős arcélú és — Rosie nagyon fiatal szemének megállapítása szerint — igen öreg ember a kandalló mellett állt és rákönyökölt. A másik ember simább és eredetibb jelenség volt. Íróasztal mellett ült az ablaknál. Rosie kétségbeesetten nézett egyikről a másikra, abban a hiú reményben, hogy talán az első pillanatban nem vette észre a szőke szakállat. Végül mégis bele kellett törődnie, hogy egyik sem Totó.

A sima jelenség felállt az íróasztal mellől és feléje közeledett...

— Milyen váratlan szerencse, — mondta és hangja felváltva hol fuvolázott, hol harsonázott — igazán boldog vagyok. De minek köszönhetem ... és kihez van szerencsém, ha szabad érdeklődnöm?

Kinyújtotta kezét és Rosie gépiesen kezefogott vele. A síma jelenség szívélyesen, csaknem gyöngéden szorította meg.

— Úgylátszik,... úgylátszik, tévedés történt — mondta Rosie. — Nem Mercaptan úr?

A sima jelenség mosolygott.

— Én vagyok Mercaptan úr.

— Ön a második emeleten lakik?

— Sohasem tartottam igényt arra, hogy matematikusnak tartsanak, — mondta a sima jelenség önelégült mosollyal — de eddigi számításaim szerint... — kissé habozott — ... az a feltevésem, *enfin, que ma demeure se trouue en effet* a második emeleten. Azt hiszem, ebben Lypiatt is egyetért velem.

A sovány férfi felé fordult, aki egész idő alatt mozdulatlanul állt a kandalló párkányára könyökölve és komoran nézett a földre.

Lypiatt felpillantott.

— El kell mennem — mondta hirtelen. Az ajtó felé ment. Ürmös-plakát, ürmös-plakát! Tehát Myra ennek a tréfának a szerzője! Egész dühe elenyészett, mint a kioltott tűz. Ő maga is kioltott tűz most, a boldogtalanság oltotta ki.

Mercaptan úr udvariasan végigszaladt a szobán és kinyitotta számára az ajtót.

— Hát akkor *isten vele* — mondta fölényesen. Lypiatt nem szólt. Kiment az előszobába, majd becsapódott mögötte az ajtó.

— Nahát, nahát — mondta Mercaptan úr és ismét keresztülment a szobán a bizonytalanul álldogáló Rosie felé — ez aztán a *furor poeticus*. De kérem, foglaljon helyet. A *Crébillon-on* — a hatalmas fehér szaténpamlagra mutatott. — Crébillonnak nevezem, — magyarázta — mert ennek a nagy írónak a szelleme lakozik benne, kétségkívül, *kétségkívül*. Természetesen ismeri a könyvét? »*Le Sopha*»

Rosie Crébillon lágy ölébe süppedt és kénytelen volt beismerni, hogy nem ismeri a »*Le Sopha*«-i. Kezdte visszanyerni bátorságát. Ha ez nem is a fiatal költő, mindenesetre egy fiatal költő. Még hozzá egészen különleges. Mint nagyvilági hölgyhöz illik, kedélyesen fogta fel a furcsa helyzetet.

— Nem ismeri a. »*Le Sophm*-t! — kiáltott fel Mercaptan úr. — Ó, kedves, titokzatos asszonyom, engedje meg, hogy azonnal kölcsön adjam önnek egy példányát. Nincs *tökéletes* műveltség, ha nem ismerjük ezt az isteni könyvet.

A könyvespolchoz ugrott és fehér pergamentbe kötött kis könyvecskével tért vissza.

— A hős lelke — magyarázta, miközben átnyújtotta az asszonynak a könyvet — a lélekvándorlás törvényei alapján egy pamlagba költözik. Addig kell a pamlagban lakoznia, amíg két ember teljesen kölcsönös és egyforma szerélemben nem egyesül rajta. A könyv a szegény pamlag reményeinek és csalódásainak krónikája.

— Ó, Istenem — mondta Rosie, amint a címlapra nézett.

— Most azonban — mondta Mejcaptan úr és melléje telepedett Crébillon szélére — kérem, magyarázzon el mindent. Milyen szerencsés félreértésnek köszönhetem ezt a váratlan és egészen elragadó betörést magányomba?

— Az úgy volt, — mondta Rosie habozva — mert az ilyesmit mégis nehéz elmagyarázni — hogy egy ismerőssel kellett volna találkoznom.

— Igen — mondta Mercaptan úr bátorítóan.

— Aki sürgönyt küldött nekem — folytatta Rosie.

— Sürgönyt küldött önnek — visszhangozta Mercaptan úr.

— Közölte, hogy nem ott találkozunk, ahol megbeszéltük, hanem itt.

— Itt?

Rosie bólintott.

— A m-második emeleten — tette hozzá szabatosan.

— De a második emeleten *én* lakom — mondta Mercaptan úr. — Csak nem akarja azt állítani, hogy ismerősét is Mercaptannak hívják és ő is itt lakik?

Rosie mosolygott.

— Nem tudom, hogy hívják — mondta hanyag, hűvös gúnnyal, ami igazán *grandé dame*-hoz illő volt.

— Nem tudja, hogy hívják! — Mercaptan úr elragadtatott nevetésben ordított és sikoltott fel egyszerre. — Ez aztán *túl* jó.

— M-második emeletet mondott a sürgönyben. — Rosie most már teljesen visszanyerte nyugalmát. — Amikor az ön nevét láttam, azt hittem, hogy az övé. Megjegyzem, — oldalpillantást vetett Mercaptan úrra, majd lehunyta a magnoliaszirmokat — megjegyzem, igen bájosan hangzó név.

— Elhalmoz engem, — mondta Mercaptan úr és egész vidám, pizseorrú arcát betöltötte a mosoly -^ ami az *ön* nevét illeti... túlságosan diszkrét *galantuomo* vagyok ahhoz, hogy ezt megkérdézzem. Különben is, *mit* számít az. Nem kérdezzük meg egy rózsának a nevét.

— Hát, ha tudni akarja, — mondta Rosie és ismét felemelte, majd leeresztette sima, fehér szemhéját — véletlenül Rózsa a nevem, illetve Rosie.

— Szóval teljes joggal édes! — kiáltotta Mercaptan úr finom galantériával, melyet elsősorban s maga élvezett. — Hát akkor igyunk egy kis teát.

Felugrott és csengetett.

— őszintén gratulálok magamnak ehhez a váratlan, nagy szerencsééhez.

Rosie nem felelt. Arra gondolt, hogy ez a Mercaptan úr, úgy látszik, még jobban hozzátartozik a nagystílű művészvilághoz, mint Totó.

— Csak azt nem értem, — folytatta Mercaptan úr — hogy ismeretlen barátom miért éppen az én címemet választotta sok millió cím közül? Nyilván ismer, vagy legalább is hallott rólam.

— Magának biztosan sok barátja van.

Mercaptan úr nevetett: hangjában egész zenekar zendült meg, a fagottól a pikuláig.

— *Des amis, des amies*, néma e-vel és anélkül.

Az idős és szigorú háztartási alkalmazott tűnt fel az ajtóban.

— Teát két személynek, Goldiené.

Goldiené gyanakodva nézett körül a szobában.

— A másik úr már elment? — kérdezte. Amikor megállapította, hogy a másik úr valóban eltávozott, ismét panaszkodni kezdett.

— így berontani. Valóságos bolsevizmus...

— Jól van, jól van, Goldiené, kérjük a teánkat, minél hamarabb. — Mercaptan úr tekintélyt parancsolóan emelte fel kezét, mint egy közlekedési rendőr.

— Igenis, Paszter úr — mondta rezignáltán Goldiené és eltűnt

— Mondja meg nekem, — folytatta Mercaptan úr — ha *nem vagyok* indiszkrét, milyen a barátja külseje?

Hát — felelte Rosie — szőke és bár nagyon fiatal, szakállt visel.

Két kezével mutatta a maga nem túlságosan impozáns keblén Totó széles szakállának körvonalait.

— Szakáll! Jóságos ég, — Mercaptan a combjára csapott — hiszen akkor ez Coleman, egész biztos, hogy Coleman, semmi kétség.

— Akárki legyen is, — szólt szigorúan Rosie — nagyon ostoba tréfa volt.

— Hálás vagyok érte, *de toui mon coeur*.

Rosie mosolygott és oldalról rápillantott.

— Mindenesetre alaposan megleckéztetem egyszer.

Szegény Aggie néni, szegény Aggie néni. Mercaptan úr budoárjának ragyogásában kissé nevetségesnek tündek fel a nagynéni kovácsolt réz dísz tárgyai és fényezett, olcsó bútorai,

Tea után Mercaptan úr idegenvezető módjára körülvitte Rosiet a szobában. Megtekintették a papírmásé íróasztalt, a Condor-legyezőket, a Marié Laurencin képet, a »*Du Cole de chez Swann*« 1914-es kiadását, a női szobrocskát, mely valószínűleg hamisítvány, a néger maszkot, a chelseai porcellánfigurákat, a kristályból faragott kínai műtárgyat és Viktória királynő kicsinyített viaszmodeljét üvegbúra alatt. Bebizonyosodott, hogy Totó csak előfutár volt: az igazi revelációt Mercaptan úr jelenti. Szegény Aggie néni. Sőt, mindenki szegény lett Rosie szemében, amikor Mercaptan úr belefogott a *droit du seigneur-ről* szóló kis cikkének felolvasásába. Szegény anyja, lehetetlen ósdi, prűd elveivel, szegény komoly apja a maga unitarizmusával, a *Hibbert Journal-hoz* és a lapokhoz intézett leveleivel, melyekben a szellemi újjászületés szükségét hirdeti.

— Brávó — kiáltotta Crébillon mélyéből. Hátra dőlt az egyik sarokba, mint valami kéjesen ernyedt kígyó és tarka kígyóbőr cipős lábát maga alá húzta. — Brávó — kiáltotta, amikor Mercaptan úr befejezte az olvasást és helyeslést váróan feltekintett.

Mercaptan úr meghajolt.

— Milyen nagyszerűen fejezi ki azt, amit mi mind ... — megértő mozdulattal legyintett és elképzelte, amint az összes nagyvilági hölgyek és mesebeli márkinők ugyanilyen mozdulattal dőlnek hátra a fehér szatén kereveten — ... amit mi mind érzünk, de nem tudunk megfelelően elmondani.

Mercaptan úr el volt ragadtatva. Felállt íróasztala mellől és leült Rosie mellé a Crébillonra.

— Az érzés, — mondta — az a fő.

Rosienak eszébe jutott, hogy apja egyszer ezt írta egy rímtelen versében: »A szív á fontos dolgok színhelye.«

— Teljesen igaza van — mondta fennhangon.

Mercaptan úr kis barna szemei szerelmesen forogtak. Lapos arcában olyanok voltak, mint hájbapottyantott mazsolák. Megfogta Rosie kezét és megcsókolta. Crébillon diszkréten reccsent egyet, amint közelebb csúszott hozzá.

Aznap este Rosie a maga díványán hevert. Silány, olcsó bútordarab Mercaptan úr nagyszerű fehér szatén és faragott, aranyozott fa-tüneteményéhez képest, de azért mégis csak dívány. Lábát átvette a kerevet karfáján. Hosszú és formás lábából jódarab kilátszott a kimonó nyílásától a harisnya végződéséig. Crébillon kis pergament kötésű könyvét olvasta, amelyet Mercaptan úr adott neki, amikor istenhozádót (illetve helyesebben »a *biennot, mon amie*«-t) mondott neki. Ajándékba adta a könyvet és nem kölcsön, mint ahogy együttlétük kezdetén kevésbé nagylelkűen felajánlotta.

Ajándékba adta és végtelenül finom, sokatjelentő dedikációt írt a belső címlapra

ANNAK
KIT-CSAK-ÉDESNEK-SZÓLÍTHATOK
HÁLÁVAL
A FELSZABADÍTOTT CREBILLON.

A Mentőt — Rosie megígérte, hogy hamarosan újra eljön. Eszébe jutott a fejtegetés a »Ius primae noctis«-ról, amit, ah, mindnyájan érzünk, de nem tudunk megfelelően elmondani. Mi, akik kereveteken heverészünk, kegyetlenül bájosan és válogatósán..

— Túlságosan büszke vagyok ahhoz, — mondta ezzel kapcsolatban Mercaptan úr — hogy én legyek a *Vesprit d'escalier des dames galantes*.

Rosie nem tudta biztosan, hogy ez mit jelent, de mindenesetre nagyon szellemesen hangzott.

Lassan olvasta a könyvet. Francia tudománya nem engedte, hogy másképpen olvassa. Sajnálta, hogy nem tud jobban franciául. Akkor talán nem ásítozna így. Szégyen! Megerőltette magát. Hiszen Mercaptan úr azt mondta, hogy ez egy remekmű.

Shearwater dolgozószobájában ült és meg akarta írni dolgozatát a vese szabályozó működéséről. Nem ment a munka.

Miért nem akart tegnap fogadni? — töprengett. Aggódva gyanította más szerelmesek létezését. Csak annál jobban kívánta az asszonyt. Eszébe jutott, hogy Gumbril mondott valamit akkor éjjel, amikor a kávézó kioszk előtt találkoztak. Mit is mondott? Sajnálta, hogy akkor nem figyelt jobban.

Megunt. Máris. Nyilvánvaló.

Talán túl közönséges vagyok a szemében. Shearwater a kezére nézett. Igen, a körme határozottan piz-

kos. Narancsszínű kis pálcikát vett ki a mellényzsebéből és tisztogatni kezdte a körmét. Ma reggel egy egész csomaggal vásárolt ezekből a pálcikákból.

Nagy elhatározással újra megragadta a tollat. »A vérben koncentrált hidrogén ionok ...« — új bekezdésbe fogott, de nem jutott tovább ezeknél a szavaknál.

Ha, — kezdett gondolkozni teljesen zavartan — ha amennyiben... Feltételes mód, múlt időben, de milyen reménytelenül múlt időben. Ha elegánsabban nevelték volna, ha apja ügyvéd lett volna és nem csupán egy ügyvéd irnoka... Akkor nem kellett volna fiatal korában olyan keményen tanulnia, könnyebben élt volna, többet táncolt volna, több fiatal lányt látott volna. Ha évekkal ezelőtt találkozott volna ezzel az asszonnyal, például a háború alatt, gárdahadnagygyi egyenruhában...

Azelőtt úgy tett, mintha nem érdekelték volna a nők, mintha nem tettek volna rá hatást, mintha fölötte állana ennek a dolognak. Pedig ez éppen annyi, mintha az ember azt mondaná, hogy fölötte áll a veséjének. Csak annyit ismert el nagykegyesen a nőkről, hogy fiziológiai szükségletet jelentenek

Jóságos ég, milyen bolond volt.

És Rosie? Milyen élete lehetett mellette, amíg o »fölötte állt« ennek a dolognak? Hirtelen eszébe jutott, hogy egyáltalában nem is ismeri a feleségét, nem tud róla mást, mint hogy képtelen volt rendesen megtanulni (még a magolás sem segített) a békák fiziológiájának legelemibb ismereteit. Amikor ennyit megállapított róla, tovább már nem is volt rá kíváncsi. Hogy lehetett ilyen ostoba?

Pedig Rosie valószínűleg szerelmes volt beléje annak idején. És ő? Nem. Óvakodott ettől. Elvből. Házasságát intim egészségügyi óvintézkedésnek tekintette. Ezenkívül némi pártfogó jóindulatból vette el

és bizonyos fokig mulatságból is, mint ahogy az ember egy kutyakölyket vásárol.

Viveashné azután kinyitotta a szemét. Amikor Viveashnét meglátta, kezdte észrevenni Rosiet is. Eszébe jutott, hogy pipogya fráter volt és még hozzá hülye is.

Hát most mit csináljon? Sokáig ült töprengve.

Végül elhatározta, hogy legjobb lesz, ha mindent elmond Rosie-nak, mindent.

Viveashnéról is beszéljen? Igen, Viveashnéról is. Legalább annál gyorsabban és könnyebben heveri ki Viveashnét. És aztán igyekszik Rosieval foglalkozni és megismerni őt. Tudományosan fel fogja tární. Fel fogja fedezni más tulajdonságait is, nemcsak azt, hogy nem ért a fiziológiához. Felfedezi Rosiet és iránta érzett szeretetét elevenebb és erősebb érzéssé fogja változtatni. Aztán újra kezdenek mindent, jobban, mint először, több tudással és megértéssel, bölcsen leszűrve a múlt tapasztalatait.

Shearwater felállt az íróasztal mellől, elgondolkozva imbolygott az ajtó felé, nekiment a forgatható könyvespolcnak és a karosszéknek, aztán végigment a kis folyosón a szalon felé. Rosie feléje sem fordult, amikor belépett, mozdulatlanul olvasott tovább. Papucsos lába magasabban volt, mint a feje és felső lábszára még mindig bájosan mutogatta titkait.

Shearwater megállt az üres kandalló előtt. Háttal támaszkodott neki, mintha melegedni akarna a képzelt lángoknál. Úgy érezte, hogy ez a legbiztosabb stratégiai pont, ha beszélni akar.

— Mit olvasol? — kérdezte.

— *Le Sopha* — mondta Rosie.

— Mi az?

— Mi az? — utánozta gúnyosan Rosie. — Egy nagy francia klasszikus munka.

— Ki írta?

— A fiatalabb Crébillon.

— Sohse hallottam róla — mondta Shearwater.
Csend következett. Rosie tovább olvasott.

— Az előbb arra gondoltam, — kezdte Shearwater
töprengő és meglehetősen fájdalmas hangon — hogy
talán nem vagy nagyon boldog, Rosie.

Rosie nevetve nézett rá.

— Mi Jut eszedbe? Tökéletesen boldog vagyok.
Shearwater kissé zavarba jött.

— Hát... ezt örömmel hallom. De azt gondol-
tam ... hogy talán te azt gondold . .. hogy kissé
elhanyagollak téged.

Rosie megint nevetett.

— Mit akarsz tulajdonképpen? — kérdezte.

— Lelkiismeretfurdalásaim vannak emiatt —
mondta Shearwater. — Kezdem belátni... valami
felismertette velem ... hogy eddig nem ... hogy eddig
nem bántam veled nagyon jól.

— De én n-nem vettem észre, hidd el — mondta
Rosie még mindig mosolyogva.

— Túl keveset foglalkozom veled, — folytatta
Shearwater kissé kétségbeesetten és ujjával beletűrt
vastag barna hajába — keveset vagyunk együtt. Túl-
ságosan kívülesel az életemen.

— De végre is, — mondta Rosie — mi civ-vilizált
házaspár vagyunk és nem akarunk egymás zsebében
lakni, úgy-e?

— Igen, de most már úgy élünk egymás mellett,
mint az idegenek, — mondta Shearwater — ez nem
helyes. És az én hibám. Sohasem próbáltam a te éle-
tedhez közeledni. Pedig te mindent elkövettél, hogy
az enyémet megértsd ... házasságunk elején.

— Ó, akkor! — nevetett Rosie — akkor azután
rájöttél, hogy milyen kis hülye vagyok.

— Ne üsd el tréfával, — mondta Shearwater — ez nem tréfa, hanem nagyon komoly dolog. Most rájöttem, hogy milyen kevés megértést és figyelmet tanúsítottam eddig irántad, hogy milyen ostoba voltam. Hirtelen vettem ezt észre. Az a helyzet ugyanis, — hirtelen kibuggyant belőle a szó, mint amikor eltávolítják a forrást elzáró dugaszt — hogy legutóbb megismerkedtem egy nővel, aki nekem nagyon tetszik, de akinek én nem tetszem (Ha Myra Viveashról beszélt, önkénytelenül is az ő nyelvét beszélte. Mert Myra Viveash mindig úgy mondta, igen finoman, hogy az emberek »tetszenek egymásnak« és még akkor is ezt a szót használta, ha a legvadabb, leggyötrőbb szenvedélyről és a legteljesebb odaadásról volt szó .. .) és ennek hatása alatt valahogy felismertem olyan dolgokat, melyekkel szemben azelőtt vak voltam, még hozzá előre megfontoltan vak, azt hiszem. Többek között azt is felismertem, hogy nagy mulasztásokat követtem el veled szemben, Rosie.

Rosie jólleplezett meglepetéssel hallgatta. Szóval Jamesnek is megvannak már a maga kis ügyei? Ez hihetetlennek és szánalmasan abszurdnak tűnt fel előtte, amikor férje arcára nézett, az érdes férfias maszk mögött meghúzódó kínlódó gyerekarcra. Kíváncsi volt, ki lehet az illető. De nem árulta el kíváncsiságát. Úgy is rájön hamarosan.

— Sajnálom, hogy boldogtalan vagy — mondta.

— De most már vége — mondta Shearwater határozott kis mozdulattal.

— Ó, dehogy, — mondta Rosie — nem szabad elcsüggedni — mosolyogva nézett rá.

Shearwatert megdöbbenetete ez a könnyed fölény. Egészen másnak képzelte el ezt a beszélgetést, úgy képzelte, hogy komoly lesz, fájdalmas és amellettt gyógyító és enyhüléstadó. De most nem tudta, hogy folytassa.

— Én azt hittem, — mondta habozva — hogy te, hogy mi... ez után az eset után ... — szeretnék közelebb jutni hozzád ... (Ó, milyen nevetségesen hangzik ez!)... talán újra kezdhethénk az egészet, új kiinduló pontról.

— De, *cher ami* — tiltakozott Rosie Mercaptan úr modorában és kedvelt nyelvén — csak nem gondolod komolyan, hogy megint az enyelgő gerlicéket fogjuk utánozni? Teljesen fölösleges módon okozol magadnak gondokat miattam. Én nem találok, hogy elhanyagolsz engem. Neked megvan a magad élete, nekem is megvan a magamé és nem keresztezzük egymás útját.

— És azt hiszed, hogy ez az ideális házaset? — kérdezte Shearwater.

— Mindenesetre a legciv-vilizáltabb — felelte nevetve Rosie.

Rosie civilizációjával szemben Shearwater kissé gyámoltalannak érezte magát.

— Hát, ha nem akarod, — mondta — én azt reméltem, ... azt gondoltam.

Visszament dolgozószobájába, hogy átgondolja az ügyet. Mennél jobban gondolkozott, annál bűnösebbnek találta magát. És megint kínozni kezdte Myra Viveash emléke.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

Lypiatt Mercaptan úrtól egyenesen hazament. Mintha a ragyogó napfény is őt gúnyolta volna. A csillogó piros autóbuszok, a napernyők, a muszlinruhás lányok, a friss falevelek, az uccasarki rezesbandák: mindez kerti ünnepélyszerű és elviselhetetlen volt. Egyedül akart lenni. Taxit vett és úgy ment haza a műtermébe. Pénzügyei ezt nem engedhették meg, de mit számít ez, mit számít ez most már.

A taxi lassan, mintegy undorral gördült végig a piszkos uccákon. Lypiatt kifizette, kinyitotta a kis ajtót a széles istállókapuk között, felment a meredek, létraszerű lépcsőn és otthon volt. Leült és gondolkozni próbált. — Halál, halál, halál, halál — ismételte állandóan és úgy mozgatta száját, mintha imádkozna. Ha elég sokszor ismétli ezt a szót, ha teljesen hozzászokik ehhez a gondolathoz, akkor a halál simán, magától jön el. Érezni fogja, amikor még életben lesz és szinte észrevétlenül fog átsétálni az életből a halálba. A halálba, a halálba. Olyan a halál, mint egy mély kút. Zuhan, zuhan a kő, pillanatokon át, aztán távoli hang, a halál rettenetes hangja — aztán semmi több. A kút Carisbrookeban ... számár forgatja kerekét, mely felhúzza a jeges vízzel telt vödört... sokáig gondolt a halál kútjára. Kint a sikátorban egy verkli rázendített a »Hová száll az őszi légy?« dallamára. Lypiatt felemelte fejét, úgy figyelt. Mosolygott. »Hová száll a légy?« Ez a kérdés szinte önmagától merült fel, drámai, tragikus határozottsággal. Mindennek vége lesz egyszer, eljön az utolsó, szinte nevetséges vonaglás. Most kívülről felülről látott mindent. Látta magát, amint összetörten ül magányában. Kezére nézett, mely élettelenül hevert az asztalon. Csak bilincs kellene hozzá, hogy olyan legyen, mint a leláncolt Titán keze.

De ez megint csak irodalom. Még most is. Kezébe temette arcát. Lelkét gyötrő sötétség töltötte el, ki-mondhatatlan és fájdalmas zavar. Olyan nehéz minden, olyan nehéz.

A tintatartóban, amikor íráshoz akart látni, csak megszáradt, fekete üledéket talált. Napok óta akart új tintát venni, de mindig elfelejtette. Most hát ceruzával kell írnia.

— Emlékszik, — írta — emlékszik, Myra, amikor egyszer lementünk vidékre, emlékszik, ott a Disznóhát

alatt, abban a kis vendégfogadóban nagyképűek akarunk lenni. »Bika-szálló« — emlékszik? Hogy neveltünk a »Bika-szálló«-n. És hogy szerettük a tájat a falakon kívül. Egypár négyzetmérföld és benne volt az egész világ. Meszes gödrök és kék pillangók a Disznóháton. És a domb lábánál váratlanul homok. Kemény, sárga homok. És különös üregek, melyeket ki tudja mikor és milyen betyárok ástak a Zarándokösvény szélén. És a finom szürke homok, melyben hangafű tenyészik a puttenhami réten. És a zászlórúd és a felirat, mely azt a helyet jelzi, ahol Viktória királynő nézte egykor a kilátást. És a hatalmas, lejtős mezők, Compton körül és a sűrű, sötét erdőségek. És a tavak, a rétek és a skót fenyők Cutt Mill-nél. És a shacklefordi erdőségek. Minden, minden, emlékszik, hogy élveztük? Én mindenestre élveztem. Boldog voltam az alatt a három nap alatt. És szerettem magát, Myra. Arra gondoltam, hogy egyszer talán maga is, maga is szeretni fog engem. De nem szeretett. Szerelmem csak boldogtalanságot okozott nekem. Lehet, hogy én voltam a hibás. Talán meg kellett volna találnom a módját, hogy maga boldoggá tegyen. Emlékszik, Michelangelo csodálatos szonettjére, melyben azt mondja, hogy a szeretett nő olyan, mint egy márványtömb, melyből a művész ki tudja faragni álmainak tökéletes szobrát. Ha a szobor rosszul sikerül, ha a szerelmes osztályrésze nem szerelem, hanem halál lesz — akkor a művész és a szerelmes a hibás, nem pedig a márvány és a szeretett lény.

Ámor dunque non ha, né tua beltate,
 O fortuna, o durezza, o gran disdegno,
 Del mio mai colpa, o mio destino, o sorté.-

Se dentro del tuo cor morte e pietate
 Porti in un tempó, é ch'l mio basso ingegno
 Non sappia ardendo trarne altro che morte.

Igen, az én *basso ingegno-ta*, az én alacsony géniusom nem tudott szerelmet fakasztani magából és szépségei fakasztani azokból az anyagokból, melyekkel a művészet dolgozik. Maga most elmosolyodik és azt mondja: szegény Casimir, hát végre belátta? Igen, igen, most már mindent belátok. Belátom, hogy nem tudtam festeni, nem tudtam írni és nem értettem a zenéhez. Sarlatán voltam és kuruzsló voltam. Nevetséges színész voltam hó'si szerepekben, csak arra voltam érdemes, hogy kinevessenek és ki is nevettek. De minden ember nevetséges, ha kívülről szemléljük, ha nem vesszük tekintetbe, hogy mi játszódik le szívében és lelkében. Ilyen módon Hamletből csattanós bohózatot lehetne írni, melynek csúcspontja egy utolérhetetlenül mulatságos jelenet volna, amikor imádott anyját házasságtörésen éri. Ez csak szempontok kérdése. Minden ember egyszerre eleven bohózat és eleven tragédia. Ha valaki megcsúszik egy banánhéjon és összetöri a koponyáját, esés közben a legmulatságosabb mozdulatarabeszket végzi. És maga, Myra — mit gondol, magáról mit mondanak a kellemetlen pletykák? Milyen bulvár-bohózat a maga élete az ő szemükben. Az én számomra maga valami meghatározhatatlan és felfoghatatlan tragédia hősnője. Az ő számukra pedig: egyszerűen csak kikapós nőszemély, akinek mulatságos kalandjai vannak. És ki vagyok én? Sarlatán, kuruzsló, nagyképű, hencegő, frázispuffogtató hülye, aki nem tud mást festeni, mint ürmös-plakátokat. (Miért is fáj ez olyan nagyon? Nem tudom. Hiszen magának joga van ezt gondolnia.) Ez vagyok én — groteszkül nevetséges vagyok. Nagyon valószínű, hogy a maga nevetése jogosult és ítélete helyes. Nem tudom. Nem értek hozzá. Lehet, hogy sarlatán vagyok, lehet, hogy nem vagyok őszinte, mások előtt nagyzolok és becsapom magamat. Mondom, nem tudom. Minden teljesen összezavarodott az agyamban.

Úgylátszik, hogy az egész gépezet széthullt alkatrészeire és szörnyű káoszban hever. Nem tudok rendet csinálni magamban. Hazudtam magamnak? Csak azért játszottam a Nagy Embert, hogy végül magam is elhiggyem, hogy az vagyok? Érek-e valamit, vagy nem érek semmit? Alkottam valami értékeset, valamit, ami megfelelt elgondolásaimnak, álmaimnak (mert azok gyönyörűek voltak, azt biztosan tudom)? Belenézek lelkem káoszába és nem tudom, nem tudom, hogy állok. Csak azt tudom, hogy húsz éve játszom azt a sarlatán szerepet, melyen maguk mind olyan jól nevetnek. Csak azt tudom, hogy lelkem és testem szenvedett (gyakran majdnem éheztem), hogy eljátszhassam ezt a szerepet. Csak azt tudom, hogy verekedtem, hogy ujjongva indultam rohamra, hogy mindig újra és újra letaszítottak — ó, milyen sokszor! — és aztán újra meg újra összeszedtem magamat, hogy újra kezdjem. Lehet, hogy ez nagyon nevetséges — attól függ, milyen szempontból nézzük. Végeredményben nevetséges, hogy egy ember állandó kényelmetlenségeknek tette ki magát olyasmiért, ami tulajdonképpen nincs is. Ez elragadóan mulatságos, belátom. Elméletben elismerem. Ebben a különleges esetben azonban, ne haragudjék, nem tudok szenvedélytelen megfigyelő maradni. És ha most legyőztem, higgye el, nem nevetek hozzá. Leírhatatlan boldogtalanság tölt el, a halál keserősége. Halál, halál, halál. Újra és újra ismétlem ezt a szót. A halálra gondolok, igyekszem elképzelni, fölébe hajolok és lenézek a mélybe, hová a kövek hullnak, ahol egyszer felhangzik egy szörnyű zaj, aztán csend lesz. Lenézek a halál kútjába. Olyan mély; hogy nem látni fenekén a víz csillogó szemét. Nincs gyertyám, mellyel levilágíthatnék. Szörnyű... de nem akarok tovább élni. Az élet rosszabb volna, mint...

Lypiatt újabb papírlap után nyúlt, amikor hirtelen összerezzent: lépteket hallott a lépcső felől. Az ajtó

felé fordult. Szíve hevesen vert. Különös balsejtelem fogta el. Rémulten várta valami ismeretlen és borzalmas lény közeledését. A halál angyalának lába kopog a lépcsőn. Egyre közelebb, közelebb, közelebb. Lypiatt érezte, hogy egész teste reszketni kezd, amint a hang közeledik. Biztosan tudta, hogy néhány pillanat múlva meghal. A pribékek már kikötötték, a kivégzésre kirendelt osztag katonái már felemelték puskáikat. Egy, kettő „. Eszébe jutott Myra Viveash, amint fedetlen fejjel áll a zászlórúd lábánál, ott, ahonnét Viktória királyné csodálta meg egykor Selborne panorámáját. Haja lobog a szélben. Fájdalmasan mosolyog. Arra gondol, hogy Myra egyszer két kezébe vette fejét és megcsókolta őt: »Mert olyan aranyos számár vagy« — mondta neki nevetve... Három. Halk koppanás az ajtón. Lypiatt szívére szorította kezét. Az ajtó kinyílt.

Kis, madárszerű ember lépett a szobába, hosszú orra volt, kis kerek csillogó gombszemei.

— Lydgate úr, ha nem csalódom? — kérdezte. Aztán megnézte a papírlapot, melyre úgylátszik a nevet és a címet írta fel. — Illetve Lypiatt úr. Ezer bocsánat. Nemde Lypiatt úrhoz van szerencsém?

Lypiatt hátradőlt székében és lehunyta szemét. Arca olyan fehér volt, mint a papír. Nehezen lélezgett, halántékát ellepte a veríték, mintha szaladt volna.

— Nyitva találtam lent az ajtót, azért egyenesen feljöttem. Remélem, nem veszi zokon ... —az idegen bocsánatkérően mosolygott.

— Ki maga? — kérdezte Lypiatt, mikor újra kinyitotta a szemét. Szíve még mindig erősen vert, de a vihar után most már lassan kezdett megnyugodni. Elhúzódott a szörnyű kút peremétől, még nem jött el az ugrás ideje.

— Nevem Boldero, — szólt az idegen — Herbert Boldero, Közös barátunk, Gumbril úr, ifjabb Theodore

Gumbril úr — egészítette ki szabatosan — javasolta, hogy keressem önt fel egy oly ügyben, mely engem érdekel s amely talán önt is fogja érdekelni.

Lypiatt szótlanul bólintott.

Boldero úr közben csillogó madárszemével körülnézett a műteremben. Myra Viveash portréja már csaknem készen állt az állványon. Odalépett a képhez és műértő szemmel nézegette.

— Erősen emlékeztet Bacossora, — mondta — rendkívül erősen emlékezett rá, ha szabad magamat így kifejeznem. Ezenkívül egy kissé... — habozott, megpróbálta emlékezetébe idézni annak a másik fickónak a nevét, akiről Gumbril beszélt. Minthogy azonban Derain jelentéktelen hangzású neve sehogy sem jutott az eszébe, óvatosságból azt mondta... — Orpenre is.

Boldero úr kutatóan nézett Lypiatra, hogy igaza van-e.

Lypiatt még mindig nem szólt egy szót sem és úgy látszott, hogy nem is hallotta, ami elhangzott.

Boldero úr belátta, hogy nem nagyon érdemes a modern művészetről beszélnie. Úgy látszik, — gondolta — ennek az alaknak valami baja van. Remélhetőleg, nincs influenzája. Megint nagyon terjed.

— Az a kis ügy, melyről beszélni akarok önnel, — folytatta más hangon — egy kisebbfajta üzletre vonatkozik, melyre Gumbril úrral együtt vállalkoztunk. Légnadrágról van szó — mondta és könnyedén legyintett kezével.

Lypiattból hirtelen feltört az elkeseredett titán kacagása. Hová száll a légy? Hová száll a lélek? Előbb verkli, most légnadrág. Nevetése hirtelen elhalt. Mi az, megint irodalmiaskodás? Megint színészkedés?

— Folytassa, kérem — mondta — és bocsásson meg.

— Kérem, szóra sem érdemes — mondta elnézően Boldero úr. — Tudom, hogy az ötlet az első pillanatban

kissé mulatságosnak tűnik fel. De biztosíthatom, pénz néz ki a dologból, Lydgate úr . . . izé Lypiatt úr. Pénz! — Boldero úr rövid drámai szünetet tartott. — Nos hát, — folytatta aztán — mi az új cikket nagyszerű, átütő reklámmal akarjuk forgalomba hozni. Néhány ezer fontot újsághirdetésekbe fektetünk és ezenkívül jó alaposan plakátczni akarjuk a földalatti állomásokon, az épülő házak deszkakerítésein, és nem szabad elmaradnia a rágógummi, a malátásör és a cigarettelakátok mögött. Ehhez pedig, Lypiatt úr, természetszerűen néhány jó hatásos plakáttervre van szükségünk. Gumbiril úr említette az ön nevét és én azért kerestem fel önt, hogy megkérem, bocsássa rendelkezésünkre tehetségét ennek a célnak az érdekében. Ha szabad megjegyezmem, Lypiatt úr, — most különös melegséggel beszélt — ez a munkája itt arról győz meg, — Myra Viveash arcképére mutatott — hogy ön kiválóan alkalmas volna ennek a feladatnak a megöl...

Nem fejezhette be a szót, mert ebben a pillanatban Lypiatt felugrott székéből és rikácsoló, artikulálatlan, állati hangot hallatva rárohant a pénzemberre, mindkét kezével torkonragadta, megrázta, a földre dobta, aztán ismét felszedte a gallérjánál fogva, az ajtó felé toltá és menetközben rúgásokkal illette. Az utolsó rúgás hatása alatt Boldero úr leródlizott a meredek lépcsőn. Lypiatt utána rohant, Boldero úr azonban gyorsan feltápászkodott a földről, kinyitotta a kaput, kiugrott és becsapta maga mögött, majd végigszaladt a sikátoron, még mielőtt Lypiatt leért volna.

Amikor Lypiatt leért, kinyitotta a kaput. Boldero úr már messze járt, valahol a Piranesi-féle diadalív közelében. Lypiatt utánanézett, amíg teljesen eltűnt, azután ismét felment és ágyára dőlve arcraborult.

HUSZADIK FEJEZET.

Zoe azzal fejezte be a vitát, hogy egy zsebkés pengéjét jó másfélcentiméternyire beledöfte Coleman balkarjába, aztán kiszaladt a lakásból és becsapta maga mögött az ajtót. Coleman megszokta már az ilyesmit. Sőt, tulajdonképpen az ilyesmiért tartotta csak *Zoet*. Óvatosan kihúzta karjából a zsebkést, mely állva maradt benne. Megnézte a pengét és megkönnyebbüléssel állapította meg, hogy, várakozása ellenére, nem piszkos. Talált egy kis vattát, letörölgette a szivárgó vért és bejódózta a sebet. Aztán nekilátott, hogy bekösse. De az ember nem tudja egykönnyen bekötni a saját balkarját. Coleman nem tudta rendesen elhelyezni a tapaszt és megfelelően szorosra venni a kötést. Egy negyedórai fáradozás eredménye mindössze annyi volt, hogy alaposan összemázolta magát vérrel és a seb még mindig nem volt bekötve. Abbahagyta a kísérletezést és csak arra szorítkozott, hogy a kifolyó vért időnként letörölje.

— Vér patakja — mondta hangosan és a vöröstre festett vattára nézett. Újra és újra megismételte ezt a két szót és az ötvenedik *ismétlésnél* hangosan felnevetett.

A konyhacsengő hirtelen berregni kezdett. Ki lehet az? Az ajtóhoz lépett és kinyitotta. A lépcsőházban magas, karcsú fiatal nő állott, ferdevágású kínaias szeme és széles szája volt, fehér hímzéssel díszített fekete ruhát viselt. Coleman, aki még mindig vérző karjához szorította a vattát, olyan kecsesen hajolt meg, ahogy csak tudott.

Kérem, jöjjön be, — mondta — éppen jókor jön. Már éppen kezdtem elvérezni. Vér patakja. Jöjjön, jöjjön — tette hozzá, mikor látta, hogy a fiatal nő még mindig határozatlanul áll a küszöbön.

— De én Coleman urat keresem — mondta a nő kissé akadozva és elpirult *zavarában*.

— Én vagyok Coleman úr — levette a sebről a vattát és műértő szemmel nézte a vért. — De nem-sokára már nem leszek az, ha nem köti be gyorsan a sebemet.

— De ön nem az a Coleman úr, akit én keresek, — mondta egyre zavartabban a fiatal hölgy — önnek is szakálla van ugyan, de . . .

— Hát akkor nekem el kell költöznöm ez árnyék-világból — mondta és kétségbeesetten szétvetette karjait. — *Véged* van, ó rövidéletű Coleman, véged van, ó átkozott parány!

Be akarta csukni az ajtót.

A fiatal hölgy azonban *visszatartotta*.

— Ha valóban szüksége van kötözésre, — mondta — természetesen megcsinálom. A háború alatt önkéntes ápolónői vizsgát tettem.

Coleman ismét kitérte az ajtót.

— Meg vagyok mentve! — kiáltotta — jöjjön be. Rosie tulajdonképpen már tegnap akart Totóhoz menni, mingyárt Mercaptan úrtól. Nyomban fel akarta keresni és felelősségre akarta vonni ostoba tréfájáért. Alaposan meg akarta mondani neki a véleményét. Közölni akarta vele, hogy soha többé nem akarja látni. De azért természetesen, ha kellő megbánást mutatott volna és megfelelő magyarázatokkal szolgál, akkor még ez egyszer, bár nem szívesen, visszafogadta volna kegyeibe. Úgy képzelte, hogy azokban a szabad, előítéletmentes körökben, melyekbe most már ő is bejutott, az ilyen tréfa jelentéktelen csekélység. Ostobaság volna komolyan veszekedni miatta. De azért mégis meg kell leckéztetni Totót.

Amikor azonban végre eltávozott Mercaptan úr andalító budoárjából, már nagyon késő volt ahhoz,

hogy elmenjen Pimlicoba, arra a címre, melyet Mercaptan úr megadott neki. Ezért másnapra halasztotta a látogatást.

Másnap azután elszántan elindult Pimlicoba, hogy felkeresse a Coleman nevű embert. Ez kissé sivárnak és másodrangúnak tűnt fel a Sloane Street és Mercaptan úr után. Szegény Totó! Mercaptan úr ragyogása mellett meglehetősen kopottasnak hat. Az a tanulmány, a »Ius primae noctis«-ról — ah! Miközben Pimlico sivár sikátorait járta, erre gondolt és mosolygott. Szegény Totó! De ne felejtjük el, Totó buta, rosszindulatú és hülye is. Pontosan megfogalmazta, hogy mit mond neki, *sőt* már azt is megfogalmazta pontosan, hogy mit felel majd Totó. Ha aztán lezajlott a jelenet, együtt elmennek és a Café Royalban vacsoráznak, az emeleten, ahol ő még sohasem volt. Féltékennyé fogja tenni, elmondja, hogy mennyire tetszik neki Mercaptan úr — de azért nem teszi túl féltékennyé. Hallgatni arany — szokta neki mondani apja, amikor gyerekkorában hirtelen dühbe gurult és gorombaságokat akart mondani mindenkinek, aki a közelben volt. Igen, hallgatni kétségkívül arany.

Befordult a meglehetősen szomorú kis Lupus Streetre, megtalálta a házsámot s a névjegyek és csengők sorában megtalálta a nevet is. Gyorsan és határozottan ment föl a lépcsőn.

»No — mondja majd neki — azt hittem, hogy maga civilizált ember (Mercaptan úr célzást tett arra, hogy Coleman nem civilizált és ez a célzás elég volt Rosienak), de belátom, hogy tévedtem — teszi majd hozzá. — Nincs kedvem faragatlan alakokkal érintkeznie (A nagyvilági hölgy ifjú költőt akart, nem pedig bárdolatlan parasztot.)

A jólsikerült próba után Rosie becsöngetett. Azután kinyílt az ajtó és egy hatalmas szakállas kozák jelent

meg, mosolygott, ránézett csillogó és veszélyes szemével, azt mondta, »vér patakja« és úgy vérzett, mint egy disznó. Véres az inge, véres a nadrágja, véres a keze és véres ujjnyomok vannak az arcán. Még szőke szakállának a szélén is vérfoltok vannak. Ez, első pillantásra, még Rosie arisztokratikus fölényének is sok volt egy kicsit.

Végül mégis követte őt a kis halion keresztül egy világos, fehérremszelt szobába, melyben nem volt más bútor, mint egy asztal, néhány szék és egy nagy tákolmány rugókkal és matraccal. Ez szigetként állott a szoba közepén és hol ágynak, hol pamlagnak szolgált, — ahogy éppen kellett. A kandalló fölött a falra szegezett fénykép volt: a szerelem anatómiáját ábrázoló Lionardo-rajz reprodukciója. Más kép nem volt a szobában.

— Itt van minden, ami kell, — mondta Coleman és az asztalra mutatott — tapasz, kötszer, vatta, jód, géz, guttapercha. Mindig készen tartom ezeket, kisebb szerencsétlenségek esetére.

— Olyan gyakran vágja meg a karját? — kérdezte Rosie. Levette kesztyűjét és hozzálátott, hogy felnyisson egy friss csomag kötszert.

— Az embert megvágják — magyarázta Coleman.

— Kis nézeteltérések. Mi itt az abszolút erkölcsi elvek alapján élünk.

— Ki az a »mi«? — kérdezte Rosie, mégegyszer bejődözta a sebet és nagy darab négyszögletes tapaszt helyezett rá.

— Csak én és, hogy is mondjam, segítőtársam. Ó, maga nagyon ügyesen csinálja ezt. Igazi ápolónőtípus, csupa anyai ösztön. »Ha lesújt a fájdalom, ezt őszintén fájlalom,« szoktuk mondani annakidején a régi jó időkben, amikor még kedveltük a szójátékokat.

Rosie nevetett.

— Pedig nem töltöm minden időmet sebkötőzéssel — mondta és egy pillanatra felnézett a kötés mellől. Első meglepetéséből már felocsúdott és visszanyerte hűvös önuralmát.

— Derék dolog, — kiáltotta Coleman — szóval inkább üti a sebeket, mint kötözi őket. Először sebeket okoz, azután gyógyítja őket, a régi jó homeopatha módon. Nagyszerű! Látja, mi a véleménye erről Lionardónak?

Szabadon maradt kezével a kandalló fölé tűzött fényképre mutatott.

Rosie, aki rögtön észrevette a képet, amikor belépett a szobába, jobbnak látta, ha nem nézi meg másodszor és alaposabban.

— Megbotránkoztatónak találom — mondta és intenzíven foglalatoskodott a kötözéssel.

— Hiszen éppen ez a lényeg, ez a lényeg — mondta Coleman és világoskék szemében fények villantak. — A nagy szenvedély szépsége. Az mindig megbotránkoltató. Olvassa csak el, mit írnak a latin bölcsek a szerelemről. Az ám csak a szép. Ha jól tudom clunyi Odo a nőt *saccus stercoris-nek*, ganéjjal telt zsáknak nevezte. *Si quis enim considerat quae intra nares et quae intra fauces et quae intra ventrem lateant, sordes ubique reperiet.* — Coleman szájából ékesszólóan dübörgött a latin szónoklat. — *Et si nec extremis digitis flegma vei stercus tangere patimur, quomodo ipsum stercoris saccum amplecti desideramus.* — Csettintett a nyelvvel. — Nagyszerű — mondta.

— Nem értek latinul — mondta Rosie — és nagyon örülök neki. Kész a kötése, itt van.

— »Ezt őszintén fájjalom« — Coleman mosolyával fejezte ki köszönetét. Attól tartok, hogy a nagy Odo magát sem kímélte volna, még jó cselekedetei fejében sem. Még kevésbé jó megjelenése fejében, mert

ez csak még jobban ingerelte volna arra, hogy fokozottabb figyelemmel foglalkozzék zsigereinek titkaival.

— *Igazán!* — tiltakozott Rosie. Szeretett volna elmenni innen, a kozák szeme azonban olyan furcsán csillogott rá és olyan rejtélyesen mosolygott, hogy Rosie akarata ellenére is ülve maradt és undorító örömmel hallgatta gyors beszédét és erőltetett, ijesztő, sikongó nevetését.

— Ó, — kiáltotta Coleman és mindkét karját magasra emelre — azok az öreg bölcsek! Milyen különös alaposággal foglalkoztak a bűn szennyével, komorságával, piszkával, kietlenségével és minden borzalmával! Le akarták beszélni az embereket a bűnről, felsorolva minden borzalmát. Pedig tulajdonképpen csak annál izgatóbbá tették, mennél bővebben elmondták róla az igazat. *O, esca vermium, O massa pulveris!* Milyen émelyítő ölelések! Folyton csak a párosodási jelző igét ragozni egy halom zsiger kíséretében — van-e ennél élvezetesebb, áthatóbb és mámorítóbb aljasság?

Hátravetette fejét és nevetett. Szakállának vérfoltos vége beleremegett. Rosie lenyűgözötten és undorodva nézte.

— Véres a szakálla — mondta kelletlenül.

— Hát aztán? Miért ne legyen véres?

Rosie érezte, hogy elpirul zavarában.

— Csak azért, mert nem szép. Nem tudom miért, de nem szép.

— Egy okkal több, hogy azonnal a karjaimba dőljön — mondta Coleman. — Ha az embert egy szakáll csókolja meg, az már önmagában is elég rossz, de egy véres szakáll... képzelje csak el.

Rosie megborzongott.

— Végre is, — folytatta Coleman — mi érdekes, vagy mulatságos van abban, ha a közönséges dolgokat közönséges módon csináljuk? Élet *au naturel*.

Megcsóválta a fejét.

— Hagyma sáfránnyal, az igen! Hisz az erkölcsben?

— N-nem nagyon — mondta Rosie mosolyogva.

— Sajnálom magát. így szörnyen unalmasnak találhatja az életet. Amint hisz az erkölcsben, minden az életnagyság ezerszeresére nő. *Ötszáz láb* magas phallikus szimbólumok, — fölemelte kezét — vigyorgó fogsor, melyen százméteres síkfutási versenyt rendezhet.

Szakálla fölött rámosolygott Rosiera, majd így folytatta:

— Akkora sebek, melyeknek gennyedő mélyébe hatlovas fogattal lehet behajtani. A legapróbb mozzanat is óriási jelentőséget kap. Az ember csak akkor élvezheti igazán az életet, ha hisz az erkölcsben. Ha például maga néhány perc múlva engedni fog véres szakállam tolakodásának — milyen pompásan tudná ezt élvezni, ha közben arra gondolna, hogy vét az erkölcs ellen, ha nyugodtan és szenvedélytelenül gondolkozna egész idő alatt. Mert ez így nemcsak borzalmas bűn, hanem csúnya is, groteszk, tulajdonképpen csak defaecatio...

Rosie felemelte a kezét.

— Maga igazán borzalmas — mondta. Coleman rámosolygott. Még mindig nem ment el.

— Ha nem tudja elhatározni, hogy mellém álljon, — mondta Coleman— akkor jobb, ha pozitíven szembefordul velem, mintha negatív módon közömbösen maradna.

— Szamárság — kiáltotta Rosie gyenge hangon.

— Ha a szeretőmet nymphomániás kutyának nevezem, mindig belémszúrja a zsebkést.

— És ez jólesik magának?

— Áthatóan — felelte. — A végsőkéig piszkos és alantas dolog és ugyanakkor végtelen, örök értelme van.

Coleman elhallgatott és Rosie sem szólt semmit. Reménytelenül állapította meg, milyen kár, hogy

nem Totóval találkozott ehelyett a szörnyű veszedelmes kozák helyett. Mercaptannak figyelmeztetnie kellett volna. De hiszen Mercaptan azt hitte, hogy ő már ismeri ezt az alakot. Rápillantott: a férfi csillogó szeme rászegeződött. Coleman halkan nevetett.

— Nem kíváncsi, hogy ki vagyok — kérdezte Rosie — és hogy kerülök ide?

Coleman szelíden megrázta a fejét.

— Cseppet sem — felelte.

Rosie olyan gyámoltalannak érezte magát, mint még soha.

— Miért nem? — kérdezte, a tőle telhető legbáttabban és legszemtelenebbül.

Coleman kérdéssel felelt.

— Miért lennék kíváncsi?

— Természetes lenne.

— Amit tudni akarok, azt tudom, — mondta — maga nő, legalább is magán viseli a női nem bélyegét. Amellett nem a legpompásabban fejlett, ha szabad megjegyeznem. Mindamellett nem visel múltját. Szemhéja fel és le lebeg a szeme előtt, mint egy jelzőlámpa mozgó ernyője, mely az ismert titkos írással lebetűzi: Á. M. O. R. Ezt a szót adja le, ha benyomásom nem csal, és nem azt, hogy: C. A. S. T. I. T. A. S. Ezenkívül szája is van, mely úgy látszik tud ízlelni és tud harapni. Ezenkívül...

Rosie felugrott.

— Elmegyek — mondta.

Coleman hátradőlt székében és harsányan nevetett.

— Harapni, harapni, harapni — mondta harminckétszer.

Rendkívül gyorsan nyitogatta és csukogatta a száját, fogai halk, száraz nessel koccantak össze.

— Minden falatot harminckétszer rágjunk meg, mondta Gladstone, pedig Gladstone, — ismét meg-

csattogtatta éles fehér fogsorát — Gladstone igazán értett a dologhoz.

— Isten vele — mondta Rosie az ajtóból.

— Isten vele — szólt vissza Coleman és a következő pillanatban talpraugrott és Rosie felé rohant a szobán keresztül.

Rosie felkiáltott, kiugrott az ajtón, becsapta maga mögött, végigfutott az előszobán és a lakásajtó zárjaival kezdett bajlódni. Nem akart kinyílni, nem akart kinyílni. Reszketett, émelyegni kezdett a félelemtől. Mögötte megcsikordult az ajtó. Üvöltő nevetés hallatszott, majd a kozák keze rátapadt a karjára, arca a vállá fölé hajolt és vérfoltos szőke szakállá a nyakát és az arcát csiklandozta.

— Jaj, nem, nem, nem — könyörgött Rosie elfordított fejjel. Aztán hirtelen heves sírásra fakadt.

— Könnyek! — kiáltotta elragadtatással Coleman. — Valódi könnyek. — Mohón föléjhajolt, hogy felsókolja könnyeit, hogy megigya őket, amint hullanak.

— Micsoda mámor — mondta és felnézett a mennyezetre, mint egy ivó csirke. Csettintett a nyelvével.

Rosie kétségbeesetten zokogott. Még sohasem érezte magát kevésbé nagyvilági hölgynek, mint ebben a pillanatban.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

— No, — mondta Gumbri — megint itt vagyok.

— Máris? — Myra Viveash heves fejfájása arra kényszerítette, hogy a villásreggeli után, amit Piers Cottonnal költött el, hazamenjen lepihenni. Már kielégítette pyramidon-éhségét és most a Dufy-huzatos pamlagon feküdt életnagyságú arcképe alatt, melyet Jacques-Émile Blanche festett. Fejfájása nem igen

javult ugyan, de már nagyon unta magát. Amikor a lány jelentette, hogy Gumbriil van itt, utasította, hogy bocsássa be.

— Nagyon beteg vagyok — mondta elhaló hangján — nézzen rám — magára mutatott — és aztán megint nézzen rám — most a szikrázóan tündöklő arcképre mutatott. — Használat előtt és használat után. Mint a hirdetések mondják. Minden kép egy történetet mond el.

Bágyadtan nevetett, kis fintort vágott, halkan beszívta a levegőt a száján át, és kezét homlokára szorította.

— Szegény Myra — mondta Gumbriil, egy széket húzott a pamlag mellé és úgy ült le, mint ahogy az orvos helyezkedik el a beteg ágya mellett. — De minek a használata előtt és után? — kérdezte szinte szak-szerű hangon.

Myra alig észrevehetően vállat vont.

— Nem tudom.

— Remélem, nem influenza.

— Nem hiszem.

— Csak nem szerelem?

Myra Viveash nem mert még egy nevetést megkockáztatni, csak kínlódva mosolygott.

— Mert az aztán méltó büntetés volna — folytatta Gumbriil — azok után, amit velem tett.

— Mit tettem magával? — kérdezte Myra Viveash és tágranyította halványkék szemét.

— Egyszerűen csak tönkretette az életemet.

— Ne legyen gyerekes, Theodore. Mondja meg, mit jelentenek ezek az ostoba nagy szavak.

Elhaló hangja türelmetlen volt.

— Azt jelentik, — folytatta Gumbriil — hogy megakadályozta, hogy láthassam az egyetlen lényt, akit valaha igazán látni akartam. És tegnap, amikor

fel akartam keresni, már nem találtam. Eltűnt. Most itt maradtam az űrben.

Myra Viveash behunyta a szemét.

— Valamennyien az űrben lebegünk — mondta.

—Azért magának mégis elég társasága van. — Pillanatra elhallgatott. — Mindenesetre sajnálom. Miért nem mondta mingyárt? És miért nem fűtyült rám és miért nem hagyott ott?

— Azért nem mondtam, mert akkor még nem tudtam. És azért nem hagytam ott, mert nem akartam magával veszekedni.

— Köszönöm — mondta az asszony és megveregette Gumbriil kezét. — És most mihez akar fogni? Mert az, hogy velem nem veszekszik, meglehetősen negatívjellegű öröm.

— Holnap elhagyom az országot — mondta Gumbriil.

— Ó, a klasszikus orvosság... De remélem, nem akar elefántra vadászni.

Eszébe jutott Viveash, a tikki-tikkik és a cecelegyek között. Igazán bájos ember, bájos, de... semmi több.

— Szent Isten — kiáltott fel Gumbriil — minek néz engem? Elefántvadászat! — Hátradólt székében és szívből felnevetett, most először, amióta tegnap este visszatért Robertsbridgeből. Akkor úgy érezte, hogy soha többé nem fog nevetni. — Képzelden el engem trópusi sisakban, elefántlövő puskával.

Myra Viveash homlokára szorította a kezét.

— Elképzelem, Theodore, de fejem érdekében elhitetem magammal, hogy nem hatna komikusan.

— Először Párizsba megyek, — mondta Gumbriil — hogy onnan hová, azt még nem tudom. Elmegyek mindenhová, ahol az emberek hajlandók légnadrágot venni. Tudniillik légnadrágban utazom.

Myrát most már a fejfájása sem tudta elriasztani a nevetéstől.

— Arra gondoltam, hogy búcsúünnepséget rendezek magamnak — folytatta GumbriL. — Ha már jobban van, akkor felkerekedhetnénk, hogy néhány barátunkat összegyűjtsük vacsorára. Azután komor, gyászos hangulatban fogunk enni és inni. Reggel pedig borotvátlanul, kimerülten, undorodva vonatra ülök a Viktória pályaudvaron és boldog leszek, hogy kikerülök Angliából.

— Ám legyen, — szölt Myra Viveash bágyadtan, de határozottan a pamlagról, mely most valóban halálos ágynak tűnt fel — addig azonban igyunk egy csésze másodsor kifőzött teát és meséljen nekem valamit.

Behozták a tannint. GumbriL hozzáfogott a meséléshez, Myra Viveash pedig a hallgatáshoz. Időnként kölni-vízzel nedvesítette be homlokát és valami üvegcsét szagolgatott.

GumbriL mesélt. Mesélt a polipok házassági szer-tartásairól, ezekről a buja szertartásokról, melyeket az Indiai óceán fenekén rendeznek zöld barlangokban. Minthogy két polipnak összesen tizenhat karja van, kérdés, hányféleképen lehet permutálni és kombinálni az öleléseket. És minden egyes kartömeg központjában olyan száj tátong, mint egy ara-papagáj csőre.

Elmesélte, hogy, mint Umbilikoff barátja, a misztikus elmondta neki, a hold hátsó oldalán gyűlnek össze a halottak lelkei kis hólyagok alakjában, mint a felfúj-t szágó-szemek. Egyre jobban zsúfolódnak egymásra, míg végül folyton növekvő gyötrelmes nyomással préselik egymást össze. A be nem avatottak a hold hátsó felének ezt az összepréselt világát hibásan pokol-nak nevezik. Ami pedig a csillag-konstellációkat illeti, a Skorpió volt az első gerinces konstelláció. A Skorpió ugyanis rendkívül akaraterővel lenyelte külső páncél-

zatát, testében összepréselte és újra felépítette és így lett az első gerinces. Nevezetes nap volt ez a kozmikus történelemben.

A Regent Street és a Piccadilly új házaiban nagyon drágák a lakások: négyzetlábanként három-négy fontot kell fizetni. Egyébként Nash szép elgondolásai már szétfoslottak és megint a káosz és a barbárság uralkodik még a Regent Streeten is. Idősebb Gumbril szelleme lebegett a szobában.

Azután Gumbril felvetette a kérdést: ki él hosszabb ideig, az, aki két éven át heroint szed és aztán meghal, vagy az, aki kilencvenöt évig él marhasültön, vízen és burgonyán? Az előbbi a maga huszonnégy hónapját az örökkévalóságban élte át, a marhahúsevő viszont csak az időben élt.

— Beszélhetnék magának a heroinról — mondta Myra Viveash.

Visszatérve a csillagzatokra, Gumbril közölte, hogy értesülése szerint Bak-né önagysága még mindig nyitva tartja ágyát mindenki számára. Rubens hogy megcsodálta volna azokat a selyempárnákat, azokat az óriási káposztanagyságú rózsákat és a nagy rózsaszín gyöngyöket, melyek nagyobbak, mint azok, amiket Nemo kapitány fedezett fel az emlékezetes osztrigában. És milyen lágyan és halkán suhognak húsrétegei, amikor jár és először egyik lábával lép előre, aztán a másikkal.

Egyébként, apropos polipok, a mélytengeri halak úszóhólyagja csaknem teljesen tiszta oxigénnel van tele. *C'est la vie* — mondta Gumbril és vállatvont.

Alpesi réteken a szöcskék zümmögve ugrálnak, mint valami óramű. A különben láthatatlan, barna szöcskék hirtelen feltűnnek, amint átugorják a virágokat: rövid kék villámok és kanyargó skarlát vonalak. Azután a felső szárnyuk ismét ráborul a színes alsószárnyra és megint láthatatlanul hegedülnek, combju-

kat összedörzsölve, mint Bak-né önagysága, a magas virágtornyok tövében.

A hamisítók úgy adnak patinát ál-középkori elefántcsont faragványaiknak, hogy kövér, fiatal zsidó-asszonyoknak adják kölcsön, hogy néhány hónapig amulettként a kebleik közt viseljék.

Az olasz temetőkben a családi sírboltok üvegből és vasból vannak, mint a melegházak.

Sir Henry Griddle végre feleségül vette azt a disznó-arcú hölgyet.

Piero della Francesca »Feltámadás« freskója, mely San Sepolcrobán van, a világ legszebb képe. Az ottani szálloda sem a legrosszabb. Szkriabin — *le Csajkovszkij de nos jours*. A legunalmasabb tájképfestő Marchand. A legjobb költő . . .

— Unom — szólt közbe Myra Viveash.

— Hát a szerelemről kell beszélnem?

— Úgy látszik, — felelte Viveashné és behunyta szemét.

Gumbril elmondta azt a bizonyos történetet Jo Petersről, Ccnnie Asticotról és Jim Baumról. Aztán elmondta azt a bizonyos történetet Lola Knopfról és Gnomon bárónőről. Azután egy másikat Margherita Radicofaniról, saját magáról és Meyer tiszteletesről. Azután egy másikat Lord Caveyről és a kis Toby Nobesről. Amikor mindezt elmondta, észrevette, hogy Myra Viveash elaludt.

Ezt nem találta túlságosan hízogőnek. Viszont, ha egy kicsit alszik, az jót tesz a fejfájásának. Attól tartott, hogy ha abbahagyja a beszédet, az asszony felébred a váratlan csöndre és ezért nyugodtan tovább beszélt.

— Ha külföldre megyek — monologizálta — hozzálátok önéletrajzom megírásához. Erre a célra a legalkalmasabb hely egy hotelszoba. — Elgondolkozva

megvakarta a fejét, sőt az orrát is piszkálta. Megvolt ez a rossz szokása, ha magára maradt. — Azok, akik ismernek engem — folytatta — azt fogják hinni, hogy csak azért írok a ponifogatról, az anyámról, a virágokról és megymásról, mert itt belül tudom — kissé erősebben vakarta a fejét annak jeléül, hogy az agyára gondol — hogy mostanában ilyesmit kell írni. Azt fogják hinni, hogy aféle vacak Romáin Rolland vagyok, aki reménytelenül próbál úgy tenni, mintha ő is az igazán jelentékeny emberek emócióit és nagy szellemi élményeit élné át. És talán igazuk is lesz. Talán »Gumbril élete« ugyanolyan nyilvánvaló *Ersatz* lesz, mint amilyen »Beethoven élete«. Viszont az is lehet, hogy meglepetéssel fognak rájönni, hogy éppen ez az eredeti és a valódi. Majd meglátjuk.

Gumbril lassan bólíntott, miközben két pennyt a jobb nadrágzsebéből áttett a bal nadrágzsebébe. Kissé elkedvetlenítette, hogy ezek a rézpénzek betolakodtak az ezüstök közé. Az ezüst a jobb zsebbe való, a réz a bal zsebbe. Ez egyike azoknak a törvényeknek, melyeket nem tanácsos megszegni.

— Az az előérzetem, — folytatta — hogy a közeli napokban szentté válok. Nem túlságosan nagysikerű, tétovázó szent leszek, mint egy kialvóban lévő gyertya. Ami pedig a szerelmet illeti... hm, hm. Ami pedig az embereket illeti, akikkel találkoztam, ki fogom fejteni, hogy megismertem Európa minden nevezetes emberét és azt mondtam róluk, amit első szerelmi ügyem után mondtam: »Ennyi az egész?«

— Igazán ezt mondta első szerelmi ügye után? — kérdezte Myra Viveash, aki most felébredt.

— Maga nem ezt mondta?

— Nem, én azt mondtam: ez *minden*, ez az egész világ. A szerelem vagy mindent jelent vagy semmit.

Lehunyta szemét és nyomban újra elaludt.

Gumbril folytatta bölcsődal-monológiáját.

— Szemelvények a kritikákból: *The Scotsman*: »Bájos kis könyv«. *Darlington Echo*: »Obszcén és rágalmazó halandzsa, tele hamis pszichológiával« *Court Journal*: »Gumbril első unokatestvére Szent Xavér Ferenc, második unokatestvére Rochester grófja, harmadik unokatestvére az Érzések Embere, negyedik unokatestvére Dávid Hume. . .« — Gumbril már unta ezt a tréfát. — Ha meggondolom, hogyan pocsékolódik el életem lángja. Ha meggondolom ... Herr Jesu, mint Fräulein Nimmermein szokta kiáltani a kritikus pillanatban. Gondold meg, kedves tehén, gondold meg. Ebben az évszakban nem nő fű. Gondold meg, kedves tehén, gondold meg.

Felállt székéből és lábujjhegyen az Íróasztalhoz ment. Az itatós mellett indiai tör hevert, melyet Viveashné papírvágókésnek szokott használni. Gumbril felkapta és több szúrást tett a levegőben.

— Szorítsd, — mondta — mindig felfelé szúrj! *En garde*. Kitérés. Markolatig. A vége szúrós — mondta, mialatt két ujja végigfutott a pengén — de mire a markolathoz érünk olyan, mint valami simogatás. Hopp.

Letette a kést, egy pillanatra a tükör felé fordult, grimaszt vágott, aztán visszament a székhez.

Myra Viveash hét órakor felébredt. Megrázta fejét, hogy megállapítsa, még mindig bent zörög-e a fájdalom a koponyájában.

— Azt hiszem, már jól vagyok — mondta és felugrott. — Gyerünk! — kiáltotta — mindenre kapható vagyok!

— Én viszont a kukacok számára vagyok kapható, eledeli minőségben — mondta Gumbril — dehát, dehát *versiam a tazza piena il generoso umor*.

Az »Ördög Róbert« bordalát kezdte dúdolni és ennek az öszintén vidám dalnak hangjai mellett hagyták el a házat.

Ezen az estén több fontot mutatott az autójuk taksamérője. Ide-oda hajtattak London egyik végétől a másikig. Valahányszor átmentek a Piccadilly Circuson, Myra Viveash kihajolt az ablakon és megnézte a fényreklámokat, melyek lord Shaftesbury szobra fölött járták szakadatlan vitustáncukat.

— Ó, hogy imádom ezeket — mondta, mikor először elmentek a fényreklámok alatt — imádom ezeket a kerekeket, melyek addig forognak, amíg szikrák pattannak belőlük, a száguldó motort, és azt a kedves borospoharat, mely megtelik, aztán eltűnik és újra megtelik. Rém angyali!

— Rém bosszantó — igazította helyre Gumbril — ezek a dolgok epileptikus jelképei mindannak, ami mai életünkben bestiális és hülye. Nézze meg ezeket a bestiális dolgokat és azután nézzen oda — a tűzrendészeti hivatal épületére mutatott a tér északi oldalán — látja, az méltóságteljes, finom, szép és nyugodt. Itt pedig ugrál és szökdécsel és vonaglik a... nem is tudom minek nevezzem ... a nyugtalanság, a felületesség, a gondolkozástól való irtózás... az egész nyughatatlan élet . . .

— Milyen elragadóan pedáns maga — kiáltotta az *asszony*, elfordult az ablaktól, Gumbril vállára tette kezét és megcsókolta. — Egészen elragadóan nevetséges.

— Ezzel sem kényszeríthet véleményem megváltoztatására — mondta mosolyogva Gumbril — *eppur si muove*, ragaszkodom elveimhez, mint Galilei. Ezek a dolgok mozognak és szörnyűek.

— Ugyanolyanok, mint én — mondta nyomatékkal Myra Viveash, — azonosak velem.

Először Lypiatt sikátorába hajtattak. Elhaladtak a Piranesi-féle ív alatt. A ruhaszárító kötelek, melyek a szemközti házak ablakait összekötötték, úgy tűntek

fel, mintha a híres börtönök jelentős és titokzatos berendezési tárgyai volnának. Rossz szag terjengett, a gyerekek üvöltöttek és a süldő lányok hiénaszerű nevetése visszhangzott a keskeny ucca falai között. Egy pillanat elég volt hozzá, hogy Gumbriiban felébredjen a szociális felelősségérzet.

Lypiatt az egész napot szobájában töltötte és írt — leírta egész életét, összes eszméit és eszményeit, mind Myra számára. Az összefirkált lapok halmaza nőttön nőtt. Estefelé befejezte, minden írnivalóját megírta. Megette a tegnapi kenyérmaradékot és vizet ivott. Tudniillik eszébe jutott, hogy egész nap nem evett semmit, Azután nekiült gondolkozni: a kút széle fölé hajolt és lenézett a feneketlen sötétbe.

Még meg volt egykori szolgálati revolvere. Kivette a fiókból, megtöltötte és arra a ládára helyezte, mely asztalként szerepelt ágya fejénél. Azután elnyúlt az ágyon. Egészen mozdulatlanul feküdt, izmai elernyedtek, alig lélegzett. Már halottnak képzelte magát. Nevetéses! Hiszen előbb még be kell ugrania a kútba.

Felvette a pisztolyt és benézett a csöbe. Sötét és mély, mint a kút. A cső nyílását homlokához szorította: olyan volt, mint egy hideg száj érintése.

Nincs semmi újszerű a halálban. Nem ad alkalmat új gondolatokra. Csak a régi gondolatok, a szörnyű régi kérdések tértek vissza.

A hideg száj a homlokon, ujjá a ravaszon. Mingyárt lezuhan, lezuhan. És a megsemmisítő dörrenés lesz az a távoli halálhang, ami a kút fenekéről hallatszik fel. Aztán csönd lesz és mi következik azután? Megint a régi kérdés.

Azután? Azután véresen elterül. Legyek isznak a véreből, mintha vörös méz lenne. Végül emberek jönnek, elviszik, a vizsgálóbírói esküdtszék megtekinti a holttestet és megállapítja a pillanatnyi elmezavart.

Azután elássák egy fekete gödörbe, elássák és bomlani kezd.

És ezenkívül? Lesz még valami? Nem merül fel semmi új gondolat, semmi új kérdés. És még sincs felelet.

A szobában sötétedni kezdett. Az állvány és Myra arcképe egyetlen fekete sziluetté olvadt az ablak előtt. Egymásba folyt a távoli és a közeli, felbomlott a tér a sötétben és beleolvadt. Az ablakon túl a sápadt alkony egyre homályosabb lett. Élesen rikoltoztak a gyerekek, akik a zöld gázlámpák alatt üzték játékaikat. A fiatal lányok derű nélküli vad nevetése gúnyos volt és hívogató. Lypiatt kinyújtotta kezét és megszorította a pisztolyt.

Lent a kapun hangosan kopogtak. Felemelte fejét és hallgatózott. Két hang: egy férfié és egy nőé. Myra hangját rögtön megismerte. A férfihang valószínűleg Gumbrilé.

— Borzalmas elgondolni, hogy emberek ilyen helyeken lakjanak, — mondta GumbriL. — Nézze ezeket a gyerekeket. — Törvénnyel kellene büntetni azokat, akik ebben az uccában gyerekeket hoznak világra.

— Engem mindig a hamelni patkányfogónak néznek — mondta Myra Viveash. Lypiatt felkelt és az ablakhoz osont. Hallhatta, amit beszélnek.

— Kíváncsi vagyok, itthon van-e Lypiatt. Nem látok világosságot.

— Vastag függönyei vannak, — mondta Viveashné. — Egyébként pedig úgy tudom, hogy mindig sötétben írja a verseit. Biztosan most is verset ír.

GumbriL nevetett.

— Kopogjon még — mondta Myra Viveash — a költők mindig nagyon elmerülnek a munkájukban. És Casimir mindig költő.

— *Il Poéta*, nagy P-vel, mint D'Annunzio az olasz lapokban. Hallotta, hogy D'Annunzionak vízhatlan vászonra nyomtatott könyvei vannak, melyeket a fürdőkádban olvas? — Megint kopogott. — A *Corriere della Sera*-ban olvastam valamelyik nap a klubban. Különösen »Assisi Szent Ferenc virágocskái«-t szereti a fürdőben olvasni. A szappantartójában vízhatlan tintájú töltőtollat tart, hogy maga is hozzájáruljon néhány virágocskával, ha kedve tartja. Ezt Casimirnek is ajánlhatnánk.

Lypiatt összefont karral állt az ablak mellett és hallgatott. Milyen könnyedén dobálják kézről-kézre az életét, a szívét, mintha valami labdával játszanának. Hirtelen az jutott eszébe, hogy ő is milyen gyakran beszélt fölényesen és rosszmájúan másokról. A maga személyét azonban mindig szentnek tartotta. Elméletben persze mindig tudta, hogy mások éppolyan lesajnálóan beszélnek róla, mint ő azokról. A gyakorlatban azonban nehéz az ilyesmit elhinni.

— Szegény Casim ír — mondta Myra Viveash — attól félek, hogy kiállítása megbukott.

— Persze, hogy megbukott — mondta Gumbriil — tökéletesen és teljesen megbukott. Szóltam szelídített tőkepénzesemnek, hogy terveztesse Lypiattal plakátokat. Éhez kitűnően értene. És végre egy kis pénz is állna a házához.

— Az a szörnyű — mondta Viveashné, — hogy meg fog sértődni erre az ajánlatra.

Felnézett az ablakra.

— Nem tudom — folytatta — olyan halottnak tűnik fel ez a ház. Remélem, semmi baj nem érte szegény Casimirt. Attól tartok, hogy igen, nagyon kellemtelen érzésem van.

— Persze, a híres női intuíció — nevetett Gumbriil és megint bezörgetett.

— Mindig arra kell gondolnom, hogy talán holtan fekszik vagy delíriumban.

— Nekem pedig arra kell gondolnom, hogy valószínűleg elment vacsorázni. Attól tartok, hogy le kell mondanunk róla. Kár, nagyon összeillenek Mercaptannel. Mint medve a buldoggal, illetve mint medve a mopszlival, mint medve a spániellel... vagy hogy nevezik azokat a kis kutyákat, amelyeket a XVIII. századbeli francia metszeteken visznek magukkal a hölgyek az ágyba. Gyerünk.

— Kopogjon még egyszer — mondta Myra Viveash — talán valóban elmerült munkájában, vagy alszik, vagy beteg. — Gumbril kopogott. — No most hallgasson. Csitt.

Hallgattak. A gyerekek még üvöltöztek a távolban. Hangosan kopogtak egy ló patái, amint a kocsival behátrált az egyik közeli istálló kapuján. Lypiatt mozdulatlanul állt, összefont karral, melléreszegett állal. Így multak a másodpercek.

— Semmi nesz — mondta Gumbril, — úgy látszik, elment hazulról.

— Valószínűleg — mondta Viveashné.

— Hát akkor gyerünk, keressük meg Mercaptant.

Lypiatt hallotta lépteik kopogását a járdán, hallotta, amint a taxi ajtaja becsapódott. A motor működni kezdett. Először hangosan szólt, azután halkabban, végül már suttogva indult el a gép növekvő sebességgel. Aztán az autó hangja beleveszett a város zajába. Elmentek.

Lypiatt lassan visszament ágyához. Hirtelen sajnálta, hogy miért nem ment le ajtót nyitni. Ezek a hangok... A kút széléről fordult el, hogy rájuk figyeljen, a kút legszélső szélétől. Teljesen mozdulatlanul feküdt a sötétben és úgy érezte, hogy már nincs a földön, a levegőben lebeg magányosan, nincs többé a sötét

szobában, hanem a nagy, végtelen sötét űrben lebeg. Lelke lassanként megnyugodott és úgy szemlélte magát, és mindazt, amit ismert, mintha mérhetetlen messzeségből tekintene le.

— Angyaliak ezek a fények — mondta Myra Viveash, amikor újból keresztülmentek a Piccadilly Circuson.

Gumbril nem felelt. Mondanivalóját már elmondta, amikor először hajtattak erre.

— Ott van még egy — kiáltott fel Myra Viveash, amikor a Burlington House közelében elhaladtak a Sandeman-féle portói bor villanykútja mellett. — Milyen kár, hogy ez a készülék nincs kapcsolatban egy önműködő jazzbanddel — tette hozzá sajnálkozva.

A Green Park elhagyatottan, magányosan terül el a holdfényben.

— Meg sem érdemeljük — mondta Gumbril, amint elhaladtak mellette — boldog szerelemben kellene élvezni a nyári éjszakát a fák alatt.

Arra gondolt, hol lehet most Emily. Csendben ültek, az autó továbbrobogott.

Mercaptan úr a jelek szerint elutazott Londonból. Gazdaasszonya hosszú történetet adott elő. Tegnap egy valóságos bolsevik rontott be hozzá. Hallotta, amint Mercaptan úrral kiabált, Mercaptan úr tulajdon szobájában. Aztán szerencsére egy hölgy jött és a bolsevik elment. Ma reggel Mercaptan úr hirtelen és váratlanul elhatározta, hogy két-három napra elutazik. Nem volna csoda, ha ez azzal a szörnyű bolsevik alakkal volna összefüggésben. De természetesen Paszter úr semmit sem mondott erről. De mivelhogy ő már akkor is ismerte Paszter urat, amikor ilyen kicsi volt és miután Paszter úr az ő szemei előtt nőtt fel, nyugodtan állíthatja, hogy jól ismeri Paszter urat és ki tudja találni cselekedeteinek rugóit. Gumbril és Myra

csak brutális erőfeszítések árán tudtak megszabadulni az öreg hölgytől.

Mercaptan úr ezalatt egy sereg komornyik és inas védelme alatt teljes biztonságban és kényelemben vacsorázott Oxhangerban, leghűbb barátnője és csodálója, Speeglené társaságában. Speeglenének dedikálta annakidején sziporkázó kis tanulmányát, »A vastagbőrűek szerelmi életé«-t. Tudniillik egy alkalommal, villásreggeli közben, Speeglené csak úgy odavetően megjegyezte, hogy az emberiséget két alfajra lehet felosztani: az egyik a vastagbőrűek csoportja, a másik pedig azoké, akiknek bőre, mint az övé, Mercaptan úré és még néhányuké, kifinomult és — mint azután Mercaptan úr megfogalmazta — »reagál minden simogatásra, még a tiszta észére is«. Mercaptan úr felhasználta és gazdagon kidolgozta ezt az odavetett célzást. A vastagbőrűeket különböző kisebb alcsoportokra osztotta, mint például: hájfejűek, fejnélküliek, fűrge zsidóbőrűek (Judaeorhynci) — ezek nyüzsgőek, tömzsiék és kemények, mint a ganaj túró bogár, — oroszok, és így tovább. Az egész dolog rendkívül elmés volt és finoman vad. Mercaptan úrnak állandóan érvényes meghívása volt Oxhangerbe. Arra gondolt, hogy amíg olyan veszedelmes vastagbőrűek szaladgálnak szabadon a városban, mint Lypiatt, jobb lesz, ha igénybe veszi a meghívást. Tudta, hogy Speeglené boldog lesz, ha meglátja. Boldog is volt. Éppen a villásreggelihez érkezett. Speeglené és Maisie Furlonger már a halnál tartottak.

— Mercaptan! — Speeglené egész lelkét beleadta ebbe a kiáltásba. — Üljön le! — Folytatta turbékolva, mint egy galamb. Minden szava dallamos volt. A mellette levő székre mutatott. — Éppen jókor jött, meséljen nekünk valamit lesbikus tapasztalatairól.

Mercaptan úr szabadjára eresztette tökéletesen hangszerelt nevetését (sikoltás és bömbölés együtt)

aztán leült és franciául kezdett beszélni részbe: *á cause des valets* (a komornyik és az inas felé mutatott fejével) részben pedig azért, mert ezen a nyelven élvezetesebben lehet ilyen bizalmas dolgokat elmondani. Résztelen és ragyogó szellemességgel kezdte beszámolóját a görög szigetvilágon szerzett tapasztalatairól. Előadását időnként buzdítóan szakította félbe Speeglené turbékolása és Maisie Furlonger boldog visongása. Milyen gyönyörű dolog igazán civilizált emberek körében lenni — állapította meg Mercaptan úr magában. Ebben a boldog házban igazán alig iehet elképzelni, hogy vastagbőrűek is vannak a világon.

De Lypiatt még mindig hanyattfeküdt ágyán, úgy érezte, mintha a sötét űrben lebegne, messze, fent a csillagok között. Mérhetetlen és elvont messzeségből, teljesen személytelenül nézett le testére, mely a szörnyű kút szélén nyúlt el. Elnézte testét és végigtekintett élettörténetén. Minden, még boldogtalansága is nagyon kicsi volt most és nagyon szép. Ami azelőtt görcsös vonaglás volt, az most apró hullámverésnek tűnt fel és a sok ordításból most már csak a hangnak túlfinomult árnyéka hatolt el hozzá.

— Nincs szerencsénk — mondta Gumbril, amikor újra beszálltak a taxiba.

— Vagy talán nagyon is szerencsénk van. Igazán olyan nagyon szeretett volna Mercaptannal együtt lenni?

— Cseppet sem — mondta Gumbril — és maga olyan nagyon őszintén szeret velem lenni?

Myra Viveash ajka fájdalmas mosolyba torzult. Nem felelt.

— Nem mennénk megint a Piccadilly Circuson át? — mondta aztán. — Szeretném megint megnézni a fényreklámokat. Egy pillanatra azt az illúziót adják nekem, hogy jó kedvem van.

— Nem, nem, — szólt Gumbri! — egyenesen me-
gyünk a Viktóriához.

— Nem lehetne megmondani a so!őrnek, hogy...

— Semmi esetre sem.

— Hát jó. Talán jobb is, ha nem használunk izgatószeret. Emlékszem, hogy nagyon fiatal koromban, amikor elkezdtem egy kicsit élni, milyen büszke voltam, amikor felfedeztem a pezsgőt. Egészen csodálatosnak találom a berugást. Olyasmit láttam benne, amire büszké lehetünk. És ugyanakkor őszintén utáltam a bort. Gyűlöltem az ízt. Néha, amikor Calliopeval együtt ebédeltünk, nyugodtan, tété-a-tété, amikor nem voltak szörnyű férfiak a közelben és nem kellett fenntartanunk a látszatot, a legnagyobb gyönyörűséggel ittuk a limonádét, sőt a málnaszörpöt. Ó, bárcsak újra meg tudnám találni a málnaszörp gyönyörűségét.

Coleman otthon volt. Rövid ideig várattott magára, aztán kinyitotta az ajtót. Pizsamában volt, arca vörösesbarna foltokkal volt összekelve és szakállának végén ugyanilyen színű száradt üledék volt kivehető.

— Mit csinált? — kérdezte Myra Viveash.

— Semmit, csak megmosdottam saját véremlben — felelte Coleman mosolyogva. Szeméből kék szikrák pattantak, mint valami villanygépből.

A kis előszoba szemközti oldalán nyitva volt az ajtó. Gumbri!, aki átnézett Coleman válla fölött, észre vette a ragyogóan kivilágított szobát és a szoba közepén a széles dívány nagy négyszögletes szigetét. A díványon, háttal a szemlélőnek egy Ingres-i odalisk nyúlt el, de még karcsúbb és kígyószerűbb volt, mint egy odalisk, olyan volt, mint valami sima és rózsaszín boa constrictor. Az a nagy barna anyajegy a bal vállán határozottan ismerős volt. Amikor azután a hangos beszédre ijedten megfordult az odalisk (és szörnyű elképedésére megállapította, hogy a kozák nyitva

felejtette az ajtót és így az emberek benézhetnek, sőt be is néznek) akkor azután még sokkal ismerősebb volt ferdevágású szeme, nehéz, fehér szemhéja alatt, finom sasorra és széles, húsos szája. Csak egy másodpercig tartott az egész és ezalatt kiderült, hogy az odalisk Rosieval azonos. Egy pillanat, aztán egy kéz lázasan megragadta az ágytakarót, a testszínű boa constrictor megvonaglott és gurult egyet. A következő pillanatban az odalisk helyén már csak fehér takaróba csavart hosszú csomag feküdt, mint egy zsoké, akit tört koponyával visznek ki a versenypályáról.

Ejnye, ejnye ... Gumbriil határozottan méltatlanodott. Nem volt féltékeny, de megdöbbsent és jogos méltatlankodás töltötte el.

— Ha befejezte a fürdőjét — mondta Myra Viveash — remélem, velünk tart.

Coleman közte és a belső ajtó közt állott, úgyhogy Myra Viveash nem láthatott semmit.

— Dolgom van — mondta Coleman.

— Látom — mondta Gumbriil a tőle telhető leggúnyosabban.

— Látja? — kérdezte Coleman és hátrafordult.

— Persze, hogy látja. — Gyorsan becsukta az ajtót.

— Ez Theodore utolsó ebédje — kérlelte Myra Viveash.

— Mi az? Fel fogják akasztani, vagy mi?

— Nem, csak külföldre megyek — mondta Gumbriil.

— Összetört a szíve — magyarázta Myra Viveash.

— Á, az érdekes kis plátói játékok? — Coleman szokott erőltetett démoni nevetését hallatta.

— Igen, arról van szó, — mondta Gumbriil komoran. Amikor az ajtó becsukódott, Rosie felocsúdott pillanatnyi zavarából. Félrehajtotta az ágytakaró csücskét, kidugta a fejét, félkarját és vállát, melyen az anyajegy volt. Körülnézett és olyan tágra nyitotta ferde

szemét, ahogy csak tudta. Nyitott szájjal figyelt a hangokra, melyek most már fojtottan szűrődtek át az ajtón. Úgy rémlett neki, mintha most ébredne fel, mintha most hallaná először azt a rikácsoló nevetést, mintha most vetné az első pillantást ezekre a csupasz fehér falakra, és a szoba egyetlen bájos és ijesztő képére. Hol lehet? És mit jelent ez az egész? Homlokára szorította kezét és gondolkozni próbált. Gondolkozása mindig képsorozat felidézéséből állt. Egymás után tűntek fel szeme előtt a V épek, aztán egy pillanat alatt elenyésztek.

Anyja leveszi orráról a csíptetőt és megtörli, szeme egyszerre reszketővé, bizonytalanná és gyámoltalanná válik. »Ha felmegy a lépcsőn, mindig a társaságodban lévő urat engedd előre« mondja anyja és helyére illeszti csíptetőjét. Szeme az üveg mögött újra élessé, áthatóvá, határozottá válik. Határozottan félelmes szempár. Ez a szempár észrevette, hogy Rosie Willie Hoskyns előtt ment fel a lépcsőn és túlsókat mutatott a lábából.

James olvas az Íróasztalnál. Kezére támasztja nehéz, kerek fejét. Rosie mögéje lép és átkarolja nyakát. James nagyon szelíden, anélkül, hogy felpillantana a könyvről, lefejtí magáról a karjait és egészen apró lökéssel, mely inkább csak célzás, sejtetés, értésére adja, hogy nincs rá szüksége. Rosie visszavonul rózsaszínű szobájába és sír.

Más. James fejét csóválja és türelmesen mosolyog a bajusza alatt. »Nem tudsz leszokni erről, — mondja — Rosie megint visszamegy a szobájába és megint sír.

Más. Egymás mellett fekszenek az ágyban, a rózsaszín ágyban. De most nem látszik, hogy rózsaszín, mert sötét van. Nagy csendben fekszenek. Meleg, boldog, védett érzés. A kék testi emléke néha megrázza idegeit, ilyenkor megrezzen és hirtelen megborzong. James mélyen lélegzik, mintha aludna. Azután egyszerre megmozdul. Két-háromszor megveregeti Rosie

vállát, jóindulatúan és szinte üzletszerűen. »Tudom, mit jelent az, ha így megveregetsz« — mondja Rosie és gyorsan, többször egymásután megpaskolja Jamest. — »Azt jelenti, hogy most alvás lesz«. — »Hogy tudod?« — kérdi James. — »Azt hiszed, hogy nem ismerlek eléggé? Kívülről tudom az egészset«. — Hirtelen elpárolog meleg, nyugodt boldogsága. Vége. — »Én csak gép vagyok, akivel lefekszel — mondja Rosie — csak ennyi vagyok a számodra«. — Úgy érzi, hogy sírnia kell. James csak nevet. — »Butaság« — mondja és kihúzza karját Rosie alól. — »Aludj el« — mondja James és homlokon csókolja. Azután kimászik az ágyból és hallani, amint nehézkesen cammog a sötétben. — »Affene« — mondja James, azután megtalálja az ajtót, kinyitja és eltűnik.

Azután eszébe jutnak a hosszú mesék, melyeket azalatt gondol ki, mialatt vásárolni jár. A nagyvilági hölgy, a költő, a kalandor.

Totó kezei csodálatosak.

Mercaptan úr ül az íróasztala mellett és felolvassa tanulmányát. Szegény papa felolvassa a *Hibbert Journal*-ból.

Aztán ez a kozák, csupa vér. ő is felolvashatna a *Hibbert Journal*-ból, csak éppen fordítva olvasná a szavakat. Kisebb karcolás Rosie karján. »Azt hiszi, nincs a dologban valami mélyen gonosz és undorító?

— kérdezte a kozák — higgye el, van benne.« Aztán nevetett, megcsókolta Rosiet, letépte róla a ruhát és simogatni kezdte. Rosie sírt, dulakodott, megpróbált elfordulni. És végül megadta magát egy olyan kéjnek, melynél áthatóbbat és gyötrőbbet még sohasem érzett. És Coleman egész idő alatt föléjhajolt vérfoltos szakállával, arcába mosolygott és ezt suttogta: »Szörnyű, szörnyű, gyalázatos és szégyenletes.« Rosie ezután kábultan feküdt. Hirtelen csengettek. A kozák elment mellőle. Most megint ébren van és a dolog valóban

szörnyű és szégyenteljes. Megborzongott, kiugrott az ágyból és olyan gyorsan kapkodta magára ruháit, ahogy csak tudta.

— No igazán, miért nem tart velünk? — kérlete Myra Viveash Colemant. Nem szokta meg, hogy az emberek nemet mondjanak, ha valamit akar. Nem szerette az ilyesmit.

— Nem — rázta fejét Coleman. — Én felőlem megehetik az utolsó ebédet. Nekem itt randevúm van.

— Ó! Nő? — mondta Myra. — Miért nem szolt mindjárt?

— Miután nyitvahagytam az ajtót, — mondta Coleman — azt hittem, fölösleges.

— Pfuj, — mondta Myra Viveash — ez nagyon utálatos. Menjünk. — megrántotta Gumbriil kabátujját.

— Alászolgája — mondta Coleman udvariasan. Becsukta mögöttük az ajtót és visszament a szobába.

— Mi az? Csak nem akar elmenni? — kiáltotta, amikor belépett.

Rosie az ágy szélén ült és cipőjét húzta.

— Elmegyek, — mondta — utálok magát.

— De hiszen az nagyszerű, — jelentette ki Coleman — ez így van rendjén, ezt akartam.

Leült melléje a díványra.

— Igazán, — mondta csodálattal — milyen gyönyörű lábak.

Rosienak most már csak egy vágya volt, minél hamarabb otthon lenni a Bloxam Gardensben. Még ha James egész életét a könyvek között tölti is ... Csak hazamenni.

— De most már igazán menjünk a Piccadilly Circuson át — mondta Viveashné.

— Ez két mérföldes kerülőt jelent.

— Az nem olyan sok.

Cumbriil kihajolt és szolt a sofőrnek.

— Különben is szeretek így össze-vissza autózni — mondta Myra Viveash — magáért az autózásért. Ez az utolsó autózásunk. Drága Theodore!

Rátette kezét Gumbriil kezére.

— Köszönöm — mondta Gumbriil és megcsókolta a kezét.

A kis kocsi végigzörgött a kihalt Mall-en. Hallgattak. A sűrű levegőn át a legragyogóbb csillagok látszottak. Az az este volt ez, amikor az ember úgy érzi, hogy igazság, jóság és szépség: egy. Amikor azután reggel az ember leírja ezt a felfedezést és mások elolvassák, egészen nevetségesnek hat. Az az este volt ez, amikor az emberek megint felfedezik a szerelmet, mintha ők fedeznék fel először. Másnap reggel persze ez is kissé nevetségesen hat sokszor.

— Itt vannak megint a fényreklámok, — mondta Myra Viveash — hipp-hopp... igazán a vidámság illúzióját keltik, Theodore, higgye el.

Gumbriil megállította a kocsit.

— Fél kilenc, — mondta — ha így haladunk, már nem kapunk semmi enivalót, várjon egy pillanatig.

Beszaladt Appenrodt-hoz és egy perc múlva néhány füstölt lazacos szendvicssel, egy palack fehér borral és egy pohárral tért vissza.

— Még hosszú út van előttünk — magyarázta, mikor ismét beszállt.

Megették a szendvicseket, kiitták a bort. A taxi ment, tovább, egyre tovább.

— Ez határozottan szívderítő — mondta Myra Viveash, amikor befordultak az Edgware Roadra.

A kerekektől simára koptatott út visszaverte a lámpafényt és úgy ragyogott, mint valami régi, értékes bronz. Hívogató volt ez az út, olyan volt, mintha soha nem akarna véget érni.

— Valamikor kedves látványos dolgok voltak ebben az uccában, — emlékezett vissza Gumbril el-
 érzékenyülten — apró boltocskák, ahol két penny
 ellenében meg lehetett tekinteni az eredeti habléányt,
 melyről hamarosan kiderült, hogy kitömött rozmár,
 továbbá a tetovált hölgyet, a törpét és az eleven szobor-
 csoportozatot, melyről mi gyerekek mindig azt reméltük,
 hogy meztelen és izgalmas lesz, valójában azonban
 szomorú munkanélküli pincérlányokból állott, akik a
 lehető legvastagabb rózsaszínű jéger alsóruhát viselték.

— Gondolja, hogy még ma is akad valahol ilyesmi?
 Gumbril a fejét rázta.

— A civilizáció fejlődése kiszorította őket. De
 merre halad a civilizáció? — kérdően kiterjesztette a
 kezét — igazán nem tudom, merre, talán északnak,
 Kilburn és Golder's Green felé, vagy talán a folyón
 túl az Elefánt, Clapham és Sydenham és a hasonló
 rejtélyes helyek felé. Csak annyi bizonyos, hogy a lak-
 bérek nagyon emelkedtek errefelé, és ezért nincsenek
 többé eredeti habléányok az Edgware Roadon. Milyen
 szép meséket mondhatunk majd róluk a gyermekeink-
 nek.

— Gondolja, hogy lesznek gyermekeink?

— Az ember sohasem tudhatja.

— Kár, azt hittem, igen.

Gyerekek! Ez voina a legkétségbeesettebb kí-
 sérlet. A legkétségbeesettebb és talán mégis ennek volna
 egyedül reménye a sikerhez. Történelmi példák bizo-
 nyítják ... Más történelmi példák viszont az ellen-
 kezőjét bizonyítják. Myra Viveash gyakran gondolt
 erre a kísérletre. De olyan sok kézenfekvő ok szólt
 ellene. Talán majd egyszer — ezzel ütötte el mindig.

A taxi a főútról csendesebb és sötétebb uccákba
 kanyarodott.

— Hol vagyunk? — kérdezte Myra Viveash

— Maida Vale szívében járunk, Nemsokára ott leszünk. Szegény öreg Shearwater.

Nevetett. Más emberek szerelmi ügyei mindig nevetségesek.

— Kíváncsi vagyok, ott találjuk-e — mondta VIVEASHNÉ. — Mulatságos volna, ha újra találkozna Shearwaterrel. Szerette hallgatni, amint tudományosan és mégis gyermekesen beszélt. De, ha a gyerek hat láb magas, három láb széles, két láb vastag és fejest akar ugrani az ember életébe ... akkor, köszönöm, inkább nem. »Dehát akkor mit akart tőlem tulaj donképpen?«

— kérdezte tőle egyszer Shearwater. — »Semmit, csak nézegetni akartam« — felelte. Igen, csak nézegetni, ennyi az egész. Orfeumi színpadra való, nem pedig budoárba.

— Itt vagyunk — GumbriL kiszállt a kocsiból és megnyomta a második emeletre szóló csengőt.

Szemtelen arcú kis cseléd nyitott ajtót.

— Shearwater úr a rabolatóriumban van — felelte GumbriL kérdésére.

— Talán a laboratóriumban?

— Igen, a kórházban.

— És a nagyságos asszony? — kérdezte rosszmájúan. A kis cseléd fejét rázta.

— Vártam, hogy hazajön, de nem jött vacsorára.

— Kérem, adjon át neki egy üzenetet, ha hazajön

— mondta GumbriL — mondja meg neki, hogy Totó úr nagyon sajnálja, hogy nem volt ideje beszélni vele, amikor ma este Pimlicoban látta.

— Kicsoda, kérem?

— Totó úr.

— Totó úr nagyon sajnálja, hogy nem volt ideje a nagyságos asszonnyal beszélni, amikor ma este Pimlicoban látta. Megmondom, kérem.

— Nem felejtí el?

— Nem felejtém el.

Gumbril visszament a kocsiba és közölte Myrával, hogy ide is hiába jöttek.

— Nem is bánom, — mondta Myra Viveash — ha megtalálnánk valakit, mingyárt vége volna ennek az utolsó autózási hangulatnak. Kár lenne, olyan szép este van. E pillanatban még a fényreklámok sem hiányoznak nekem. Hát akkor csak úgy autózzunk egy kicsit, cél nélkül.

Gumbril ebbe nem egyezett bele.

— Nem ettünk eleget — mondta és megadta a sofőrnek idősb Gumbril címét.

Idősb Gumbril a kis vaserkélyen üldögélt kiszáradt virágcserepek között, melyekben valamikor gerániumok nyíltak, pipázott és komolyan nézett bele a sötétbe. A tér tizennégy platánfájának ágain már elaludtak a seregélyek. Nem hallatszott más hang, csak a levelek zizegése. De azért néha, átlag minden órában egyszer, felébredtek a madarak. Valami hirtelen felébresztette őket: talán egy erősebb szellő, talán valami boldog álom kövér kukacokról, vagy pedig valami szorongásos álom macskákról, melyet az egész raj egyszerre álmodott. Ilyenkor felriadtak és éles hangúkon mind egyszerre csicseregni kezdtek — körülbelül egy fél percig. Aztán egy pillanat alatt ismét elaludtak és megint nem hallatszott más hang, mint a szellőrázta levelek zizegése. Ezekben a pillanatokban Gumbril úr előrehajolt, megerőltette szemét és fülét, remélte, hogy láthat és hallhat valamit, valami jelentőset, valami magyarázót, valami kielégítőt. Természetesen sohasem hallott semmit, ez azonban nem csökkentette boldogságát.

Gumbril úr udvariasan fogadta őket erkélyén.

— Éppen arra gondoltam, hogy munkához látok, ti azonban most jó ürügyet adtok, hogy még egy kicsit kint maradjak. Boldog vagyok.

Ifjabb GumbriL felment, hogy eleség után nézzen. Apja ezalatt elmagyarázta Viveashnének a madarak titkait. Lelkesen magyarázott, mutogatott, gesztikulált és közben ősz hajának habkönnyű fürtjei ide-oda libegtek a fején. Elmagyarázta, hogy nagy madárrajok verődnek össze, Isten tudja honnan, átrepülnek az arany égboltozaton és hol egy kis csoport, hol egy nagyobb raj válik külön. Addig repülnek, amíg végül mind megtalálják állandó pihenőhelyüket. Epikus jelentőséget adott a madarak éjjeli röptének, mintha valami népvándorlás, vagy nagy hadak felvonulása volna.

— Szilárd meggyőződés, — fejezte be idősb GumbriL epikus előadását — hogy valami titkos telepátiaival dolgoznak, van valami rejtelmes és szellemes jeladó módszerük. Aki megfigyeli őket, csak erre a következtetésre juthat.

— Bájös következtetés — mondta Myra Viveash.

— Azt hiszem, hogy valamennyiünkben megvan ez a képesség — folytatta idősb GumbriL — valamennyiünkben, akik állatok vagyunk. — Mozdulatot tett ön maga, Viveashné és a platánokon alvó madarak felé. — De miért nem használjuk ki jobban, kérdezhetné ön teljes joggal. Abból az egyszerű okból, kedves fiatal hölgy, hogy életünk felét olyan dolgokkal töltjük, melyeknek nincs lelkük, amelyekkel nem lehet telepátikus kapcsolatba kerülni. Erre vezethető vissza az öt érzék kifejlődése. Vannak szemeim, melyek megvédenek attól, hogy nekimenjek a lámpaoszlopnak és vannak füleim, melyek figyelmeztetnek, ha a Niagara zuhatag közelében járok. És miután ezeket a műszereket igen erősen kifejlesztettem, akkor is használom őket, amikor olyan lényekkel érintkezem, akiknek lelkük is van. Parlagon hevertetem telepátikus képességemet és inkább bonyolult, nehézkes jelrendszert használok, hogy gondolataimat érzékszerveim útján közöljem önnel. Vannak

azonban egyének, akiknél ez a képesség természettől fogva olyan fejlett (mint másoknál a zene, a matematika, vagy a sakkozás iránti tehetség), hogy önkénytelenül is közvetlen kapcsolatba kerülnek más emberek lelkével, akár akarják, akár nem. Ha volna valami jó módszer, amivel ezt a lappangó képességet fejleszteni és nevelni lehetne, akkor a legtöbben egészen tűrhető telepáták lennének, mint ahogy a legtöbben egészen tűrhető muzsikuskok, sakkozók és matematikusok vagyunk. Természetesen akadnának néhányan, akik sohasem tudnának ilyen kapcsolatokat létesíteni, mint ahogy vannak néhányan, akik nem tudják megismerni a »Rule Britannia!«-t vagy Bach kéthegedűs D-moll koncertjét vagy nem értenek meg egy algebrai képletet. De figyelje csak meg, hogy kifejlődött az emberekben a matematikai és zenei tehetség az utolsó kétszáz év alatt. Azt hiszem, hogy a XXI. század elején már valamennyien telepáták leszünk. Ezek a bájos madarak azonban mindenesetre megelőztek bennünket. Miután nem volt elég eszük, hogy feltaláljanak egy nyelvet és kifejező mozdulatokat, közvetlenül és spontán közlik egymással egyszerű gondolataikat. Valamennyien egyszerre alusz-
nak el, egyszerre ébrednek fel és egyszerre mondják ugyanazt, mindig egyszerre fordulnak meg röptükben. Vezér és vezényszó nélkül mindent együtt csinálnak, tökéletes harmóniában. Esténként, mikor itt üldögelek, néha szinte érzem, amint gondolataik lelkemhez érnek. Egyszer-kétszer elő is fordult, hogy egy másodperccel előbb meg-
éreztem, mikor fognak a madarak felébredni és rákez-
deni félperces éjszakai csevegésükre. Várjon csak! Pszt.

Idősb Gumbri! hátravetette fejét és szájához szorította kezét, mintha csendet parancsolna önma-
gának és ezáltal az egész világnak.

— Azt hiszem, most fognak felébredni! — mondta aztán. — Érzem!

Elhallgatott. Myra Viveash a sötét fák felé nézett és figyelt. Így múlt el egy teljes perc. Aztán az öreg úr boldog nevetésben tört ki.

— Tökéletesen tévedtem, — mondta — sohasem aludtak mélyebben.

Myra Viveash is nevetett.

— Talán az utolsó pillanatban, amikor már fel akartak ébredni, meggondolták magukat — jegyezte meg.

Ifjabb Gumbril ismét megjelent. Poharak és tányérok csörömpöltek halkán, tálcát hozott.

— Hideg marhasült, — mondta — saláta és egy kis hideg almasajt. Lehetne rosszabb is.

Odavitték székeiket idősb Gumbril munkaasztalához és a levelek, a kifizetetlen számlák és a főhercegi paloták vázlatai fölött fogyasztották el a marhahúst, az almasajtot és az egy shilling, kilenc pennys asztali bort. Idősb Gumbril, aki már vacsorázott, az erkélyről nézte őket.

— Említettem már, — mondta ifjabb Gumbril — hogy a napokban találkoztunk Porteous úr fiával, még hozzá nagyon részeg állapotban?

Gumbril úr felemelte karjait.

— Ha tudnád, hogy az a fiatal tökfilkó milyen szerencsétlenségeket okozott.

— Mit csinált?

— Kölcsönpenzt kártyázott el, nem is tudom, mennyit. És szegény Porteous ilyesmit nem engedhet meg magának, még most sem. — Gumbril megrázta fejét, összegyűrte, majd kifésülte szakállát. — Szörnyű csapás, de azért Porteous mint mindig, kitartó és nyugodt és... Halljátok? — idősb Gumbril elhallgatott és felemelte a kezét. — Halljátok?

A tizennégy platánfán hirtelen felébredtek a seregélyek.

Vad hangzavar támadt, mint egy viharos ülés az egykori olasz parlamentben. Aztán megint csend

lett. Idősb Gumbril elragadtatott arccal figyelt. Amikor visszafordult a lámpa felé, még csupa mosoly volt az arca. Haja magától, úgyszólván belső kényszerből lebbent föl: most visszafésülte.

— Hallotta? — kérdezte Myra Viveashtól.— Vájjon mit mondhatnak egymásnak ilyenkor éjszaka?

— Előre megérezte, hogy fel fognak ébredni? — érdeklődött Myra Viveash.

— Nem — felelte idősb Gumbril őszintén.

— Ha megvacsoráztunk, — mondta ifjabb Gumbril teli szájjal — meg kell mutatnod Myrának londoni modelledet. Imádni fogja, legfeljebb azt sajnálja, hogy nincsenek benne fényreklámok.

Apja hirtelen nagyon zavarba jött.

— Nem hinném, hogy nagyon érdekelné a nagyságos asszonyt — mondta.

— Dehogynem. Igazán! — mondta az asszony.

— Hát, hogy őszinte legyenek, a modell nincs itt — mondta idősb Gumbril és dühösen beletépett a szakállába.

— Nincs itt? Hát mi történt vele?

Idősb Gumbril nem akarta elmondani. Úgy tett, mintha nem hallotta volna fia kérdését és megint a madarokról kezdett beszélni. Később azonban, amikor Gumbril és Myra Viveash indulni akartak, az öreg ember félrehívta fiát és suttogva elmondta a magyarázatot.

— Nem akartam idegenek előtt szellőztetni — mondta, mintha a szobalány törvénytelen gyermekéről vagy valami klozetjavításról volna szó. — Sajnos, az a helyzet, hogy eladtam. A »Victoria és Albert« megneszelte, hogy elkészítettem és nagyon fente rá a fogát. Átengedtem nekik.

— De miért? — kérdezte Ifjabb Gumbril elképedten. Tudta, hogy az öreg ember milyen apai szeretettel és büszkeséggel csüng szellemi gyermekein. Sőt,

több volt ez, mint apai érzés, biztos volt benne, hogy modelljeit még jobban szerette, mint a fiát. Idősb Gumbril felsóhajtott.

— Amiatt a fiatal tökfilkó miatt.

— Micsoda fiatal tökfilkó?

— Porteous fia. Tudod, szegény Porteous kénytelen volt eladni a könyvtárát is többek között. Nem tudod, hogy ez mit jelent a számára. Az a sok értékes könyv. Hosszú szenvedések árán gyűjtötte őket. Elhatároztam, hogy a legértékesebb példányokat visszavásárlom számára. Egész jó áron meg is kaptam őket a múzeumtól.

Azután elősietett a szoba sarkából, hogy felsegítse köpenyét Myra Viveashra. — Engedje meg, majd én, majd én — mondta.

Ifjabb Gumbril lassan elgondolkozva ment utána. Túl jón és rosszon? Vagy jón és rosszon alul? A fülbemászó bogár nevében ... Trappol a hordóhasú póni. Vad haranglábak a mogyoróbokrok árnyékában, horgos kis sarkantyúk, légiesen könnyed bíborsisakok. Mozart 12. szonátájának rovarirtó hatása van: a fülbemászó nem tud áthatolni ezen a zenén. Emilynek kemény és hegyes keblei voltak és amikor elaludt, már nem reszketett. A csillagfényben eggyé vált a jó, az igaz és a szép. De, ha ezt a felfedezést könyvekben megírjuk, könyvekben, *quos reggel legimus cacantes*. Lementek a lépcsőn. Az autó a kapu előtt várakozott.

— No megint az utolsó autózás — mondta Myra Viveash.

— Golgota-kórház, Southwark — mondta Gumbril a sofőrnek és beült a kocsiba az asszony mellé.

— Megyünk, megyünk, megyünk — mondta Myra Viveash. — Nagyon tetszik nekem az apja, Theodore. Egy szép napon majd elrepül a madarakkal. És milyen kedves a seregélyektől, hogy az éj közepén felébrednek,

csak azért, hogy őt szórakoztassák. Pedig igazán kellemtelen éjszaka felébredni. Hová megyünk?

— Felkeressük Shearwatert laboratóriumában.

— Messze van?

— Rettenetesen.

— Hála Istennek — mondta Myra Viveash ájtatos és elhaló sóhajtással.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

Shearwater rögzített kerékpárján ült és szakadatlanul hajtotta a pedált, mint akinek elment az esze. A pedál egy nyereg alatti kis kerékhez volt kapcsolva és a kerék széle állandóan a fékhez súrlódott, melyet nagy műgonddal szereltek fel, hogy megnehezítse a kerékpározó munkáját, de azért mégse tegye lehetetlenné. A padlón átvezetett csőből kis vízszugár locsolta állandóan a féket, hogy hűvös maradjon. De Shearwatert nem érte vízszugár. Neki az volt a feladata, hogy kimelegedjék. Ki is melegedett.

Időről időre megjelent kutyaarcú fiatal barátja, Lancing és a kísérleti kamra ablakán át nézte, hogy halad. Ebben a kis faházikóban, mely Lancingot — ha irodalmi hajlandóságú lett volna — arra a ládára emlékeztethette volna, melyben Gulliver elhagyta Brobdingnagot, mindig ugyanaz a jelenet játszódott íe, valahányszor benézett. Shearwater kitartoán ült az eszeveszett bicikli nyergében és pedálozott, pedálozott. A vízszugár a féket öntözte. Shearwater izzadt. Nagy izzadságcseppek szivárogtak a haja alól, legördültek a homlokán, gyöngyszemen csüngtek szemöldökén, beleestek a szemébe, végiggurultak orrán, arcán, mint az esőcseppek. Vastag bikanyaka nedves volt, egész meztelen teste, karja és lába csillogott a patakozó verej-

téktől. A testéről lehulló izzadságot vízhatlan lepedő fogta fel, melynek lejtős ráncain át az izzadság a középben lévő lyukba ömlött, az összes ráncok érintkezési pontjába. A lyuk alatt nagy üvegtartály volt: ide csurgott be végül az izzadság. Az önműködő fűtőkészülék a pincéből gondoskodott róla, hogy a kamrában állandó és magas legyen a hőmérséklet. Lancing a nedveshomályos ablakon át elégedetten látta, hogy a hőmérő higánya 27.5 Celsiusnál van. Oldalt és fönt nyitva voltak a szellőző nyílások. Shearwaternek elég levegője volt. Lancing arra gondolt, hogy legközelebb légmenetesen zárják el a kamrát és akkor kipróbálják, milyen hatása van az erős verejtékezés mellett egy kis széndioxidmérgezésnek. Nagyon érdekes lehet, ma este azonban csak az izzadással foglalkoznak. Lancing, miután megállapította, hogy a hőmérséklet nem változott, hogy a szellőzőnyílások nyitva vannak, hogy a víz még mindig öntözi a feket, bezörgetett az ablakon. Shearwater, aki mereven maga elé nézett, mialatt lassan és fáradhatatlanul taposta a pedált lidércnyomásszerű közlekedési eszközén, a hang felé fordította fejét.

— Minden rendben? — Lancing ajka mozgott és szemöldöke kérdően felhúzódott.

Shearwater ilyenkor mindig bólintott nagy kerek fejével és a szemöldökén és bajuszán függő vízcseppek lepottyantak, mintha kis, cseppfolyós gyümölcsök lennének, melyeket hirtelen megráz a szél.

— Jó — mondta Lancing és visszaült vastag német könyvéhez az olvasólámpa alá, a laboratórium másik végébe.

Lassan és kitaróan taposta Shearwater a pedált, olyan változatlanul, mint ahogy a hőmérő mutatta a meleget. Dél óta taposta folyton a pedált és csak egész rövid szüneteket tartott, hogy valamit egyék és megpihenjen. Tizenegykor majd ledől a laboratórium

priccsére, holnap reggel kilenckor pedig ismét bemegy a ládába és újra kezdi a pedálozást. Holnap egész nap pedálozik, holnapután is és az azt következő napon is, amíg csak bírja. Egy, kettő, három, négy. Bal, jobb, bal, jobb, . . . ma körülbelül hatvan-hetven mérföldnek megfelelő munkát végzett a kerékpáron. Ezalatt az idő alatt Swindonba érhetett volna. Egész közel volna Portsmouthhoz. Már elhagyta volna Cambridget és Oxfordot. Esetleg Harwich közelében járhatna kerékpárján, az aranyló, zöld völgyekben, melyeket Constable szokott megfesteni. Vagy talán most Winchesterben lehetne a csillogó víztükörnél. Keresztülhaladt volna az arundeli bükkerdőkön és belekerékpározna a tengerbe. . .

Mindenesetre nagyon messze jár már. Menekül. És Myra Viveash mindenüvé követi, libegve jár, könnyedén, két láthatatlan szakadék között. Bal, jobb. A hidrogén ion koncentrációja a vérben... Félelmes hidegvérrel tud nézni ez a nő. Szemhéja ívalakban borul a két halvány kör fölé. És, ha mosolyog: mintha keresztrefeszítenék az embert. Hajfürtjei vörös rézkígyók. Legkisebb mozdulatára a világegyetem hatalmas tömbjei inognak meg és gyöngye, elhaló hangjának ereje mindent rombadönt körülötte. Shearwater világa már nincs biztonságban, megrendültek alapjai. Myra Viveash a romhalmaz fölött sétál és észre sem veszi. Shearwaternek kell mindent újra felépítenie. Bal, jobb, bal. Ez nemcsak menekülés, hanem építés is. Arányosan kell felépíteni, arányosan, mint az az öreg ember mondta. A kerékpár előtt a lidércfényes úton hirtelen megjelenik az öreg ember és szakállát markolássza. Arányok, arányok. Először csak néhány piszkos kődarab hevert, aztán egyszerre büszkén emelkedik a Szent Pál székesegyház. Arányosan kell újra felépítenie élete széttört darabjait.

Munka. És sok beszéd munkáról és eszmékről. Vannak emberek, akik sokat tudnak a munkáról és az eszmékről beszélni. De, mint eddig megállapíthatta, ennél többet nem is tudnak. Ki kell puhatolni, hogy mit tudnak még; nagyon érdekes. És ki kell puhatolni azt is, hogy mit csinál a többi ember, azok, akik nem tudnak a munkáról és az eszmékről beszélni. Azoknak is éppen olyan jó veséjük van, mint másnak

Aztán itt vannak a nők.

Kitartóan taposta a pedált, lidérces száguldásában. Körbe, körbe ment a pedál taposó lába alatt. Dőlt róla a verejték. Menekül és amellet mégis egyre közeledik. Közelednie is kell. »Nő, mi dolgom van veled?« Nem elég; túlsók.

Nem elég — beépíti a nőt is, nagy pillér lesz a munka pillére mellett.

Túlsók — menekül. Ha nem zárkózott volna be ebbe a forró ládába, akkor megint csak az asszony után szaladt volna, hogy darabokra törve, hasznavehetetlenné válva a lábai elé vesse magát. De az asszonynak ő nem kell. Talán rosszabb volna, sokkal rosszabb, ha kellene neki.

Az öreg ember megjelenik előtte az úton, szakállát markolássza és így kiált: »Arányok, arányok!« Tapossa, tapossa az építő gépet, összerakja életének darabjait, kitartóan, rendíthetetlenül építi őket arányos egységgé. Hatalmas kupolát épít, tágas, világos, magas kupolát, mely csodaszerűen lebeg a levegőben. Tapossa, tapossa a pedált, menekül, mérföldeken át menekül a fáradságba és a bölcsességbe. Már Doverben van, már a Csatornán biciklizik át. Atszáguld az elválasztó vizén. A túlsó parton biztonságban lesz. Dover sziklái már mögötte vannak.

Hátrafordul, hogy visszanézzen rájuk. Az izzadságcseppek lehullottak szemöldökéről és bajusza bozon-

tos széléről. Tekintetét elfordítja az előtte levő csupasz deszkafaltól és elnéz a balválla fölött. A megfigyelőablakon át egy arc néz rá — egy nő arca.

Myra Viveash arca.

Shearwater felkiáltott és rögtön elfordította fejét. Kettőzött erővel taposta a pedált. Egy, kettő, három, négy — tombolva vágatott a lidérc-úton. Most már hallucinációival üldözi ez a nő. Üldözi, egyre nagyobb sikerrel. Hát nem ér semmit az akarat, a bölcsesség, az elhatározás és a belátás? De még mindig megmaradt számára a fáradság. Az izzadság végigcsurgott arcán, lepatakszott megfeszített gerincén, a bordák találkozóhelye mentén. Ágyékkendője olyan nedves volt, hogy ki lehetett volna csavarni. Szakadatlanul hullottak a csöppek a vízhatlan lepedőre. Lábikrája és combizmai már fájtak a pedálozástól. Egy, kettő, három, négy, sokszázat taposott mindkét lábával és csak aztán mert ismét hátrafordulni. Megkönnyebbülten és egyben csalódottan állapította meg, hogy az arc már nincs az ablaknál. Sikerült elúzni a hallucinációs látomást. Most már egy kissé kényelmesebben taposta a pedált.

A laboratórium melletti helyiségben a fiziológia szolgálatának szentelt állatok felébredtek az ajtónyitásra és a hirtelen beáradó fényre. Az albino tengerimalacok kikukucsáltak ketrecük résein. Piros szemük olyan volt, mint a kerékpárok piros hátsó lámpái. A terhes nőténynyulak elődöcögtek, megrázták fülüket és reszkető orrukat az ajtó felé fordították. A kakas, melybe Shearwater petefészket ültetett át, szintén előjött és nem tudta, kukorékoljon-e vagy kotkodácsoljon.

— Ha tyúkokkal van, — magyarázta látogatóinak Láncing — azt hiszi, hogy kakas. De ha kakással van együtt, határozottan tyúknak érzi magát.

A patkányok, melyeket egy londoni tejcsarnok tejével tápláltak, keserves, éhes nyivákolással támo-

lyogtak elő fészükéből. Napról napra fogytak, néhány nap múlva elpusztulnak. De az öreg patkány, melyet elsőrendű vidéki tejen tartanak, alig vett magának fáradságot, hogy megmozduljon. Olyan kövér és sima volt, mint valami barna szörmével bevont gyümölcs, mely a megpattanásig érett, őt nem meszes vízzel kevert, lefölezött tejen tartották, nem kellett szárított piszkot és tuberkulózis-bacillusokat ennie. Majdnem megfulladt a saját zsírában. Nem is sejtette, hogy a végzet már szemet vetett rá és a jövő héttől kezdve mesterséges cukorbajt fog kapni.

Üvegpagodájukban, gyér fű között mászkáltak a kis fekete axolotl-gyíkok, Mexikó követei. A bogarak, melyeknek fejét levágták és helyébe más bogarak fejét ültették, bizonytalanul ugráltak ide-oda, egyesek a fejüknek engedelmességek, mások a nemiszerveiknek. Láncing villany lámpájának fénye hirtelen egy tizenöt éves majomra esett, melyet Steinach-módszerrel fiatalítottak meg. A rácsokat rázta, melyek a szomszéd ketrecben lévő zöldszőrű, csupaszhajú, szakállas ifjú szépségtől választották el. Fogait vicsorgatta kielégítetlen vágyában.

Láncing feltárt látogatói előtt minden titkot. Beláthatatlan, hihetetlen, fantasztikus világ nyílt meg szavai nyomán, trópusok, hideg tengerek, melyekben élőlények nyüzsögnek, erdők, tele borzalmas fákkal, csenddel és sötétséggel. Erjesztő anyagok és méregparányok lebegnek a levegőben. Leviathanok szoptatják kicsinyeiket, legyek és kukacok nyüzsögnek, emberek élnek városokban, gondolkoznak, ismerik a jót és a rosszat. És mindez folyton változik, pillanatról pillanatra és mégis mindegyik az marad, ami volt. Valami elképzelhetetlen varázsigé hatása alatt. És mind él. És az udvar túlsó felén, túl a kamrán, melyben az állatok alusznak vagy mozgolódnak nyugtalanul, az óriási kórházban, mely kivilágított ablakú szikla-

ként emelkedik a magasba, férfiak és nők vannak megszűnőben vagy görcsösen viaskodnak a megszűnéssel. Más ablakok a folyó felé néznek. Jobbfelől a London Bridge lámpái, balfelől Blackfriars fényei. A túlsó parton a holdfényben a Szent Pál székesegyház lebeg, mintha nem is volna alapja. A folyó csendesen és feketén folyik, mint az idő. Gumbril és Myra Viveash az ablakpárkányra könyökölt és kinézett. Zavartalanul folyik a folyó, mint az idő, mintha a világ testén ütött sebből folyna. Sokáig hallgattak. Szótlanul néztek az idő áramlása fölött a csillagok felé, a holdvilágban csodaszzerűen lebegő emberi szimbólum felé. Láncing visszament német könyvéhez, nem pocsékolhatta idejét bámészkodással.

— Holnap — mondta végül Gumbril töprengve.

— Holnap — vágott közbe Myra Viveash — éppen olyan szörnyű lesz minden, mint ma.

Mint valami sírontúlról ellesett igazságot, úgy lehelte ezt a mondatot, elhaló hangján, lelkének halálos ágyáról.

— Ugyan, ugyan! — tiltakozott Gumbril.

Forró kamrájában Shearvyater izzadt és taposta a pedált. Már túl van a Csatornán, már biztonságban van. De azért még folytatja útját. Éjfélre Amiensbe ér, ha ilyen sebességgel halad. Menekül. .. megmenekült. Felépíti élete erős és világos kupoláját. Arányok, kiáltotta az öreg ember, arányok! Ott lebeg, arányosan és gyönyörűen, vágyainak zavart és sötét borzalmait fölött, szilárdan, erősen és időállón, összetört gondolatai között. Az idő pedig sötéten folyik tovább.

— Most pedig, — mondta Myra Viveash, kiegyenesedve és kissé megrázkódva — most pedig Hampsteadbe megyünk és megnézzük, mit csinál Piers Cotton.

VÉGE